

T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
GENEL GAZETECİLİK ANABİLİM DALI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

TÜRK BASININDA SIĞINMACI ALGISI

ABDİ ERKAL

2501150216

TEZ DANIŞMANI

PROF. DR. BELKIS ULUSOY NALCIOĞLU

İSTANBUL, 2017

T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

YÜKSEK LİSANS
TEZ ONAYI

ÖĞRENCİNİN;

Adı ve Soyadı : ABDİ ERKAL Numarası : 2501150216

Anabilim Dalı / Anasanat Dalı / Programı : GAZETECİLİK ANABİLİM DALI/GENEL GAZETECİLİK BİLİM DALI/YÜKSEK LİSANS Danışmanı : PROF. DR. BELKIS ULUSOY NALCIOĞLU

Tez Savunma Tarihi : 29.06.2017 Saati : 09.00

Tez Başlığı : TÜRK BASININDA SIĞINMACI ALGISI

TEZ SAVUNMA SINAVI, İÜ Lisansüstü Eğitim-Öğretim Yönetmeliği'nin **36. Maddesi** uyarınca yapılmış, sorulan sorulara alınan cevaplar sonunda adayın tezinin **KABULÜNE** OYBİRLİĞİ / OYÇOKLUĞUYLA karar verilmiştir.

JÜRİ ÜYESİ	İMZA	KANAATİ (KABUL / RED / DÜZELTME)
1- PROF. DR. BELKIS ULUSOY NALCIOĞLU		Kabul
2- PROF. DR. ASLI YAPAR GÖNENÇ		Kabul
3- YRD. DOÇ. DR. OLCAY UÇAK		KABUL

YEDEK JÜRİ ÜYESİ	İMZA	KANAATİ (KABUL / RED / DÜZELTME)
1- DOÇ. DR. GÜVEN BÜYÜKBAYKAL		
2- YRD. DOÇ. DR. GÜLCENNET ÖZTÜRK		

ÖZ

TÜRK BASININDA SIĞINMACI ALGISI

ABDİ ERKAL

Göç, insanların siyasi, ekonomik ya da toplumsal gerekçelerle bir yerden başka bir yere yaptığı bireysel ya da toplumsal düzeydeki hareketleridir. Neredeyse insanlık kadar eski olan göç hareketleri, özellikle 19. yüzyılın ardından sanayi ve teknikte yaşanan gelişmelerin ardından her geçen gün yeni gerekçelerle daha fazla insanın katıldığı toplumsal bir olgu haline gelmiştir. Göç evrensel olsa da göçe ilişkin kavramlar, göçün niteliğine göre değişebilmektedir. Bu yüzden her toplum göçü kendi birikimleri üzerinden değerlendirmektedir. Göç kültürleri toplumların yapısını ve bu yapı üzerine kurulu kurumları da etkilemektedir. Göç kültürünün en çok etkilediği kurumların başında devlet gelmektedir. Devletin göç politikalarının yansımaları ise basın aracılığıyla topluma aktarılmaktadır. Bu çalışmada Suriye’de yaşanan iç savaşın ardından Türkiye’ye ve Avrupa Birliği ülkelerine yönelen göç hareketlerine, Türk basınının bakışı içerik çözümlemesi ve söylem çözümlemesiyle incelenmiştir. Elde eden verilerle Türk basınının yansıttığı Suriyeli sığınmacılar algısının Türk toplumunda ne kadar karşılık bulduğuna değinilmiş ve basının kamuoyu oluşturma becerisi sorgulanmıştır.

Anahtar sözcükler: Göç, Suriye, Türk basını, sığınmacı, mülteci

ABSTRACT

PERCEPTION OF ASYLUM SEEKERS IN TURKISH PRESS

ABDİ ERKAL

Immigration is the individual or social movements that people make from one place to another for political, economic, or social reasons. The migratory movements, almost as old as humanity, have become a social phenomenon, with more and more people joining each day for new reasons, especially after the 19th century industrial and technological developments. Immigration is universal, but concepts related to the immigration can vary according to the nature of immigration. That is why every society evaluates immigration on their own savings. Migration cultures influence the structure of society and institutions based on this structure. At the forefront of the institutions that immigration culture influences most is the state. The reflections of the immigration policies of the state are transferred to the public through the press. In this study, after the civil war in Syria, the views of the Turkish press have been examined with the analysis of content and analysis of discourse in migration movements towards Turkey and European Union countries. It is mentioned that the extent to which the Turkish press reflects the perception of Syrian asylum seekers in the Turkish society and the public's ability to create public opinion has been questioned.

Key words: Immigration, Syria, Turkish press, asylum seeker, refugee

ÖNSÖZ

Çağdaş anlamda göç çalışmalarının ilk örneği 19. yüzyılın son çeyreğinde İngiltere’de haritacılıkla uğraşan Ernst Georg Ravenstein tarafından gerçekleştirilmiştir. 1871 ve 1881 yıllarında İngiliz nüfus sayım istatistiklerinin verilerini temel alıp, sanayileşme ve kentleşme olguları üzerinde yaptığı bu çalışmada Ravenstein, yedi göç kuramı belirlemiş ve çalışmasının ardından yazılacak yeni göç kuramlarına ve modellerine öncülük etmiştir.

19. yüzyılda yaşanan göçlerin nitelikleri ve göçü başlatan etkenler geçen zaman içinde çeşitlenmiştir. Buna bağlı olarak göç kuramlarının ve göç çalışmalarının kapsamında da değişimler yaşanmıştır. Günümüzde göç çalışmaları için ortak bir kuramın altyapısı oluşturulmaya çalışılsa da, gelişen ve çeşitlenen ulaşım teknolojileriyle insanlık daha önce hiç kavuşmadığı bir hıza kavuşmuş, dolayısıyla yakın zamanda yaşanan göç hareketleri de geçmişteki örneklerinden çok daha hızlı gerçekleştirilmektedir. Bu nedenle göç çalışması yapan araştırmacıların yapacakları çalışmalarda kullanacakları verilerin sayısı, geçmişe göre daha fazladır.

Suriye’de başlayan iç savaşın ardından yaşanan göç hareketleriyle 6 milyonun üzerinde insan yerlerinden olarak Suriye dışındaki ülkelere göç etmişlerdir. Bu durum İkinci Dünya Savaşı’nda yaşanan mülteci krizinden sonra yaşanan en büyük göç hareketidir. Çalışmamızda 2011 yılında Suriye İç Savaşı’nın başlamasıyla Suriyeli sığınmacıların Türkiye’ye ve buradan da Avrupa Birliği ülkelerine uzanan göç yolculuğu temel alınarak, Türkiye ve Avrupa Birliği’nin bu göç hareketlerine yönelik politikaları, Suriyelilerin hukuki olarak tanımlanma biçimindeki farklılıklardan yola çıkarak aktarılmıştır.

Çalışmanın esas amacı ise Türk basınında Suriyeli sığınmacıların nasıl algılandığı, nasıl yansıtıldığı ve bu algının toplumdaki algıyla ne düzeyde örtüştüğünü belirlemektir.

Bu amaca ulaşmak için, çalışmada Türkiye’de en çok baskı yapan gazetelerden Hürriyet ve Sabah’ın Şubat 2016 döneminde Suriyeli sığınmacılarla ilgili haberlerin içerik ve söylem çözümlemesine tabi tutulmuş ve elde edilen sonuçlar, daha sonra İstanbul’un Küçükçekmece ilçesinde oturan insanlar evreninde yapılan bir anket çalışmasının sonuçlarıyla kıyaslanmıştır.

Hazırlanmasına Mayıs 2016’da başlanan çalışma, 13 aylık bir emeğin ardından tamamlanarak, Suriyeli sığınmacılarla ilgili göç yazınına katkı sağlaması amacıyla İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü’ne sunulmuştur.

Bu eserin ortaya çıkmasında yalnızca tek bir kişinin emeğinden söz edilemez. Gerek özel hayatımla, gerekse çalışma hayatımla ilgili önemli kararlar almak zorunda olduğum bir dönemde başladığım bu çalışmanın sonucunda, aldığım tüm kararlardan hâlâ büyük memnuniyet duymamı, yanımda doğru insanların bulunmasına bağlıyorum. Bu vesile ile çalışmam süresince desteğini her zaman hissettiğim tez danışmanım Sayın Prof. Dr. Belkıs Ulusoy Nalcıoğlu’na, beni göç konusundaki çalışmalara yönlendirerek, daha önceden hiç bilgi sahibi olmadığım bu alanda gelişmemi sağlayan İstanbul Aydın Üniversitesi İletişim Fakültesi Gazetecilik Bölümü Başkanım Sayın Yrd. Doç. Dr. Olcay Uçak’a, bana akademik bir ortamda çalışma olanağı sunarak hem çalışma hayatıma hem de bu eserin daha güçlü bilimsel verilere dayanmasına büyük katkı sunan değerli hocalarım İstanbul Aydın Üniversitesi İletişim Fakültesi Dekanım Sayın Prof. Dr. Hülya Yengin’e, Sayın Prof. Dr. Emine Özden Cankaya’ya ve Sayın Prof. Dr. Atilla Girgin’e, iyi günümde kötü günümde ve aldığım her kararda hep yanımda olan, lisansüstü eğitime yönelmemde en büyük paya sahip olan nişanlım Elif Açıkgöz’e ve tüm hayatım boyunca benden desteklerini esirgemeyen annem Ayşe Erkal’a, babam Hasan Erkal’a ve ağabeyim Halil Erkal’a teşekkürü bir borç bilirim.

Haziran 2017, İstanbul

Abdi Erkal

İÇİNDEKİLER

ÖZ.....	iii
ABSTRACT.....	iv
ÖNSÖZ.....	v
TABLolar LİSTESİ.....	x
GRAFİKLER LİSTESİ.....	xii
KISALTMALAR LİSTESİ.....	xiii
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

KAVRAMSAL VE KURAMSAL ÇERÇEVE

1.1. Göçmen, mülteci ve sığınmacı tanımları ve sınırları.....	8
1.1.1. Göçmen.....	10
1.1.2. Mülteci.....	11
1.1.3. Sığınmacı.....	14
1.2. Göç kuramları.....	17
1.2.1. Proaktif göç kuramları.....	20
1.2.2. Reaktif göç kuramları.....	22
1.2.3. Sürekli göç kuramları.....	23

İKİNCİ BÖLÜM

TÜRKİYE VE AVRUPA BİRLİĞİ'NİN UYGULADIKLARI GÖÇ POLİTİKASI

2.1.	Türk mevzuatında göç politikaları.....	30
2.1.1.	İskân Kanunu.....	31
2.1.2.	Cenevre Sözleşmeleri.....	32
2.1.3.	1994 Yönetmeliği.....	34
2.1.4.	Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu.....	36
2.2.	Avrupa Birliği Ortak Göç Politikası.....	39
2.2.1.	Avrupa siyasi tarihi ve AKÇT'nin kuruluşu.....	40
2.2.2.	Ortak Göç Politikası'nda ilk adım: TREVI.....	43
2.2.3.	Schengen Anlaşması.....	44
2.2.4.	Avrupa Tek Senedi.....	45
2.2.5.	Maastricht Anlaşması.....	47
2.2.6.	Amsterdam Anlaşması.....	48
2.2.7.	Lizbon Anlaşması.....	50
2.3.	Suriyeli mülteci ve sığınmacı krizi.....	52
2.3.1.	Suriye siyasi tarihi.....	53
2.3.2.	Arap Baharı'nın Suriye'ye yansıması.....	58
2.3.3.	Suriye kaynaklı göçün Türkiye ve AB'ye etkileri.....	61
2.4.	Geri Kabul Anlaşması ve tarafların yükümlülükleri.....	65

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TÜRK BASINI VE TÜRK TOPLUMUNUN SIĞINMACILARA YÖNELİK TUTUMU ÜZERİNE BİR ÇALIŞMA

3.1.	Türk basınında sığınmacı algısı: Hürriyet ve Sabah örneği.....	76
3.1.1.	Hürriyet ve Sabah gazetelerinin içerik çözümlemesi.....	77
3.1.1.1.	Hürriyet gazetesinin içerik çözümlemesi.....	82
3.1.1.2.	Sabah gazetesinin içerik çözümlemesi.....	89
3.1.2.	Hürriyet ve Sabah gazetelerinin söylem çözümlemesi.....	98
3.1.2.1.	Hürriyet gazetesinin söylem çözümlemesi.....	100
3.1.2.2.	Sabah gazetesinin söylem çözümlemesi.....	108
3.2.	Türk toplumunda Suriyeli sığınmacılar algısı: Küçükçekmece örneği.....	117
3.2.1.	Çalışmanın örnekleme.....	118
3.2.2.	Araştırma bulguları.....	119
3.2.2.1.	Katılımcıların kişisel özelliklerine göre frekans dağılımları.....	120
3.2.2.2.	Katılımcıların sığınmacılara karşı tutumu ve bu tutumun etkenleri.....	124
3.2.3.	Genel değerlendirme.....	154
	SONUÇ.....	160
	KAYNAKÇA.....	173
	EKLER.....	191

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1: Hürriyet gazetesinde yer alan haberlerin gazete bölümleri içindeki yerleri.....	82
Tablo 2: Hürriyet gazetesinin Suriyeli sığınmacılar haberlerinde fotoğraf kullanımı.....	83
Tablo 3: Hürriyet gazetesinde sığınmacılara ilişkin haberlerde kullanılan kavramlar.....	84
Tablo 4: Hürriyet gazetesinin sığınmacılara ilişkin haberlerinin konulara göre dağılımı.....	87
Tablo 5: Sabah gazetesinde yer alan haberlerin gazete bölümleri içindeki yerleri.....	89
Tablo 6: Sabah gazetesinin Suriyeli sığınmacılar haberlerinde fotoğraf kullanımı.....	90
Tablo 7: Sabah gazetesinde sığınmacılara ilişkin haberlerde kullanılan kavramlar.....	91
Tablo 8: Sabah gazetesinin sığınmacılara ilişkin haberlerinin konulara göre dağılımı.....	95
Tablo 9: Katılımcıların cinsiyeti.....	120
Tablo 10: Katılımcıların yaş aralıkları.....	121
Tablo 11: Katılımcıların gelir durumları.....	121
Tablo 12: Katılımcıların eğitim düzeyleri.....	122
Tablo 13: Katılımcıların Küçükçekmece’de yaşadığı süre.....	123
Tablo 14: Katılımcıların Küçükçekmece’ye göç edip etmeme durumu.....	123
Tablo 15: Küçükçekmece’ye göç eden katılımcıların bu ilçede oturma süreleri.....	124
Tablo 16: Katılımcıların Türk hükûmetinin Suriye politikasına yönelik tutumu.....	125
Tablo 17: Düzenli gazete okuru olmanın, Türk hükûmetinin Suriye hükûmetine yönelik politikasına karşı tutuma etkisi.....	126
Tablo 18: Düzenli takip edilen gazetenin, Türk hükûmetinin Suriye hükûmetine yönelik politikasına karşı tutuma etkisi.....	127
Tablo 19: Katılımcıların Türkiye’nin Suriyeli sığınmacıları kabul etmesine yönelik tutumları.....	128
Tablo 20: Düzenli gazete okuru olmanın, Türkiye’nin Suriyeli sığınmacıları kabul etme kararına karşı tutuma etkisi.....	129
Tablo 21: Düzenli okunan gazetenin, Türkiye’nin Suriyeli sığınmacıları kabul etme kararına karşı tutuma etkisi.....	130

Tablo 22: Katılımcıların Suriyeli sığınmacılara bakışı.....	131
Tablo 23: Düzenli gazete okurunun, Suriyeli sığınmacılara bakışı.....	132
Tablo 24: Katılımcıların Suriyeli sığınmacılarla ilgili haberlere ilgisi.....	133
Tablo 25: Düzenli gazete okuru katılımcıların, Suriyeli sığınmacılarla ilgili haberlere ilgisi.....	133
Tablo 26: Katılımcıların takip ettikleri gazeteye göre, Suriyeli sığınmacılarla ilgili haberlere ilgisi.....	135
Tablo 27: Türk medyasında Suriyeli sığınmacılarla ilgili haberlerin sığınmacılara karşı tutuma etkisi.....	136
Tablo 28: Düzenli olarak gazete okuyan katılımcıların Türk medyasında Suriyeli sığınmacılarla ilgili haberlerin ardından sığınmacılara karşı tutumu.....	137
Tablo 29: Katılımcıların takip ettikleri gazeteye göre, Türk medyasında Suriyeli sığınmacılarla ilgili haberlerin ardından sığınmacılara karşı tutumu.....	138
Tablo 30: Katılımcıların Suriyelilere vatandaşlık verilmesine karşı tutumu.....	140
Tablo 31: Katılımcıların yalnızca eğitim düzeyi yüksek Suriyelilere vatandaşlık verilmesine karşı tutumu.....	141
Tablo 32: Gelir durumuna göre, katılımcıların Suriyelilere vatandaşlık verilmesine karşı tutumu.....	142
Tablo 33: Katılımcıların Suriyeli sığınmacıların işsizliğe etkisi olduğu görüşüne karşı tutumları.....	143
Tablo 34: Katılımcıların Suriyeli sığınmacıların Türk ekonomisini olumsuz yönde etkilediği görüşüne karşı tutumları.....	144
Tablo 35: Katılımcıların gelir durumuna göre, Suriyeli sığınmacıların işsizliğe etkisi olduğu görüşüne karşı tutumları.....	145
Tablo 36: Katılımcıların gelir durumuna göre, Suriyeli sığınmacıların Türk ekonomisini olumsuz yönde etkilediği görüşüne karşı tutumları.....	146
Tablo 37: Katılımcıların Suriyeli sığınmacılar konusunda AB'nin uyguladığı politikaya karşı tutumu.....	147
Tablo 38: Düzenli gazete okumanın, katılımcıların Suriyeli sığınmacılar konusunda AB'nin uyguladığı politikaya karşı tutumuna etkisi.....	148
Tablo 39: Düzenli takip edilen gazeteye göre, katılımcıların Suriyeli sığınmacılar konusunda AB'nin uyguladığı politikaya karşı tutumuna etkisi.....	149
Tablo 40: Katılımcıların Suriyeli sığınmacılar konusunda AB ile Türkiye arasındaki iş birliğine karşı tutumu.....	150
Tablo 41: Düzenli takip edilen gazeteye göre, katılımcıların Suriyeli sığınmacılar konusunda AB ile Türkiye arasındaki iş birliğine karşı tutumu.....	151
Tablo 42: Katılımcıların AB'nin Türkiye'ye vize serbestisi vaadinden beklentileri.....	153
Tablo 43: Yaş aralıklarına göre katılımcıların AB'nin Türkiye'ye vize serbestisi vaadinden beklentileri.....	154

GRAFİKLER LİSTESİ

Grafik 1: Hürriyet gazetesinde yer alan haberlerin gazete bölümleri içindeki yerleri.....	155
Grafik 2: Hürriyet gazetesinin Suriyeli sığınmacılar haberlerinde fotoğraf kullanımı.....	156
Grafik 3: Hürriyet gazetesinde sığınmacılara ilişkin haberlerde kullanılan kavramlar.....	157
Grafik 4: Hürriyet gazetesinin sığınmacılara ilişkin haberlerinin konulara göre dağılımı.....	158
Grafik 5: Sabah gazetesinde yer alan haberlerin gazete bölümleri içindeki yerleri.....	159

KISALTMALAR LİSTESİ

AAEK	: Avrupa Atom Enerjisi Kurumu
AB	: Avrupa Birliği
ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
AET	: Avrupa Ekonomik Topluluğu
AKÇT	: Avrupa Kömür Çelik Topluluğu
AP	: Avrupa Parlamentosu
AT	: Avrupa Toplulukları
BM	: Birleşmiş Milletler
BMMYK /	: Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği / <i>United Nations</i>
UNHCR	<i>High Commissioner for Refugees</i>
EUROPOL	: Avrupa Polis Ofisi
FRONTEX	: Avrupa Sınır ve Sahil Güvenlik Ajansı
GRECO	: Group of States Against Corruption / <i>Yolsuzluğa Karşı Devletler Grubu</i>
İŞİD	: Irak-Şam İslam Devleti
IOM	: International Migration Organization / <i>Uluslararası Göç Örgütü</i>
M.Ö.	: Milattan önce
ÖSO	: Özgür Suriye Ordusu
PYD	: Partiya Yekîtiya Demokrat / <i>Demokratik Birlik Partisi</i>
TBMM	: Türkiye Büyük Millet Meclisi
TREVI	: Terrorisme, Radicalisme, Extrémisme et Violence Internationale / <i>Terörizm, Radikalizm, Aşırılık ve Uluslararası Şiddet</i>
TÜİK	: Türkiye İstatistik Kurumu
UNESCO	: United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization / <i>Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü</i>

GİRİŞ

İnsanların yaşadıkları yerleri savaş, kıtlık, ekonomik sebepler, doğal afetler ya da büyük kazalar sonucu toplu halde terk etmeleri anlamına gelen göç, ilk çağlardan beri yaşanan ve her geçen gün daha fazla insan tarafından tercih edilen ya da tercih edilmek zorunda kalınan bir seçenektir.

İnsanların sürekli hareket halinde olmalarına karşın göç, kitleler halinde yapılan ve sonucunda ekonomik, sosyokültürel, siyasi ve kimi zaman da hukuki anlamda büyük değişikliklere sebep olacak kadar büyük yer değiştirmelerdir ve bu özellikleri taşıyan göç hareketleri çoğunlukla sosyal bilimlere konu olmuştur. Geçmişten bugüne çeşitli teknikler ve bakış açıları çerçevesinde yapılan göç çalışmaları, günümüzde çok boyutlu olarak ele alınmaktadır. Yakın dönemde yapılan çalışmalarda göç, yalnızca insanların bir yerden başka bir yere hareketi ve bu harekete ilişkin istatistiki veriler değil, göçe neden olan gelişmelerden başlayarak göçle beraber yaşanmış ve yaşanmakta olan tüm gözlemlenebilir etkileri içine alan büyük bir süreç olarak incelenmektedir.

Ayrıca çoğu göç hareketinin sonucunun yeni bir göç hareketine zemin hazırlaması sebebiyle göç çalışmalarına tarihsel bir sınır koymak oldukça güçtür. Benzer şekilde hiçbir zaman tek bir nedene bağlı olmayan göçün nedenlerini ya da sonuçlarını içeren çalışmaların hangi bakış açısı temelinde inceleneceğini belirlemek de araştırmacıların işini zorlaştırmaktadır.

Göç, dünya için yeni bir kavram olmamasına karşın bu anlamda yapılan hukuki düzenlemeler oldukça yenidir. Her ne kadar göç konusunda kayda alınmış en eski metinlere İlk Çağ'da rastlansa da, yüzyıllarca yıl önce başlayan insanlık tarihinin başından beri var olan göç hareketlerine ilişkin bugüne kadarki en kapsamlı metinlerin düzenlenmesi üzerinden bir yüzyıl bile geçmemiştir. İnsanlık, göç hareketlerini ele alan en kapsamlı hukuksal düzenlemeleri dünyanın en büyük göç hareketine neden olan İkinci Dünya Savaşı'nın ardından ortaya konan sözleşmelerle yapmıştır. 20. yüzyılın ortasında çeşitli uluslararası sözleşmelerle ortaya konan hukuki metinler, o günden bugüne kadar geçen sürede yapılan yeni sözleşmelere

öncülük etmiştir.

İkinci Dünya Savaşı'nın ardından dünyanın çeşitli yerlerinde çok sayıda savaş, katliam ve doğal afetler yaşansa da 2010 yılında Arap Baharı olarak adlandırılan sürecin Kuzey Afrika ülkelerinden başlayarak Orta Doğu ve Arap yarımadasına yayılması tarihte yeni bir sayfa açmıştır. Bu süreçte bölgedeki tüm ülkelerde başta siyasi ve toplumsal yönde olmak üzere bir dizi değişim yaşanmıştır. Arap Baharı'ndan en çok etkilenen ülke ise Suriye olmuştur. Ülke çapında merkezi hükûmet ve muhalif grupların çatışmalarına, Suriye içinde çeşitli bölgeleri ele geçirmeyi hedefleyen terör gruplarının saldırılar da eklenince Suriye'de yerel halk evlerini bırakarak çevre ülkelere göç etmeye başlamışlardır. Suriye halkının en çok göç ettiği ülkelerin başında ise Türkiye gelmektedir.

Suriye Ordusu'nun ülkede düzenlenen gösteriler sırasında halkın üzerine ilk kez ateş açtığı Nisan 2011'den bu yana Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği'nin ortaya koyduğu verilere göre Suriye'de evlerinden olan yaklaşık 7,6 milyon insanın yarısından fazlası (Temmuz 2015 itibariyle 4 milyon 13 bin kişi) Türkiye'ye göç etmiştir. Türkiye'nin ardından Suriyelilerin göç ettiği diğer ülkeler Lübnan, Ürdün, Irak, Mısır ve Libya olarak sıralanırken, kimi Suriyeliler Türkiye üzerinden Avrupa ülkelerine gitmeyi denemişlerdir. Yasal ya da yasa dışı yollardan Avrupa ülkelerine gitmeyi amaçlayan insanların bir kısmı bu amaçlarına ulaşmışlar, yasa dışı yolları deneyen insanların bir kısmı ise Akdeniz'i geçmek isterken hayatını kaybetmişlerdir.

İkinci Dünya Savaşı'nın ardından tarihteki en büyük mülteci hareketini yaşayan Avrupa'da, Avrupa Birliği (AB) yetkilileri Avrupa ülkelerinin hükûmetleriyle birlikte, göç hareketlerini kontrol altına almak için çeşitli iş birlikleri aramaya başlamışlardır. AB, bu amaç için Suriye'den Avrupa'ya yasa dışı geçişlerin yoğun olarak yaşandığı Türkiye ile 2014'te imzaladığı Geri Kabul Anlaşması'nı yenileyerek Suriyeli göçmenlerin değişimi konusuna her iki taraf için de yasal bir durumu geçerli hale getirmiştir. Bir süre sorunsuz uygulanan Geri Kabul Anlaşması, AB'nin Türkiye arasındaki vize serbestîsinin sağlanması adına Türkiye'den beklediği bazı yasal düzenlemelerin gerçekleşmemesi nedeniyle tam anlamıyla

uygulanamamıştır.

Uluslararası hukukta ve bu çalışmada sığınmacı olarak tanımlanan, ancak Türk hukukunda şartlı mülteci, ikincil koruma ve geçici koruma statüleriyle üç farklı statüde yer alan göçmenlerin durumu Türk toplumunda Suriye İç Savaşı'nın başlamasından bu yana tartışma konusu olmuştur. Suriye İç Savaşı'nın sona ermemesi ve buna bağlı artan sığınmacı sayısı, Türkiye'nin konumunun bir sonucu olarak Asya'dan Avrupa'ya geçişte ara hedef ülke olması ve sığınmacılara verilmesi düşünülen bir takım haklar Türk basını aracılığıyla Türk toplumunda uzun süredir tartışılmıştır ve tartışılmaya devam etmektedir. Bu süreçte Türk basını Türkiye'nin yaşadığı sığınmacı sorununu çeşitli açılardan ele alarak tartışmış ve haberlerinde kullandığı dille bu konudaki tutumunu yansıtmıştır.

Bu doğrultuda üç bölümden oluşan tezimizin birinci bölümünde göç ve göçle birlikte ortaya çıkan göçmen, sığınmacı, mülteci kavramlarının tanımları yapılmıştır. Dünya genelinde üzerinde net bir uzlaşmanın olmadığı ve bu nedenle de göç eden kişilerin sahip olduğu ya da olmadığı hakları belirlemede anahtar rolde olan bu üç kavram tek tek ele alınarak, ulusal ve uluslararası metinler üzerinden incelenmiş ve sınırları net bir biçimde belirlenerek bu çalışmada yapılacak tüm tanımlamaların aslında neyi karşıladığının açıklaması yapılmıştır. Ayrıca göç çalışmalarının ve bu çalışmalarda uygulanan yöntemlerin geçmişten bugüne yaşadığı değişimden söz edilmiş, günümüzde sosyal bilimcilerin ortak bir göç kuramını oluşturabilmesinin ne derece olası olduğu tartışılmıştır.

İkinci bölümde uluslararası metinlerinde ve sözleşmelerde yer alan göçmen, mülteci ve sığınmacı tanımları üzerinden Türk ulusal mevzuatı incelenerek, göç konusunda dünya geneline göre farklı bir mevzuata sahip Türkiye'nin göçe ilişkin yasal düzenlemelerinin geçmişten bugüne değişim süreci ortaya konmuş ve neden dünyanın pek çok ülkesi tarafından kabul edilen sözleşmelerin Türk hukukuna yer almadığı açıklanmaya çalışılmıştır. Türkiye'nin ülkesine yasal ya da yasa dışı yollardan gelen kişilere yönelik uygulamaları çeşitli kaynakların ışığında sunulurken günümüzde Türk hukuk sisteminin sığınmacıları neden birden fazla hukuki statüde tanımladığı dile getirilmiştir. Avrupa Birliği ülkelerini doğrudan etkileyen Suriye

kaynaklı göçlerin neden milyonlar seviyesine ulaştığı Suriye'nin politik tarihi üzerinden temellendirilerek ortaya konmuş ve böylece yakın zamanda yaşanan gelişmelerin daha iyi anlaşılması amaçlanmıştır. Ayrıca geçmişten bugüne üzerinde pek çok göç hareketinin yaşandığı Avrupa kıtasındaki siyasi birliği büyük ölçüde kuran Avrupa Birliği'nin kuruluş sürecinden başlayarak ortak bir göç politikasına nasıl ulaştığı ele alınmıştır. Buradan hareketle de ortak bir göç politikasının günümüzde AB ülkeleri için güçlü ve zayıf yönlerinin neler olduğuna değinilmiştir. Son olarak AB ile Türkiye arasında imzalanan Geri Kabul Anlaşması'nın iki ülkeye yüklediği hak ve sorumluluklar açıklanarak, anlaşmanın tüm maddelerinin neden uygulamaya konulamadığı açıklanarak bu konudaki görüş ve önerilere yer verilmiştir.

Tezimizin üçüncü bölümünde ise Avrupa Birliği ile Türkiye'nin Geri Kabul Anlaşması'nı tam anlamıyla yürürlüğe koymak için 18 Mart 2016 tarihinde Brüksel'de yaptığı anlaşmanın koşullarının tartışılmaya başlandığı, Şubat 2016 döneminde Türk basınının en çok satan gazetelerinden Hürriyet ve Sabah'ın sığınmacılara ilişkin haberleri, köşe yazılarından ayrı olarak, içerik ve söylem çözümlemelerine tabi tutularak Türk basınının bu konudaki duruşu saptanmaya çalışılmıştır. 2016 yılının resmi rakamlarına göre Türkiye'nin en kalabalık ili olan İstanbul'un en kalabalık ilçesi olan Küçükçekmece'de yapılan anket çalışmasıyla Türkiye'de yaşayan Suriyelilerin Türk vatandaşları tarafından nasıl algılandığı ortaya konarak, bu iki gazetenin haber içeriklerinin kamuoyu oluşturmada ne kadar etkili olabildiği tartışılmıştır.

Çalışmanın Amacı: Amacımız Türkiye'nin 2011 yılından bu yana sınırlarından içeri aldığı ve sayıları resmi rakamlarla 2 milyonu aşan, ancak gerçekte 4 milyonun üzerinde olduğu düşünülen Suriyeli sığınmacıların Türk basınının en çok baskı yapan gazetelerinden ikisi olan Hürriyet ve Sabah gazeteleri tarafından nasıl algılandığını ve bu algının Türk toplumunun Suriyeli sığınmacı algısıyla ne derece uyumunu ortaya koymaktır. Bunu yaparken Hürriyet ve Sabah gazetelerinin 2016 yılının Şubat ayındaki sayılarında Suriyeli sığınmacıları konu alan haberleri belirlenerek ve bu haberler içerik ve söylem çözümlemelerine tabi tutulmuş, Küçükçekmece örneğinde yapılan ankette de gazete çözümlemelerinde yanıt

aranan sorular, bu kez bireylere yöneltilmiştir.

Çalışmanın Yöntemi: Çalışmamızı hazırlarken kullanacağımız haberleri belirlemek amacıyla Sabah ve Hürriyet gazetelerinin Şubat 2016'daki tüm haberleri incelenerek Suriyeli sığınmacıları konu alan haberler seçilmiştir. Daha sonra bu haberlerin arasında ikinci bir seçim yapılarak mülteci, sığınmacı, göçmen, Suriyeli gibi Suriyeli sığınmacıları bireysel değil bir bütün olarak tanımlayan kavramların yer aldığı haberler çalışmaya dâhil edilmiştir. Bu dört kelime dışında sığınmacıların haber metinlerinde farklı kavramlarla tanımlanmaları halinde de söz konusu haberler çalışmanın konusu içinde sayılmıştır. Burada alınan temel ölçüt sığınmacı ya da mülteci bireyleri konu alan haberlerin çalışmanın dışında tutulmasıdır. Seçilen haberler tek tek incelenerek kullandıkları kavramlar ve değindikleri konulara göre sınıflandırılmıştır. Daha sonra iki gazetenin haberlerinden Suriyeli sığınmacılara bakış açılarını belirlenebilmesi adına haber metinleri içerik ve söylem çözümlemelerine tabi tutulmuştur. Çözümlemelerde yanıt aranan sorular, aynı konuyla ilgili Türk vatandaşı bireylerin görüşlerinin anlaşılabilmesi için düzenlenerek bir anket oluşturulmuştur. Yapılan çözümlemeler ve hazırlanan anketin sonuçları basının kamuoyu oluşturmada ne derece başarılı olabildiği ortaya konulmuştur.

Çalışmanın Modeli: Araştırmada tanımlanan amaca ulaşabilmek için belirlenen yöntem kapsamında araştırma modeli olarak içerik çözümlemesi ve söylem çözümlemesi uygulanmıştır. Her iki gazete de okuyucusuna sunduğu haberlerde seçtikleri kelimelerden hem pek çok boyutu olan göç konusuna ilişkin kavramlara hâkimiyet düzeyleri hem de haberlere konu edilen Suriyeli sığınmacıların Türk vatandaşları tarafından hangi algıyla ilişkilendirmeye çalıştığını belirlemeyi sağlayan içerik çözümlemesine ve haber metinleri ile ortaya konan açık ve gizli anlamların şifrelerinin çözülmesini sağlayan söylem çözümlemesine tabi tutularak incelenen dönemde Türkiye'nin en çok baskı yapan gazetelerinden Hürriyet ve Sabah'ta yayımlanan haberlerden Suriyeli sığınmacıların basında nasıl var oldukları ve ne şekilde tanıtıldıkları karşılaştırmalı olarak ortaya konulmuştur. Tümevarımcı bir araştırma ekseninde gazetelerde yer alan haberlerden Suriyeli sığınmacıların ne şekilde tanımlandığının belirlenmesinde belirli konu başlıkları altında haberler

sınıflandırılmıştır. Aynı sınıflandırma ekseninde Suriyeli sığınmacılar konusunda yapılan anketin soruları belirlenmiştir. Çözümlemelerden ve anketlerden elde edilen sonuçlar anlamlandırılarak tezin amacı doğrultusunda bulgular yorumlanmıştır.

Sınırlılıklar: Araştırmada 2016 yılının Şubat ayında Türkiye’de en çok baskı yapan gazetelerden ikisi olan Hürriyet ve Sabah’ın tüm sayıları incelenerek Suriyeli sığınmacıları konu alan haber, açıklama, rapor ve olaylar seçilmiştir. Haberlerin seçiminde ilk ölçüt metindeki sığınmacı, mülteci, Suriyeli ya da göçmen gibi kavramların bireyleri değil bir topluluğu tanımlama özelliği olup olmadığıdır. Bunun yanında seçilen haberlerde sığınmacı bireyleri konu alan bölümlerin olması durumunda haberler tümünden elenmemiş ancak ilgili bölümler çalışma dışında bırakılmıştır. Bu tutumun nedeni de çalışmanın içinde ilgili konu başlığının altında açıklanmıştır. Çalışmada_Hürriyet ve Sabah’ın ana gazetelerinin köşe yazıları ile hafta sonu ve magazin ekleri araştırmaya dâhil edilmemiştir. Yüz yüze görüşme yoluyla yapılan anket çalışmasında ise oturduğu ilçeye Küçükçekmece yanıtını veren bireylerin yanıtları araştırmaya dâhil edilmiştir.

Çalışmanın Evreni ve Örneklemi: Çalışmanın çözümleme kısmının evreni, 2016 yılının Şubat ayında Türkiye’de baskı yapan ulusal gazetelerdir. Bu evren içerisinde seçilen örneklem, bahsi geçen dönemde en çok baskı yapan gazetelerden ikisi olan Hürriyet ve Sabah gazeteleri olarak belirlenmiştir. Anket çalışmasının evreni ise Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarıdır. Bu evren içinden seçilen örneklem ise Türkiye’nin nüfus bakımından en büyük ili olan İstanbul’un nüfus bakımından en büyük ilçesi olan Küçükçekmece’dir.

İşlemler: Çalışma, Hürriyet ve Sabah gazetelerinin 1-29 Şubat 2016 tarihleri arasındaki sayılarını kapsamaktadır. Bu tarih aralığında örneklem olarak belirlenen her iki gazeteden 29’ar sayı olmak üzere 58 sayı taranmıştır. Gazetelerde yer alan ve Suriyeli sığınmacıları konu alan haberlerin sayısı ve konuları, fotoğraflı haber sayısı, sığınmacıları tanımlayan kavramların kaçar kez kullanıldığı belirlendikten sonra tümevarımcı bir araştırma ekseninde oluşturulan_belli konu başlıkları çerçevesinde içerik çözümlemesi yapılmıştır. Konu başlıkları temelli ayırım üzerinden Suriyeli sığınmacılar hakkındaki söylemlerinin belirginleştiği haberler seçilerek söz konusu

haberler bu kez söylem çözümlemesine tabi tutularak her iki gazetenin de Suriyeli sığınmacılarla ilgili seçtikleri kelime ve cümlelerin alt metinleri çözümlenmiş, açık ve gizli anlamlar ortaya konmuştur. Yapılan anket çalışmasında ise gazetelerin Suriyeli sığınmacılarla ilgili ortaya konan söylemlerinin Türk toplumunun düşünceleriyle ne ölçüde örtüştüğü belirlenmiştir.

Varsayımlar: Araştırma kapsamına alınan Hürriyet ve Sabah gazetelerinin Suriyeli sığınmacılara bakış açısının olumlu olmaktan çok, olumsuz olmayacağı varsayılmaktadır. Gazetelerin Suriyeli sığınmacıları konu alan haberlerde savaştan kaçarak Türkiye'ye geldiklerinin vurgulanacağı, buna karşılık Suriyeli sığınmacıların Türkiye'ye gelmesiyle ülkede yaşanan sosyal ve ekonomik değişikliklere de değinecekleri tahmin edilmektedir. Haberlerde sığınmacıların olumsuz anlamda bir hedef olarak gösterilmeyeceği, ancak Türk halkında sığınmacılara yönelik olumsuz düşüncelerin de haberlerde yer aldığı düşünülmektedir. Anket çalışmasının sonucuyla gazetelerin çözümlemelerinin değerlendirilmesinin ardından basının Türk toplumunda kamuoyu oluşturmada başarısız olacağına yönelik bir sonuca ulaşılması beklenmektedir.

BİRİNCİ BÖLÜM

KAVRAMSAL VE KURAMSAL ÇERÇEVE

Göç, yapısı gereği başta sosyal ve ekonomik nedenlerle şekillenen çok boyutlu bir olgudur. Günümüzde gelişen teknoloji ve ulaşım olanakları sayesinde göç, uluslararası boyutta ele alınan ve bu nedenle tek bir bakış açısıyla değerlendirilemeyen bir konudur.

Bu nedenle dünyada göçle ilgili kimi kavramlar üzerinde uzlaşma sağlanırken, kimi kavramlara atfedilen anlamlar ülkelerin sosyal, siyasi ve hukuki yapısına göre farklılık göstermektedir.

Bu nedenle göç çalışmalarında ele alınacak konunun özellikleri göz önünde bulundurularak göçe ilişkin kavramlar ve bu kavramların çalışma boyunca ele alınacak anlamlarının ortaya konması, çalışmanın anlatmak istediklerinin doğru bir şekilde ifade edilebilmesi açısından oldukça önemlidir.

1.1. Göçmen, mülteci ve sığınmacı tanımları ve sınırları

Göç insanlık tarihi kadar eski olmasına karşın kapsamı zaman geçtikçe değişen ve yeni boyutlar kazanan bir olgudur. Göç hareketleri çoğunlukla ekonomik olmakla beraber siyasi, sosyal ya da doğal nedenlerle de gerçekleşebilmektedir. Toplumsal hareketlerin yanında bireysel olarak da bir yerden başka bir yere hareket etmek göç olarak adlandırılabilir.

Uluslararası alanda kabul görmüş tek bir göç tanımı bulunmamaktadır. Göç kelimesinin tanımı ile ilgili birkaç görüş bulunmakla beraber genel bir değerlendirme yapıldığında kapsam bakımından bir tutarlılık olduğu söylenebilir.

Göç tanımı, Türk Dil Kurumu tarafından birkaç şekilde yapılmıştır. Büyük Türkçe Sözlük'te göç, “ekonomik, toplumsal, siyasi sebeplerle bireylerin veya toplulukların bir ülkeden başka bir ülkeye, bir yerleşim yerinden başka bir yerleşim yerine gitme işi, taşınma, hicret, muhaceret” şeklinde tanımlanmıştır (TDK, 2013).

Göç kelimesi bugün küresel bir dil konumundaki İngilizcenin en çok

başvurulan sözlüklerinden biri olan Oxford Sözlüğü'nde "insanların çalışmak veya daha iyi yaşam koşulları bulmak için yeni bir bölgeye veya ülkeye taşınması" şeklinde açıklanmıştır (Oxford University, 2010). İngilizcenin bir başka önemli sözlüğü Cambridge Sözlüğü'nde ise göç için "İnsanların, iş bulmak ve daha iyi bir hayat yaşamak için başka bir yere, genellikle farklı bir ülkeye taşınması" tanımı yer almaktadır (Cambridge University, 2013).

Göçün tanımıyla ilgili Türk ulusal mevzuatında, uluslararası mevzuatlarda; ulusal ve uluslararası kuruluşların yayımladığı kitap, rapor ve sözlüklerde çeşitli açıklamalar yer almaktadır.

Türk mevzuatında göç tanımı içeren en yeni yasal metin 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu'dur. Yasanın "Tanımlar" başlıklı üçüncü maddesinin (1) bendinde yer alan göç tanımı "Yabancıların, yasal yollarla Türkiye'ye girişini, Türkiye'de kalışını ve Türkiye'den çıkışını ifade eden düzenli göç ile yabancıların yasa dışı yollarla Türkiye'ye girişini, Türkiye'de kalışını, Türkiye'den çıkışını ve Türkiye'de izinsiz çalışmasını ifade eden düzensiz göçü ve uluslararası korumayı ifade eder" biçiminde oldukça sınırlı ve sadece yasanın çıkarılış amacına hizmet eder şekilde yapılmıştır (Resmi Gazete, 2013:28). Aynı tanım Türkiye Cumhuriyeti İçişleri Bakanlığına bağlı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü'nün 2015 Yıllık Göç Raporu adlı yayınında da aynı şekilde yer almıştır (Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, 2016:25).

Bunun yanında Göç İdaresi Genel Müdürlüğü'nün Aralık 2013'te yayımladığı Türkiye ve Göç Yönetimi metninde göçün açıklaması "bir kişinin veya bir grup insanın uluslararası bir sınırı geçerek veya bir devlet içinde bir yerden başka bir yere gitmesi" biçiminde yapılmıştır. Bu tanımda da göçün sebeplerine bir vurgu yapılmamış ve kavram, devletçi bir yaklaşımla açıklanmıştır (Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, 2015:5).

Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü'nün (UNESCO) sözlüğünde göç ve göçmen tanımları birbiriyle bağlantılı olarak yapılmıştır. Göçmen kelimesi, "Doğmamış olduğu bir ülkede geçici veya kalıcı olarak yaşayan ve bu ülkeyle ciddi sosyal bağları olan herhangi bir kişi" şeklinde tanımlanmış, göç için ise

“belirli bir minimum süre için bir siyasi veya idari birim sınırını aşmak” açıklaması yapılmıştır. Aynı tanım göçün mültecilerin, yerinden edilmiş kişilerin yanı sıra ekonomik göçmenlerin hareketlerini de içerdiğini belirtmektedir (UNESCO, t.y.).

Uluslararası Göç Örgütünün 2009 yılında yayımladığı Göç Terimleri Sözlüğü’nde göç “Uluslararası bir sınırı geçerek veya bir devlet içinde yer değiştirmek. Süresi, yapısı ve nedeni ne olursa olsun insanların yer değiştirdiği nüfus hareketleri” biçiminde tanımlanmıştır. Tanımın devamında “Bu tanıma, mülteciler, yerinden edilmiş kişiler, yerinden çıkarılmış kişiler ve ekonomik göçmenler dâhildir” açıklaması yapılmıştır (IOM, 2009:22).

Bütün bu tanımlara bakarak göçü, “bireylerin ya da toplumun çeşitli sebeplerle yaşadığı yerden kısa sayılamayacak bir süre için ayrılması” olarak tanımlayabiliriz.

1.1.1. Göçmen

Göç çalışmalarına ilişkin kavramlardan biri göçmendir. “Göçmen nedir?”, “Kimler göçmen olarak tanımlanabilir ya da tanımlanamaz?”, “Yasalar önünde göçmenliğin konumu nedir ve hangi koşullarda kişiye göçmen olmaktan doğan haklar verilir?” sorularına da dünyadaki hukuk sistemleri çeşitli yanıtlar vermişlerdir.

Türk Dil Kurumunun Büyük Türkçe Sözlüğü göçmeni, “Kendi ülkesinden ayrılarak yerleşmek için başka ülkeye giden, muhacir” olarak tanımlamaktadır (TDK, 2011).

Oxford Sözlüğü göçmen kelimesi için “Yabancı bir ülkede kalıcı olarak yaşayan bir kişi” (Oxford University, 2010), Cambridge Sözlüğü ise “Yabancı bir ülkeye kalıcı olarak yaşamaya gelen kişi” tanımlarını kullanmıştır (Cambridge University, 2013).

Aynı kavram Uluslararası Göç Sözlüğü’nde göçmen tanımının dünyada kişisel rahatlık amacıyla ve dışarıdan herhangi bir zorlama unsuru olmaksızın, hür iradesiyle göç eden kişi olarak tanımlanmaktadır (IOM, 2009:22).

Göç ve göçmen kavramları tanımlanırken, içerik ve sınırlamalarda çok büyük farklılar göze çarpmamaktadır. Ancak göç ve göçün sonucunda oluşan kavramların tanımlanması özellikle göçün uluslararası bir boyut kazandığı durumlarda oldukça zorlaşmaktadır.

Göçün beraberinde getirdiği göçmen tanımında görece bir anlam birliği olsa da, mülteci, sığınmacı kavramları her toplumda, her hukuksal metinde ve her medya içeriğinde aynı şekilde tanımlanmamaktadır. Basit bir düşünceyle daha çok göç veren bir ülkenin hukuk sistemindeki mülteci ve sığınmacı tanımıyla, çok fazla göç alan bir ülkenin mülteci ve sığınmacı kavramları farklılık göstermektedir. Bu tanımların yapımında kullanılan her kavram göç eden kişilerin hukuksal durumlarına doğrudan etki ederek sahip oldukları ya da olmadıkları hakları belirlemede anahtar rolü üstlenmektedir.

1.1.2. Mülteci

Göçün sonucunda ortaya çıkan kavramlardan biri mülteci'dir. Mültecinin tanımı konusundaki tanımlar dünya genelinde benzerlik göstermektedir.

Mülteci kavramının yer aldığı ilk belgeler Anadolu'da hüküm sürmüş medeniyetlerden Hititler dönemine aittir. Hitit Devleti'yle Antik Mısır arasında M.Ö. 13. yüzyılın başlarında imzalanan ve tarihin bilinen ilk barış anlaşması olan Kadeş Anlaşması'nda Hitit ülkesinden Mısır'a ya da Mısır'dan Hitit ülkesine kaçan kişilerin, geldiği ülkeye geri gönderilmesini ve bu süreçte kendilerine şiddet uygulanmamasını hükme bağlayan bir madde bulunmaktadır (Bederman, 2001: 147-150).

Mülteci kavramının yanında, mülteciliğin neredeyse insanlık tarihi kadar eski ve toplumlararası bir sorun olduğu gerçeğine karşın, mültecilik konusunda atılan en somut adımlar insanlığın yakın tarihine rastlamaktadır.

İkinci Dünya Savaşı'nın başlamasıyla birlikte savaştan kaçan insanlar dünyada hiç olmadığı kadar büyük çapta toplu göç dalgası oluşturmuştur. Yaşadıkları ülkelerden zorunlu olarak göç edip uluslararası sınırlardan geçen insanlar, hem ara

hedef ülkelerde hem de hedef ülkelerde ekonomik, kültürel, sosyal ve etnik düzende köklü değişikliklerin önünü açmıştır.

20. yüzyılda dünyadaki mülteci krizini çözmek adına bir araya gelen liderler, 19. yüzyılın ortalarında imzalanan Cenevre Sözleşmeleri temelinde dört farklı uluslararası metin oluşturmuşlardır.

Cenevre Sözleşmeleri bugüne kadar dört farklı konferansta değişikliğe uğramış ve son değişikliğin yapıldığı 1949 yılında da sözleşmelere mültecilerin uluslararası alandaki konumlarının belirlenmesi ve mültecilere nasıl davranılacağına belirlenmesi adına da 159 maddelik hükümler eklenmiştir.

24 Ekim 1945 tarihinde San Francisco Konferansı'nda kurulan Birleşmiş Milletler (BM), İkinci Dünya Savaşı'nın ardından dünyada uluslararası sorunları çözebilmek adına adımlar atmış ve kendine bağlı kuruluşlar oluşturarak daha etkin bir çözüm sürecine girişmiştir.

Savaşın yarattığı ve kontrol edilemeyen göç, uluslararası sınırların kontrolünün yeniden sağlanmasının gerekliliği, bir başka ülkeye göç eden insanların sıkıntılı yaşam koşulları ve geldikleri ülkelerin sosyo-ekonomik düzenini büyük ölçüde değiştirmeleri nedeniyle Birleşmiş Milletler, 14 Aralık 1950'de Mülteciler Yüksek Komiserliğini (BMMYK) kurarak bu sorunun ülkelerin iş birliği ile çözülmesini sağlamayı çalışmıştır. BMMYK ya da özgün kısaltmasıyla UNHCR, günümüzde mültecilerin haklarını savunma, her bireyin sığınma talebinde bulunabilmesini ve başka bir ülkede mülteci olarak güvenli bir şekilde barınabilmesini sağlamak için çalıştığını beyan etmektedir (<http://www.unhcr.org/turkey/home.php?page=8>).

Mülteci kavramının uluslararası alanda tek bir tanımı olmasını sağlayan hukuksal metin 1950'de BM Genel Kurulu'nda kabul edilen ve 28 Temmuz 1951 tarihinde imzalanan 1954'te yürürlüğe giren Mültecilerin Hukuki Durumuna Dair Sözleşme'dir.

1951 Mülteci Sözleşmesi olarak da anılan sözleşmede mülteci, "1 Ocak 1951'den önce meydana gelen olaylar sonucunda ve ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir

toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi düşünceleri yüzünden, zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korktuğu için vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve bu ülkenin korumasından yararlanamayan, ya da söz konusu korku nedeniyle, yararlanmak istemeyen; yahut tabiiyeti yoksa ve bu tür olaylar sonucu önceden yaşadığı ikamet ülkesinin dışında bulunan, oraya dönemeyen veya söz konusu korku nedeniyle dönmek istemeyen kişi”dir (Birleşmiş Milletler, 1951:1).

Sözleşme 1B bölümünde imzacı ülkelere mülteci tanımı yaparken, kişilerin Avrupa’dan gelip gelmemesi ya da yaşanan olayların 1951 yılından önce olup olmaması konusunda kendi kararlarını verme hakkı tanımıştır.

Türkiye tarafından 29 Ağustos 1961 tarihinde, 359 sayılı kanunla onaylanarak mevzuata eklenen bu yasadaki mülteci tanımı, “Avrupa ülkelerinde meydana gelen olaylar sonucunda” ifadesiyle kısıtlanmış ve 1961’den sonra bu sözleşme ekseninde mevzuatına kattığı tüm hukuki metinlerde bu mülteci tanımı kullanılmıştır (Resmi Gazete, 1961:5027).

1967 yılında ise söz konusu sözleşmenin imzalanmasının ardından geçen 16 yıllık süreçte meydana gelen olaylar dikkate alınarak, 1951’den sonra yaşanan olaylar sonucunda da mülteci tanımına uyan kişilere koruma sağlanmasının gerektiği kabul edilmiştir. Bu gerekçeden hareketle hazırlanan Mültecilerin Hukuki Statüsüne Dair 1967 Protokolü’nü imzalayan devletler, ilk sözleşmedeki tarih sınırlamasını kaldırmıştır.

Cenevre Sözleşmesi’ne taraf olan Türkiye, 1967 Protokolünü 1 Temmuz 1968 tarihinde onaylamış ancak Cenevre Sözleşmesi ile düzenlenen ve sadece Avrupa Konseyi’ne bağlı ülkelerden gelen sığınmacıların mülteci olarak kabul edilmesine hükmeden coğrafi sınırlama ilkesini sürdürmeyi seçmiştir (Resmi Gazete, 1968:2). Türkiye sığınma talebinde bulunan kişileri mülteci olarak kabul edebilmek için kişilerin kaynak ülkesini bir ölçüt olarak gören tek ülkedir (Amnesty International, 2009:5). Bu sebeple Türkiye’nin 1950’li yıllardan bugüne kadar Avrupa dışından zorunlu sebeplerle ülkeye gelen kişilerin hiçbiri mülteci sayılmamış ve mültecilerin uluslararası sözleşmelerle korunan haklarından faydalandırılmamıştır.

1.1.3. Sığınmacı

Dünyanın pek çok ülkesindeki hukuk sistemi, bir ülkeden bir başka ülkeye yasal ya da yasa dışı yollarla zorunlu sebeplerle göç eden kişiler mülteci olarak adlandırılmaktadır. Ancak mülteci tanımını yaparken dünya genelinden farklı olarak, zaman ya da yer kısıtlaması koyan Türkiye, mülteci sayılmayan insanlar için farklı bir kavramla tanımlama yapılmak zorunda kalmıştır.

Türkiye için bu kavram, 1994'ten 2013'e kadar sığınmacı, 2013'te yasalaşan Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu'na göre ise çeşitli özelliklere göre ayrılan şartlı mülteci, ikincil koruma ve geçici koruma kavramlarıdır.

İkincil koruma ve geçici korumanın kişilerin hukuki durumunun belirlenmediği ya da belirlenmediği durumlarda kullanılan yardımcı uygulamalar olması ve şartlı mülteci kavramının uluslararası alanda bir karşılığının olmaması sonucu, Türkiye'ye Avrupa dışından zorunlu nedenlerle gelen kişilere mülteci denilememektedir. Bu nedenle bu çalışmada, Türkiye'nin coğrafi sınır çekincesi nedeniyle mülteci saymadığı kişiler için ilk kez 1994 Yönetmeliği'nde yer verdiği, uluslararası alanda da karşılığı bulunan "sığınmacı" kavramı kullanılmıştır (Resmi Gazete, 1994:7). Şartlı mülteci, ikincil koruma ve geçici koruma uygulamalarına birlikte bakıldığında, kişinin mülteci sayılmamasına ve Türkiye'de hukuki durumunun kalıcı bir yerleşme sağlamayacağına hükmetmesi sebebiyle 1994 Yönetmeliği'nin sığınmacı tanımıyla örtüşmektedir.

Sığınmacı kavramının sınırlarını çizebilmek ve tanımını netleştirebilmek adına bu kelimeyi gerek kökenbilim açısından, gerek anlamsal açıdan incelemek gerekmektedir.

Mülteci kelimesi Arapça sığınma anlamına gelen lucū kelimesinden türemiştir. Lucū kelimesi bir ad-eylem anlamı oluşturacak mastar ekiyle iltica kelimesine dönüşür. Bir eylem belirten ilticayı gerçekleştiren kişiye ise iltica eden, bir yere kaçan, sığınan anlamlarına gelen mülteci denilmektedir.

Türk Dil Kurumu sığınmacı tanımını mülteci ile bir tutmuş ve sığınmacıyı

tanımlarken, “Başka bir ülkeye veya yere sığınmış olan kişi, sığınık, mülteci” açıklamasını yapmıştır (TDK, 2011).

Buna göre Türk Dil Kurumunun mülteci ile sığınmacı tanımını birleştirmesi doğru bir sonuçtur. Ancak Türk Dil Kurumunun bu iki kavramı birleştirici tanımı Türk hukuk sisteminde hiçbir zaman karşılık bulmamıştır.

Sığınmacı ve mültecilik kavramlarının yalnızca uluslararası alandaki tanımlarını karşılaştırdığımızda arada çok küçük bir fark olduğu görülür. Buna göre bir ülkeden bir başka ülkeye sığınma talebinde bulunan kişiye sığınmacı, sığınma talebi başvuru yaptığı ülkeye kabul edilen kişilere ise mülteci denilmektedir. Sığınmacı kavramını uluslararası hukukun en üst kademesi olarak kabul edebileceğimiz Birleşmiş Milletlerin İngilizce dilindeki hukuksal metinlerinde “sığınacak yer arayan” anlamına gelen “asylum seeker” kavramı karşılamaktadır.

1967 Protokolü’nü imzalayarak uluslararası hukuku kendi iç mevzuatına uyduran dünyanın pek çok ülkesinde sığınma talebinin haklı gerekçelerle ve yasal yollardan yapılması durumunda kabul edilmesi yüksek olasılıktır. Bu yüzdendir ki başvurusu kabul edilmemiş kişiler için kullanılan sığınmacı kavramı, geçici bir kavram olduğu için çok yaygın bir kullanım alanı yoktur.

Türkiye’nin mevzuatında ise sığınmacı, her ne kadar hukuki metinlerde bu biçimde tanımlanmasa da kaynak ülkesi sebebiyle mülteci statüsü kazanması mümkün olmayan kişilerin, geldiği ülkeye ya da üçüncü bir ülkeye gönderilene kadar geçen sürede Türk hukuk sistemi içindeki edindikleri konumdur.

Türkiye’nin sığınmacı tanımına iç hukukunda yer verdiği tek metin, kısaca 1994 Yönetmeliği olarak bilinen “Türkiye’ye İltica Eden veya Başka Bir Ülkeye İltica Etmek Üzere Türkiye’den İkamet İzni Talep Eden Münferit Yabancılar ile Topluca Sığınma Amacıyla Sınırlarımıza Gelen Yabancılar ve Olabilecek Nüfus Hareketlerine Uygulanacak Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik”tir.

Bu yönetmeliğin 3. maddesinde yer alan sığınmacı tanımı “İrki, dini, milliyeti, belirli bir toplumsal gruba üyeliği veya siyasi düşünceleri nedeniyle takibata uğrayacağından haklı olarak korktuğu için vatandaşı olduğu ülke dışında

bulunan ve vatandaşı olduğu ülkenin himayesinden istifade edemeyen veya korkudan dolayı istifade etmek istemeyen ya da uyruğu yoksa ve önceden ikamet ettiği ülke dışında bulunuyorsa oraya dönmeyen veya korkusundan dolayı dönmek istemeyen yabancıyı ifade eder” biçiminde açıklanmıştır (Resmi Gazete, 1994:7).

6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu’yla sığınmacı kavramının şartlı mülteci olarak tanımlanmasının yanında, istisnai durumlar için de ikincil koruma ve geçici koruma biçiminde iki farklı statü daha tanımlanmıştır.

Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu’nda şartlı mülteci tanımını yapan 62. madde şu şekildedir: Avrupa ülkeleri dışında meydana gelen olaylar sebebiyle; ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi düşüncelerinden dolayı zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korktuğu için vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve bu ülkenin korumasından yararlanamayan, ya da söz konusu korku nedeniyle yararlanmak istemeyen yabancıya veya bu tür olaylar sonucu önceden yaşadığı ikamet ülkesinin dışında bulunan, oraya dönemeyen veya söz konusu korku nedeniyle dönmek istemeyen vatansız kişiye statü belirleme işlemleri sonrasında şartlı mülteci statüsü verilir. Üçüncü ülkeye yerleştirilinceye kadar, şartlı mültecinin Türkiye’de kalmasına izin verilir (Resmi Gazete, 2013:46).

6458 sayılı kanunda yer alan şartlı mülteci tanımının 1994 Yönetmeliğindeki tanımıyla farklarına bakıldığında, daha önce nitelikleri sayıldıktan sonra yabancı olarak ifade edilen sığınmacının, şartlı mülteci tanımında vatansız kişi olarak belirtildiğı göze çarpmaktadır.

Vatansız kişi tanımının daha önceki hukuki metinlerde yer almaması nedeniyle bu noktada vatansız kişiyi tanımlamaya da gerek görülmektedir.

Birleşmiş Milletler tarafından hazırlanan Vatansız Kişilerin Statüsüne İlişkin Sözleşme’de vatansız kişi ifadesi, kendi yasalarının işleyişi içinde hiçbir Devlet tarafından vatandaş olarak sayılmayan bir kişiyi ifade eder (Birleşmiş Milletler, 1954:1).

Şartlı mülteci tanımında olduğu gibi, mülteci tanımında da yabancı yerine vatansız kişi ifadesinin kullanılması, bu iki statünün edinilebilmesi için bir başka

kısıtlamanın daha olduğunu düşündürmektedir.

Bunun yanında yeni metinde kaynak ülke kısıtlaması net bir şekilde belirtilmiş ve bu kişilerin kalıcı olarak Türkiye’de kalamayacağı, ancak aynı yasada yer alan ve 1951 Sözleşmesi ile de uluslararası dayanağı ve garantisi olan “Geri Göndermeme İlkesi” gereği Türkiye’de kaldıkları süre içinde yasal olarak statülerinin ne olduğunu açıklanmıştır.

Mülteci veya şartlı mülteci olarak tanımlanamayan ve geldiği ülkeye geri gönderilmesi durumunda ölüm cezası, işkenceye maruz kalacak ya da geldiği ülkede silahlı çatışma ya da ayırım gözetmeyen şiddet hareketleri nedeniyle şahsına yönelik ciddi tehditle karşılaşacak yabancılar ya da vatansız kişiler için 6458 sayılı yasada ikincil koruma statüsü oluşturulmuştur.

Bunun yanında Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu, Türk sınırına yapılmış ya da yapılacak toplu bir göç hareketinin, kişilerin ülkesinden ayrılmaya zorlanması, ayrıldığı ülkeye geri dönememesi, acil ve geçici koruma bulmak amacı taşıması halinde bu yabancılar geçici koruma sağlanabileceğine hükmetmiştir (Resmi Gazete, 2013:47).

Kanun, bu kişilerin Türkiye’ye kabulü, Türkiye’de kalışı, hak ve yükümlülükleri, Türkiye’den çıkışlarında yapılacak işlemler, toplu göç hareketlerine karşı alınacak tedbirler, ulusal ve uluslararası kurum ve kuruluşlar arasındaki iş birliği ve eş güdüm, merkez ve taşrada görev alacak kurum ve kuruluşların görev ve yetkilerinin belirlenmesi, Bakanlar Kurulu tarafından çıkarılacak yönetmelikle düzenlenmesini öngörmüştür. Bakanlar Kurulu, yasadaki yaklaşık üç yıl sonra Yabancılar Uluslararası Koruma Kanununun Uygulanmasına İlişkin Yönetmelik’i çıkartmıştır (Resmi Gazete, 2016:207).

1.2. Göç kuramları

Göç konusuna ilişkin çalışmalar Ernest George Ravenstein’in Kraliyet İstatistik Topluluğu’na 1885’te sunduğu Göçün Kanunları (The Laws of Migration) adlı raporla başlamıştır. Ravenstein, bu raporunda Sanayi Devrimi’nin ardından

Kuzey Amerika ve Avrupa kıtalarına yönelen g hareketlerini incelemiştir (Sert, 2012:29). Ravenstein'ın belirlediği g kanunlarıyla gmz g çalışmalarına temel oluşturmuştur.

Ravenstein'ın çalışmasının ardından dünyada gn kendisi de, g çalışmaları çeşitlenmiştir. G çalışmalarının geneline bakıldığında uluslararası göçün genişlediği ve hızlandığı görülmektedir. Ayrıca g çalışmalarının sosyoloji, ekonomi, coğrafya ve siyaset gibi farklı bilim dallarının çalışmaları içinde de incelenmiş ve disiplinlerarası bir karakter kazanmıştır (Bijak, 2006:6).

G çalışmalarında kullanılan kavramların kökeni 19. yüzyılda Avrupa'dan Amerika kıtasına yapılan glere dayanmaktadır (Dvell, 2006:1). Ancak g, ilerleyen ve sürekli olarak yenilenen bir süreç olduğu için gle ilgili kavramlar ortaya çıkan yeni durumlara göre sürekli değişmektedir. Örneğin, gmzde ülkeler çok kısa sürede g gönderen ülkeden, g alan ülkeye dönüşebilmekte hatta aynı anda hem g gönderen, g alan ve transit ülke olabilmektedir (Dvell, 2006:2). Bu sebeple göçe ilişkin çalışmalarda en doğru sonuçları alabilmek, var olan kavramları da güncel g yapısına göre yeniden inceleyerek gncelleştirmeyi gerektirir (ner, 2012:13).

G çalışmalarında araştırmacılar değişen koşullara göre çeşitli bakış aılılarıyla g hareketlerini değiştirmişler ve zaman içinde bu bakış açıları kapsamaları belirginleşen kuramlara dnşmştir. Bu kuramların birbirleri arasındaki ayırım, ge kaynaklık eden etkenlerden hangilerinin ele aldıklarıyla ilgilidir. Bu kuramların gle ilgili tanımlarından çok g eden insanlara ilişkin tanımlamalarında farklılıklar görülmektedir.

G yazınında göç eden tüm insanların tamamı tek bir kavramla olarak tanımlanmamaktadır. G çalışmasına kaynaklık eden sebeplere göre g eden insanlar göçmen, mülteci, sığınmacı gibi farklı kavramlarla tanımlanabilmektedirler. Örneğin, savaştan kaçarak ülkesini terk eden insanlarla, daha iyi iş olanakları edinmek amacıyla bir başka ülkeye göç eden insanlar g yazınlarında aynı sözcüklerle tanımlanmamaktadırlar.

Göç konusunu çeşitli açılardan inceleyen disiplinlerin tanımlamalarının yanında uluslararası metinlerin dışında kalan ve ya ülkelerin kendi koşullarına ve hukuki yapılarına göre belirledikleri tanımlar da göç çalışmalarında dikkate alınmaktadır. Ülkelerin göç hareketleri sırasındaki durumları (kaynak ülke, hedef ülke, ara hedef ülke gibi) ve dönemin siyasi koşulları da bu tanımların da kapsamının genişlemesine ya da daralmasına neden olmakta ve bu da dolaylı yoldan göç çalışmalarını ve çalışma boyunca ele alınan kuramları değiştirmekte ya da ayrı bir biçimde yeniden üretmektedir.

Örneklerle açıklamak gerekirse, uzun yıllar ulus-ötesi göçlerde egemen bir anlayış olan ve toplumu ülke sınırları içinde kabul eden milliyetçi bakış açısıyla göçü ele alan yaklaşımlarda, göç edenler önce yerli vatandaşlara karşı yabancı olarak tanımlanmışlardır. Bir süre sonra bu kişilerin yasal durumları tartışmaya açılmış ve son aşamada ulusal güvenliğe tehdit olarak gösterilmişlerdir (DeLaet, 2007'den akt. Öner, 2012:14). Özellikle 11 Eylül 2001 saldırılarının ardından göçmenlere duyulan güvensizliğin arttığı ve Kuzey Amerika ve Avrupa ülkelerinde göç, öncelikli olarak güvenlikçi bakış açısıyla ele alınmış, göçmenler bu ülkelerde ulusal sınırları tehdit eden teröristler olarak gösterilmişlerdir (Öner, 2012:15).

Göç yazınında tanımların dışında göçe ilişkin kavramların da üzerinde tartışmalar yaşanmaktadır. Örneğin göç alan bir ülkenin, göç eden insanları kabul ettikten sonra uyguladıkları politikalar, tüm çalışmalarda aynı bakış açısıyla ele alınmamaktadır. Bir ülkeye göç eden insanları, o ülkede yönetimi elinde bulunduran gücün, yerleşik olan toplumdaki ayırmama politikası bir entegrasyon çabası mıdır, yoksa asimilasyon amacı mı taşımaktadır? Entegrasyon ve asimilasyon kavramlarının sınırlarının nerede başlayıp, nerede bitmektedir? Bu gibi sorular, göç çalışmalarında uzun yıllardır üzerinde anlaşılamayan konulardandır.

Uluslararası göçün nedenleri üzerine geliştirilen teoriler, genel olarak makro ve mikro teoriler olarak sınıflandırılmaktadır. İş gücü piyasası teorisi, dünya sistemleri teorisi ve politik ekonomi modeli makro göç teorileri içinde; neoklasik ekonomik teori, insan sermayesi teorisi, yeni göç ekonomileri, göç ağı ve kümülatif nedensellik modelleri ise mikro göç teorileri içinde değerlendirilmektedir

(Morawska, 2007:6).

Göç çalışmasının çeşitlenmesinde uluslararası göç hareketlerinin tek bir yolla ve tek bir gerekçeyle gerçekleşmemesi ve buna bağlı olarak göçün farklı coğrafyalarda farklı algılanıyor olması önemli bir etkidir. Bu nedenle göç çalışmalarında göçmenlerin sınıflandırılmasında çeşitli yöntemler kullanılmıştır. Bu sınıflandırmadan en yaygın olanı göçmenleri gönüllü ve zorunlu olarak ikiye ayırmaktır (Sert, 2012:30). Özgür iradesiyle daha iyi ekonomik koşullarda yaşamak için göç eden insanlar gönüllü göçmenler olarak kabul edilmektedir. Siyasi mülteciler, sığınmacılar ve sürgün edilenler ise zorunlu göçmenler olarak kabul edilmektedir.

Richmond ise daha çok mülteci hareketlerine odaklanarak, insanların seçme özgürlüğüne dayanacak bir anlayışa, seçme özgürlüğünün birçok derecesi olduğuna ve insanların güvenliklerini tehdit eden ortamlarda bile farklı yöntemler uygulayabildiklerini savunarak karşı çıkmıştır. Bu nedenle Richmond, göç çalışmalarında gönüllü ve zorunlu göç hareketleri biçiminde bir ayrıma değil, proaktif ve reaktif göç hareketleri şeklinde bir sınıflandırmaya yönelerek yeni bir yöntem ortaya koymuştur.

Gönüllü ve zorunlu göçmenler kavramı temelli ve proaktif-reaktif göç ayrımıyla yapılan çalışmalar uluslararası göçün başlangıcını temel alan değerlendirmelerdir (Massey vd., 1993:433). Bunun yanında dünya tarihiyle yaşıt olan göç olgusunu tümüyle inceleyen göç çalışmaları da bulunmaktadır.

1.2.1. Proaktif göç kuramları

Göç çalışmalarına ilişkin bu kuramlar çeşitli bakış açılarıyla oluşturularak göç hareketleri neden-sonuç ilişkisini açıklamaya çalışmış, ancak pek çok alanla ilişkili olan göç hareketlerini tümüyle açıklayacak bir kuram oluşturulamamıştır. Ancak son yıllarda ortak bir göç kuramına yöneliş söz konusudur. Bu bölümde göç kuramlarına ilişkin kuramlar ele alınarak göç çalışmalarında hangi yöntemlerin uygulandığına değinilecek ve ortak bir göç kuramının oluşturulma çabalarından söz edilecektir.

Proaktif göçle ilgili sosyolojik kuramlar: Göçle ilgili sosyolojik kuramlar Stouffer'ın ortaya koyduğu müdahil fırsatlar kavramına dayanmaktadır (Bijak, 2006:6). Bu kurama göre hareketlilik ile göç mesafesi arasında zorunlu bir ilişki yoktur. Kuram bir hedefe gerçekleşen göç hareketi sayısının bu hedefteki fırsatların sayısı ile doğru orantılı ancak müdahil fırsatların sayısı ile ters orantılı olduğu savunan “*müdahil fırsatlar*” kavramını ortaya koyar. Bir başka deyişle, bir hedefe giden insanların sayısı, o hedefteki fırsatların artış yüzdesiyle doğru orantılıdır (Stouffer, 1940:845-867).

Lee ise göçün nedenlerini kaynak ülke ile ilgili etkenler, hedef ülke ile ilgili etkenler, müdahil fırsatlar ve kişisel etkenler olarak dörde ayırmıştır. Lee, göçü kaynak ülkedeki itici etkenler ile hedef ülkedeki çekici etkenler arasındaki ilişki üzerinden açıklayarak *itme-çekme modelini* ortaya koymuştur. Göç yazınında sıkça değinilen nüfus artışı, düşük yaşam standartları, gelir dağılımında adaletsizlik ve siyasi baskılar itici etkenler; iş gücü talebi, ekonomik fırsatlar, politik özgürlükler ise çekici etkenler olarak kabul görmektedir (Massey, 1998:18-21).

Proaktif göçle ilgili ekonomik kuramlar: Ekonomik göç kuramları çoğunlukla uluslararası emek göçüne odaklanmıştır. *Klasik kuramın* temel varsayımı iş gücünün arz ve talebindeki coğrafi farklılıklar, iş gücünün ücretlerinin düşük olduğu ülkelere yüksek olduğu ülkelere göç etmesini sağladığı durumlarda uluslararası göçün ana nedenidir. Bununla birlikte *neoklasik kuram* göçün, ücret farklılığı temelli değil, ücret beklentileri temelli olduğunu da varsayar (Harris ve Todaro, 1970:126-142). Ancak neoklasik kuramın göçü açıklamak için sadece iş gücü piyasasını temel alması, bu kuramla yapılan çalışmaların göçe kaynaklık eden diğer sebeplere değinmemesine ve çalışmanın zayıflamasına neden olmaktadır (Sert, 2012:33). *İkili iş gücü piyasası kuramı*, göçü sanayileşmiş çağdaş ekonomilerin yapısal gereksinimlerine dayandırır. Buna göre hedef ülkeler olan sanayileşmiş ülkelere iş gücü sürekli bir talebin sonucu olarak görür (Piore, 1979 akt. Sert, 2012:33). *Yeni iş gücü göçü ekonomisi* kuramı ise neoklasik kurama karşı çıkarak sadece iş gücü piyasasını değil sigorta, anapara ve kredi piyasalarına da vurgu yapar (Stark ve Bloom, 1985:173-178). Ayrıca bu kuram göçü bireyin değil, ailenin ortak kararı olarak kabul eder. Bu karara da ailenin büyüklüğü, üretim etkinlikleri, eğitim durumu

ve etnik bağlantılar doğrudan etki eder (Tsegai, 2007:307).

Proaktif göçün coğrafi kuramları: Coğrafi göç kuramları uzamsal hareketleri göçü de içine alarak mesafenin rolü üzerinden açıklar. Buna göre mesafe, bölgeler arasındaki uzamsal ilişkileri hafifleten bir etkidir (Bijak, 2006:13). *Göç çekim kuramı*, göç hareketlerini kaynak ve hedef ülkelerdeki nüfus büyüklüğünün çarpımıyla doğru orantılı, iki bölge arasındaki mesafeyle de ters orantılı olduğunu varsayar (Isard, 1960 akt. Sert, 2012:35). *Hareketlilik geçiş kuramı*, insan hareketliliği sosyal çağdaşlaşmanın sonucunda ortaya çıkar, değişir ve çeşitlenir. Göç önceleri ülkeler arasında, daha sonra da köyden kente doğru gerçekleşirken, günümüzde şehirler içinde kısa süreli hareketleri de içine almaktadır (Zelinsky, 1971:219-249). Yani sosyal değişiklikler insan hareketliliğinin yapısını etkilemektedir.

Coğrafi göç kuramları genellikle iç göç çalışmalarında oldukça etkili sonuçlar vermektedir. Çünkü coğrafi kuramlar, uluslararası göç hareketlerine ilişkin kurumsal engellere (devlet sınırları, vize gereklilikleri vs.) değinmemektedir (Bijak, 2006:14). Ancak günümüzde Avrupa Birliği için mal ve hizmetlerin serbest dolaşımı sayesinde coğrafi kuramlardan faydalanılamayacağı düşüncesi doğru olmayabilir.

Proaktif göçün sosyo-ekonomik kuramları: Sosyo-ekonomik kuramlar küresel ekonomide, ekonomik ve siyasi gücün eşit olmayan dağılımını vurgulayan Marksist politik ekonomiden türetilmiştir. *Dünya sistemleri kuramı*, göçü ekonomik küreselleşmenin ve pazarın ulusal sınırları etkilemesinin doğal bir sonucu olarak görmektedir. Buna göre kapitalizm, kapitalist olmayan toplumlarda yurt dışına göçü tetiklemektedir (Castles ve Miller 2003:25). Özellikle toprak, ham madde ve iş gücünün kapitalizmin etkisine girmesiyle göç hareketleri önlenemez bir noktaya gelmektedir. Ayrıca bu kuram, küresel politik ve ekonomik yapının yanı sıra, kaynak ve hedef ülkeler arasındaki ideolojik, tarihsel ve kültürel bağların da belirleyici olduğuna vurgu yapmaktadır.

1.2.2. Reaktif göç kuramları

Reaktif göç kuramı: Uluslararası göçe konu olan insanlar arasında mülteciler,

sığınmacılar ve sürgün edilenler de bulunmaktadır. Bu grupları inceleyen Öberg, itici ve çekici etkenleri sert ve yumuşak etkenler olarak çeşitlendirmiştir. Silahlı çatışmalar, insani krizler ya da çevresel yıkımlar sert; yoksulluk, işsizlik veya sosyal dışlanma gibi olaylar ise yumuşak etkenler olarak incelenmiştir (1996:336-357).

Kapsamı çok geniş olan zorunlu göç çalışmaları güvenlik sorunları, insanların savunmasızlığı, mültecilik sorunlarının ana nedenlerine vurgu yapan metinlere dayanır. Ancak zorunlu göç çalışmaları, doğal ya da teknolojik çevresel yıkımları da kapsamaktadır. Ancak, çevresel yıkımlar temelli göç çalışmalarında zarar görenler için Hunter (2005) ve Jacobson'un (1988) çalışmalarında kullanılan "çevre mültecileri" kavramının uluslararası alanda bir karşılığı bulunmamaktadır (Sert, 2012:39). Göç ve çevresel yıkımlar arasındaki ilişkileri incelerken göçe neden olan yıkımın etkisine dayanarak ortaya atılan stres eşiği, memnuniyetsizlik eşiği kavramlarından yararlanılır.

1.2.3. Sürekli göç kuramları

Sürekli göç kuramı: Sosyolojik, ekonomik, sosyo-ekonomik proaktif göç kuramları ile politik ve çevresel reaktif göç kuramları uluslararası göçü başlatan koşullarla ilgilenmektedir. Ancak göç, başlamasıyla birlikte yoğunluğu azalsa da süreklilik arz eden bir olgudur. Bu süreklilik, bir süre sonra göçü başlatan nedenlerden farklı yeni nedenler ortaya çıkartabilir (Massey vd., 1993:448). Göç devam ettikçe, bir ara sonuç olarak yeni bir göç dalgası başlatır. Yeni bir göç dalgasının nedeni de kendinden önceki göçlerin sürekliliğidir.

Göç, faydaları artırma ya da riskleri aza indirme isteğiyle gerçekleştirilir. Bu isteği dünyadaki yapısal eşitsizlikler ya da çevresel sorunlar başlatsa da sürdürülebilirliğini insanlar arasındaki iletişim sağlar. Göç edenlerin, eski göçmenler ya da göç etmemiş yakınlarıyla kurduğu iletişim, yeni bir göç hareketiyle sonuçlanabilir. *Sosyal ağ kuramı*, göçü destekleyen iletişimin göçün maliyetini düşüren ve beklenen geliri arttıran sonuçları olacağını savunur. Bir bölgeye göç eden ve yakınlarını da bu göçe davet eden kişi, göç edeceklerin yeni bir hayat kurma sürecinde gereksinimi olan sosyal desteği sağlamış olacaktır ve bu da kişileri göçe

heveslendirecek ve sürecin sonucunda yeni insanları göçe yönlendirecek bir süreci başlatır (Taylor, 1986 akt. Sert, 2012:40). Genel olarak bakıldığında uluslararası göç, bir kere başladığında durdurulması oldukça güç bir süreçtir ve zaman içinde kendisini başlatan etmenlerle bağıyı kaybeder (Bijak, 2006:7).

Sosyal ağlar kuramını zaman içinde içine alan *ulus-ötesi sosyal alanlar kuramı*, devletlerarası sosyal bağların içeriğini inceleyerek, göç ağlarının nasıl oluştuğunu ve bu ağ üzerindeki hareketlerin nasıl gerçekleştiğini anlamaya çalışır (Faist, 2000:199). Ayrıca göçün sürekliliğine ve göç eden nüfusun niteliklerine değinerek göçü dinamik bir süreç olarak görür.

Kurumsal kuram, uluslararası göçün başlamasıyla, göçmenlerin hareketini destekleyen yasal ya da yasa dışı kuruluşların göçe olan etkisine vurgu yapar. Göç edenlere yardım eden uluslararası gönüllü kuruluşların yanında, insan kaçakçıları ya da ulaştırma sağlayıcıları gibi göç üzerinden gelir elde eden yasa dışı gruplar, göç trafiğini engelleyen devletlerin işlerini zorlaştırmaktadır (Tsegai, 2007:307-308).

Kümülatif neden-sonuç kuramı ise her göç hareketini tetikleyecek etkenlerin hangi sosyo-ekonomik koşullarla gerçekleşebileceğini sıralar ve göçün doğası gereği her göçün bir öncekinden farklı bir koşula bağlı olacağını varsayar. Dolayısıyla göçü sadece son hareketi başlatan tek bir koşul temelinde incelemenin, bir süreç olarak kabul edilen göçü kesintiye uğratacağına ve ulaşılabilecek sonuçların eksik olacağını savunur (Massey vd., 1993: 451-452).

Göç yazınında kullanılan proaktif ve reaktif kuramlar, göçü çeşitli gruplara ayırarak inceler. Sürekli göç kuramları ise göçü bir süreç olarak kabul ederler ve bu süreci tümünden inceleyebilmenin yollarını araştırır.

Uluslararası göç kuramlarını birleştirme çabaları 1981 yılında Gordon de Jong ve Robert Gardner'ın hazırladığı Gelişmiş ve Gelişmekte Olan Ülkelerde Mikro Düzlem Araştırmalara Çok Disiplinli Yaklaşımlar (*Multidisciplinary Approaches to Microlevel Studies in Developed and Developing Countries*) adlı çalışmasıyla başlamıştır (1981:88).

Bu çabalara öncülük eden *göç sistemleri kuramı*, hem bireysel hem de hane

halkı karar verme süreçlerini hesaba katarak, makro ve mikro düzeydeki etkenlere odaklanan çok disiplinli bir yaklaşıma giden eğilimin kayda değer bir örneğidir. Bu kuram uluslararası göçün yönünü ve sürecini başarılı bir şekilde açıklamıştır (Castles ve Miller, 1998:23).

Uluslararası göç kuramları, alanda daha önce ortaya konan çalışmaların geliştirilmesiyle ilerlemektedir. Bu çalışmalara çerçeve çizmeye çalışan Jennissen'in göç sistemleri kuramını geliştirerek ortaya koyduğu *neden-sonuç zincirleri yaklaşımı*, uluslararası göç sistemlerindeki neden-sonuç ilişkilerini ekonomik, sosyal, politik ve bağlantılar olarak dört grup etmenden oluşan kuramsal bir düzleme oturtmuştur (Jennissen, 2007:412). Neden-sonuç zincirleri yaklaşımı, farklı göç kuramlarının verilerini neden-sonuç ilişkileri zinciri olarak göstererek bir göç akımının geçici mi yoksa kalıcı mı olduğunu belirlemeye yardımcı olur.

Yakın tarihte ortaya konan göç çalışmaları, uluslararası göçün karmaşık yapısına vurgu yaparak, tek bir yaklaşımla bu sürecin açıklanmasının mümkün olmayacağını savunmuşlardır. Ülkeler arasındaki ücret farkları, hedef ülkede yer değiştirme maliyeti, kişisel değerler, hedef ülkeyle sosyal bağlar, doğal ya da insan kaynaklı yıkımlar, siyasi baskılar gibi pek çok farklı neden göç hareketlerine kaynaklık edebilmektedir.

Genel olarak bakıldığında (göç, sığınmacı, göçmen tanımlarında yaşanan karmaşaya ek olarak) uluslararası göçün nedenlerine ilişkin güncel çalışmalarda farklı disiplinlerin verilerine dayanarak oluşturulan çalışmalarla birlikte ortak bir kurama yönelik söz konusu olsa da, göçü pek çok farklı yönü ve etkeniyle bir süreç olarak kabul eden yaklaşımların varlığı göç çalışmalarına bir sınır konamaması sonucunu doğurmaktadır. Bu da sınırları net bir kuramın oluşturulmasını, göç çalışmalarında belirli bir başlangıç ve bitiş noktası belirlemeyi güçleştirmektedir.

İKİNCİ BÖLÜM

TÜRKİYE VE AVRUPA BİRLİĞİ’NİN UYGULADIKLARI GÖÇ POLİTİKASI

Tarihin hemen her döneminde özellikle ticaret amacıyla yapılan toplu nüfus hareketlerinde dünyanın önemli bir geçiş noktalarından biri olan Anadolu coğrafyası, Çin’den başlayan ve Avrupa’nın içlerine kadar ilerleyen İpek Yolu’nu da üzerinde barındırmasıyla günümüzde doğu ile batı arasındaki köprü olarak tanımlanmaktadır.

Anadolu toprakları konumunun sağladığı ticaret yollarının üzerinde olması avantajının bir sonucu olarak geçmişten bugüne üzerinde çok fazla topluluk barındırmıştır. Anadolu yarımadasının üzerinde bugüne kadar pek çok devlet kurulmasının yanında değişen dünya koşulları sonucunda pek çok göç hareketine de köprü görevi görmüştür. Anadolu, çoğu zaman kaynak ülke ile hedef ülke arasındaki bir ara hedef olma özelliği kazanmıştır. Günümüzde siyasal, jeopolitik, ekonomik ve sosyal nedenlerden dolayı Türkiye, göç hareketleri açısından kaynak ülke özellikleri gösterse de ağırlıklı olarak hedef ülke ya da ara hedef ülke konumunda yer almaktadır.

23 Nisan 1920’de Ankara’da Türkiye Büyük Millet Meclisi’nin açılması, Türkiye Cumhuriyeti’nin kuruluş sürecini de başlatmıştır. Bu dönem aynı zamanda Anadolu’da hüküm süren Osmanlı Devleti’nin siyaseten etkisiz kaldığı yıllara rastlamaktadır. Ankara yönetiminin ulusal kurtuluş mücadelesini 1922 yılında başarıyla tamamlamasıyla önce Mudanya Ateşkes Anlaşması imzalanmış ve daha sonra barış anlaşmasının imzalanması için İsviçre’nin Lozan kentinde bir konferans düzenlenmiştir.

Kasım 1922’den Temmuz 1923’e kadar süren görüşmeler sırasında Türkiye ve Yunanistan, 30 Ocak 1923’te “Yunan ve Türk Halklarının Mübadelesine İlişkin Sözleşme ve Protokol” konusunda anlaşarak bu metne imza koymuşlardır. Bu protokolle İstanbul’daki Rumlar ile Batı Trakya’daki Müslümanlar hariç tutularak Türkiye’deki Rum Ortodoks dininden Türk uyrukları ile Yunanistan’daki Müslüman dininden Yunan uyrukluların zorunlu göçe tabi tutulması öngörülmüştür. Protokolün

uygulanmaya başlaması için barış anlaşmasının imzalanması beklenmiş ve protokol Lozan Barış Anlaşması'nın 142. maddesiyle onaylanmıştır (<http://www.ttk.gov.tr/wp-content/uploads/2016/11/3-Lozan13-357.pdf>). Protokolde zorunlu göçe tabi tutulan kişiler için göçmen tanımı kullanılmıştır. 1923'ten 1938'e kadar devam eden karşılıklı yer değiştirme sürecinde 384 bin kişi Türkiye'ye göç etmiştir.

Türkiye Cumhuriyeti, Yunanistan'la yapılan nüfus mübadelesinden başlayarak tarihinin çeşitli dönemlerinde çoğunlukla siyasi nedenli çok sayıda göç dalgasından doğrudan etkilenmiştir.

Türkiye, cumhuriyetin ilk yılında Yunanistan'la mübadele konusunu çözmeye çalışırken Yugoslavya hükûmetinin baskıları sonucu bu ülkeden ve özellikle Makedonya bölgesinden göçmek zorunda kalan Türklere 1924 yılında kapılarını açmıştır (Geray 1962:7-9, 11-13).

1934 yılında Balkan Antantı'yla başlayan Türk-Yugoslav yakınlaşmasının bir sonucu olarak imzalanan iş birliği sözleşmelerinde iki ülke arasındaki seyahatleri kolaylaştırıcı kararlar alınmıştır (Resmi Gazete, 1936:2). Bu sözleşmelerin yasalaşması neticesinde 1936 yılında Yugoslavya'dan Türkiye'ye ikinci göç dalgası başlamıştır. Bu sözleşmeler göç temelli olmadıkları için iki ülkenin vatandaşları da tebaa olarak tanımlanmışlardır. Son olarak Yugoslavya Cumhurbaşkanı Josip Broz Tito'nun Türkiye'yi ziyaret ettiği 1953 yılında imzalanan Serbest Göç Anlaşması ile birlikte, Makedonya'dan Türkiye'ye üçüncü göç dalgası başlamıştır. Bu üç büyük göç hareketiyle Türkiye, 30 yıldan fazla bir zaman diliminde Yugoslavya'dan gelen yaklaşık 305 bin kişiyi topraklarına yerleştirmiştir (Bozkurt, 2010:51).

Cumhuriyet döneminde Anadolu'ya gerçekleşen büyük göç dalgalarından bir diğeri de Bulgaristan'dan gelen göç hareketleridir. Aralıklarla 1989 yılına kadar süren Bulgaristanlı Türklerin Türkiye'ye göçleri, aynı zamanda toplu göç hareketini de içermesi açısından önemlidir. Bu süre içinde yaklaşık 800 bin kişiye ulaşan Bulgaristan'dan göçler, dört dalga halinde gerçekleşmiştir (Doğanay, 1997:196).

İlk olarak 1925 yılında imzalanan ve ertesi yıl yürürlüğe giren Türk-Bulgar

Dostluk Antlaşması ve Oturma Sözleşmesi ile 1949 yılına kadar 218 bin 998 kişi Türkiye'ye göç etmiştir (Resmi Gazete, 1926:4).

1946 yılında Bulgaristan Halk Cumhuriyeti'nin ilanından sonra iktidara gelen Bulgaristan Komünist Partisinin 1950-1952 yılları arasında Bulgar kökenli olmayan vatandaşlarını göçe zorlaması sonucu 154 bin 393 kişi Türkiye'ye gelmiştir (Geray, 1962:13).

1969 yılında Türkiye-Bulgaristan Yakın Akraba Göçü Anlaşması çerçevesinde yeni bir sözleşme imzalanmıştır (Resmi Gazete, 1969:14). Bu sözleşmenin sonucunda 1979'a kadar 116 bin 521 kişinin Türkiye'ye göçü, Bulgaristan'dan gerçekleşen göç hareketinin üçüncü ayağını oluşturur (Doğanay, 1997:197).

Bulgaristan'dan son ve en büyük göç hareketi 1980'li yıllardan başlayarak Bulgar hükûmetlerinin sistematik olarak Türk kökenli Bulgar vatandaşlarını "Tek ve Birleşik Bulgar Halkı" (Edinna Bulgarska Natsiya) ülküsü çerçevesinde asimile etmeye çalışmasıyla gerçekleşmiştir (Malcomson, 1994:84). 1980'lerin ikinci yarısında artan baskılara karşı direnen Türk kökenli vatandaşlarını Romanya sınırındaki Belene Kampına göndererek bastırmaya çalışan Bulgar yönetimine karşı Türkiye, 1989 yılında sınır kapılarını Bulgar Türklerine açarak yaklaşık 300 bin Türk'ü topraklarına alıp yerleştirmiştir.

1934 yılında mevzuata eklenen İskân Kanunu'nun 3. maddesine göre Türk soyundan olan ya da Türk kültürüne bağlı olan kişiler, Türkiye'ye muhacir olarak kabul edilmektedirler. 1934 yılı sonrasında Bulgaristan, Romanya, Yugoslavya ve Yunanistan'dan göçen Türkler ya da Türk kültürüne bağlı kişiler, yasal engellere takılmadan Türkiye'ye giriş yapmış ve İskân Kanunu hükümlerine göre Türkiye'ye yerleştirilmiştir (Resmi Gazete, 1934:1).

Türkiye'ye yapılan toplu göçler, cumhuriyetin ilk yıllarında çoğunlukla Balkan topraklarından başlamıştır. Ancak Türkiye, 1950'li yıllarda Orta Doğu ve Uzak Doğu ülkelerinden de göç almaya başlamıştır. Bu göç hareketlerinden Türkiye'yi nüfus açısından en çok etkileyeni İran kaynaklı göçlerdir.

1979 yılında İslam Devrimi'ni yaşayan İran'da Ayetullah Humeyni liderliğindeki yeni yönetim, eski şahlık yönetimini destekleyenler hakkında idam cezası çıkarınca çoğunluğu Azeri yaklaşık bir milyon kişi Türkiye'ye göç etmiştir. 1951 Cenevre Sözleşmesini kabul etmesinden sonra 1967 Protokolüne coğrafi sınır koşuluyla katılan Türkiye, Avrupa dışından gelen gelerek topraklarına girmek isteyen kişilere yönelik düzenlemeye gitmemiştir. Bu durum 1979 yılı ve sonrasında İran'dan yapılan göçlerde Türkiye'yi faydacı bir politikaya yöneltmiştir. Türkiye, İranlıların sınırdan geçerek Ankara'daki BMMYK Ofisi'ne mültecilik başvurusu yapmasına ve başvurusu kabul edilenlerin üçüncü ülkelere gönderilmesine izin vermiştir. Böylece Avrupa ve Amerika kıtasına göç eden İranlıların çok büyük kısmı Türkiye'yi transit ülke olarak kullanarak başka ülkelere göç etmiştir. Türkiye, İranlılarla başlayan bu uygulamayı daha sonra sınırlarına Avrupa dışından gelen tüm göçmenlere uygulamışsa da Körfez Krizi döneminde Kuzey Irak'tan gelen yoğun talepler sonucu resmi olmayan bu uygulamadan vazgeçerek 1994 Yönetmeliğini yürürlüğe koymuştur. Ayrıca Türkiye'nin 1979-1994 yıllarındaki bu uygulamasına yönelik bir istatistik bulunmamakta, ancak 1 ila 1 buçuk milyon dolaylarında İranlının bu uygulamadan faydalandığı düşünülmektedir (Kirişçi, 1998:118).

1988 yılında Saddam Hüseyin yönetimindeki Irak merkezi hükûmetinin ülkenin kuzeyindeki Kürtlere karşı başlattığı El-Enfal Harekâtı'nın bir parçası olarak Halepçe'deki zehirli gaz saldırısı yapması bu bölgedeki 5 bin kişinin ölümüne, yaklaşık 52 bin kişinin de Türkiye'ye göç etmesine neden olmuştur (Salucci, 2005:118). Birkaç yıl sonra Birleşmiş Milletler Koalisyon Güçleri ile Irak arasında başlayan Körfez Savaşı sırasında da yaklaşık 468 bin kişi Irak'tan kaçarak Türkiye'ye göç etmiştir. Bu geçişlerle ilgili Türkiye, sınırını geçen kişilere yardım edebilmek için Bakanlar Kurulu kararı çıkartmıştır (Resmi Gazete, 1988:10). Irak'ta siyasi havanın değişmesinin ardından Irak vatandaşlarının büyük bir kısmını ülkesine göndermiştir (Kirişçi, 1994:277-279).

Bu büyük göç hareketlerine ek olarak çeşitli dönemlerde Türkiye'ye küçük boyutta ancak uzun bir süreye yayılan göç hareketleri de olmuştur.

1923-1952 yılları arasında Romanya'dan göç eden yaklaşık 200 bin kişiye ek

olarak, 1950'deki Çin işgalinin ardından Doğu Türkistan'dan yaklaşık 8 bin kişilik toplu göç hareketleri gerçekleşmiştir (Avşar ve Tuncer, 1995:42).

1982'deki Sovyetler Birliği'nin saldırısının ardından Afganistan'dan Pakistan'a göç eden Türk kökenli vatandaşların Türkiye'ye kabulü için "Afganistan'dan Pakistan'a Sığınan Türk Soylu Göçmenlerin Türkiye'ye Kabulü ve İskânına Dair Kanun" çıkarılmıştır (Resmi Gazete, 1982:4). Yasal düzenlemenin ardından 4 bin 350 kişi Bulgar Türklerinde olduğu gibi muhacir olarak Türkiye'ye kabul edilmiştir (Avşar ve Tuncer, 1995:42).

2011'de başlayan Suriye İç Savaşı sebebiyle Türkiye'de kamplarda yaşayan sığınmacılar da dâhil edilince son yüz yılda en az 7 milyon 500 bin kişi Anadolu topraklarına göç etmiş durumdadır.

2.1. Türk mevzuatında göç politikaları

Geçmişten bugüne pek çok medeniyete ev sahipliği yapan, Doğu ile Batı arasındaki göçün en kısa yolu olan Anadolu topraklarına 1048 yılındaki Çaldıran Savaşı'yla giren Türkler, 1071 Malazgirt Savaşı'yla Anadolu'yu yurt edinmeye başlamışlardır. Önce Selçuklu Devleti, daha sonra da Osmanlı Devleti tarafından yüzyıllardır Türklerin yurdu olan Anadolu, özellikle Osmanlı Devleti'nin yükselme döneminde Avrupa topraklarında uygulanan iskân politikaları sebebiyle daha çok göç veren bir bölge olmuştur.

19. yüzyıldan itibaren ve özellikle 1877-78 Osmanlı-Rus Savaşı'nın ardından Avrupa topraklarındaki Türkler, Anadolu'ya göç etmeye başlamışlardır. Osmanlı Devleti toprak kaybettikçe Anadolu'ya yönelen göçe daha çok kişi katılmıştır. Öncelikle İstanbul çevresine yerleşen Türklerin bir kısmı da Anadolu'ya göç etmiştir.

Birinci Dünya Savaşı sırasında Osmanlı Devleti'nin Anadolu'nun doğusunda yaşayan Ermenileri Suriye bölgesine göç ettirmesi de yakın dönemde Osmanlı Devleti'nin uyguladığı bir başka göç politikasıdır. Savaştan sonra yenik devletlerden olan Osmanlı Devleti, topraklarının büyük kısmını kaybetmiş ve kaybedilen topraklardan da Anadolu'ya göç hareketleri olmuştur.

29 Ekim 1923'te kurulan Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşunun ardından karşılaştığı sorunlardan biri de Batı Trakya'daki Türklerin Türkiye'ye gelme isteğiydi. Lozan Barış Konferansı'nda ilk adımın atıldığı bu sorunla ilgili Türkiye ve Yunanistan kendi kökeninden olmayan vatandaşları karşılıklı yer değiştirerek topraklarına gelen kendi kökeninden olan kişileri vatandaşlığına almıştır.

Cumhuriyetin ilk yıllarından ülkeler arası anlaşmalarla belirlenen Türkiye'nin göç politikasına şekil veren ilk kanun 1934 yılında çıkarılan İskân Kanunu'dur.

2.1.1. İskân Kanunu

Türkiye'nin toplu göç hareketlerini kontrol altına almaya yönelik kendi mevzuatındaki ilk çalışması 14 Haziran 1934 tarihli İskân Kanunu'dur. Bu kanunun 3. maddesinde Türkiye'de yerleşmek amacıyla dışarıdan, tek başına veya toplu olarak, gelmek isteyen Türk soyundan yerleşik veya göçebe fertler ve aşiretler ve Türk kültürüne bağlı yerleşik kimseler “muhacir”; Türkiye'de yerleşmek amacıyla olmayıp bir zorunluluk gereği geçici oturmak üzere sığınanlar ise mülteci olarak tanımlanmıştır.

Türk hükûmeti İskân Kanununun ilk maddesinde yerleştirme bölgelerini üçe ayırmıştır. Türk kültürlü nüfusun yoğunlaşması istenilen bölgeler birinci; Türk kültürüne temsili istenilen nüfusun nakil ve iskânına ayrılan yerler ikinci; Yer, sağlık, iktisat, kültür, siyaset, askerlik ve inzibat sebepleriyle boşaltılması istenilen ve iskân ve ikamet yasak edilen yerler ise üçüncü bölge olarak adlandırılmıştır. Kanun, yurt dışından gelen muhacirlerle ve 3. bölgede yaşayan vatandaşların, 1 ve 2. bölgelere yerleşmelerini sağlarken, bu bölgelerde bir karışıklığın oluşmaması için özellikle muhacirlerin yerleştirildikleri bölgelerin nüfusunun yüzde 10'unu geçmemelerini ve Türk kültürünün egemenliği altında yaşamasını sağlama amacı gütmüştür (Resmi Gazete, 1934:4004).

Bunun yanında kanunda muhacirlerin vatandaşlığa geçmeleri ve yerleşmek istedikleri yerleri seçmeleri oldukça kolayken, mültecilerin Türkiye içindeki hareketleri hükûmetin tasarrufundadır. Bu ayrım dışında mülteciler ve devletin gösterdiği yerlerde yaşamayı kabul eden muhacirlerin çeşitli vergilerden muaf

tutulması ve borç karşılığında topraklandırılması gibi göç edenlerin Türkiye’de yaşamasını kolaylaştıracak hükümler de 1934 yılındaki İskân Kanununda yer almıştır (Resmi Gazete, 1934:4006).

19 Eylül 2006’da kabul edilen 5543 sayılı İskân Kanunu’nun amaçları göçmenlerin, göçebelerin, yerleri kamulaştırılanlar ile millî güvenlik nedeniyle yapılacak iskân çalışmalarını, köylerde fiziksel yerleşimin düzenlenmesine ilişkin uygulamaya esas şartları ve alınacak tedbirleri, iskân edilenlerin hak ve yükümlülüklerini düzenleme olarak belirtilmiştir (Resmi Gazete, 2006:1).

2006 İskân Kanunu, 1934 kanununu yürürlükten kaldırmıştır. Eski kanunda yer alan mülteci tanımı ve mültecilere ilişkin hükümler yeni kanunda yer almamıştır.

Günümüzde Türkiye, mevzuatında sığınmacı ve mültecilere ilişkin olarak her ikisini de 1950 yılında çıkarttığı Yabancıların Türkiye’de İkamet ve Seyahatleri Hakkında Kanun ve Pasaport Kanununun bazı maddeleriyle 1951 yılında imzaladığı Cenevre Sözleşmesini, bu sözleşmeye dayanarak hazırladığı 1994 Yönetmeliğini ve 2013 yılında çıkarttığı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu hükümlerini uygulamaktadır.

2.1.2. Cenevre Sözleşmeleri

20. yüzyılın ikinci çeyreğinden bu yana Türkiye’nin göç, sığınmacı ve mültecilere ilişkin hukuki metinlerinde temel aldığı en önemli uluslararası metin Cenevre Sözleşmeleridir.

Savaş zamanında yaralılara, hastalara, esirlere ve sivillere ne şekilde davranılacağını düzenleyen Cenevre Sözleşmelerinin temeli, İsviçreli bir iş adamı olan Jean Henry Dunant’ın yayımladığı Bir Solferino Hatırası adlı kitabıyla atılmıştır. Dunant kitabında Fransız-İtalyan ittifakı ile Avusturya arasında 1859 yılında yapılan Solferino Savaşı’nı ve bu savaş sırasında tıbbi yardım alamadan yatan yaralıların durumunu görüp, yerel halkı askerlerin tedavisi için örgütlemesini anlatmıştır.

Kitabın kısa sürede gördüğü ilgi sonucu Dunant, Avrupa ülkelerinde savaşta

yaralananlara hangi ulustan olduklarına bakmaksızın yardım edecek gönüllü dernek oluşturmak amacıyla günümüzde Kızılhaç olarak bilinen yardım kuruluşunu kurar. Öte yandan Dunant, Kızılhaç'ı yöneten kurulun başkanı olarak o dönem Avrupa'da hüküm süren devletlerin temsilcileriyle görüşmeler yaparak, 26-29 Ekim 1863 tarihinde İsviçre'de on altı devletin katıldığı Cenevre Konferansını toplar. Dunant'ın başında olduğu kurul, savaş zamanında yaralananların nasıl tedavi edileceğine dair hükümler içeren bir anlaşma metnini katılımcı devletlere sunar. Bu on altı devletin on ikisi Cenevre Sözleşmeleri'ne imza koyar. Sözleşmedeki kimi boşluklar nedeniyle 1906 ve 1929'da iki kez daha aynı adla toplanan konferansta, sözleşme üzerinde çeşitli değişiklikler yapılarak kabul edilir (Alsan, 1950:38).

İkinci Dünya Savaşı'nın ardından yeniden düzenlemeye gidilen sözleşme, bu kez üç ana başlığa bölünmüştür. Savaşın bir sonucu olan mülteci ve sığınmacı krizine karşı uluslararası alanda ortak hareket etmek amacıyla dördüncü bir sözleşme hazırlanmıştır. Bu dört sözleşme temel alınarak 1977 yılında iki, 2005 yılında da bir protokol daha hazırlanmış ve imzaya açılmıştır. 1949 yılında hazırlanan ilk dört sözleşme 1950 yılında Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nda kabul edilmiştir. Türkiye de bu sözleşmeyi 1951'de imzalayıp 1954'te yürürlüğe sokmuş 1961 yılında 359 sayılı kanunla onaylamıştır.

Cenevre Sözleşmeleri'ni imzalayan Türkiye, daha sonra hazırlanan üç protokole imza atmamıştır. 1949 sözleşmesinin mülteci tanımını "1951'den önce Avrupa'da meydana gelen olaylar" koşuluyla sınırlandırmasını iptal eden 31 Ocak 1967 Protokolü'nü coğrafi sınır koşuluyla kabul etmiştir. Buna göre Türkiye, anlaşmanın koşullarını sadece Avrupa Konseyi'ne üye ülkelerden kendisine gelen kişi ya da topluluklara uygulayacaktır (Resmi Gazete, 1968:1).

4 numaralı Cenevre Sözleşmesi'nde mülteci olarak kabul edilme koşullarını taşımasına rağmen Türkiye'nin 2011 yılında kapılarını açtığı Suriyeli sığınmacıları, mülteci olarak kabul etmemesinin nedeni bu anlaşmayı kanunlaştırırken getirdiği coğrafi sınır koşuludur. Bu koşul sebebiyle Türkiye'nin Avrupa Konseyi ülkeleri dışında ülkesine gelen yabancıları mülteci ve sığınmacı kavramlarıyla ayırmış ve bu kişilere yönelik yapacağı uygulamaları 1994 yılında çıkardığı yönetmelikle

belirlemiştir. Bu yönetmeliğin hükümleri, 2013'te kabul edilen Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu ile genişletilmiştir.

2.1.3. 1994 Yönetmeliği

1900'lü yıllardan bu yana sürekli olarak yoğun göç hareketlerinin yaşandığı bölgede yer alan Türkiye'nin Cenevre Sözleşmesi ve 1967 Protokolü'nü coğrafi şartla kabul etmesi, Avrupa dışından gelerek ülkeye giriş talebinde bulunan yabancılara yönelik olarak uygulamalarında bir süre sonra sorunlara yol açmıştır. 1990'lı yıllarda mevzuatta bulunan İskân Kanunu, Pasaport Kanunu ve Yabancıların Türkiye'de İkamet ve Seyahatleri Hakkında Kanun'un yetersiz kalması üzerine 14 Eylül 1994 tarihli Bakanlar Kurulu toplantısında Cenevre Sözleşmesi temel alınarak oluşturulan bir yönetmelikle, göç sorununa yönelik yeni bir yöntem belirlemiştir (Resmi Gazete, 1994:7).

Yönetmeliğin "Tanımlar" başlıklı bölümünün 3. maddesinde mülteci tanımının yanında sığınmacı tanımı da mevzuata girmiştir. Yönetmelikte mülteci ve sığınmacı tanımları ülkeye sığınmak isteyen kişi ya da kişilerin ülkeye Avrupa'dan gelip gelmemesi üzerinden yapılmıştır. 32 maddelik yönetmelikte ülkeye yapılan büyük göç dalgalarında hangi kurumların yetkili olacağı, bu kurumların yetkileri ve uygulamaya ilişkin esaslar da belirlenmiştir (Resmi Gazete, 1994:7).

Bu yönetmeliğe göre Suriye'deki iç savaş sebebiyle ülkelerini terk ederek Türkiye'ye sığınma talebinde bulunan kişiler, Türk mevzuatında sığınmacı olarak tanımlanmış ve bu tanım üzerinden muamele görmüşlerdir. Yasal mevzuat, Suriyeli sığınmacıların mülteci olarak kabul edilerek bir takım haklara sahip olmasına izin vermemektedir.

Yönetmeliğe genel olarak bakıldığında Türkiye'nin yönteminin sınırdan geçişlere izin vermeyerek, geçişlerin olması halinde ise sığınma talebinde bulunanları olabilecek en kısa sürede ülkeden çıkarmayı istediği görülmektedir. Yasal ya da yasa dışı geçişlerin olması halinde de mülteci ve sığınmacılara yapılacak uygulamalar da yönetmelikte ortaya konmuştur.

Yönetmelikle mülteci ve sığınmacıların Türkiye’den çıkışına yönelik üç usul belirlenmiştir: Bunlardan ilki geri göndermedir. Geri göndermede Türkiye’ye sığınan kişiler haklı bir gerekçeleri olmaması durumunda geldikleri ülkeye geri gönderilmektedirler. Salgın hastalık, doğal afet ya da savaş gibi sebeplerle geri gönderme seçeneğinin uygulanamayacağı durumlarda ikinci yol yetkilendirilen kurumlar aracılığıyla bu kişilerin yasal olarak mülteci kabul eden ülkelere yerleştirilmeye çalışılmasıdır. Türkiye mülteci ya da sığınmacıları geldiği ülkeye ya da mülteci olarak bir başka ülkeye gönderememesi durumunda ise bu kişileri geçici oturma izinleriyle sınıra en yakın noktadaki kamplarda konaklatır ve geri gönderme ya da mülteci olarak gönderme seçenekleri oluşana kadar bu kişilerin temel ihtiyaçlarının karşılar. Gerekirse geçici oturma izninin süresi uzatılabilir (<http://www.mfa.gov.tr/soru-cevap.tr.mfa>).

Cenevre Sözleşmesi ve 31 Ocak 1967 Protokolü’ne dayanan 1994 Yönetmeliği, 29 Nisan 2011’den 11 Nisan 2013’e kadar Türkiye’nin sınırlarından içeri aldığı Suriyelilere karşı uyguladığı temel yasal metindir.

İçişleri Bakanlığı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu’ndan önce, 30 Mart 2012’de Suriyeli sığınmacılara yönelik bazı düzenlemelere ilişkin yönergeyi yürürlüğe koymuştur. Türkiye’ye Toplu Sığınma Amacıyla Gelen Suriye Arap Cumhuriyeti Vatandaşlarının ve Suriye Arap Cumhuriyetinde İkamet Eden Vatansız Kişilerin Kabulüne ve Barındırılmasına İlişkin Yönerge adını taşıyan belgede, toplu halde sığınmalarda acil koruma sağlanması için hedef ülkeye erişimin sağlanması, zulüm riski olan yere geri göndermeme ilkesinin gözetilmesi ve geçici koruma uygulanmasına ilişkin usul ve esaslar belirlenmiştir (http://www.goc.gov.tr/icerik3/turkiye%E2%80%99de-gecici-koruma_409_558_1097).

Suriyeli sığınmacıların ülkelerine dönmeleri halinde can güvenliklerinin olmaması sebebiyle geri gönderme seçeneği uygulanamamış ve yoğun göç nedeniyle sığınmacılar, kısa sürede üçüncü bir ülkeye mülteci olarak gönderilememiştir.

Türkiye Cumhuriyeti İçişleri Bakanlığı’na bağlı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü’nün 2015 Türkiye Göç Raporu’nda Türkiye’ye sığınan kişilerin ülkenin

10 ilindeki 25 kampta barındığı bilgisi yer almaktadır (Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, 2016:88-89).

Mevzuattaki coğrafi sınır koşulu nedeniyle Suriyeli sığınmacıların yasal statüleri konusunda dünyadaki diğer ülkelerden farklı bir yöntem izleyen Türkiye, 11 Nisan 2013'te Resmi Gazete'de yayımlanan 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu'yla ülkeye sığınma talebinde bulunacak yabancılara ilişkin bir takım yeni usulleri uygulamaya koymuştur.

2.1.4. Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu

Suriye'de yönetimin baskısının iyice hissedilmesiyle ülkenin sınırlarında da hareketlenmeler başlamıştır ve 2011'in Nisan ayı içinde Suriye vatandaşları ülkelerini terk etmeye başlamışlardır. İç savaş sebebiyle Suriye'den Türkiye'ye yapılan ilk sığınma talebi de 29 Nisan 2011'de 252 kişilik bir grup tarafından yapılmıştır. Türkiye, sınırına gelen bu grubu aynı gün sınırdan içeri alarak Hatay'ın Yayladağı ilçesindeki Fehmi Dinçer Spor Salonu'na yerleştirmiştir.

Konumunun bir sonucu olarak uluslararası göç hareketlerinden ciddi düzeyde etkilenen Türkiye'nin özellikle sınır komşusu Suriye'de yaşanan iç savaştan sonra kısa sürede çok sayıda sığınma talebiyle karşılaşması üzerine bu konuda yasal mevzuatını incelemeye almıştır.

Suriyelinin art arda Türkiye'ye sığınma talebinde bulunmasıyla başlayan göç dalgası, bir yılın sonunda 25 bin kişiye ulaşmıştır. Suriye'nin komşularında artan sığınmacı sayısıyla Birleşmiş Milletler'in çözüm için bir yöntem belirlemeye çalıştığı dönemde Türkiye ise daha da artacağını düşündüğü sığınmacı sayısına ilişkin önemlerini almak adına yeni bir yasa için çalışmalara başlamıştır.

Türkiye'nin sığınma talebinde bulunan yabancılar için uyguladığı Pasaport Kanunu ve Yabancıların Türkiye'de İkametleri ve Seyahatler Hakkında Kanun'un güncel olmayan yasalar olması, idari düzenlemelerle yapılan uygulamaların uluslararası iş birliği konusunda yetersiz kalması, AB'ye uyum sürecinde Türkiye'nin AB kazanımlarına uygun bir göç politikası belirlemeyi üstlenmesi yeni

yasanın çıkarılmasının diğer önemli sebepleridir (TBMM, 2012:5).

Bu sebeplerle Başbakan Recep Tayyip Erdoğan'ın imzasıyla 3 Mayıs 2012 tarihinde Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu yasa tasarısının TBMM'ye gönderilmesiyle tasarının alt komisyonlarda görüşülmesine başlanmıştır.

Yaklaşık bir yıl süren görüşmeler sonucunda 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu, TBMM'den geçmiş ve 11 Nisan 2013 tarihinde Resmi Gazete'de yayımlanarak yasalanmıştır (Resmi Gazete, 2013:27). Yasada daha sonra 6735 sayılı Uluslararası İşgücü Kanunu'yla bazı küçük değişiklikler yapılmıştır (Resmi Gazete, 2016:16).

Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu'nun uygulanmaya başlamasıyla Türkiye'deki Suriye vatandaşlarının hukuki statüsü de değişmiştir. Yasanın temelini oluşturan yabancı tanımı "Türkiye Cumhuriyeti Devleti ile vatandaşlık bağı bulunmayan kişi", uluslararası koruma tanımı ise "mülteci, şartlı mülteci, ikincil koruma ve geçici koruma statüsü" şeklinde yapılmıştır. Bu yasada yer alan bir diğer önemli madde "Geri Gönderme Yasağı" başlıklı 4. maddedir. Bu maddeyle 6458 sayılı kanun kapsamındaki hiç kimsenin işkenceye, insanlık dışı ya da onur kırıcı ceza veya muameleye tabi tutulacağı veya ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi fikirleri dolayısıyla hayatının veya hürriyetinin tehdit altında bulunacağı bir yere gönderilmemesi kararlaştırılmıştır. Cenevre Sözleşmeleri ve 1967 Protokolü'nde yer alan ve 1994 Yönetmeliği'nde aynen korunan mülteci tanımı, bu yasada özüne dokunulmadan yapılan küçük eklerle kabul edilmiştir. 1994 Yönetmeliği'nde coğrafi kısıtlama koşulu nedeniyle yer alan sığınmacı kavramı ise bu yasayla kullanımdan kaldırılmış ve yerine şartlı mülteci, ikincil koruma ve geçici koruma kavramları getirilmiştir.

Yasanın bu tanımı yapan 62. maddesinde şartlı mültecilerin üçüncü ülkeye yerleştirilinceye kadar, Türkiye'de kalmasına izin verileceği de hükme bağlanmıştır (Resmi Gazete, 2013:46).

Bu yasada geçmişteki düzenlemelerden farklı olarak ikincil koruma kavramı mevzuata eklenmiştir. İkincil koruma tanımının yapıldığı 63. madde şu şekildedir

(Resmi Gazete, 2013:47):

Mülteci veya şartlı mülteci olarak nitelendirilemeyen, ancak menşe ülkesine veya ikamet ülkesine geri gönderildiği takdirde;

a) Ölüm cezasına mahkûm olacak veya ölüm cezası infaz edilecek,

b) İşkenceye, insanlık dışı ya da onur kırıcı ceza veya muameleye maruz kalacak,

c) Uluslararası veya ülke genelindeki silahlı çatışma durumlarında, ayrım gözetmeyen şiddet hareketleri nedeniyle şahsına yönelik ciddi tehditle karşılaşacak, olması nedeniyle menşe ülkesinin veya ikamet ülkesinin korumasından yararlanamayan veya söz konusu tehdit nedeniyle yararlanmak istemeyen yabancı ya da vatansız kişiye, statü belirleme işlemleri sonrasında ikincil koruma statüsü verilir (Resmi Gazete, 2013:46).

İkincil korumanın mülteci ve şartlı mülteci tanımlarından farkı yabancılara bireysel olarak uygulanması, yani toplu göç hallerinde uygulanmayan bir koruma olmasıdır. Bu sebeple ikincil koruma statüsü, geri gönderme yasağı ilkesinin tamamlayıcısı niteliğiyle yasanın öngöremediği durumda da kişiye uluslararası korumadan faydalanmayı sağlamaktadır (<http://akademikperspektif.com/2015/02/23/turkiyedeki-suriyelilerin-hukuki-statusu-uzerine-bir-calisma/>).

6458 sayılı yasanın tanımladığı bir diğer statü de “geçici koruma”dır. Yasanın 91. maddesi “Ülkesinden ayrılmaya zorlanmış, ayrıldığı ülkeye geri dönemeyen, acil ve geçici koruma bulmak amacıyla kitlesel olarak sınırlarımıza gelen veya sınırlarımızı geçen yabancılara geçici koruma sağlanabilir” hükmünü içermektedir.

Bu kişilerin kalıcı statüsünün belirlenmesi ve Türkiye’de kaldıkları sürede ve ülkeden ayrılırken kendilerine yönelik uygulamalar için yasa, Bakanlar Kurulu tarafından çıkarılacak bir yönetmeliği işaret etmektedir. Bu yönetmelik 2016 yılında çıkartılarak uygulanmaya başlanmıştır.

Geçici koruma maddesinin Türkiye’nin sınırına toplu halde bir yığılma

olması halinde, bu kişilerin kesin durumlarını belirleyene kadar sağlık, barınma gibi acil nitelikte olabilecek ihtiyaçları karşılamasına yasal bir dayanak oluşturmayı amaçladığı değerlendirilmektedir.

Türk sınırına toplu halde gelen Suriyeliler, sınırdan içeri alındıktan sonra yasal durumları belirlenene kadar Türkiye içinde geçici koruma maddesine göre işlemlere tabi tutulmaktadır. Şartlı mülteciliğin kazanılmasının valiliklere yapılacak başvuru sonucu kazanılması sebebiyle Türkiye'ye sığınan Suriyelilerin yasal statüleri konusunda birliktelikten söz edilememektedir.

Yasanın maddelerine bakarak kesin olduğunu söyleyebileceklerimiz zorunlu sebeplerle Türkiye'ye giriş yapan Suriyelilerin mülteci sayılamayacağı ve en fazla şartlı mülteci hükümlerinden faydalanabileceği ve yine de Türkiye'ye kalıcı olarak yerleşemeyecekleridir.

Türkiye'ye sığınan insanların kabulüne ilişkin tanımlayıcı ve açıklayıcı nitelikteki bu maddelerin yanında, yasanın bu kişilerin Türkiye'deki durumların iyileştirebilmek adına uluslararası iş birliği yapma ve kişilerin Türk toplumuyla uyumlu olarak yaşayabilmesi adına gerekli girişimlerin yapılması için İçişleri Bakanlığı'nın görevlendirildiği maddeleri de bulunmaktadır.

2.2. Avrupa Birliği Ortak Göç Politikası

Dünyadaki göç hareketlerinden sürekli etkilenen Avrupa kıtasının 20. yüzyılın ikinci yarısında bilim ve teknoloji yaşadığı gelişme, kıtadaki ülkelerin hayat standartlarını da etkilemiş ve kıtanın dünyanın diğer bölgelerinde yaşayan insanlar için bir çekim merkezi haline gelmiştir.

İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra özellikle Batı Avrupa ülkelerinin ekonomilerinden yaşadığı büyük ekonomik sorunları aşmak için başka ülkelere işçileri ülkelere çağırması Avrupa'ya yapılan göçlerin önemli bir dalgasını oluşturmuştur.

Avrupa ülkeleri başlangıçta büyük kısıtlamalar getirmediği göç hareketlerine 1970'li yılların başlarında kendi koşullarını göz önünde bulundurarak kısıtlamalar

getirmeye başlamışlardır. Ancak 1951’de Paris Anlaşması’yla kurulan Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu’nun (AKÇT) ardılı Avrupa Topluluğu’nun (AT) ekonomik anlamda iş birliği anlaşmalarına dayanması, dolaylı yoldan topluluk içindeki kişi, mal ve hizmetlerin güvenliğini sorgulamaya açmıştır. Bunun yanında topluluk içinde iş birliğini daha da arttırmak adına Tek Pazar’ın kurulmak istenmesi AT ülkelerinin ortak bir göç politikası oluşturmasını zorunlu kılmıştır.

1985’te imzalanan Schengen Anlaşması’ndan başlayarak, Avrupa Topluluğu ve 1992’den sonraki adıyla Avrupa Birliği ülkelerinin temsilcileri arasında pek çok zirve toplantısı yapılmış ve pek çok anlaşma imzalanmıştır. Bu anlaşmalar sonucunda AB ortak bir göç politikası oluşturmuştur.

Günümüzde AB adıyla varlığını sürdüren bu yapı, siyasi, ekonomik ve toplumsal dengelere göre Ortak Göç Politikası’nda değişiklikler yapabilmektedir.

2.2.1. Avrupa siyasi tarihi ve AKÇT’nin kuruluşu

Uluslararası göç hareketlerine bakıldığında Avrupa kıtası, günümüzde geçmişe oranla daha önemli bir göç hedefi durumundadır. İlk Çağ sona erdiren Kavimler Göçü, Avrupa’nın sosyal yapısında bozulmalar yaratmış, siyasi yapısını parçalamıştır. Derebeylik olarak tanımlanan ve küçük küçük onlarca devletin var olduğu Orta Çağ döneminde Avrupa, içine kapanık toplumların yaşam alanına dönüşmüştür.

Baskıcı bir yapıyla yönetilen Avrupa toplumlarının, insanı yücelten yeni bir sosyal dengeye geçişini sağlayan Rönesans ve Reform hareketlerinin önünü de yine göçler açmıştır. Avrupalı denizcilerin yeni kıtalar keşfederek tüm dünyanın siyasi sosyal ve daha da önemlisi ekonomik dengelerini tümünden değiştirdiği Coğrafi Keşifler döneminde Avrupa, çoğunlukla göç verse de ticaret sayesinde özellikle kıtanın batısındaki toplumlarının ekonomik yapılarında gelişme yaşanmıştır. Bu gelişme daha sonra bilim ve teknik alanına yansyarak Batı Avrupa’yı dünya siyasetini etkin şekilde yönetecek düzeye yükseltmiştir.

Avrupa’daki bu ekonomik temelli değişimler bir süre sonra çeşitli çıkar

çatışmalarını doğurmuş ve özellikle Sanayi Devrimi'nden sonra kimi ülkeler arasında teknoloji savaşı başlamıştır. Bu teknoloji savaşından en çok etkilenen alanlardan ulaşım ve ulaştırma alanında yaşanan gelişmelerle insanların seyahatleri daha kolay ve daha hızlı hale gelmiştir.

Ekonomik ve siyasal anlaşmazlıkların doğurduğu ve 1914-1918 yılları arasında yaşanan Birinci Dünya Savaşı'nın olumsuz sonuçlarını aşamayan Avrupa ülkelerinde insanlar, bir yandan ekonomik kriz, bir yandan ulusal sosyalizm ve faşizm gibi radikal akımların yükselmesiyle ülkelerinden ayrılarak özellikle Amerika kıtasına göç etmişlerdir.

Avrupa siyasetinde tırmanan siyasi gerginliğin sonucunda 1939'da başlayan ve 6 yıl süren İkinci Dünya Savaşı'yla beraber Avrupa'da tarihin hiç görmediği oranda büyük göç hareketleri yaşanmış ve insanlar kitleler halinde savaştan kaçarak uluslararası sınırları aşmışlardır. Bu büyük göç hareketinin sonucunda Avrupa'da tüm sosyal denge bozulmuş, savaş nedeniyle ekonomik kriz yaşayan kıtada ülkelerinden kaçan insanlar gittikleri yerlerin de sosyal dengesini olumsuz etkilemişlerdir.

İkinci Dünya Savaşı'na kadar göç hareketleri anlamında kaynak ülke konumunda olan Avrupa ülkeleri, 20. yüzyılın ikinci yarısından sonra hedef ülkeler durumuna gelmiştir. Bu sebeple de her ülke kendi göç politikasını oluşturmaya yönelmiştir. Avrupa siyasetinde yaşanan birleşme ve iş birliğinin doğurduğu Avrupa Topluluğu ve sonrasında Avrupa Birliği ile birlikte göç politikaları konusunda uyumun sağlanması amaçlanmıştır.

Savaşın ardından sanayileşmiş Avrupa ülkelerinin emek gücünü karşılamak amacıyla çevre ülkelerden niteliksiz misafir işçiler davet etmesi, daha sonra bu işçilerin aileleriyle birleştirilmeleri ve 20. yüzyılın son döneminde Doğu Bloğu ülkelerinin çökmesiyle bu ülkelerden Batı'ya yaşanan iltica hareketleri Avrupa'da son yıllarda yaşanan göç hareketlerinin üç önemli evresidir (Hansen, 2003:25).

İkinci Dünya Savaşı'nın ardından oluşan yeni siyasi hava, özellikle Batı Avrupa ülkelerini birlikte hareket etmeye yöneltmiştir. Avrupa toplumlarındaki aşırı

milliyetçilik akımının kıtaya iki dünya savaşına mal olması Avrupa kıtasında yer alan devletleri siyasi ve ekonomik açıdan iş birliğine yöneltmiştir. Kıtanın en büyük kömür yataklarına sahip olan Fransa'nın Dışişleri Bakanı Robert Schuman, 1950 yılında kendi adıyla anılan bir bildirge yayınlayarak kıtanın diğer kömür zengini ülkesi Batı Almanya ile ekonomik iş birliği sağlanması fikrini ortaya atmıştır. İki ülkenin bu iş birliğiyle kıtada yeni bir savaşın önüne geçmeyi hedefleyen Schuman Bildirgesi'ni Hollanda, Belçika, Lüksemburg ve İtalya da desteklemiştir. 1951 Paris Anlaşması'yla bugünkü Avrupa Birliği modelinin temelini oluşturan Avrupa Kömür Çelik Topluluğu (AKÇT) kurulmuştur. Bu topluluğun üyesi altı ülkenin ekonomi ve enerji alanındaki birlikteliklerini kuvvetlendirmek için 1957 yılında imzalanan Roma Anlaşması'yla Avrupa Ekonomik Topluluğu (AET) ve Avrupa Atom Enerjisi Kurumu (AAEK) kurulmuştur. 1965 Brüksel Anlaşması'yla da Avrupa'daki bu üç topluluk Avrupa Topluluğu (AT) adı altında tek çatı altında birleştirilmiştir (European Communities, 1987:825).

İkinci Dünya Savaşı'nın ardından ekonomik kalkınmayı hedefleyen Batı Avrupa ülkeleri yoğun bir emek gücüne ihtiyaç duymuşlar ve bu sebeple geçici bir süre yabancı işçi göçünü teşvik eden bir politika izlemişlerdir. Bu sebeple AT'yi oluşturan devletler, ülkelere yapılan göç hareketlerine ilişkin başlangıçta bir göç politikasına ihtiyaç duymamıştır (Samur, 2008:4). Avrupa ülkeleri bu işçileri geçici olarak davet ettiği için istenildiği zaman göçün önüne geçeceklerini düşünmüşlerdir.

AT'nin ortak bir göç politikası oluşturması yönündeki fikir birliği kuruluş yıllarına kadar uzansa da bu alanda ciddi çalışmaların 1970'li yılların ikinci yarısından sonra hızlandığı görülmektedir. Başlangıçta her üye ülke kendi koşullarına göre göç politikası oluştururken tek pazarın kurulma fikriyle beraber göç politikası Birliğin de politika alanına girmiştir. AB'ye üye ülkelerinin ortak bir göç politikası oluşturulmadan önce kendi göç politikalarına bakıldığında, göçmen ya da mültecilerin toplumla uyumuna yönelik politikaları olduğu gibi, bu kişilerin toplumdan dışlanmasına yönelik de çeşitli politikaları olduğu göze çarpmaktadır. Üye ülkeler açısından bu politikalardan hangisinin, ne zaman kullanılacağı çeşitli etmenlere göre şekillenmektedir. Üye ülkeler göçmenlerin ya da mültecilerin ülkelerinde yaşadıkları süreyi, yerel halkla uyumlu ya da uyumsuz olan yönlerini ve

sosyal ya da ekonomik yönden gelişmişliklerini dikkate alarak kendi politikalarını oluşturmuşlardır. AB vatandaşı olmayan yabancıları, Birlik içindeki toplumla uyumuna veya toplumdan ayrı tutularak dışlanmasına ilişkin AB'ye üye ülkelerde üç farklı politikanın öne çıkmaktadır (Koca, 2002:100). Bunlar Asimilasyon Modeli, Çok Kültürlü Model ve Dışlanma Modeli'dir.

Asimilasyon Modeli, göç edenlere başta oturma izni ve daha sonra vatandaşlık verilmesiyle gerçekleşir. Burada amaç göç eden kişilerin dil, kültür sosyal yaşantı biçimi gibi konularda yerli halkla bütünleşmesi sürecini hızlandırmak ve kişileri egemen kültürün bir parçası haline getirmektir. Çok Kültürlü Model'de de göç eden kişilere yerli halkın sahip olduğu sosyal, ekonomik ve kültürel haklar verilmektedir. Ancak bu haklar verilirken kişilerin kaynak ülkelerinde edindiği kültürel, sosyal özelliklerine ve dillerine karşı bir politika benimsenmemektedir. Sınırları içinde yaşayan göç etmiş kişilere en fazla uluslararası hukuktan doğan haklarını tanıyan politika ise Dışlanma Modeli'dir (Koca, 2002:100). Bu politikayı benimseyen devletler, göçmen, sığınmacı ya da mültecilere kendi vatandaşlarına verdiği hakları vermemekte ya da çok sınırlı şekilde vermektedir.

2.2.2. Ortak Göç Politikası'nda ilk adım: TREVI

Günümüzde adı Avrupa Birliği olan yapı, Ortak Göç Politikası'na ilişkin ilk adımını 1957 Roma Anlaşması'nın kişiler, hizmetler ve sermayenin serbest dolaşımına ilişkin hükümleriyle atmıştır. Yerleşme ve çalışma özgürlüğünün sağlanarak Avrupa Topluluğu ülkelerinin sahip oldukları içsel emek potansiyelinden en üst düzeyde yararlanmayı hedefleyen bu hükümler uzun vadede topluluğa beklediği faydayı sağlayamamıştır (Gençler, 2005:184).

1973 Petrol Krizi'ne kadar Batı Avrupa ülkelerinin işçi göçünün kontrolü konusunda ciddi bir girişimi olmamıştır. Bu döneme kadar göçmen sayısının sınırlandırılması konusunda adım atan tek ülke olan Fransa, 1972 yılında yasal ya da yasa dışı yollardan göçü sınırlamaya gitmiş, işverenlerin itirazlarına karşın ülkeye giriş koşullarını 1974'te biraz daha zorlaştırmıştır. Takip eden birkaç yıl içinde Hollanda, Batı Almanya ve İngiltere de yabancı ülkelere kendi ülkelerine göçü

kısıtlayıcı önlemler almışlar, hatta ülkelerindeki göçmenlerin geldikleri ülkelere geri dönüşünü teşvik edecek politikalarla topraklarındaki göçmen sayısını azaltmayı hedeflemişlerdir (Gençler, 2005:178).

Ortak bir göç politikasının oluşturulmasına neden olan ekonomik nedenler olduğu gibi güvenliğe ilişkin nedenler de bulunmaktadır. Bu açıdan bakıldığında ortak bir göç politikasının önünü açan en önemli olay, Münih Katliamı olarak bilinen ve 1972 Yaz Olimpiyatları sürerken İsrailli sporcuların rehin alınması sonucu beşi terörist 17 kişinin öldüğü saldırıdır. Bu saldırı sonrası AT üyeleri Interpol'ün kendilerine yeterince yardımı olmadığını iddia ederek, ekonomi ve siyasetten sonra güvenlik alanında da iş birliğine yönelmişlerdir. 1-2 Aralık 1975 tarihlerinde Roma'da yapılan ve üye ülkelerin adalet bakanlarının katıldığı Avrupa Konseyi Zirvesi'nde güvenlik konusunda iş birliğini öngören bir ağ kurulması öngörülmüştür. Hukuki anlamda AT'nin resmi bir kurumu olmayan bu oluşum daha sonra TREVI (*Terrorisme, Radicalisme, Extrémisme et Violence Internationale – Terörizm, Radikalizm, Aşırılık ve Uluslararası Şiddet*) adını almıştır. TREVI'yle başlayan bu iş birliği zamanla uyuşturucu, yasa dışı göç, iltica, sınır kontrolleri, futbol hooliganlığı, kamu düzeni, polis eğitimi ile suça ilişkin konularda iş birliğinin sağlanmasını öngören hükûmetler arası bir iş birliği alanı haline gelmiştir. 1985 Schengen Anlaşması ve 1986 Avrupa Tek Senedi ile de ortak bir göç politikasının sınırlarını oluşturulmaya başlanmıştır (Sönmez, 2015:206-207).

2.2.3. Schengen Anlaşması

Beş üye devletin (Fransa, Almanya, Hollanda, Belçika, Lüksemburg) kendi aralarındaki kişi ve ürünlerin hareketini kolaylaştıran, dış sınırlarının denetimini arttıran Schengen Anlaşması'yla birlikte sınırların ve göçe yönelik politikaların güçlendirilmesi amaçlanmıştır (Gaddes, 2001:23). Ülkelerin göç konusundaki uyum çabalarında uluslararası anlaşmaların kabulünde de ortak bir tutumun olması önemli bir adımdır. Schengen Anlaşması'na imza atan ülkelerin tümü 1951 Mülteciler Sözleşmesi ve 1967 Protokolü'ne taraf ülkelerdir.

Schengen Anlaşması'nın çözüm üretmeyi amaçladığı temel sorun, Tek Pazar

ile iç sınırların kalkacağı Topluluk içinde birden fazla ülkeye iltica başvurusunun yapılması durumunda üye ülkelerin nasıl hareket edeceğinin belirlenmesidir.

Anlaşma sığınma talepleri konusunda taraf ülkeler kendi topraklarında bulunan bir yabancı tarafından yapılan tüm sığınma isteklerine yanıt vermek sorumluluğunu üstlenirler. Ancak 29. maddede yer alan bu sorumluluk, taraf bir ülkeyi, sığınma talep eden herkesin, topraklarına girişini veya topraklarında kalmasını onaylamak anlamına gelmemektedir. Taraf ülkeler, kendi ulusal koşulları ve yapmış olduğu üstlendiği uluslararası sorumluluklar açısından, ülkesine girişi reddetme veya sığınma talebinde bulunan kişiyi üçüncü bir ülkeye gönderme hakkına sahiptir.

Sığınma başvurusu yapan bir yabancı, hangi taraf ülkeye sığınma başvurusunda bulunursa bulunsun, bu başvurunun değerlendirilmesi ile sadece tek bir taraf sorumlu olacaktır. Sorumlu tarafın hangi ölçütlere göre belirleneceği anlaşmanın 30. maddesinde düzenlenmiştir. Buna rağmen her taraf ülke, sorumluluk diğer taraf ülkeye ait olsa bile, ulusal mevzuatı gereği gerektiğinde bir sığınma başvurusunu değerlendirme hakkına sahiptir (Karluk, 2007:75). Bir sığınma başvurusunu değerlendirme sorumluluğunun hangi tarafa ait olduğunun olabildiğince hızlı şekilde belirlenmesi gerektiği de anlaşmada yer alan bir diğer maddedir (Özcan, 2005:50).

Schengen Anlaşması altyapısının ve içeriğinin oluşturulmasının yanında yeni siyasi ve toplumsal koşullara göre yeniden düzenlenmesi nedeniyle yaklaşık 10 yıl boyunca uygulanamamıştır (https://en.wikipedia.org/wiki/Schengen_Area). Anlaşmanın yürürlüğe girdiği 26 Mart 1995 tarihinde Schengen Alanı adı verilen serbest alana üye ülke sayısı dokuzdur. Günümüzde AB'ye üye olmayan bazı ülkelerin de bir parçası olduğu Schengen Alanında 26 ülke bulunmaktadır.

2.2.4. Avrupa Tek Senedi

Ortak Göç Politikası'nın oluşturulmasında temel belgelerden biri de Avrupa Tek Senedi'dir. Bu belge ile üye ülkeler arasında gümrük işlemlerinin azalması ve Avrupa Tek Pazarı'nın 1992'ye kadar oluşturulması kararının alınmasıyla tüm üye

lkeler sınır kontrolü, vize politikası, sığınma politikası, yasa dışı g gibi konularda uyum ve iş birliğine yönelmişlerdir. Senet, Tek Pazar'ın kurulmasıyla yabancıların yer değiştirmesinin yaratacağı güvenlik sorunlarını ve sürekli artan göçü kontrol altına alma konularında AT'nin düzenlemelerini uyumlu hale getiren önemli bir belgedir (zcan, 2005:32).

Schengen Anlaşması ve Avrupa Tek Senedi'nin amaçladığı Ortak G Politikası'nı somutlaştıran ilk adım, AT yelerinin, TREVI rneğinde olduğu gibi topluluk hukukundan bağımsız olarak iltica ve g politikaları arasında eş güdümü sağlamak amacıyla bir Güç Grubu oluşturmasıdır. Bu grup 1989'da hazırladığı Palma Belgesi'yle kişilerin AT içinde serbest dolaşımının sağlanması için gerekli olan ortak tedbirlerin neler olması gerektiğini ortaya koymuştur. Palma Belgesi, AT'de polisiye konular, terörizm, g, iltica ve adli iş birliği ile ilgili uyumlu bir programı öngören ilk belgedir.

AT'nin Ortak G Politikası'nın oluşturulma sürecinde bir diğer önemli belge kısaca Dublin Sözleşmesi olarak bilinen Avrupa Topluluklarına ye Devletlerin Birinde Yapılan Sığınma Başvurularının İncelenmesinden Sorumlu Devletin Belirlenmesine İlişkin Sözleşme'dir.

Sözleşmede Schengen Anlaşması'nda öngörülen iş birliği alanlarından birisi olan sığınma başvuru kurallarının belirlenmiştir. Farklı devletlerden aynı sığınma başvurularının yapılmasını nleme amacını taşıyan bu sözleşmede ye devletler, siyasi sığınmacı tanımını teke indirmiş ve 1951 Mülteciler Sözleşmesi'nde çözüme bağlanmamış olan bir sığınma başvurusunu incelemekle sorumlu ye devletin hangisi olacağı belirlenmiştir.

Dublin Sözleşmesi'nde değinilmesi gereken bir diğer konu da üçüncü güvenli bir ülkeye gönderme kavramıdır. Sığınma talebinde bulunan kişiyi hiçbir AT ülkesinin kabul etmemesi zerine Topluluk, sığınmacıları, 1951 Mülteciler Sözleşmesi ve 1976 Protokolü'nde kabul edilen Geri Göndermeme İlkesi gereği Topluluğa ye olmayan ancak i hukukunda sığınmacılara AT ile aynı hakları taahhüt eden ülkelere daha önceden yaptığı ikili anlaşmalara bağlı olarak gönderebilir (Karluk, 2007:76).

AT, Ortak Göç Politikası'nı oluşturmak için adımlar attığı sırada Avrupa'da da önemli siyasi gelişmeler yaşanmıştır. 1980'lerin sonundan Doğu Bloğu ülkelerinde başlayan özgürlük hareketleri ile Avrupa'nın doğusundan batısına doğru göç hareketleri başlamıştır. Birkaç yıl içinde de Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği'nin güdümünde olan Orta ve Doğu Avrupa'da yeni ülkeler kurulmuştur.

Doğu Bloğunun çöküşünün AT'nin doğrudan etkileyen yönü ise Demokratik Almanya Cumhuriyeti'nin Almanya Federal Cumhuriyeti'ne katılma kararı almasıdır. Böylece Almanya Federal Cumhuriyeti'nin sınırları biraz daha genişlemiş ve Avrupa Topluluğu'na bir günde 16 milyon kişi daha katılmıştır.

2.2.5. Maastricht Anlaşması

AT'nin yapı değiştirerek, Avrupa Birliği adını aldığı resmi adı Avrupa Birliği Anlaşması olan 1992 Maastricht Anlaşması'yla Birlik hukuku "üç temel sütun"a oturtulmuştur.

1 Kasım 1993'te yürürlüğe giren Maastricht Anlaşması çerçevesinde AB'nin Ortak Göç Politikası açısından en önemli gelişme daha önce Birliğin resmi bir organı olmayan Göç Grubunu TREVI ile birleştirip, TREVI'yi AB'nin üç temel sütunundan biri olan "Adalet ve İçişleri" alanının bir parçası olarak hukuksal zemine oturtmadır (ORSAM, 2012:13). Bu anlaşmayla AB üyeleri, ortak göç politikalarını aynı hukuki zeminde ve daha geniş yetkilerle ele almış ve bu alandaki çalışmalarını yoğunlaştırmıştır (Somuncu, 2006:46).

Maastricht Anlaşması'nın imzalanmasıyla sığınma taleplerine daha hızlı yanıt verilmesi, göçe ilişkin birimlerde çalışan sayısının artması ve çalışanların alanlarında uzmanlaşması, kişilere ilişkin kararların ve daha önceki taleplerin bilgisayar ortamına aktarılması gibi uygulamalar, 1992-1997 yılları arasında AB üye ülkelerine gelen sığınmacı sayısındaki düşüşün temel nedenidir (Bozkurt vd., 2005:24). Cevapların hızlı bir şekilde verilmesi sığınma başvurusu yapanlara yapılan oturma hakkı, sosyal ve mali yardım gibi giderleri azaltmıştır. Bu yardımların azalması da sığınmacılarda AB ülkelerini hedefleyen bir göç hareketinin eskisi kadar cazip olmaması algısını oluşturmuştur. Birlik üyelerinin 1990'lı yıllarda göç hareketlerine

yönelik tutumu Avrupa'ya girişleri denetim altına almaktır. Sıkı kontrol mekanizmaları ile yasa dışı göçü kontrol etme çabaları, sığınma taleplerine verilen yanıtların çoğunlukla olumsuz olması sonucunu doğurmuştur (Özcan, 2005:113).

AB üyelerinin tek bir mülteci tanımında birleşmesi, sığınmacıların talepleri konusundaki yükün paylaşılması ve geçici koruma konusunda yeni girişimlerde bulunulması üye ülkelerin hedeflediği iş birliğini tam anlamıyla sağlamasa da iltica ve sığınma konularının iç pazar ve kişilerin serbest dolaşımından bağımsız bir şekilde ele alınmasının önünü açmıştır. Maastricht Anlaşması hükümlerinin yasal nitelikleri nedeniyle bağlayıcı olmaması ve imzacı ülkelerin kimi çekinceler öne sürerek anlaşmayı tam anlamıyla uygulanmaması bu süreci yavaşlatan etkenlerin temelini oluşturmaktadır (Bozkurt, vd., 2005:25).

2.2.6. Amsterdam Anlaşması

AB içinde ortak politikaların belirlenmesi adına bir iradede söz edilse de üye ülkelerin uzlaşma konusunda yaşadığı sorunlar, Birliğe bazı temel anlaşmalarda değişiklik yapma kararı aldırılmıştır. 2 Haziran 1995'te İtalya'nın Messina kentine başlayan görüşmeler iki yılı aşkın bir sürecin sonunda 18 Haziran 1997'de Amsterdam'da yapılan görüşmelerle tamamlanmıştır. Taslak metin yapılan düzenlemelerle 2 Ekim 1997'de imzaya açılmış ve 15 üye devletin tamamı anlaşmaya imza koymuştur.

Resmi adı Avrupa Birliği Anlaşması, Avrupa Topluluklarını Kuran Anlaşmalar ve İlgili Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapan Amsterdam Anlaşması olan ve kısaca Amsterdam Anlaşması olarak anılan bu belgedeki hükümler 1 Mayıs 1999'dan sonra yürürlüğe girmiştir.

Amsterdam Anlaşması'nın imzalanmasıyla AB, göç ve sığınmacılar konusunu Tek Pazar politikalarından bağımsız olarak değerlendirme şansı edinmiştir. Tek Pazar kurulmadan önce AT ve AB katında yapılan tüm politikalar üye ülke vatandaşlarının Birlik içinde serbestçe dolaşmasını sağlama önceliğine dayanarak hazırlanmıştır. Ancak Tek Pazar'ın 1 Ocak 1993'te kurulmasıyla Amsterdam Anlaşması'nın hükümlerinde üye ülkelerin göçe ilişkin yasalarında uyum konusuna

odaklanılmıştır.

Amsterdam Anlaşması'nda, serbest dolaşımın önündeki son engellerin kaldırılmasının yanında, güvenli bir ortamda yaşamayı sağlayacak tedbirlerin alınacağı öngörülmektedir. Birlik bu anlaşmada bir "özgürlük, güvenlik ve adalet" alanı olarak tanımlanmıştır. Anlaşma metninde yer alan serbest hareket, göç ve iltica konularını kapsayan bölüm ırk ve etnik kimlik temelinde ayrımcılığa karşı Avrupa Parlamentosu'na (AP) yetki vermiştir (Geddes, 2001: 25). Ayrıca daha önce özellikle Danimarka'nın çekinceleri olduğu için şartlı kabul ettiği, İngiltere ve İrlanda'nın ise katılmadığı üye ülkeler arasında sınır kontrollerinin kaldırılan Schengen Anlaşması, İngiltere ve İrlanda'nın sınır kontrolü haklarını saklı tutmasına karşın Birlik hukukunun bir parçası haline getirilmiştir.

Öte yandan daha önce üye ülkelerin iç hukuk düzenlemeleriyle politikalar oluşturdıkları ülkeler arası göç, iltica ve dış sınırların kontrolleri gibi konular, Birlik yetki alanına giren konuları arasına alınmıştır (Genç, 2009:10). Ancak yine de ülkeler bu alanlardaki tüm yasama yetkilerini AB'ye devretmemiş, bazı konu başlıklarıyla sınırlı bırakmıştır. Ayrıca bu konuların AB'nin ortak politika alanına girmesi için beş yıllık bir geçiş süresi koşulu konulmuştur (Kocasakal, 2004:50).

Amsterdam Anlaşması'nın ardından gelinen noktaya bakıldığında AB'nin mülteci kabul edebilmesi için başvuran kişinin gördüğü zulmün ırkı, dini, milliyeti, siyasi düşüncesi ve ya bir sosyal gruba aidiyeti kökenli olup olmadığına bakarak değerlendirme yapacaktır. Bu değerlendirmenin sonucunun Avrupa Adalet Divanı'nda temyize götürülmesinin yolu da açıktır (Özcan, 2005:142).

Amsterdam Anlaşması'nın yürürlüğe girmesinden beş buçuk ay sonra toplanan 1999 Tampere Zirvesi'nde üye devletler kaynak ülkeler ve geçiş ülkeleri ile birlikte göç hareketlerinin etkin bir şekilde denetlenmesini ve yasa dışı göçe karşı koymayı kabul etmişlerdir (Carrera, 2009:6). 2002 Sevilla Zirvesi'nde özgürlük, güvenlik ve adalet alanının oluşturulması, özellikle, göç ve iltica konularına ilişkin ortak politika geliştirilmesi için Tampere Zirvesi'nde kabul edilen programın uygulanma durumunun hızlandırılması talep edilmiştir.

2003 Lahey Zirvesi'nde, Tampere'de söz edilen hedeflere bağlılık yenilenmiş ve 2010 senesine kadar bu hedeflerin yanında kayıt dışı göçmenlerin kaynak ülkelere iadesi için politika düzenlenmesi, sınırların güvenliğinde iş birliğini sağlamak için görevlendirilen ve bağımsız AB kurumu FRONTEX için fon kurulması ulaşılması için bir plan oluşturulmuştur. 2005 yılında Avrupa Komisyonu oluşturulmak istenen göç politikasının önceliklerinin ne olduğu konusunda bir rapor hazırlamış ve bu raporda ilk defa olarak göç sorununa küresel yaklaşılmasının öneminden ve sorunun çözümü için kaynak ve transit ülkelerin kalkınmalarının kilit unsur olmasından bahsedilmiştir.

Aralık 2005'te İngiltere'de toplanan Avrupa Konseyi'nde, AB'nin Göçe Yönelik Küresel Yaklaşımı kabul edilmiştir. Bu yeni yaklaşımda Birlik, göç sorununu doğrudan kaynak ülkelere yapacağı yardımlarla çözme yolunu izleme kararı almıştır. Birlik kaynak ülkelerdeki yoksulluğu azaltma, ekonomik büyümeye katkı sağlama, insan haklarını ve iyi yönetimleri destekleme politikalarıyla göçü sadece ekonomik bir sorun olarak görmemiş, sosyal ve siyasi açıdan da ele alınarak çok etmenli bir olgu olduğu kabul edilmiştir (Samur, 2008:9).

İki yılı aşkın bir süre sonra Birlik bünyesinde oluşturulan Avrupa Birliği Göç ve İltica Paktı, yasal göçün üye ülkelerin kendi öncelikleri ve kabul kapasitesi ölçütünde düzenlenmesi; yasa dışı göçmenlerin kaynak veya geçiş ülkesine gönderilerek yasa dışı göçün kontrol altında alınması; sınır kontrollerinin daha etkili hale getirilmesi; mülteciler için tek bir yasal konum ve tek bir sığınma yöntemi uygulanması; kaynak ve geçiş ülkeleriyle göç ve kalkınma arasında etkileşimi desteklemek için kapsayıcı ortaklıkların kurulması olarak belirlenen beş ilke etrafında oluşturulmuştur (ORSAM, 2012:14).

2.2.7. Lizbon Anlaşması

AB'nin kurucu anlaşmalarında değişiklik yapan anlaşmalardan biri olan 2007 Lizbon Anlaşması'nda göç alanında da köklü değişikliklere yer verilmiştir. Bunların başında Birliğin göç konusundaki politikalara ilişkin hükümlerin yer aldığı Özgürlük, Güvenlik ve Adalet alanında karar alabilmek için oy birliğinin sağlanması koşulunun

yerine nitelikli çoğunluk ilkesi benimsenmiştir. Bunun dışında anlaşmada yasa dışı göçe ilişkin mücadele yöntemleri, iç ve dış güvenlik tedbirlerinin eş güdümünün sağlanmasına yönelik hükümlere de yer verilmiştir (Arslan, 2012:108).

2009 yılında Lizbon Anlaşması'nın yürürlüğe girmesinden iki hafta sonra Stockholm'de toplanan AB Zirvesi'nde anlaşmanın hükümlerine bağlı kalarak göç alanında daha güçlü ortaklıklar için yol haritası çizilmiştir.

Avrupa ülkelerinin ve daha sonra AB'nin göç ve göçmen politikası uzun yıllar boyunca çeşitli öncelikler ekseninde karşılıklı görüşmeler sonucunda şekillenmiş ve bu süreçte çeşitli değişimler yaşamıştır. Birliğin göç yönetiminin birlik için faydalı olduğunu düşünenler olduğu gibi politikanın sağlıklı olmadığı yönlerini eleştiriler de söz konusudur.

Birliğin göç ve göç eden kişilere yönelik tutumuna yönelik eleştirilerin birleştiği nokta göçle ilgili çözüm önerilerinin göç sorununun temeline tam anlamıyla inilmeden değerlendirilmesi ve bu değerlendirmelerin sonuçlarının uygulamaya konulmasıdır (ORSAM, 2012:14).

AB'nin göç yönetimine yönelik eleştirilere bakıldığında, bu eleştirilerin çoğunlukla Birliğin Ortak Göç Politikası'nın temeline oluşturan güvenlikleştirme ve dışsallaştırma politikalarına yönelik olduğu görülmektedir.

Yürürlükte olan ve yerleşmiş bir politikayı olağan tutumlardan uzaklaşarak olağanüstü önlemlerle çözmeye girişmek olarak tanımlanan güvenlikleştirme politikası AB'nin göç yönetiminde yaşanan gelişimini açıklamak için kullanılmaktadır (Arslan, 2012:44). Bu politikayı eleştirenler ortak pazarın güvenliğinin Schengen Anlaşması'yla sağlanmaya çalışılmasının ve TREVI, Europol gibi kuruluşların AB hukuku içinde aynı çatıya alınıp, daha sonra göç politikalarının oluşturulmasında doğrudan etkilerinin olmasının Birliğin göç politikasının daha güvenlikçi olmasına ve sorunun kaynağından uzak kalmasına neden olduğunu savunmaktadırlar (ORSAM, 2012:14).

1999 yılındaki Tampere Zirvesi'nde alınan kararlar AB güvenlikleştirme politikasından uzaklaşacağının sinyallerini verse de New York kentinde yaşanan 11

Eylül Saldırıları sonrası Birlik yeniden güvenliği ilk plana almış, bazı üye devletler göçmen işçilere karşı yeni yasalar çıkartmışlardır (ORSAM, 2012:14).

Birliğin göç politikası kapsamında eleştirilen bir diğer başlık ise dışsallaştırma politikasıdır. Geddes, dışsallaştırmayı göç denetimlerinin Avrupa sınırları dışında yapılması sonucu Birliğin göç sınırlarının taşınması olarak tanımlamıştır (Geddes, 2001:4). Schengen Anlaşması'ndan başlayarak AB'nin sığınmacıların güvenli üçüncü ülkeye taşıyarak göç yönetiminin hukuki boyutunu üçüncü ülkelerin sınırlarına kadar uzatması ve göç politikasının çok geniş bir alanda uygulanması sonucunu doğurmuştur (ORSAM, 2012:15). Birliğe katılmak isteyen ülkelerin de göç politikalarına uyum sağlama zorunlulukları da katı politikaların uygulanma alanını genişleten bir başka etmendir. Birliğin göç konusunda katı bir tutum sergilemesi aday ülkeleri de bu yönde kanunlar çıkartmaya zorlamıştır.

Eleştirilerin genel bir değerlendirmesi yapıldığında Avrupa Birliği Ortak Göç Politikası'nın katı bir tutumda olmasının birlik sınırları içine kayıt dışı geçiş olasılığını arttıracak ve AB'nin göç sorunundaki önceliğinin göçmenleri sınırından içeri sokmamak ve sorumluluğu üçüncü ülkelere yüklemek olmasının da Birliğin gelecekte daha büyük bir göç akınının gerçekleşmesi halinde, kontrolü sağlamada etkisiz kalacağı görüşü öne çıkmaktadır.

2.3. Suriyeli mülteci ve sığınmacı krizi

Suriye'nin toplumsal ve siyasal açıdan yaklaşık yüz yıldır yaşamakta olduğu karmaşa çeşitli sebeplerle yıllarca çözölememiş ve ülkede 1960'lı yıllardan bu yana tek parti yönetimi olsa da yıllardır siyasi istikrar sağlanamamıştır. 2011'de başlayan iç savaş başlangıçta Suriye hükûmeti ve ona karşı olan muhalifler arasına başlamıştır. Ancak ilerleyen süreçte Irak Şam İslam Devleti ve Kuzey Suriye Federasyonu da bu iç savaşa dâhil olmuş, Suriye muhalefeti de kendi içinde birçok parçaya ayrılmıştır.

Böylesine karmaşık bir düzen içinde 6 milyonun üzerinde Suriyeli, başta Türkiye olmak üzere, Ürdün, Lübnan, Irak, Mısır ve AB ülkelerine göç ederek hayatlarını sürdürmeye çalışmaktadır. İkinci Dünya Savaşı'nın ardından yaşanan en büyük mülteci krizi haline gelen bu göç hareketiyle birlikte Suriyeli sığınmacılar

kadar, onların yerleşmeye çalıştığı ülkelerde de çeşitli sorunlar yaşanmıştır.

Çalışmamızın bu bölümünde Suriyelilerin Türkiye ve AB ülkelerine yönelen göç hareketleri incelenmiş, hem Türkiye'nin hem de AB'nin bu göç hareketlerine karşı nasıl politikalar geliştirdiği ortaya konmuş ve Türkiye ile AB arasında imzalanan Geri Kabul Antlaşması'nın iki tarafa getirdiği yükümlülükler belirtilmiştir.

2.3.1. Suriye siyasi tarihi

2011 yılında başlayan iç savaştan önce Suriye, Ortadoğu devletleri arasında güçlü bir konumda olsa da dünya siyasetinde yeri üst sıralarda olmayan bir ülke konumunda bulunmaktaydı.

Dünya genelinde çeşitli örgüt ya da sivil toplum kuruluşları yaptıkları değerlendirmelerle ülkeleri çeşitli açılardan sıralamalara tabi tutmaktadırlar. Bu değerlendirmeler sonucunda ülkelerin ele alınan konu açısından dünyadaki yeri ve sıralamasına dair bir ipucu elde edilebilmektedir.

İç savaşın başladığı 2011 yılında Suriye'nin çeşitli yönlerden dünyadaki konumunu anlayabilmek adına Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı'nın yıllık yayımladığı İnsani Kalkınma Raporu'nda baktığımızda 188 ülke arasında 119.'dur (http://hdr.undp.org/sites/default/files/reports/271/hdr_2011_en_complete.pdf).

Dünya Bankası tarafından ülkelerin gayri safi yurt içi hasılları üzerinden hazırlanan dünyanın en zengin ülkeleri sıralamasında 2010'da 58. sırada yer almaktadır. 2012'de ise aynı listede 67. sırada kendine yer bulmuştur (<http://en.classora.com/reports/t24369/ranking-of-the-worlds-richest-countries-by-gdp?edition=2012&entry=q20052564>).

Suriye aynı dönemde Dünya Bankası'nın verilerine göre en hızlı kalkınan ülkeler sıralamasında 167 ülke arasında 95. sırada bulunmaktadır (<http://en.classora.com/reports/j30851/ranking-of-the-fastest-growing-economies?id=308&groupCount=50&startIndex=51&version=2010>).

Suriye'nin iç savaşın ardından kısa sürede hızlı bir bölünme yaşamasının ardında ülkenin siyasi ve toplumsal alanda yıllardır yaşadığı istikrarsızlık temel sorundur. Birinci Dünya Savaşı sırasında Anlaşma Devletleri'nin Arap halklarını bağımsızlık yönünde Osmanlı Devleti'ne karşı kışkırtmasıyla Suriye ve Irak'ta başlayan isyan hareketleri, savaş sonunda bu bölgelerin Osmanlı Devleti'nin elinden çıkmasıyla sonuçlanmıştır. Savaş sırasında yapılan gizli anlaşmalar ve savaş sonrasındaki barış anlaşmalarında Irak'ın yönetimi Britanya İmparatorluğu'na, Suriye bölgesinin yönetimi de Fransa'ya verilmiştir.

San Remo Konferansı'nda alınan kararlar sonrasında Suriye'ye askeri birliklerini gönderen Fransa, bu bölgede İngiltere'nin sürekli olarak desteklediği Osmanlı Devleti'ne karşı başarılı bir şekilde uyguladığı Arap milliyetçiliğinin kendisine karşı uygulanmaması için 26 yıl yönettiği Suriye'de sürekli olarak bölgedeki azınlıklara bölgesel özerkliğe varan ayrıcalıklar tanıyarak Arapları bastırmış, daha sonra da böl ve yönet yöntemiyle Arap aşiretleri arasında karışıklıklar çıkarmayı denemiştir.

İkinci Dünya Savaşı'nın ardından Fransa, aralarında Suriye'nin de olduğu kendine bağlı toprakların bir kısmını kaybetmiştir. Suriye, 1945'te BM tarafından bağımsız ülke olarak tanınmıştır. Ülkeden son Fransız birliğinin ayrıldığı 17 Nisan 1946 tarihi Suriye'de tam bağımsızlığın sağlandığı gün olarak kabul edilmektedir.

Bağımsızlığını yeni kazanan Suriye'de toplum, etnik yapı ve inançlar bakımından parçalanmış durumdadır. Suriye halkı, etnik yapı açısından çeyrek asırdan uzun süredir baskı altında olan ve nüfus açısından çoğunluğu oluşturan Sünni Müslüman Araplar'dan, aynı dönemde Fransa tarafından sürekli desteklenen, özerk bölgelerde yaşayan, askeriyede ve bürokraside büyük bir çoğunluğu elinde bulunduran Şii Araplar ve Hristiyan azınlıklardan oluşmaktadır.

Dini açıdan bakıldığında da Suriye, toplumunun yüzde 70'i Sünni mezhebine bağlı, yüzde 15'i Alevilik, İsmaililik, Dürzilik gibi Şii inancına sahip, yüzde 14'ü Hristiyan ve yüzde 1'lik kısmı da Yahudilik ve Yezidilik gibi diğer inanç gruplarına bağlı kişilerden oluşmaktadır. Suriye bölgesinde dini farklılıklar da tıpkı etnik farklılıklar gibi Fransız egemenliğinin başladığı 1920 yılından bu yana birleşmenin

değil, ayrışmanın nedeni olmuştur.

Suriye toplumunun Fransa yönetiminde gerek etnik açıdan, gerekse inanç açısından bölünmesi ve hatta azınlıkların Fransa'nın bölgeden çekilmesini istememesi nedeniyle, ülke bağımsızlık kazanmış olmasına rağmen, bu kazanımda dahi birleşememiştir (Pipes, 1990:167). Yeni kurulan ülkenin toplumsal yapısı, bir ulus-devlet anlayışından çok uzakta kalmıştır.

Suriye'de yaşanan iç savaş, bölgede yaşayan yüz binlerce insanın hayatını kaybetmesine, milyonlarca insanın ise yerinden olmasına neden olmuştur. Suriye'nin bu kadar büyük bir kaybı yaşamasında daha önce belirtilen sosyal yapıdaki farklılıklardan gelen ayrışmaların yanında ülkede sağlıklı bir siyasal sistemin bulunmaması da oldukça etkilidir. Suriye'nin bağımsızlığını kazandığı dönemden başlayarak siyasi tarihini ele almanın hem ülkenin iç savaşa nasıl sürüklendiğini, hem de Suriye'nin bu denli göç vermesinin nedenlerini ortaya koyması açısından önemli olduğu düşünülmektedir.

Suriye'de bağımsızlığın ilanının ardından 1947'de bağımsız seçimler yapılmış ancak üçü 1949 yılında, biri de 1954 yapılan dört başarılı darbeye Suriye'nin yönetimi sürekli el değiştirmiştir. Bu darbelerde bölgede söz sahibi olmak isteyen başka devletlerin de etkisinin olduğu düşünülmektedir (Akdemir, 2000:217).

İç savaş başladığında uzun süredir ülke yönetimini elinde bulunduran Baas Partisi, 1950'li yılların ikinci yarısında kendisine yakın partilerle birleşerek, tüm Arap toplumlarını tek bir ülkede birleştirme ülküsüne yönelmiştir. Bu ülkünün gerçekleşmesi için en büyük adım, 1958'de Suriye ve Mısır'ın Birleşik Arap Cumhuriyeti adıyla birleşmesi sonucu atılmıştır.

Birleşik Arap Cumhuriyeti'nin güçlü parçası Mısır'ın Suriye üzerindeki politikaları Suriye'de bazı subaylar arasında huzursuzluk yaratınca Yarbey Kerim El-Nahlavi önderliğinde bir grup subay, 1961'deki darbeye Birleşik Arap Cumhuriyeti'nin Suriye bölgesinde yönetimi ele geçirerek Suriye'nin bağımsızlığını ilan etmiştir. Böylece Suriye, Birleşik Arap Cumhuriyeti'nden ayrılarak Suriye Arap Cumhuriyeti adıyla yeniden kurulmuştur (van Dam, 2000:60-62).

Ülkede askeri yönetimin iki yıl süren egemenliği 1963'te Baas Partisi'ni destekleyen subayların darbesiyle son bulmuştur. 3 yıl boyunca kendisine karşı yapılan darbe girişimlerini bastıran Baas Partisi, bu arada Eskiler (Arap milliyetçileri) ve Yeniler (Suriye milliyetçileri) olarak ikiye bölünmüştür (Akdemir, 2000:219). Bu bölünme beraberinde inanca dayalı bir ayrılık da oluşturmuştur. Sünni siyasetçiler Eskiler kanadında, azınlık düzeyinde kalan inançlara bağlı siyasetçiler ise Yeniler kanadında yer almıştır.

1949'dan başlayarak ülkede yaşanan darbelerin Sünniler arasında yaşanması sonucu, ordu içinde Sünni subayların sayısı sürekli azaltmış ve kritik mevkilere Şii subaylar yükselmiştir. Baas'ın iktidarının ilk yıllarında ordu da Baas'ın yanında olmasına karşın parti yönetimi çoğunlukla Sünnilerden, ordu ise çoğunlukla Şiiilerden oluşmuştur. Partide başlayan ikilikten dolayı Eskiler'in ordudaki Yeniler kanadına bağlı subayları görevden alma çabalarına Yeniler darbeye karşılık vermiştir (Abdullah, 1985:54-55).

Yeniler'in 1966 yılında yönetimi ele almasının ardından bu kez de kendi aralarında iktidar savaşı başlamıştır. Ülkenin İsrail'e karşı Altı Gün Savaşları'nı ve bu savaş sonucunda güney sınırındaki stratejik bir nokta olan Golan Tepeleri'ni kaybetmesi lider Salah Cedit'i gözden düşürmüş, Savunma Bakanı Hafız Esad'ın başını çektiği muhalif kanadı ön plana çıkarmıştır. Kasım 1970'te Salah Cedit yönetimini darbeye deviren ve 1971'de hükûmet başkanlığına çıkan Hafız Esad, hayatını kaybettiği 2000 yılına kadar tek başına iktidarda kalmayı başarmıştır (van Dam, 2000:62-74). Hafız Esad döneminde hiçbir darbe girişimi başarılı olmamış ve ülkede geçmişe oranla daha huzurlu bir ortam kurulmuştur. Öte yandan Alevi/Nusayri bir gelenekten gelen Hafız Esad, Suriye'nin nüfusça çoğunluğunu oluşturan Sünnilerden olmayan ilk devlet başkanı olmuştur.

Suriye'nin siyasi geçmişine bakıldığında bölgede Fransız egemenliğinin başlamasıyla ortaya çıkan sorunlar, hiç bir zaman çözülememiş, bu sorunlar ülkedeki tüm siyasi ve toplumsal yapıyı şekillendirmiş ve toplumsal barışın sağlanmasına engel olmuştur.

Suriye'nin siyasal yapısındaki sorunlar toplumsal politikalara da yansımıştır.

Hafız Esad öncesinde darbeyle başa gelen yöneticilerin kendisine karşı yapılacak bir harekâtı önlemek adına aldığı kararların ülkede parçalanmış olan toplum yapısını daha da zedelemiştir.

1961 yılında Suriye'yi Mısır'dan ayıran askeri darbe sonrası Suriye yönetimini ele alan yönetim Arap milliyetçiliği politikası uygulayarak çoğunlukla Kürtlerin çoğunu vatandaşlıktan çıkarmıştır (Tejel, 2008:51). Kürtlere karşı Suriye yönetiminin bir diğer baskısı da Baas Partisi döneminde uygulanan Arap Kemer politikasıdır. Suriye yönetimi Türkiye ve Irak sınırında yaşayan Kürtlerin topraklarını ellerinden alarak buraya Arap nüfusu yerleştirmiştir (Kreyenbroek-Sperl, 1991:158). 1960'larda temel hak ve özgürlüklerden kısıtlanan Kürtler, iç savaşın başladığı döneme kadar Suriye yönetimine yerel düzeyde tepkilerini göstermişler, silahlı çatışmaya yönelmemişlerdir.

Esad dönemine kadar Sünni yöneticiler tarafından yönetilen Suriye'de azınlık konumdaki Alevilerden bir yöneticinin çıkması aşırı Sünni grupların tepkisini çekmiştir. Başta Sünni gruplarla iyi geçinmeye çalışan Esad'a karşılık Sünniler yumuşama göstermemiş ve saldırılara devam etmişlerdir. 1980 yılında Hafız Esad'ın kendisine yönelik suikast girişiminden kıl payıyla kurtulması üzerine Suriye yönetimi Sünni gruplara karşı silahlı mücadeleye girişmiştir (van Dam, 2000:105-106).

Karşılıklı çatışmaların sonucunda Müslüman Kardeşler grubunun başını çektiği Sünniler, Hama kentinde yönetimi ele geçirip devlet memurlarını ve yöneticilerini öldürmüşlerdir. Bunun üzerine Suriye Ordusu neredeyse bütün kuvvetleriyle Hama şehrine havadan ve karadan bir ay boyunca saldırarak büyük bir katliam yapmıştır. Hama Katliamı sonucunda kaç kişinin hayatını kaybettiği hiçbir zaman net olarak açıklanmamıştır. Kayıpların 2 bin ile 40 bin arasında olduğu tahmin edilmektedir (Güçtürk, 2014:26). Bu olaydan sonra Sünniler, 2011 yılında başlayan iç savaşa kadar ayaklanmamışlardır.

2000 yılında hayatını kaybeden Hafız Esad'ın ölümünün ardından yerine oğlu Beşşar Esad geçmiştir. 2011 yılına kadar Beşşar Esad döneminde ülkede çok büyük bir karışıklık yaşanmamıştır.

2.3.2. Arap Baharı'nın Suriye'ye yansıması

2010 yılının son günlerinde Tunus'un Sidi Bouzid kentinde seyyar satıcılık yapan Muhammed Buazizi, bir gün önce zabıta tarafından el konan aracını belediyeden geri alamayınca kentin meydanında kendini ateşe vermiş ve bu olayın ardından Tunus'ta çok sayıda insanın katıldığı eylemler düzenlenmeye başlanmıştır.

Üniversite mezunu olmasına rağmen seyyar satıcılık yapan Buazizi'nin durumunda olan ve bu duruma tepkisiz kalamayan Tunuslular işsizlik, yüksek enflasyon ve buna bağlı yoksulluk, gelir dağılımındaki eşitsizlikler, ifade özgürlüğünün kısıtlanması gibi sorunlara tepki olarak çeşitli illerde eylemler yapmaya başlamıştır. Eylemlerin ülkenin tümüne yayılmasıyla 23 yılı aşkın süredir ülkeyi yöneten Zeynel Abidin bin Ali, ülkeyi terk ederek Suudi Arabistan'a kaçmıştır.

Tunus için Yasemin Devrimi adını alan bu süreç, bir süre sonra Tunus'la benzer sorunlar yaşayan Mısır, Libya, Cezayir, Fas, Suriye ve Irak'ın da aralarında bulunduğu diğer Arap ülkelerine de sıçrayarak 20 ülkede kalabalık grupların eylemleri başlatmıştır. Dört ülkede hükûmetin devrildiği, dört ülkede hükûmetin değiştiği, diğer 14 ülkede ise çeşitli çaplarda protestoların gerçekleştiği bu süreç, ilk olarak ABD'de yayın yapan *Foreign Policy* dergisinde Marc Lynch tarafından kaleme alınan makalede "Arap Baharı" olarak adlandırılmış ve bu isimle benimsenmiştir (Lynch, 2011).

Arap Baharı'ndan etkilenen çoğu ülkede gösteriler en çok iki yıl kadar sürse de Libya ve Suriye'de çatışmalar uzun süre devam etmiştir. Libya'da Muammer Kaddafi'nin yaklaşık 42 yıllık yönetimi devrilmiş ve Kaddafi isyancılar tarafından öldürülmüştür. Ancak yönetim değişikliğine rağmen ülkede iç savaş devam etmiştir.

Suriye'de Ocak 2011'de yapılan ilk gösterileri Mart ayında Dera kentinde yapılan büyük gösteri izlemiştir. Çok sayıda tutuklamanın olduğu bu gösterilerden sonra Haziran 2011'de Suriye Ordusu göstericilere ateş açmış, muhalif grupların direnmesiyle Suriye İç Savaşı başlamıştır.

İç savaşıla beraber bir anda parçalanan Suriye, dört farklı cepheye bölünmüştür. Başta Suriye Hükûmetine karşı aralarında ortaklık zemini olmadan başlayan silahlı eylemler, zamanla iç savaşın tüm taraflarının birbirine saldırdığı bir katliama dönüşmüştür. Suriye hükûmetine karşı muhalif grupların şehir merkezlerindeki mahallelerde kontrolü ele geçirme çabalarıyla başlayan Suriye İç Savaşı'na, daha sonra Irak'ta etkinliğini arttıran ve Suriye'ye de yayılma planları yapan Irak Şam İslam Devleti ve Suriye'nin kuzeyindeki Kürtlerin yoğun olarak yaşadığı bölgelerde egemenlik hakkı iddia eden Kuzey Suriye Federasyonu da katılmıştır.

Suriye İç Savaşı'nın başladığı Nisan 2011'den geniş kapsamlı ilk ateşkes kararının alındığı Aralık 2016'ya kadar Birleşmiş Milletler'in rakamlarına göre 470 binin üzerinde insan hayatını kaybetmiş, 6 milyon insan yerinden edilmiştir (<https://www.theguardian.com/world/2016/feb/11/report-on-syria-conflict-finds-115-of-population-killed-or-injured>).

2011 nüfus sayımına göre 23 milyonun üzerinde nüfusu olan Suriye'nin her dört vatandaşından birinin ülkeden göç etmesinin sebepleri ülkenin son bir asırda yaşadığı toplumsal gelişmelerden anlaşılabilmektedir. Yüzyıllardır çeşitli dini ve etnik grupların toplumsal yapıyı birlikte oluşturduğu Suriye bölgesinde günümüze kadar süren sorunların Suriye'nin Osmanlı Devleti'nden ayrılmasının ardından başladığı görülmektedir.

İkinci Dünya Savaşı'nın ardından Fransa'nın Suriye'den çekilmesinin ardından, Ortadoğu'da etkin güç olarak İngiltere kalmıştır. Ancak savaşın ardından dünyanın en güçlü devletleri konumuna gelen Amerika Birleşik Devletleri ve Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği de petrol kaynakları bakımından çok zengin olan bu bölgeyle yakından ilgilenmişler ve Birinci Dünya Savaşıyla parçalanan Arapları birleştirebilecek politikalardan uzak durmuşlardır (Abdullah, 1985:52). İkinci Dünya Savaşından kısa bir süre sonra İngiltere'nin desteğiyle bölgede İsrail'in kurulmasıyla siyasal sorunlar daha da büyümüş ve Ortadoğu, güçlü devletlerin kendi çıkarlarını korumak adına giriştiği mücadelenin en trajik sahnelerinden biri olmuştur.

Suriye'de 1949'da dış ülkelerin desteğiyle gerçekleşen üç darbeyle yönetimin

el değiştirmesiyle başlayan süreç, bölge için de bir kırılma noktası olmuştur. Ülkede sağlam temelde bir devletin olmaması, halkın seçimlerinin yönetime yansıyamaması ve askeri kökenli yöneticilerin ülkeyi kendi kurallarıyla yönetmesi ya da bu sebeple anayasalar hazırlatması, Suriye toplumu ile devleti arasında kopukluğun yaşanmasına ve hlihazırda zayıf olan devlet-millet bağlarının daha da zayıflamasına yol açmıştır.

Suriye'nin Mısır'la oluşturduğu Birleşik Arap Cumhuriyeti'nin yine bir darbeyle dağılmasının ardından yeni askeri yönetimin ülkedeki aşırı milliyetçi politikaları bu kez de ülkede azınlıkları vatansız bırakılmaya varan sorunlarla baş başa bırakmıştır.

Son olarak Suriye toplumunda sayıları az olan Nusayrilerden Hafız Esad'ın ülkede yönetimi ele alması bu kez de toplumun kalabalık grubu Sünnilerde rahatsızlık yaratmıştır. Her ne kadar Hafız Esad başlarda inançlar arasındaki sorunlara ılımlı yaklaşarak radikal gruplarla mücadeleye girişmese de, kendi canını hedef alan saldırıların ardından ülkedeki Aşırı İşlami gruplara büyük bir darbe indirmiştir.

Avrupa'da İkinci Dünya Savaşı'nın ardından yaşanan en büyük göçmen sorununun kaynağında Suriye'nin yıllardır yaşanan toplumsal, siyasi ve inanç kaynaklı sorunları sebebiyle toplumun büyük çoğunluğunun devletlerine güçlü bir aidiyet duygusu besleyememeleri gerçeği bulunduğu düşünülmektedir.

Savaştan kaçan Suriye vatandaşlarının sayısının oldukça fazla olmasında Beşar Esad yönetimindeki Suriye yönetiminden memnun olmamaları ve onun yanında olmak istememelerinin yanında, Suriye'de muhalefetin de güçsüz ve irili ufaklı pek çok parçaya ayrılmasının temel neden olduğu düşünülmektedir.

Başlangıçta Suriye hkmetine karşı zgr Ordu'nun ayaklanmasıyla başlayan Suriye İç Savaşı'nda, zgr Ordu içinde pek çok farklı grup ortaya çıkmış ve muhalefet tek bir zeminden ayrılarak parçalara ayrılmıştır. Bunun yanında Suriye'deki otorite boşluğundan faydalanmak için Irak şam İşlam Devleti ve Kuzey Suriye Federasyonu da iç savaşın iki farklı tarafı olarak silahlı mücadeleye girişmişlerdir. İç savaşın bu dört büyük grubun arasında olmasının yanında pek çok

orta ve küçük ölçekli silahlı gruplar da iç savaşın içinde yer almaktadır. Kaldı ki iç savaşta yer alan büyük ya da küçük hemen tüm gruplar, sivil halkı şiddet yoluyla baskı altına alarak kendi gruplarına katılmaya zorlamaktadırlar (<http://bianet.org/biamag/insan-haklari/180084-neden-ulkelerinde-kalip-savasmiyorlar-sorusuna-suriyelilerden-yanit>).

Ülkede yaşanan karışıklığın baskıcı bir hükûmete karşı başlayan bir direniş hareketi mi, Suriye hükûmetine karşı silahlı ayaklanma hareketi mi, yoksa Suriye’yi hedef alan terör eylemleri mi olduğu konusunda da her grup kendi tezine göre siyasi ve askeri hamleler yapmaktadır. Bu durum Suriye halkının da bu savaşta bir taraf olmak istememesinin nedenlerinden biridir. Savaş öncesinde bir arada yaşadıkları insanlarla karşı karşıya kalan Suriye vatandaşlarının bir kısmı silahlı mücadeleye yönelmeyerek göç etmeyi tercih etmiştir.

2.3.3. Suriye kaynaklı göçün Türkiye ve AB’ye etkileri

Diğer Arap ülkelerinde olduğu gibi kısa sürede sonuca ulaşacağı düşünülen Suriye İç Savaşı uzadıkça tarafların birbirine karşı eylemleri daha da şiddetli bir hal almış ve en sonunda Suriye uluslararası müdahaleye açık bir hale gelmiştir. Suriye’de şiddetin taraflı tarafsız herkesi etkileyen bir duruma dönüşmesi üzerine Suriye halkının dörtte birlik kısmı ülkeden göç etmeyi tek çare olarak görmüş ve Suriye’nin çevresindeki Lübnan, Ürdün, Mısır, Irak ve Türkiye’ye yönelmişlerdir. Türkiye’ye yönelen Suriyelilerin bir kısmı daha sonra Avrupa kıtasındaki ülkelere gitmeyi denemişlerdir.

Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliğinin (BMMYK) Şubat 2017 verilerine göre Suriye’nin komşuları olan ülkelere Türkiye’de 2 milyon 854 bin 968, Lübnan’da 1 milyon 11 bin 366, Ürdün’de 655 bin 895, Irak’ta 230 bin 836, Mısır’da 116 bin 13, Libya’nın başı çektiği Kuzey Afrika ülkelerinde 29 bin 275 Suriyeli yaşamaktadır. Bu verilere göre 4 milyon 899 bin 353 Suriyeli ülkelerinin komşusu olan ülkelere barınmaktadır (Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, 2016:88-89).

BMMYK’nın Ekim 2016 verilerine göre Avrupa kıtasında ise 884 bin 461 kişi mülteci statüsünde yaşamaktadır. Verilere göre Avrupa’da en çok mülteciye ev

sahipliği yapan ülke ise 456 bin 23 kişinin yaşadığı Almanya'dır. Almanya'yı 109 bin 970 mülteciyle İsveç ve 76 bin 592 mülteciyle Macaristan izlemektedir (<http://data.unhcr.org/syrianrefugees/asylum.php>).

Suriye'nin komşularında yaşayan sığınmacı/mültecilere ek olarak Avrupa'da yaşayan mültecileri de hesaba kattığımızda 5 milyon 782 bin 814 Suriyelinin ülkesinden farklı bir yerde yaşadığı bilgisine ulaşılmaktadır.

Bu rakamlar dışında Kanada, Amerika Birleşik Devletleri (ABD) gibi Suriyeli mültecileri kabul eden başka ülkeler de bulunmaktadır (https://www.washingtonpost.com/opinions/global-opinions/america-has-accepted-10000-syrian-refugees-thats-still-too-few/2016/09/02/470446e2-6fc0-11e6-8533-6b0b0ded0253_story.html?utm_term=.919cd9dce30e).

Ülkelerinden kaçarak Türkiye sığınan Suriyelilerden bir kısmı Avrupa ülkelerini hedef ülke olarak belirlemişlerdir. Bu yönelişin sebepleri Türkiye'ye çok kısa zamanda çok sayıda Suriyelinin giriş yapması ve buna bağlı olarak kampların yetersiz kalması, kamplarda Suriyeliler arasında yaşanan tartışmalar, Avrupa ülkelerinin Türkiye'ye göre daha iyi yaşam kalitesine sahip olması ve Suudi Arabistan, Birleşik Arap Emirlikleri, Katar, Kuveyt gibi Suriyelilerin kendi kültürlerine yakın ve refah seviyesi yüksek Arap ülkelerinin Suriye'ye uyguladığı katı vize politikalarını mülteciler lehine esnetmemeye yönelmemeleridir (<http://www.hurriyet.com.tr/suriyeli-siginmacilar-neden-korfez-ulkelerine-gitmiyor-2998741>).

Suriyelilerin Türkiye üzerinden Avrupa ülkelerine gitmelerindeki en büyük engel AB'nin uyguladığı vize ve göç politikasıdır. Bu sebeple Suriye vatandaşları yasa dışı yollardan Avrupa'ya karadan geçişlere kıyasla denetimin daha zor olduğu Ege Denizi üzerinden Yunanistan'ı hedeflemişlerdir. Türkiye'deki insan kaçakçılarıyla anlaşarak Ege Denizi'ne açılan Suriyeliler çoğunlukla kötü hava koşulları, deniz taşıtına fazla yolcu alınması ya da insan kaçakçılarının kendilerini dolandırmaları sebebiyle Türk ve ya Yunan Sahil Güvenlik Ekipleri tarafından yakalanmakta ve Türkiye ve AB arasında imzalanan Geri Kabul Anlaşması uyarınca Türkiye'ye getirilmektedir.

Dünyada Suriye’de iç savaşın başladığı 2011 yılında Avrupa ülkelerine yapılan yasa dışı göçlerin sayısında büyük bir artış yaşanmıştır (http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Asylum_statistics). Daha iyi koşullarda bir yaşam sürmek için Avrupa ülkelerine yönelen göçmenler Türkiye’den Yunanistan’a, Kuzey Afrika ülkelerinden İtalya’ya kaçak girişlere yönelmişlerdir. IOM’un 2015 yılında yayımladığı bildiriye göre 2015’in Kasım ayına kadar çeşitli ülkelerin vatandaşı olan 730 bin kişi Yunanistan’a, 143 bin kişi de İtalya’ya deniz yoluyla ulaşmıştır. Bu kişilerin beşte birinden fazlasını çocuklar oluşturmaktadır (http://www.iom.int/sites/default/files/press_release/file/IOM-UNICEF-Data-Brief-Refugee-and-Migrant-Crisis-in-Europe-30.11.15.pdf). Aynı dönemde IOM verilerine göre 3 bin 567 kişi, 2014-2016 yılları arasında 12 bin 139 kişi ise Akdeniz’i yasa dışı yollardan geçmek isterken boğularak hayatını kaybetmiştir (<https://missingmigrants.iom.int/mediterranean>).

2013 yılında Irak-Şam İslam Devleti’nin Suriye İç Savaşı’nın her iki tarafına da saldırmasıyla Suriye’de şiddetin boyutu artmış ve yaşanan göç hareketlerinde artış yaşanmıştır (<http://www.bbc.com/news/world-middle-east-23283079>). Başlangıçta Türkiye, Lübnan, Irak ve Ürdün’e sığınan Suriyelilerin ardından oluşan yeni göç dalgası bu ülkeleri de aşarak çok büyük oranda Avrupa kıtasına yönelmiştir. Suriye’nin komşu devletlerinin kamplarında yer kalmaması, kamp dışındaki hayatın çok zor koşullarda sürdürülebilmesi ve Arap yarımadasındaki Suudi Arabistan, Katar, Birleşik Arap Emirlikleri gibi ülkelerin mülteci kabul etmemesi gibi nedenlerle Suriye’deki şiddetten kaçan insanlar Türkiye’nin açık kapı politikasından faydalanarak Türkiye’ye girmişler ve daha sonra Türkiye’nin batı kıyılarından Yunanistan’a yönelmişlerdir (<http://www.milliyet.com.tr/o-ulke-tek-bir-multeci-bile-kabul/dunya/detay/2112527/default.htm>).

Avrupa kıtasının İkinci Dünya Savaşı’ndan sonra yaşadığı en büyük mülteci krizi olan bu göç hareketinde AB üyesi ülkeler, uzun yıllar sonucunda oluşturulan AB Göç Politikası’na göre hareket etmeye çalışmışlardır. Ancak üye ülkelerin kabul edebileceklerinin üstünde bir mülteci akının yaşanması nedeniyle Almanya’nın başı çektiği AB ülkelerinin liderlerinin bir kısmı ek önlemler ve politikalar geliştirmeye çalışmışlardır. Ancak İngiltere hükûmeti Avrupa kıtasına yapılan göçleri daha da

cesaretlendirdiği gerekçesiyle arama kurtarma çalışmalarına katılmayı reddetmiş, İtalya ise 2014'te bu kararı destekleyerek arama kurtarma çalışmalarını durdurmuştur (http://www.bbc.com/turkce/haberler/2015/04/150420_facia_ab_gocmen).

19 Nisan 2015'te Libya açıklarında batan ve yaklaşık 800 kişinin hayatını kaybettiği tekne kazasının ardından İtalya tutumunda değişikliğe gitmiş ve Başbakan Matteo Renzi, Avrupa Konseyi'ni olağanüstü toplantıya davet etmiştir. Mültecilere karşı sert tutum sergileyen İngiltere'nin lideri David Cameron'un da aralarında olduğu bir grup lider çağrısı kabul etmişlerdir. Kazadan bir gün sonra Avrupa Komisyonu AB'nin Kasım 2014'ten beri yürüttüğü Triton Devriye Hizmeti'ni güçlendirme kararının ve insan kaçakçılarının teknelerini imha etmek için de askeri yetkinin istendiği 10 maddelik yeni bir dizi önlem kararı almıştır (http://europa.eu/rapid/press-release_IP-15-4813_en.htm).

2015'in Eylül ayında Sırbistan-Macaristan, Sırbistan-Hırvatistan, Macaristan-Avusturya ve Almanya-Danimarka arasındaki sınır bölgelerinde artan mülteci trafiği nedeniyle Schengen Anlaşması'nın düzenleyicilerinden Dublin Sözleşmesi'nde ülkelere tanınan sözleşme dışı inisiyatif kullanma hakkından dolayı Avusturya, Macaristan sınırından geçişlere kontrol şartı getirmiş; Danimarka, Almanya'dan gelen tren seferlerini durdurmuş; Macaristan ve Hırvatistan da Sırbistan sınırını kapatmıştır (<http://www.bbc.com/news/world-europe-34169726>).

AB ülkeleri Suriyeli mültecilerin Birlik sınırları içine girişinin önlenememesinin sonucunda göç trafiğini kontrol altına alabilmeyi hedefleyerek politikalarını bu yönde geliştirmeye çalışmıştır.

22 Eylül 2015'te Brüksel'de toplanan Adalet ve İçişleri Konseyi'nde 120 bin sığınmacının zorunlu kota sistemiyle üye ülkelere dağıtılması teklifi oy çokluğuyla kabul edilmiştir (<http://www.consilium.europa.eu/en/meetings/jha/2015/09/22/>) (http://www.ab.gov.tr/files/AB_Iliskileri/18_mart_2016_turkiye_ab_zirvesi_bildirisi_.pdf).

15 Aralık 2015'te Avrupa Komisyonu'nun Avrupa'ya yönelen kontrolsüz göç konusuna ilişkin hazırladığı raporda önerilen yeni bir Avrupa sınırının ve Sahil

Güvenlik biriminin oluşturulması, düzensiz göçmen akışındaki azalmaya bağlı olarak Türkiye'deki Suriyeli göçmenlerin bir kısmının AB ülkelerine yerleştirilmesi kararları, 18 Aralık 2015 günü Brüksel'de toplanan AB Liderler Zirvesi'nde kabul edilmiştir (<http://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-28-2015-INIT/en/pdf>).

AB, sınır güvenliğini sınırlarının ötesinde de sağlayabilmek adına Türkiye'yle iş birliğini arttırma yoluna gitmiştir. Birlik ile Türkiye arasında 16 Aralık 2013'te imzalanan ve 1 Ocak 2014'te kısmen yürürlüğe giren anlaşmanın tam anlamıyla yürürlüğe girmesi için AB, Kasım 2015'te Türkiye'yle görüşmelere başlamış ve Mart 2016'da Geri Kabul Anlaşması'nın bazı maddeleri yürürlüğe girmiştir. Anlaşmanın Türkiye açısından en önemli sonucu Türk vatandaşlarına AB ülkelerine kısa süreli vizesiz giriş hakkının verecek olmasıdır. Ancak bunun için AB'nin Türkiye'den yerine getirmesini istediği 72 koşuldan altısının hayata geçirilememesi sebebiyle anlaşma tam anlamıyla yürürlüğe girmemiştir.

2.4. Geri Kabul Anlaşmaları ve tarafların yükümlülükleri

1980'li yıllara kadar Türk vatandaşları Avrupa ülkelerine yaptıkları kısa süreli seyahatlerde vize uygulamasına tabi tutulmamışlardır. Ancak 1980 darbesinin ardından Avrupa ülkelerine Türkiye'den çok sayıda siyasi sığınma kaynaklı göçün yaşanması üzerine kıta ülkeleri Türk vatandaşlarına vize uygulamasına başlamışlardır (http://file.setav.org/Files/Pdf/20160521180027_turkiye-ab-geri-kabul-anlasmasi-ve-vize-diyalogu-pdf.pdf). Ancak Türkiye'ye uygulanan vize politikasının, AB ile Türkiye arasında imzalanan 1973 Katma Protokol'ün 41. maddesine göre aykırı olduğunu ve 1995 Gümrük Birliği Anlaşması'nın, AB'nin yaptığı diğer gümrük birliği anlaşmalarından farklı olarak sadece mal ve hizmetleri serbest dolaşımını sağlaması açısından yanlış olduğunu belirtmek gerekmektedir.

Birlik, Geri Kabul Anlaşması imzalanması için 27 Mayıs 2005'te Türkiye ile görüşmelere başlamıştır. Bir buçuk yıla yakın bir süre devam eden görüşmeler sürerken AB, üye ülkeleri Birlik dışındaki ülkelerle Geri Kabul Anlaşması imzalanmadan vize kolaylığı sağlanmamasını kararlaştırmışlardır (<http://www.hurriyet.com.tr/turklere-vize-kolayligina-buyuk-engel-10229203>).

Görüşmelerde Türkiye, AB'nin, topraklarına Türkiye üzerinden girdiğini belirlediği yasa dışı göçmenleri, yeniden Türkiye'ye almayı kabul etmiş, ancak göçmenlerin kendi ülkelerine gönderilmesi ve sınırlarında yeni önlemler alma konusunda maliyetlerinin paylaşılmasını istemiştir. Görüşmelerden sonuç alınamayınca 2006 yılının sonunda süreç dondurulmuştur.

17 Aralık 2009 tarihinde AB ile Türkiye'nin Geri Kabul Anlaşması'ndan doğan maliyetlerin paylaşılması konusunda anlaşması üzerine görüşmeler yeniden başlamış ve 2012 Haziranında AB Konseyi ve Türkiye temsilcileri, anlaşma metnini Brüksel'de paraflamışlardır (<http://www.hurriyet.com.tr/ab-ile-iliskilerde-iki-buyuk-adim-13272299>).

Paraflanan sözleşmenin ardından Avrupa Komisyonu Türkiye ile vize serbestliği konusunu müzakere etmek için tarih vermediği için Türkiye de Geri Kabul Anlaşması'nı imzalamamıştır. Bunun üzerine Avrupa Komisyonu tutum değiştirip Türkiye ile vize serbestliği için görüşmelere başlamış ve vize serbestisi için yol haritası belirlenmiştir. 16 Aralık 2013'te AB'yi temsil eden İçişleri Komiseri Cecilia Malmström ve Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanı Ahmet Davutoğlu, Birlik ile Türkiye arasındaki Geri Kabul Anlaşması'na imza koymuşlardır (<http://www.mfa.gov.tr/turkiye-ile-ab-arasinda-vize-serbestisi-diyalogu-mutabakat-metni-ve-geri-kabul-anlasmasi-imzalandi.tr.mfa>).

Türkiye Büyük Millet Meclisi, Geri Kabul Anlaşması'nı 2 Ağustos 2014 tarihinde onaylamıştır (Resmi Gazete, 2014:1). Anlaşma, Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarının yanı sıra Türkiye ile ikili geri kabul anlaşmaları bulunan üçüncü ülke vatandaşlarını ve vatansızları kapsayacak şekilde düzenlenmiştir.

Taraflar, anlaşmayı tümüyle yürürlüğe sokacak Türkiye ile Geri Kabul Anlaşması olmayan üçüncü ülkelerin vatandaşlarının geri kabulüne ilişkin hükümlerin uygulanmasına 1 Ekim 2017'de başlamasını kararlaştırmıştır. Ancak 2015 yılının ortalarından itibaren AB ülkelerine yönelik düzensiz göçlerin yoğunlaşmasıyla iki taraf bu 2017'de uygulanacak hükümler için daha bir erken tarih belirlemek için 29 Kasım 2015'te Brüksel'de düzenlenen zirvede bir araya gelmişlerdir.

Zirvede taraflar, terörle mücadele, sınır güvenliği, insan kaçakçılığı, Türkiye'nin Birliğe üyelik sürecine ilişkin yeni fasılların açılması gibi konularda iş birliğini geliştireceklerini açıklamışlardır. Üçüncü ülke vatandaşlarına ilişkin hükümlerle ilgili olarak Türkiye, Geri Kabul Anlaşması'nı 1 Haziran 2016'dan başlayarak tüm hükümleriyle uygulamayı, Avrupa Birliği de Türkiye'deki düzensiz göçmenlerin ihtiyaçlarının karşılanmasında kullanılmak üzere 3 milyar avroluk destekte bulunmayı kabul etmiştir.

Anlaşmanın tümüyle uygulanacak olmasına bağlı olarak Türk vatandaşlarına vize serbestisi sağlanması konusunda yol haritası kısaltılmıştır. Buna göre AB'nin Türk vatandaşlarına vize serbestisi sağlamasına yönelik kararını alması için, Türkiye'nin yasal düzenlemeler yoluyla 72 koşulu karşılaması istenmiştir. Tüm bu sürecin Ekim 2016'da tamamlanması hedeflenmiştir. AB vize serbestisine ilişkin 20 Ekim 2014, 4 Mart 2016 ve 4 Mayıs 2016'da üç rapor yayımlamıştır.

18 Mart 2016 tarihinde Türkiye ile AB arasındaki zirvede yeni bir anlaşma imzalanmıştır. Bu anlaşmaya göre, Yunanistan'a geçen tüm düzensiz göçmenlerin Türkiye'ye gönderilecek ve geri gönderilen her Suriyeli için AB, Türkiye'den aynı sayıda Suriyeli göçmeni yasal yollardan kabul edecektir (http://www.mfa.gov.tr/turkiye-ab-arasinda-18-mart_ta-varilan-mutabakata-iliskin-soru-cevaplar.tr.mfa).

Avrupa Komisyonu'nun 4 Mayıs 2016'da yayımladığı üçüncü raporda sürecin yol haritasına göre ilerlediğini ve büyük gelişme kaydedildiği belirtilmiştir (goo.gl/em73D1).

Komisyon, Türkiye'nin 72 kriterden 66'sını tamamen ya da büyük ölçüde yerine getirdiğini belirttiği raporunda, yasal düzenlemelerin çok kısa sürede tamamlanması sebebiyle Türkiye'ye vize serbestisi sağlanmasına ilişkin tavsiye kararını yayımlamış, ancak 72 koşulun tamamı yerine getirilmeden vize serbestisinin sağlanmayacağını yinelemiştir.

Türkiye'nin 4 Mayıs itibariyle yerine getirmemiş olduğu koşulların üçü kısmen yerine getirilmiş, üçü de yerine getirilmemiş olarak rapor edilmiştir.

Türkiye'nin kısmen yerine getirdiği koşullar şöyledir:

1. 1 Haziran 2016'da tüm maddeleriyle birlikte uygulanacak olan Geri Kabul Anlaşması'yla ilgili Türkiye sağlam bir sicil oluşturmamıştır.
2. Kişisel verilerin korunması konusunda Türkiye, AB standartlarıyla uyumu yakalamamıştır.
3. Türkiye, sınır dışı durumları dâhil olmak üzere tüm cezai konularda AB üyesi devletler ile etkin iş birliğinde bulunmamıştır.

Rapora göre Türkiye'nin karşılamadığı üç başlık ise şöyledir:

1. Türkiye, yolsuzlukla mücadele için Ulusal Strateji ve Eylem Planı ile Yolsuzluğa Karşı Devletler Grubu'nun (GRECO) yasama ve yargı konularındaki kararlarını yerine getirmelidir.
2. EUROPOL ile Türkiye arasında Operasyonel İş Birliği Anlaşması imzalanmalı ve anlaşmanın hükümleri uygulanmaya başlanmalıdır. Bu başlığın yerine getirilmesi kişisel verilerin güvenliği ile ilgili tüm koşulların yerine getirilmesine bağlıdır.
3. Terörle Mücadele Kanunu'nun ve uygulamaların AB standartlarına uyumu sağlanmalı, Kanundaki terör tanımı 2002/475/JHA sayılı Avrupa Konseyi Çerçeve Kararı'na uygun biçimde yapılmalı, terör suçlarıyla cezaları arasındaki orantı gözden geçirilmelidir.

Türkiye, bu 6 koşulu Haziran 2017 itibariyle yerine getirmemiştir ve geçen sürede AB, Türk vatandaşlarına vize serbestisi ve ya vize kolaylığı sağlamamıştır. AB vize serbestisi için bu 6 koşulun yerine getirilmesi konusunda bir esneklik sağlamayacağını, ancak koşullar sağlanana kadar görüşmelerin süreceğini açıklamıştır

(<http://www.milliyet.com.tr/-turkiye-nin-5-kriteri/dunya/detay/2239297/default.htm>).

AB ve Türkiye arasındaki ilişkilerin tarihsel sürecine bakıldığında alınan kararların uygulanması genellikle uzun sürmektedir. Vize uygulamasının eski anlaşmalarla çelişmesine karşın uygulanması ve Türkiye'yle benzer konumda olan ülkelerin Türkiye'ye göre daha erken vize serbestisi kazanması da dikkate

alındığında AB'nin karar mekanizmaları Avrupa Konseyi ve Avrupa Parlamentosu'nun Türkiye'ye vize serbestisi kararını onaylamaları için siyasi havanın Birlik açısından da olması gerektiği düşünülmektedir.

Türkiye tüm koşulları yerine getirirse dahi AB'nin Türkiye'ye vize serbestisi vereceği garanti edilememektedir. Ayrıca Türkiye, Geri Kabul Anlaşması'nın yol haritası belirlenirken sürecin sonucunda vize serbestisinin sağlanmaması halinde Geri Kabul Anlaşması'nın 24. maddesindeki hakkına dayanarak anlaşmayı tek taraflı olarak yürürlükten kaldırabileceğini beyan etmiştir.

29 Kasım 2015 tarihinde Brüksel'de yapılan AB - Türkiye Zirvesi'nden sonra görüşmelerini sürdüren taraflar ve 7 Mart 2016'da Brüksel'de bir araya gelmişler ve göç konusunda iş birliğine yönelik yeni bir anlaşma üzerinde görüşmüşlerdir.

Türkiye'nin Ege Denizi'ndeki Yunan adalarındaki tüm Suriyelileri ülkesine kabul etmesine karşılık AB'nin aynı sayıda kişiyi mülteci olarak kabulünü öngören bu anlaşma taslağında Türkiye'nin 3 milyar avro ek kaynak talebi, Türk vatandaşlarına vize serbestisinin Ekim 2016'dan Haziran 2016'ya çekilmesi ve Türkiye'nin AB'ye katılım sürecinin hızlandırılması maddeleri de yer almaktadır.

İki haftaya yakın süren görüşmelerin ardından AB ve Türkiye'nin temsilcileri 17-18 Mart 2016'da düzenlenen Avrupa Konseyi Liderler Zirvesi'nde bir araya gelerek yeni bir anlaşmaya imza atmışlar ve 7 Mart Zirvesi'nde alınan kararlar üzerinde büyük ölçüde anlaşılmıştır.

Türkiye ve AB arasında imzalanan on maddelik anlaşmanın öne çıkan maddeleri şu şekildedir (http://www.consilium.europa.eu/press-releases-pdf/2016/3/40802210113_en.pdf);

1. 20 Mart 2016 tarihinden başlayarak, Türkiye'den Yunanistan'a geçen tüm yeni düzensiz göçmenler Türkiye'ye iade edilecek. Yunan adalarına ulaşan göçmenler kayıt altına alınacak ve iltica izleklerine uygun olarak muameleye tabi tutulacaklar. Siyasi iltica talebinde bulunmayan veya başvurusu geçersiz bulunan göçmenler Türkiye'ye iade edilecek. Düzensiz göçmenlerin iade maliyeti AB

tarafından karşılanacak ve Türk ve Yunan yetkililer iş birliği için ikili düzenlemeler üzerinde anlaşacak.

2. Türkiye'ye Yunan adalarından iade edilen her Suriyeli için, Türkiye'den bir Suriyeli AB'de yerleştirilecek. Türkiye'ye iadelerin başlaması ile birlikte başlayacak bu uygulama için, Komisyon, AB ajansları, üye devletler ve BMMYK'nın yer alacağı bir mekanizma oluşturulacak. Daha önce AB'ye düzensiz yollarla girmeyen veya girmeye çalışmamış olan göçmenlere öncelik verilecek. Türkiye'ye iade edilecek ve bunun karşılığında AB'nin Türkiye'den kabul edeceği Suriyeli sayısı en fazla 72 bin olabilecektir.

3. Vize serbestliği yol haritası Türk vatandaşları için vize zorunluluğunun en geç Haziran 2016 sonuna kadar kaldırılması hedefine yönelik olarak hızlandırılacak. Bunun koşulu Türkiye tarafından yol haritasında yer alan tüm kriterlerin tamamlanması olacak. Türkiye bunun için gerekli adımları atacak ve Avrupa Komisyonu, kriterlerin yerine getirilmesi ile ilgili bir değerlendirme yaparak Nisan sonuna kadar uygun bir teklifte bulunacak ve bu teklif doğrultusunda Avrupa Parlamentosu ve Avrupa Konseyi nihai kararı verecek.

4. AB, Türkiye ile iş birliği içinde, mülteciler için ayrılan 3 milyar avronun kullanılmasını hızlandıracak ve Mart sonundan önce Türkiye'nin belirleyeceği geçici koruma altındaki kişiler için ek projeler için de fon sağlayacak. Mülteciler için özellikle sağlık, eğitim, altyapı, gıda ve diğer yaşam giderlerini içeren somut projelerin yer alacağı ilk liste iki tarafça 1 hafta içinde oluşturulacak. Bu kaynakların tamamen kullanılma aşamasına gelindiğinde ve yukarıda yükümlülüklerin karşılanmasına bağlı olarak, AB 2018 sonuna kadar 3 milyar avro ek fon sağlayacak.

Anlaşmayla birlikte Türkiye, Geri Kabul Anlaşması uyarınca üstleneceği sorumlulukları daha erken bir tarihe çekmiş, bunun karşılığında da göç alanında iş birliği, düzensiz göçün önlenmesi, vize serbestisi, Birlik fonlarından yararlanma ve Birliğe tam üyelik yolunda yeni başlıkların açılması konusunda AB ile anlaşma sağlamıştır.

Türkiye'nin AB'ye üyeliği konusunda uzun yıllar ilerleme sağlanamamasının

nedenlerinin başında AB üyesi ülkelerin arasında görüş ayrılıkları olması yer almaktadır. Bu görüş ayrılığının temelinde Türkiye'nin genç nüfus, geniş tarım alanları, gelişmekte olan ekonomi gibi avantajlarının yanı sıra; kalabalık nüfusu, yüksek işsizlik oranı, ağır bürokrasi ve insan hakları konusunda kötü karneye sahip olması gibi olumsuz özelliklerinin olması gösterilebilir (Çimen-Yıldırım, 2012:160-175).

2015 yılında yaklaşık 885 bin göçmenin, Türkiye üzerinden Yunanistan'a geçmesi ve sadece Ocak 2016'da yaklaşık 100 bin kişinin daha Yunanistan'a ulaşmasıyla AB'ye üye ülkelerin liderleri, Schengen sisteminin ve serbest dolaşım alanının tehdit altına girmemesi için çeşitli görüşmeler gerçekleştirmişlerdir. Mültecilere kapıyı kapatmayı düşünen AB üyesi ülkelerin aksine birliğin güçlü ülkelerinden Almanya'nın şansölyesi Angela Merkel mültecilerin Avrupa'ya gelmeleri konusunda sorumluluk üstlenmiş, ancak çoğu AB ülkesinden beklediği desteği alamamıştır. Bu sebeple Merkel, Türkiye ile iş birliğine yönelik politikalara yönelmiştir (http://www.ikv.org.tr/ikv.asp?ust_id=99&id=1307).

AB, Türkiye'yi yasa dışı göçmenleri göndermek için resmi anlamda Güvenli Ülke olarak tanımasa da bu yönde bir imaj yaratarak düzensiz göçü yavaşlatmak ve oluşturduğu 72 bin kişilik kotayla Birlik topraklarına yapılan göçü kontrol altına almayı amaçlamıştır (Danışman, 2016). Bu konuda Türkiye'yle iş birliğine muhtaç kalan AB, uzun süre gelişme kaydedilemeyen Türkiye'nin tam üyeliği konusunda yeni başlıkların açılması, Türk vatandaşlarına vize serbestisi ve 3 milyar avro ek yardım konusunda Türkiye'yle ek pazarlıklara girmeyerek anlaşmanın bir an önce hayata geçmesine çabalamıştır. AB'nin bu süreçte ortaya koyduğu tek koşul vize serbestisi konusunda daha önceden kararlaştırılan 72 koşulun tamamının yerine getirilmesi olmuştur.

Bu anlaşmanın iki tarafa getirisi ve yüklediği sorumluluklara bakılarak yapılan değerlendirmede istediğini alan tarafın Türkiye olduğu düşünülmektedir. Ancak Türkiye'nin Mart 2016'da imzalanan bu anlaşmanın ardından Mayıs 2016'da 66 koşulu karşılamasına rağmen kalan koşulları karşılamaması, Temmuz 2016'da yaşanan darbe girişiminin ardından Olağanüstü Hal uygulamasıyla devletin farklı bir

yönetim biçimine geçmesi ve bu sürede kamudan çok fazla kişinin çıkarılmasıyla yönetsel anlamda yetersizliğin yaşanması, kalan 6 koşulun yerine getirilmesini Türkiye'nin öncelikli sorunları arasından çıkartarak süreci yarıda bırakmıştır.

Kalan 6 madde konusunda Türkiye'nin öncelikli olarak yapması atması gereken adım Europol ile operasyonel iş birliğinin önündeki en büyük engel olan 1981 tarihli Kişisel Verilerin Otomatik İşleme Tabi Tutulması Karşısında Bireylerin Korunmasına Dair Sözleşmeyi onaylamaktır. Nisan 2016'da bu anlamda bir yasayı hayata geçiren Türkiye, bu yasada, AB'nin kişisel veriler konusunda öncelikli olarak önem verdiği konuların başında olan verilerin toplanması, geri çağırılması, paylaşılması ve silinmesi işlemlerinin otomatik sistemler üzerinden gerçekleştirilmesi koşulunu yerine getirmemiştir. Ayrıca Türkiye'de konu hakkında çerçeve bir kanunun bulunmaması, ifade edilen fiillerin ne zaman hukuka aykırı ya da uygun olduğu ile hangi verilerin kişisel veri olduğunun tespit edilmesini zorlaştırdığı için yeni kanunlara gereksinim duyulmaktadır.

Kişisel verilerin korunmasına ilişkin koşulların yerine getirilmesinin ardından Türkiye Europol'le operasyonel iş birliği ve daha sonrasında da terörün tanımı konusunda AB kararlarına uyum konularında daha hızlı adımlar atabilecektir.

Öte yandan Türkiye Geri Kabul Anlaşması'nın uygulamasını sürdürerek AB'nin sağlam bir sicil oluşturma beklentisini, AB yargı kurumları ile etkin iş birliğinin ve uyumun sağlanmasının yanında GRECO'nun yolsuzlukla mücadele konusunda aldığı tavsiye kararlarını hayata geçirmesi gerekmektedir.

Geri Kabul Anlaşması'nın uygulanmasıyla Türkiye'nin AB üyeliği yolunda kısa vadedeki en büyük engel olan vize serbestisini kazanma adına atacağı bu adımların Türkiye'ye büyük kazanımlar getireceği düşünülmektedir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TÜRK BASINI VE TÜRK TOPLUMUNUN SİĞİNMACILARA YÖNELİK TUTUMU ÜZERİNE BİR ÇALIŞMA

Tarihte hiçbir olay geçmişinden bağımsız ya da sebepsiz gerçekleşmemiştir. Suriye’de yaşanan iç savaşa giden yol, 1918 yılında ülke yönetimini ele geçiren Fransızların 26 yıl boyunca bölgede ayrıştırıcı politikalar izlemesiyle açılmış ve Suriye’nin bağımsızlık kazanımında bile birleşememesine neden olmuştur. Suriye tarihinin ilk yetmiş yılında ülkenin mutlak çoğunluğunun desteklediği bir iktidar kurulamamış ve ülke yaşanan iç ve dış gelişmelerin ardından iç savaşa sürüklenmiştir.

Suriye’de iç savaş noktasına getiren son büyük olay olan ve Arap Baharı olarak adlandırılan protestolar, başlangıçta Türk basınında gündemin ilk sırasında yer bulamasa da, gösteriler Orta Doğu bölgesine kaydıkça ülke gündeminde daha fazla yer almıştır.

Arap dünyasında yaşanan protesto dalgasının Suriye ve Libya dışında en fazla iki yıldan az sürmesi, hatta çoğu ülkede birkaç ayda sonuçlanması nedeniyle başlangıçta bu iki ülkede de protestoların çatışmaya dönüşmeden sonlanacağını düşündürmüştür. Ancak çeşitli gerekçelerle uluslararası bir soruna dönüşen, Suriye ve Libya’daki gerilim, farklı ülkelerin müdahaleleri sonucu, bu iki ülkeyi iç savaşa sürüklemiştir.

Suriye’de iç savaş, 2011 Nisan’ında Suriye ordusunun bir bölümünün ve yerel muhaliflerin Suriye hükûmetine karşı eylemleriyle başlamıştır. Ancak iç savaş sürdükçe merkezi hükûmeti protesto eden muhalefet kendi içinde onlarca parçaya ayrılmış, bunun yanında Kuzey Suriye’de Kürt grupların, Doğu Suriye’de ise IŞİD’in merkezi hükûmete karşı eylemlere girişmesiyle Suriye topraklarında iç savaş hemen hemen ülke geneline yayılmıştır.

İç savaşın taraflarının artmasıyla Suriye vatandaşları, yaşamlarının tehlikeye girdiği düşüncesiyle ülkelerini terk etmişlerdir. Nisan 2011’de Suriye’de başlayan

göçler başta Irak, Ürdün, Lübnan ve Türkiye'ye doğru yayılmış ve bu dört ülke sınırlarına gelen Suriyeliler'i kabul etmişlerdir. Suriye'den göçler özellikle 2013 yılından sonra oran olarak daha da artmış ve 2016 yılıyla beraber düşüşe geçmeye başlamıştır (<http://www.dw.com/tr/balkan-%C3%BClkelerinin-m%C3%BCltecikrizine-bak%C4%B1%C5%9F%C4%B1/a-35880361>).

Suriye'den başlayan göç dalgasının ilk hedeflerinden olan Türkiye'nin alabileceği sığınmacı sayısının çok üstünde bir taleple karşılaşması, sığınmacıların çok azını kamplarda ağırlayabilmesi ve Suriye'de iç savaşın sona ermemesi nedeniyle göç dalgası özellikle 2012'nin son aylarında Avrupa ülkelerini de geçmişteki göç akınlarına göre daha fazla etkilemiştir.

Avrupa kıtasının özellikle güneyindeki İtalya ve Yunanistan'a yönelen göç dalgası öncelikle bu iki ülkeyi sonra da bu iki ülkenin de üye olduğu Avrupa Birliği'ni harekete geçirmiş ve Birlik bir takım önlemlerle göç akınını durdurmaya ve Avrupa ülkelerinde yaratabileceği olası sorunların etkisini azaltmaya çalışmıştır. Birlik, topraklarına yönelen yasa dışı göçün kaynaklarından biri olan Türkiye ile iş birliği yollarını açık tutmak için Türkiye'ye maddi yardımda bulunmayı ve Türkiye'nin Geri Kabul Anlaşması'nın tüm maddelerini uygulaması karşılığında da Türk vatandaşlarına vize serbestisi ve Türkiye'nin AB'ye tam üyeliği yolunda yeni adımlar atmayı vaat etmiştir. Türkiye de bu çağrıya olumlu yanıt vererek hem göç politikasını hem de bazı güvenlik politikalarını AB'nin istediği sınırlara çekmeye çalışmıştır. Mart 2016'da AB ile Türkiye arasında Geri Kabul Anlaşması'nın tüm maddeleriyle yürürlüğe girmesi ve vize serbestisi konusunda tarafların görüşmelere başlaması için anlaşma sağlanmıştır.

Bu çalışmada belirlenen 29 günlük Şubat 2016 döneminin gazete baskı sayılarına bakarak en çok baskı yapan ilk dört gazete Zaman, Hürriyet, Posta ve Sabah gazeteleridir (<http://www.medyatava.com/tiraj/2016-02-29>).

Bu üç gazeteden Zaman gazetesi, her ne kadar Şubat 2016'da 2,6 milyonun üzerinde baskı yaparak dönemin en çok baskı yapan gazetesi olsa da, gazetenin bayi satışı rakamlarının abonelik sistemiyle yapılan satışın çok gerisinde kalması, abonelik sisteminin takip edilebilir bir yapısının olmaması ve gazetenin dağıtımının,

gazetenin sahibi olan medya grubunun bağılı olduğu Gülen cemaati tarafından finanse edilerek gerçekleştirilmesi nedeniyle; Zaman gazetesinin Türk toplumunun okuma talebinde bulunduğı bir yayın organı olmasından çok, bir organizasyonun eliyle insanlara dağıtılan bir yayın organı olduğu düşünölmüş ve çalışmamızın ana amacı olan gazetelerin görüşlerinin toplumu ne ölçüde etkilediğı gerçeğine ulaşmada beklenen katkıyı sağlamayacağı düşünölerek değerlendirme dışı bırakılmıştır.

Aynı dönemde Sabah gazetesinden 10 bin baskı fazla yapan Posta gazetesinin araştırmamızda örneklem olarak seçilmiş gazetelerden Hürriyet gazetesıyla beraber Doğan Yayın Holding'in çatısı altında olması nedeniyle, Posta gazetesinin, Hürriyet gazetesinin yayın politikası ve haber dilinden çok farklı bir tutum sergilemeyeceğı düşünölmüştür. Ayrıca Sabah gazetesinin baskı sayısının Posta gazetesinden 10 bin baskı eksik olması başta bir dezavantaj gibi görünse de, aynı yayın grubuna bağılı olan ve benzer yayın politikaları izleyen Hürriyet ve Posta gazetelerini incelemek yerine, farklı bir medya grubu ve yayın politikasına sahip olan Sabah gazetesinin çalışmamıza daha büyük bir zenginlik katacağında karar kılınarak bu araştırmada Hürriyet gazetesini ile Sabah gazetesinin birlikte değerlendirilmesinin araştırmanın amaçlarına ulaşmakta daha uygun seçimler olacağına kanaat getirilmiş ve örneklem olarak Hürriyet ve Sabah gazetelerinin seçilmesine karar verilmiştir.

Bunun yanında Türkiye'de yazılı basında satış rakamlarının ve satışlardan elde edilen gelirlerin net olarak açıklanmaması, bu nedenle gazetelerin net satış rakamlarının bilinme olanağı olmaması nedeniyle baskı sayısı en çok olan gazetelerin, kendilerince iade sayılarını da göz önünde tutarak satış sayılarına yakın bir oranda baskı yaptıkları; buradan hareketle de baskı sayısı en fazla olan gazetelerin yüksek olasılıkla daha çok satış yapan gazete olacağı varsayılmıştır.

Bahsedilen gerekçelerle Şubat 2016 döneminde değerlendirme dışı bıraktığımız Zaman ve Posta gazeteleriyle beraber en çok baskı yapan Hürriyet ve Sabah gazeteleri çalışmamızda değerlendirmeye alınarak, bu iki gazete hem içerik hem de söylem çözümlemesine tabi tutulmuş, Suriyeli sığınmacılara bakışlarını, onları tanımlama ve sosyal durumlarını topluma yansıtma biçimleri yansıtılmaya çalışılmıştır.

Bu çalışmanın bir sonraki bölümünde, 2016 yılında TÜİK tarafından açıklanan istatistiklere göre, nüfus olarak Türkiye'nin en büyük ili İstanbul'un, nüfus olarak en büyük ilçesi Küçükçekmece'de ikamet eden kişilerle gerçekleştirilen anket çalışmasıyla da Türk toplumunun sığınmacılara bakışı, onları tanımlama ve onların sosyal durumlarını değerlendirme biçimleri ortaya konmaya çalışılmıştır.

Bütün bu değerlendirmelerin sonucunda, belirtilen dönemdeki yayınları ele alınan Hürriyet ve Sabah gazetelerinin, bu çalışmada Türk toplumunun bir örnekleme olarak ele alınan Küçükçekmece'deki Türk vatandaşlarının görüşlerini ne ölçüde etkiledikleri saptanmaya çalışılmıştır.

3.1. Türk basınında sığınmacı algısı: Hürriyet ve Sabah örneği

Türk Basınında Sığınmacı Algısı başlıklı çalışmanın amacı; Suriyeli sığınmacıların Türk basınında nasıl algılandıklarını ortaya koymak ve bu algının Türk toplumunun Suriyeli sığınmacılarla ilgili algısıyla ne kadar uyumlu olduğunu ortaya koymaktır. Bu amaçla Suriyeli sığınmacıları konu alan haberler, Hürriyet ve Sabah gazetelerinde Şubat 2016 döneminden seçilen örneklem kapsamında, içerik çözümlemesi yapılarak incelenmiştir.

Yazılı basın metinlerinin araştırılmasında hedeflerden biri; metinlerin hangi bağlamda, nasıl bir dil ve ifade aracılığıyla, hangi anlamları üreterek, hangi anlamları öne çıkardığını ve haberlerin oluşturulduğu bu sürecin toplumsal yapıyla ilişkisini ortaya koymaktır. Bu amaç doğrultusunda haber metinlerinin çözülmesi için söylem çözümlemesi yöntemi ile ayrıca araştırma kapsamında nicel sonuçlar verecek içerik çözümlemesi yöntemlerinden yararlanılmıştır.

Yazılı metinlerin çözümlemesine yönelik yöntemlerden biri olan içerik çözümlemesi, iletilerin kapsadığı, taşıdığı ve ilettiği enformasyon üzerinde durur. Daha geniş bir anlatımla içerik çözümlemesi insan etkileşimlerinin, gazete içeriklerinin, televizyon programlarının, roman ve filmlerdeki karakterlerin betimlenmesine, politik konuşmalarda ve haberlerde kullanılan kelimelerin incelenmesine ve daha birçok konuda kayıtlı metinlerin araştırılmasına yarayan, uygulama alanı oldukça geniş bir yöntemdir (Neuendorf, 2002:1).

Bu çalışmanın araştırma yöntemi için Atatürk Üniversitesi İletişim Fakültesi Gazetecilik Bölümü Öğretim Üyesi Yrd. Doç. Dr. Besim Yıldırım'ın İçerik Çözümlemesi Yönteminin Tarihsel Gelişimi Uygulama Alanları ve Aşamaları adlı makalesindeki içerik çözümlemesi yöntemi kullanılmış ve yapılan çözümleme çalışmaları örnek alınmıştır.

Çalışmamızın Türk basınında Suriyeli sığınmacıların nasıl algılandıklarına ortaya koyarken ve ulaşmak istediği sonuçlar göz önünde bulundurulduğunda içerik çözümlemesi tekniğinin tek başına yeterli olmayacağı düşünülmüştür. Bu nedenle belirlenen dönemde örneklem alınan gazeteler söylem çözümlemesine de tabi tutulmuştur.

Disiplinlerarası yaklaşımlarla gelişen ve ideoloji yüklü olduğu öne sürülen dilsel yapıları dilbilim yöntemlerinden yararlanarak sistemli bir biçimde açıklamayı amaçlayan çalışmalar günümüzde Eleştirel Söylem Çözümlemesi olarak isimlendirilmektedir (Büyükkantarcıoğlu, 2012:166).

Bu çalışmanın araştırma yöntemi için Anadolu Üniversitesi İletişim Bilimleri Fakültesi öğretim üyesi Prof. Dr. Ömer Özer'in Teun Adrian van Dijk Örneğinde Eleştirel Söylem Çözümlemesi adlı makaledeki söylem çözümlemesi yöntemi kullanılmış ve yapılan çözümleme çalışmaları temel alınmıştır.

Çalışmamızda Hürriyet ve Sabah gazetelerinin 2016 yılının Şubat ayındaki 29'ar farklı sayısı incelenmiştir. Gazetelerin ekleri değerlendirme dışı bırakılmış, yalnızca ana gazetede ki haberler dikkate alınmıştır. Bunun yanında her iki gazetenin köşe yazıları da değerlendirme dışında bırakılmış, fotoğraf yazıları ise incelemeye alınmıştır. Yapılan değerlendirme sonucunda Hürriyet ve Sabah gazetelerinde Suriyeli sığınmacılar hakkında 143 haber yer aldığı görülmüştür.

3.1.1. Hürriyet ve Sabah gazetelerinin içerik çözümlemesi

Sosyal araştırma yöntemlerinin en eskilerinden biri olan içerik çözümlemesinin bilinen ilk örneklerini kutsal kitapların ayetlerinin sınıflandırılması çalışmaları oluşturmaktadır (Groth'tan akt. Yıldırım, 2015:106). Ancak içerik

özümlemesi toplumsal ve teknolojik değişimlerin sonucunda ilk örneklerindeki yöntemlerden daha farklı ve kapsamlı yöntemlerle yapılmaktadır.

Kitle iletişim araştırmalarındaki ilk çalışmalar ağırlıklı olarak dönemin baskın yöntemi olan içerik çözümlemesiyle yapılmıştır. Çünkü davranışsalcılığın egemen olduğu disiplinlerden gelen araştırmacılar bu dönemde kitle iletişim araştırmalarına yönelmişlerdir. Dilbilimcilerin 1970'lere kadar medya içeriklerine ilgi göstermemesi de araştırmalarda içerik çözümlemesinin baskın olmasını sağlayan bir başka etkidir (van Dijk, 1985:1).

Krippendorf, içerik çözümlemesinin geçirdiği tarihsel gelişimini altı evrede sınıflandırmıştır. Bu evreler nicel gazete çözümlemeleri, kitle iletişim araştırmaları, propaganda çözümlemeleri, disiplinlerarası genişleme, bilgisayar destekli metin özümlemesi ve yeni medya ile nitel yöntemlerdir (1967:9).

Weber (1990)'e göre içerik özümlemesi metinden geçerli bir sonuç çıkarmak için sistematik olarak gerçekleştirilen bir araştırma yöntemidir. İçerik özümlemesi tekniği, araştırmacının yaklaşımına bağlı olarak, aynı zamanda yine araştırmacının yaklaşımına bağlı olarak konuya ilişkin nicel betimlemeleri olanaklı kılarken, aynı zamanda yine araştırmacının kuramsal dayanakları çerçevesinde siyasal, ekonomik ve ideolojik bütünleme içerisinde bütüncül çıkarsamalar yapmaya da zemin hazırlayabilir (Yıldırım, 2015:124).

Sosyal bilimlerde nicelik, niteliğin desteği ile anlam kazanır. Holtsi de nicelik ve niteliğin birbirinin zıttı olmadığına vurgu yapmış ve bu iki kavramın bir süreklilik çizgisinin farklı noktalarında yer alarak birbirini tamamlayan unsurlar olduğunu ifade etmiştir (1968). Bu bakış açısı ile içerik özümlemesi saymanın ve niceliksel betimlemenin ötesinde, istatistiki veriler ışığında dili anlamlandırma süreci içerisinde ele alarak, metnin bağlamından soyutlanmadan oluşturulan kategorilerle mesajın ve kaynağın görünmeyen, özel amaçlarına yönelik çıkarsamalar yapan, kayıtlı metinlerin temel içeriklerinin ve içerdikleri mesajın özetlendiği bir yöntem olmuştur.

İçerik özümlemesi bir süreci içerir ve uygulanmasında araştırmanın sorunu ve amacı ifade edildikten sonra (1) araştırma soruları veya kuramların belirlenmesi,

(2) çözümleme birimlerinin saptanması, (3) örneklemin belirlenmesi, (4) kategorilerin oluşturulması, (5) kodlama, (6) sonuçların yorumlanması gibi aşamaların gerçekleşmesi gereklidir (Yıldırım, 2015:126).

Araştırma soruları: Bir araştırmanın soruları ve soruların formüle edilme biçimi bilimsel çalışmalar için hayati önemdedir. Araştırmanın soruları araştırma yöntemiyle doğrudan ilişkili olduğu için içerik çözümlemesinde ne tür ölçütlerin uygulanacağı ya da nasıl karşılaştırmaların yapılacağı araştırma sorularına göre değişmektedir. Ayrıca araştırma soruları araştırmanın sorunu bağlamında, çalışma açısından araştırılabilir bir çerçeve sunarlar.

Bu araştırmada cevap aranan sorular şu şekildedir:

- Suriyeli sığınmacılar Türk basınında nasıl algılanmaktadır ve Türk toplumuna nasıl gösterilmektedir?
- Suriyeli sığınmacılar Türk basınında nasıl tanımlanmaktadır? Bu tanımlamalar ne kadar doğrudur?
- Türkiye'nin sosyo-ekonomik düzeninde çeşitli değişimlere neden olan Suriyeli sığınmacıların Türkiye'ye akını Türk basınında ne kadar yer almıştır?

Çözümleme birimleri: İçerik çözümlemesi tekniğinde çözümleme birimi, çözümlemenin nerede yapılacağını ifade eder. Birimleştirme olarak adlandırılan bu çözümleme birimi, içerik çözümlemesinin uygulanmasında önemli bir duraktır. Birimleştirmeden birbirinden farklı işlevleri olan üç birimden söz edilmektedir. Bu birimler örnekleme, kayıtlama ve bağlam birimleridir (Krippendorff'tan aktaran Yıldırım, 2015:129).

Bir çalışmada çözümleme birimlerinin belirlenmesi araştırmanın sorularına bağlıdır. Bir araştırmada bir birim kullanılacağı gibi, birden fazla çözümleme birimi de kullanılabilir. İçerik çözümlemesinde çözümleme birimleri birbirinden farklı ama birbirlerini tamamlayan konuları kapsar (Yıldırım, 2015:129). Çalışmamızda üç çözümleme biriminden de yararlanılmıştır.

Örnekleme birimi, çözümlemeye seçmeyi kapsayan birimdir. Bir gazetenin

belirli sayılarını incelemek örneklem biriminin kapsamında yer almaktadır ve bu çalışmada Hürriyet ve Sabah gazetelerinin 2016 yılının Şubat ayında yayınladıkları 29'ar sayı incelenmiştir.

Kayıtlama birimi, her bir örnekleme birimi içinde araştırılmak isteneni daha somut ve işlevsel hale getirecek ve farklı birimlerde çözümleme yapmak için oluşturulan bir alt birimdir. Hürriyet ve Sabah gazetelerinin Şubat 2016'daki 29'ar sayısının içinde yalnızca Suriyeli sığınmacıları/mültecileri ve onların göç hareketlerini konu alan haberler değerlendirmeye alınarak çalışmanın kayıtlama birimini de belirlenmiştir.

Bağlam birimi, ilk iki birimin aksine sayma yerine çıkarsama temellidir. Bu sayede metin içerisinde sözcükler metnin içindeki anlamından koparılmadan anlamlandırılırlar. Çalışmamızın öznesi olan Suriyeli sığınmacıları tanımlamak için yazılı basın içeriklerinde kullanılan mülteci, sığınmacı, göçmen ve Suriyeli gibi kelimelerin cümle içindeki anlamları değerlendirilerek, bu kavramların Suriyeli sığınmacıların tümünü kast etmeyip birey ya da grupları ifade etmesi veya Suriye'deki kamplarda yaşayan insanların bu kelimelerle tanımlanması durumunda söz konusu kelimeler değerlendirme dışında bırakılarak bağlam biriminin sınırları belirlenmiştir.

Örneklem: Bir araştırma evreni içinden belirli ölçütlere göre seçilen ve evreni temsil etme yeterliliğine sahip olduğu varsayılan alt gruba örneklem denilmektedir. Bir bilimsel araştırma evreninin tümünde çalışma olanağı olmadığında örneklem almak gerekmektedir (Şimşek, 2015:111). Bu çalışmada Türk basının Suriyeli sığınmacılara yönelik algısını belirleyebilmek için araştırılan Şubat 2016 döneminde Türkiye'de en çok baskı yapan gazetelerden ikisi olan Hürriyet ve Sabah gazeteleri seçilmiştir. Bu gazetelerin ulusal çapta yayın yapmaları, farklı medya gruplarının yayın organları olmaları ve bu medya gruplarına ait baskı ve dağıtım şirketlerinin olması nedeniyle iki gazetenin de kolay ulaşılabilir olmaları ve siyasi iktidara karşı farklı bakış açılarına sahip olmaları bu çalışmada örneklem alınmalarında belirleyici olmuştur. Sayılan bu gerekçelerin iki gazetenin de yayın politikasına belirli ölçülerde etki ettiği değerlendirilmektedir.

Kategorilerin oluşturulması: İçerik çözümlemesinde içeriğin incelenebilmesi için içeriği bir takım kategorilere bölmek gerekmektedir. Kategorileştirme sayesinde araştırmanın konusu amacına uygun şekilde, ölçülebilecek bir malzeme haline getirilerek konuya dair genel bir görünüm ortaya çıkarılır. Kategorileştirme aynı zamanda, araştırmacıya değişkenler arasında karşılaştırma yapma zeminini de sunar (Gökçe, 2001:157). Bu çalışmada Hürriyet ve Sabah gazetelerinin Şubat 2016 döneminde Suriyeli sığınmacıların göç hareketlerini konu alan haber metinleri, sığınmacıları tanımlamada kullanılan kavramlara ve konularına göre sınıflandırılmıştır. Çözümleme bu iki kategorinin üzerinde temellendirilmiştir.

Kodlama: Çözümleme birimlerinin, çözümleme kategorilerinin içine yerleştirilmesi kodlama olarak adlandırılmaktadır (Yıldırım, 2015:144). İçerik çözümlemesinde araştırma soruları, çözüm birimleri, örneklem ve kategorilerin belirlenmesinin ardından kodlama işlemine geçilir. Kodlama kısmında veriler daha önce belirlenmiş çözümleme birimleri içinden seçilerek, çalışma öncesinde belirlenen kategorilere yerleştirilirler. Çalışmamızın sonraki iki parçası olan Hürriyet gazetesinin içerik çözümlemesi ve Sabah gazetesinin içerik çözümlemesi adlı alt başlıklar kodlama bölümünün uygulanmasıdır.

Sonuçların yorumlanması: İçerik çözümlemesi yöntemine kodlama işleminin tamamlanmasının ardından elde edilen verilerin çözümlenerek anlamlı sonuçlar ortaya konur. İçerik çözümlemesinde önemli olan betimlemeyi aşan sonuçları ortaya koymaktır. Araştırmacının eleştirel boyut çerçevesindeki kuramsal yaklaşımı bağlamında oluşturulan çıkarımları, içerik çözümlemesini dokümanter çözümlemeden ayıran en önemli olgudur (Yıldırım, 2015:148). Çalışmamızda sonuçlar kodlama işlemi içeren Hürriyet gazetesinin içerik çözümlemesi ve Sabah gazetesinin içerik çözümlemesi başlıklı bölümün alt başlıklarının sonunda ve genel değerlendirme de iki çözümlemenin tamamlanmasının ardından, Hürriyet ve Sabah gazetelerinin içerik çözümlemesi adlı bölümün sonunda yer alacaktır.

3.1.1.1. Hürriyet gazetesinin içerik çözümlemesi

1 Mayıs 1948’de yayın hayatına başlayan Hürriyet gazetesi, günümüzde Doğan Yayın Holding çatısı altındaki en büyük gazetedir. Türkiye’de Cumhuriyet gazetesinden sonra en çok uzun süredir yayın yapan gazete olan Hürriyet gazetesi, Türk basın tarihinde en çok baskı yapan gazetelerden biri olmuştur.

<i>Hürriyet gazetesinde yer alan haberlerin gazete bölümleri içindeki yerleri</i>	
Gündem	33
Dünya	29
Ana Sayfa	8
Ekonomi	3

Tablo 1. Hürriyet gazetesinde yer alan haberlerin gazete bölümleri içindeki yerleri

Hürriyet gazetesi, 2016 yılının Şubat ayındaki sayılarında Suriyeli sığınmacılara ilişkin 75 habere yer vermiştir. Bu haberler ağırlıklı olarak gazetenin ‘Gündem’ başlıklı bölümünde yer almıştır. 33 haberin yer aldığı Gündem başlığında yer alan haberleri 29 haberle ‘Dünya’ başlığı takip etmektedir. Ana sayfaya çıkan 10 haber bulunurken, ekonomi sayfalarında 3 haber yer almaktadır.

Gazetenin Şubat ayındaki sayılarındaki haberlerin günlük dağılımına bakıldığında yalnızca 22 Şubat 2016 tarihindeki sayısında sığınmacılarla ilgili bir haber olmadığı belirlenmiştir. Şubat ayındaki diğer 28 sayıda Suriyeli sığınmacılar en az bir habere konu olmuşlardır. Gazetenin bir günde sığınmacılara ilişkin en çok haber yayımladığı sayısı ise 13 Şubat 2016’da çıkan ve Suriyeli sığınmacılara ilişkin 6 farklı haberin yer aldığı sayıdır.

Gazetenin Şubat ayındaki 10 farklı sayıda sığınmacılara ilişkin haberler, birinci sayfada da yer almıştır. İlk sayfadaki haberler iç sayfadaki haberlerle bağlantılı olsalar da ayrı bir haber olarak değerlendirilerek 75 haber sayısına ulaşılmıştır.

<i>Hürriyet gazetesinde sığınmacılara ilişkin haberlerde fotoğraf kullanımı</i>		
Fotoğraflı haber sayısı	Fotoğrafsız haber sayısı	Toplam haber sayısı
67	8	75

Tablo 2. Hürriyet gazetesinin Suriyeli sığınmacılar haberlerinde fotoğraf kullanımı

Hürriyet gazetesinin bu araştırmada değerlendirilen 75 haberinden 67’inde en az bir fotoğrafa yer verilmiştir.

Çalışmamızın ilk kısmında göçe ilişkin tanımların birbiri içine geçmiş anlamlardan oluştuğunu, aradaki farkların net çizgilerle ayrılmadığını belirtmiş, ancak her kavramı hem sözlük anlamlarıyla tanımlamış, hem de Türk ulusal mevzuatı ve dünyadaki uluslararası metinlerdeki sınır ve anlamlarıyla açıklayarak bu konudaki karmaşayı büyük ölçüde netleştirmiştik.

Gazetelerin değerlendirilmesi sürecinde göçe ilişkin anlam karmaşasının her iki gazetenin haberlerine yansıdığı görülmüştür. Türk ulusal mevzuatında yer alan 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu’nda Türkiye’de barınan Suriyelilerin, yasal statülerinin şartlı mülteci, ikincil koruma ve geçici koruma olarak üçe ayrıldığını, bir önceki yasal metin olan 1994 Yönetmeliği’nde ise bu üç tanımın sığınmacı tanımında birleşmiş olduğunu açıklamıştık. Suriye’den Türkiye’ye gelen insanlar Türkiye’nin yasal mevzuatı gereği hiçbir zaman mülteci olarak tanımlanmamışlardır.

<i>Hürriyet gazetesinde sığınmacılara ilişkin haberlerde kullanılan kavramlar</i>	
Mülteci	181
Göçmen	50
Suriyeli	48
Sığınmacı	33
Misafir	2
Türkiye'ye sığınanlar	1
Suriye uyruklu	1
Suriyeli vatandaşlar	1

Tablo 3. Hürriyet gazetesinde sığınmacılara ilişkin haberlerde kullanılan kavramlar

Ancak Hürriyet gazetesinin Şubat 2016'da Suriyeli sığınmacılarla ilgili yayımladığı haberlerde sığınmacılara ilişkin tanımlamalarına bakıldığında en çok kullanılan kavramın mülteci olduğu görülmektedir. Bu dönemde yayınlanan 74 haberde Suriyeli sığınmacılar 181 kez “mülteci” olarak tanımlanmıştır. Mülteciden sonra en çok kullanılan kavram 50 kez ile “göçmen” olmuştur. Suriyeli sığınmacılar 48 kez “Suriyeli”, 33 kez “sığınmacı”, 2 kez “misafir”, birer kez de “Suriye uyruklu”, “Türkiye'ye sığınanlar” ve “Suriyeli vatandaşlar” olarak sekiz biçimde 317 kez tanımlanmışlardır.

Nisan 2013'te çıkarılan Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu'nun üzerinden yaklaşık üç yıl geçmesine karşın Hürriyet gazetesi şartlı mülteci, ikincil koruma ve geçici koruma tanımlarını benimsememiş ve haberlerinde kullanmamıştır.

Hürriyet gazetesinin haberleri incelendiğinde aynı haberde birden fazla tanımlamanın da kullanıldığı haberlere de rastlanmıştır. Gazetenin 7 Şubat 2016 tarihli sayısının 23. sayfasında yayımlanan “Gerekirse mültecilere ateş açılsın” başlıklı haberin içeriğine bakıldığında mülteci, sığınmacı ve göçmen kavramlarının birlikte kullanıldığı görülmektedir.

Tanımlar konusunda mülteci tanımlarının tümünün yanlış olduğunu söylemek doğru değildir. Hürriyet gazetesinde sığınmacılara ilişkin haberlerin ağırlıklı olarak

Türkiye’deki sığınmacılarla ilgili olduğu görülse de, gazetenin ortalarındaki Dünya başlıklı kısımda yer alan ve mevzuatlarında Suriyeli sığınmacıları mülteci olarak tanımlayan AB ülkeleriyle ilgili haberlerde mülteci kavramının kullanılması doğrudur. Buna karşın Dünya kategorisindeki haberlerde de sığınmacı ve göçmen tanımlarının sıkça kullanılmasından hareketle, sığınmacılara ilişkin yapılan tüm haberlerde tanımlamalar yapılırken hukuki durumun temel alınmadığı düşünülmektedir.

Hürriyet gazetesinde mülteciden sonra en sık kullanılan tanım olan göçmen tanımının 50 kez vurgulanmasının yanlış olduğu düşünülmektedir. Gazetenin bu dönemdeki haberlerinin hiçbirinde Suriye’deki iç savaşın dışında bir gerekçeyle göç haberi yapılmadığı için, bu biçimdeki haberlerde zorlayıcı bir sebep olmadan kendi rızasıyla göç eden kişiler için kullanılan göçmen kelimesi bu kişiler için yanlış bir tanımlama olacaktır. Ancak özellikle Avrupalı siyasilerin açıklamalarında ve uluslararası raporlarda bahsedilen göçmen tanımlarının doğru tanımlamalar olduğunu da belirtmek gerektiği düşünülmektedir. Bu sebeple göçmen kelimesinin hiç kullanılmaması değil, yerinde kullanılması beklenmektedir.

Hürriyet gazetesinin en çok kullandığı üçüncü tanımlama olan “Suriyeli”, kelime sayısı olarak 48’den fazladır. Ancak “Suriyeli” ifadesi değerlendirilirken yalnızca Suriyeli sığınmacıların tümünün “Suriyeli” ya da “Suriyeliler” olarak tanımlandığı haberlerde dikkate alınmıştır. Örneğin Suriyeli genç, Suriyeli kadın ya da Suriyeli çocuk işçi gibi sığınmacıların tümünü değil, tekil bireyleri ya da bir grup insanı tanımlayan ifadeler çalışmanın amacı gereği tanımlamalara ilişkin verilerin dışında bırakılmış, ancak konusu bakımından sığınmacılarla ilgili olduğu için haber sayısından düşülmemiştir.

Gazetenin kimi haberlerinde kullandığı “Suriyeli sığınmacılar” ifadesinde de “sığınmacılar” kelimesi tek başına tanımlama için yeterli görülmüş, bu ifadedeki “Suriyeli” kelimesi sıfat olarak düşünülerek tanımlamalara ilişkin verilerin dışında tutulmuştur.

Hürriyet gazetesinin kullandığı tanımlardan biri de “Suriyeli vatandaşlar” kavramıdır. Bir kez kullanılan Suriyeli vatandaşlar ifadesinin yer aldığı “121 bin 712

Suriyeli doğdu” başlıklı haber şöyledir: (Hürriyet, 2016:15)

Sağlık Bakanlığı Mehmet Müezzinoğlu, Suriyeli vatandaşlarla ilgili de bilgi vererek, “2011 yılından bu yana Türkiye’de doğan Suriyeli sayısı 121 bin 712 oldu. 2015 yılında 335 bin sığınmacı aşılandı” şeklinde konuştu.

Suriyeli vatandaşlar tanımı diğer tanımlardan ayrı olarak düşünülmektedir. Çünkü Suriyeli vatandaşlar tanımındaki vatandaşlık kavramı, hükûmet yetkililerince de zaman zaman dile getirilmiş ve Suriyeli sığınmacılara vatandaşlık verilmesinin gündemde olduğu açıklanmıştır. Suriyeli sığınmacılara vatandaşlık verilmesi, Türk toplumunda uzun süredir tartışılan, üzerinde uzlaşılamayan bir konudur.

Suriyeli vatandaşlar ifadesinin Hürriyet gazetesinin bir haberinde yer alması ilkin, bu ifadenin Türk toplumlunu Suriye kökenli vatandaşların varlığına ya da gelecekte var olacağına hazırlamaya dair bir amaç güdüp gütmmediği yönünden değerlendirmeye yöneltmiştir.

Bu habere bakarak Hürriyet gazetesinin haber sunma dışında ikinci bir amacı olduğunu söylemek güçtür. Türk Vatandaşlığı Kanunu’nun 8. maddesi “Türkiye’de doğan ve yabancı ana ve babasından dolayı doğumla herhangi bir ülkenin vatandaşlığını kazanamayan çocuk, doğumdan itibaren Türk vatandaşıdır” ifadesini içermektedir. 2011’den bu yana Türkiye’ye yerleşen ya da kamplarda kalan Suriyelilerin yeni doğan çocuklarının olasılıkla büyük bir kısmının kayıtları Suriye Devleti’nde bulunmamaktadır ve bu sebeple bu kişiler Türk vatandaşlığı kazanmışlardır (Resmi Gazete, 2009:10441). Buradan hareketle bu haberde doğruluk payının yüksek olduğu ve tanımlamaların doğru yapıldığı düşünülmektedir.

Hürriyet gazetesinin Şubat 2016 dönemindeki haberleri konularına göre değerlendirildiğinde Suriyeli sığınmacılara ilişkin siyasiler ve devlet görevlilerinin görüşlerinin en çok haber yapılan konuların başında olduğu görülmektedir.

<i>Hürriyet gazetesinin sığınmacılara ilişkin haberlerinin konulara göre dağılımı</i>	
Türk yetkililerin açıklamaları	17
Türkiye’deki sığınmacıların yaşam koşulları	13
Avrupalı yetkililerin açıklamaları	13
AB ülkelerinin sığınmacı politikaları	9
Uluslararası kuruluşların açıklamaları	8
Türkiye sınırına sığınmacı akını	7
Sığınmacıların göç yolunda ölümü	3
Diğer	1

Tablo 4. Hürriyet gazetesinin sığınmacılara ilişkin haberlerinin konulara göre dağılımı

Şubat ayı boyunca sığınmacılara ilişkin 75 haber yayınlayan Hürriyet gazetesinde 17’si Türkiye Cumhuriyeti Devleti’nin, 13’ü de Avrupa Birliği’ni oluşturan devlet ve kurumların yöneticilerinin açıklamaları olmak üzere toplam 30 haberde resmi ağızdan yapılan açıklamalar haberleştirilerek sunulmuştur. Bu 30 haberde açıklamalarına en fazla yer verilen siyasiler ise 8 haberle Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan, 4 haberle Almanya Şansölyesi Angela Merkel ve 3 haberle Türkiye Cumhuriyeti Başbakanı Ahmet Davutoğlu’dur.

Hürriyet gazetesinin haberlerinde siyasilerin açıklamalarının ardından en çok haberleştirilen konu ise Türkiye’deki Suriyeli sığınmacıların yaşam koşulları üzerine yapılan haberlerdir. Gazetenin Şubat 2016 döneminin 13 haberinde Suriyeli sığınmacıların Türkiye’deki yaşam koşulları üzerinde durulmuştur.

Hürriyet gazetesinin 15 ve 16 Şubat tarihlerinde ‘Kilis’teki Suriye’ başlığıyla iki gün boyunca bir yazı dizisi olarak işlediği ve Kilis’teki Suriyelilerin hayatını konu alan haber dizisi ile H&M adlı giyim mağazasının Türkiye’deki atölyelerinde Suriyeli çocukları çalıştırdığı iddiasına ilişkin 2 ve 17 Şubat’ta yer alan haberler, gazetenin Suriyelilerin yaşamına ilişkin en çok dikkat çektiği haberlerdir.

Suriyeli sığınmacılarla ilgili uluslararası kuruluşların yöneticileri tarafından yapılan açıklamalar ve ya yayımladıkları raporlar 8, Türkiye’ye yönelen sığınmacı

akını 7, Avrupa topraklarına geçmek isterken hayatlarını kaybeden Suriyeliler ise 3 haberin konusu olmuştur.

Hürriyet gazetesinin haberlerine bakıldığında Suriyeli sığınmacıların Türk toplumunda sosyo-ekonomik ve kültürel açıdan yarattığı ya da yaratacağı etkilere ilişkin çok sayıda haber bulunmamaktadır. Oysa Ocak 2016'daki resmi rakamlara göre Türkiye'deki Suriyeli sığınmacıların sayısı yaklaşık 2,5 milyondur (<http://www.posta.com.tr/iste-turkiyedeki-son-kayitli-suriyeli-sayisi-ocak-2016-haberi-321871>) ve Türkiye'ye ilk Suriyeli sığınmacı grubu Nisan 2011'de kabul edilmiştir.

Hürriyet gazetesinin 2016 yılın Şubat ayında; 13 Şubat'ta yayımladığı "Suriyelilere çalışma izni yürürlükte" haberi, 15-16 Şubat tarihlerinde okuyucularına aktardığı "Kilis'teki Suriye" başlıklı iki günlük yazı dizisi ve 25 Şubat'ta "Göçmenler İş'te Daha Şanslı" başlığıyla sunulan özel haber dışında, resmi rakamlara göre 78 milyon 741 bin 53 Türkiye Cumhuriyeti vatandaşının (<http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=21507>), en az 2,5 milyon Suriyeli'nin Türkiye sınırlarında yaşamasından kısa, orta ve uzun vadede nasıl etkileneceğine dair haber yer almamaktadır.

Hürriyet gazetesinin 2016 yılının Şubat ayında Suriyeli sığınmacılara ilişkin yaptığı haberlerin genel bir değerlendirmesini yaptığımızda, gazetenin Suriyeli sığınmacıları tanımlarken çoğunlukla mülteci ve göçmen ifadesini kullanarak, hem Türk hukukuna hem de uluslararası metinlere göre çoğunlukla yanlış kavramları seçtiği görülmektedir.

Söz konusu dönemde Avrupa Birliği'nin mülteci krizine karşı geçmişe oranla daha çok önem verdiği ve Türkiye ile iş birliğine daha fazla yöneldiği göze alındığında gazete de siyasilerin söylemlerine ve uluslararası raporlara sütunlarında yer vererek konu hakkında farkındalık yaratmıştır.

Ayrıca Hürriyet, 29 günlük Şubat ayının 28 gününde sığınmacılara ilişkin en az bir haber vererek bu konuya önem verdiğini göstermiştir. Ancak gazetenin Suriyeli sığınmacıların yaşadığı sorunlara değinirken, Suriyeli sığınmacıların

gelişiyile yaşanan ya da yaşanabilecek sorunlara ilişkin çok az haber vermesi dikkate değer bulunmuştur.

3.1.1.2. Sabah gazetesinin içerik çözümlemesi

22 Nisan 1985'te yayın hayatına başlayan Sabah gazetesi, günümüzde Turkuvaz Medya Grubu çatısı altındaki en büyük gazetedir. Özellikle 2000'li yıllarda birkaç kez el değiştiren gazetenin günlük baskı sayıları, 2009 yılından bu yana 300 bin - 310 bin bandındadır (<http://www.medyatava.com/tiraj/2009-08-31>).

<i>Sabah gazetesinde yer alan haberlerin gazete bölümleri içindeki yerleri</i>	
Gündem	23
Dünya Raporu	22
Ana Sayfa	8
Siyaset	7
Orta Sayfa	3
Ekonomi	3
Kültür-Sanat-Magazin	1
Yerel Haberler	1

Tablo 5. Sabah gazetesinde yer alan haberlerin gazete bölümleri içindeki yerleri

Sabah gazetesi, 2016 yılının Şubat ayındaki sayılarında Suriyeli sığınmacılara ilişkin 68 habere yer vermiştir. Bu haberlerin 23'ü 'Gündem', 22'si 'Dünya Raporu' başlığı altında yer almıştır. Ana sayfada 8 haberin yer aldığı gazetede 'Siyaset' başlığı altında 7, 'Orta Sayfa' ve 'Ekonomi' başlığı altında üçer, 'Kültür-Sanat-Magazin' ve 'Yerel Haberler' başlığı altında da birer haber yer almaktadır.

Gazetenin Şubat ayındaki sayılarındaki haberlerin günlük dağılımına bakıldığında, Suriyeli sığınmacılarla ilgili haber vermediği gün sayısının Hürriyet gazetesinden daha fazla olduğu görülmüş ve 16 Şubat, 20 Şubat, 21 Şubat, 24 Şubat ile 29 Şubat 2016 tarihleri olmak üzere beş günde sığınmacılarla ilgili bir haber olmadığı belirlenmiştir. Şubat ayındaki diğer 24 sayıda Suriyeli sığınmacılar en az bir habere konu olmuşlardır. Gazetenin bir günde sığınmacılara ilişkin en çok haber

yayımladığı sayısı ise 12 Şubat 2016'da çıkan ve Suriyeli sığınmacılara ilişkin 7 farklı haberin yer aldığı sayıdır.

Gazetenin Şubat ayındaki 8 farklı sayıda sığınmacılara ilişkin haberler, birinci sayfada da yer almıştır. İlk sayfadaki haberler iç sayfadaki haberlerle bağlantılı olsalar da ayrı bir haber olarak değerlendirilerek 68 haber sayısına ulaşılmıştır.

<i>Sabah gazetesinde sığınmacılara ilişkin haberlerde fotoğraf kullanımı</i>		
Fotoğraflı haber sayısı	Fotoğrafsız haber sayısı	Toplam haber sayısı
61	7	68

Tablo 6. Sabah gazetesinin Suriyeli sığınmacılar haberlerinde fotoğraf kullanımı

Sabah gazetesinin bu araştırmada değerlendirilen 68 haberinden 61'sinde en az bir fotoğrafa yer verilmiştir.

Hürriyet gazetesinde olduğu gibi Sabah gazetesinin de Suriyeli sığınmacıları tanımlarken kullandığı kavramlarda yasal mevzuata uymadığı ve yasada var olan biçimi benimsemediği görülmüştür. Sabah gazetesi Şubat 2016 sayılarında şartlı mülteci, ikincil koruma ve ya geçici koruma kavramlarından hiçbirine yer vermemiştir ve bu dönemde Suriyeli sığınmacılarla ilgili 13 farklı tanımı 316 kez kullanmıştır.

<i>Sabah gazetesinde sığınmacılara ilişkin haberlerde kullanılan kavramlar</i>	
Mülteci	137
Sığınmacı	77
Suriyeli	44
Göçmen	35
Suriye uyruklu	5
Misafir	3
Kardeş	2
Kaçak	2
Türkiye sınırına gelenler	1
Ölüm yolcusu	1
İlticacı	1
Suriyeli vatandaşlar	1
Kaçak göçmen	1

Tablo 7. Sabah gazetesinde sığınmacılara ilişkin haberlerde kullanılan kavramlar

Sabah gazetesinin Şubat 2016’da Suriyeli sığınmacılarla ilgili yayımladığı haberlerde sığınmacılara ilişkin tanımlamalarına bakıldığında en çok kullanılan kavramın “mülteci” olduğu görülmektedir. Bu dönemde yayınlanan 68 haberde Suriyeli sığınmacılar 137 kez “mülteci” olarak tanımlanmıştır. Mülteciden sonra en çok kullanılan kavram 77 kezle “sığınmacı” olmuştur. Suriyeli sığınmacılar 44 kez “Suriyeli”, 35 kez “göçmen”, 5 kez “Suriye uyruklu”, 3 kez “misafir”, ikişer kez “kardeşlerimiz” ve “kaçak” birer kez de “Türkiye sınırına gelenler”, “ölüm yolcusu”, “ilticacı”, “kaçak göçmen” ve “Suriyeli vatandaşlar” biçimlerinde adlandırılmıştır.

Sabah gazetesinin haberleri incelendiğinde, Hürriyet gazetesinde olduğu gibi, aynı haberde iki farklı tanımlamanın da kullanıldığı görülmüştür. Aynı haberde sığınmacılar için ikiden fazla tanımlama yapılmamıştır. Ancak aynı haberlerde sıkça sığınmacı ve mülteci tanımları birlikte kullanılmaktadır. Tanımların birlikte kullanılması konusunda Sabah gazetesinin durumu, Hürriyet gazetesinden farksızdır. Mülteci tanımları, AB ülkeleriyle ilgili haberlerde doğru kullanılsa da aynı haberlerde aynı kişiler sığınmacı ya da göçmen olarak da tanımlanmışlardır.

Ancak Sabah gazetesi bir yönüyle Hürriyet gazetesinden ayrılmaktadır. Suriyeliler hakkındaki en doğru tanımlama olan sığınmacı ifadesi, Hürriyet

gazetesinde 33 iken, Sabah'ta 77'dir. "Göçmen" tanımına da Hürriyet gazetesine göre daha az başvuran Sabah gazetesinin bu tercihleri, tanımlar konusunda Hürriyet gazetesine göre daha bilinçli olduğunu göstermektedir. Genel bir ifadeyle haberlerde mülteci, sığınmacı ve göçmen tanımlarının sıkça kullanılmasından hareketle, her ne kadar Hürriyet gazetesinden daha olumlu bir yaklaşım sergilese de, Sabah gazetesi için sığınmacılara ilişkin yapılan tüm haberlerde tanımlamalar yapılırken hukuki durumun öncelik olmadığı düşünülmektedir.

Ayrıca Sabah gazetesinde yer alan "mülteci" kelimesinin sayısı 137'den fazladır. Gazetenin 16 Şubat tarihli sayısında Irak'tan kaçarak Avrupa'ya göç eden bir ailenin Midilli Adası'nda kedilerini kaybettiklerine, 21 Şubat'ta da bu kedinin sahibine ulaştığına dair iki haber yayımlanmış, iki haberin de çeşitli yerlerinde "mülteci kedi" ifadeleri kullanılmıştır. Bu haberlerdeki mülteci kelimeleri değerlendirmeye alınmamıştır.

16 Şubat'ta "Ruslar Bir Okul İki Hastane Vurdu" başlıklı haberde "Rus savaş uçakları da Azez'in bir köyünde mültecilerin barındığı okulu bombaladı." şeklinde bir cümle geçmiştir. Suriye sınırlarındaki Azez'de yaşayan insanların mülteci olarak tanımlanmaları doğru olmayacağı için bu tanım değerlendirmenin dışında bırakılmıştır.

Son olarak 21 Şubat'ta gazetenin 25. sayfasındaki "Fikirtepe'de Mülteci Hayatı Yaşıyorlar" başlıklı haberde İstanbul Kadıköy'de binalarını kentsel dönüşüm kapsamında bir şirkete veren ancak şirketin inşaatı başlatmaması nedeniyle mağdur olan insanları konu alan bir haber yer almaktadır. Bu haberdeki mülteci kavramları da dikkate alınmamıştır.

Sabah gazetesinde mülteci ve sığınmacıdan sonra en sık kullanılan tanım olan 'Suriyeli', kelime sayısı olarak 44'ten fazladır. Hürriyet gazetesinde olduğu gibi 'Suriyeli' ifadesi yalnızca Suriyeli sığınmacıların tümünün 'Suriyeli' ya da 'Suriyeliler' olarak tanımlandığı haberlerde dikkate alınmıştır. 'Suriyeli sığınmacılar' ifadesinde de tercih, 'sığınmacılar' tanımından yana olmuştur. Bu gazetede de konusu bakımından sığınmacılarla ilgili olan haberler haber sayılarına eklenmiş, ancak tanımlar konusunda bahsedilen ayrıma gidilmiştir.

Sabah gazetesinin 35 kez kullandığı göçmen tanımının tamamının yerinde kullanımlar olduğunu söylemek, Hürriyet gazetesinde belirtilen gerekçelerden dolayı güçtür. Sabah gazetesinin de bu dönemdeki haberlerinin hiçbirinde Suriye'deki iç savaşın dışında bir gerekçeyle göç haberi yapılmamıştır. Ancak politikacıların ve uluslararası raporların konu edildiği haberlerdeki kullanımlar doğru kabul edilmektedir. Hayati bir tehlikeden kaynaklı göç eden bu kişilerin haberlerde göçmen olarak tanımlanması kavramların yanlış kullanılmasına ve anlamın sapmasına neden olmaktadır.

Hürriyet gazetesini incelerken ayrı bir yer ayırdığımız 'Suriyeli vatandaşlar' tanımı Sabah gazetesinin bir haberinde bir kez kullanılmıştır. Suriyeli vatandaşlar ifadesinin yer aldığı "Gaziantep Nobel Barış Ödülü'ne aday" başlıklı haber şöyledir (Sabah, 2016:18):

Gaziantep Büyükşehir Belediyesi, kentin ağırladığı Suriyeli misafirler nedeniyle Nobel Barış Ödülü'ne başvuruyor. Başkan Fatma Şahin, "Gösterdiğimiz ensarlıkla bu ödülü hak ediyoruz" diye konuştu. Gaziantep Büyükşehir Belediyesi, kentin misafir ettiği Suriyeliler için gösterdiği örnek tutum nedeniyle Nobel Barış Ödülü'ne başvuruyor. Gaziantep Büyükşehir Belediyesi Başkanı Fatma Şahin, 350 bin Suriyeli vatandaşı misafir eden Gaziantep'in bu yönüyle dünyada eşi benzeri olmayan bir misafirperverlik ve kardeşlik örneği gösterdiğine vurgu yaptı. Başkan Şahin "Büyük bir vicdan sorumluluğundan geçtik. Suriyeli çocuklar Suriye'de okusa eğitime katılma oranı yüzde 85 olacaktı. Gaziantep'li çocuklarını Suriyeli çocuklarla aynı okullara gönderdi ve bu rakam yüzde 95 oldu. Ve biz bugün Nobel Barış Ödülü için başvuruda bulunuyoruz. Gaziantep Nobel'i hak ediyor" dedi.

Suriyeli vatandaşlar tanımına ayrı bir bölüm açılmasının nedenine Hürriyet gazetesinin içerik çözümlemesinde değinmiştik. Suriyeli sığınmacıların vatandaş olarak tanımlanması, onlara vatandaşlık verilmesi, Türk toplumunda üzerinde uzlaşılabilen bir konu olduğu için bu kavramın ayrı bir bölümde incelenmesinde yarar görülmektedir.

Suriyeli vatandaşlar ifadesinin Sabah gazetesinin bir haberinde yer alması

ilkin, bu ifadenin Türk toplumlunu Suriye kökenli vatandaşların varlığına ya da gelecekte var olacağına hazırlamaya dair bir amaç güdüp gütmmediği yönünden değerlendirmeye yöneltmiştir.

Bu habere bakarak Sabah gazetesinin haber sunma dışında ikinci bir amacı olduğunu söylemek için daha çok kanıtı ihtiyaç vardır. Öncelikle “Suriyeli vatandaşlar” ifadesinde kastedilen Gaziantep sınırları içinde yaşayan tüm Suriyeliler midir? Yoksa Gaziantep’te dünyaya gelen Suriyeli çocuklar mıdır? Bu konuda net bir sonuca varmak olanaklı değildir.

Eğer kastedilen Gaziantep’te yaşayan tüm Suriyeliler ise bu kez söz konusu ifadeyi kimin kullandığı sorusuna yanıt bulmak gerekmektedir. Haberde Suriyeli vatandaşlar ifadesi doğrudan bir alıntı biçiminde olmasa da Gaziantep Büyükşehir Belediyesi Başkanı Fatma Şahin’in ifadesi olarak sunulmuştur. Eğer Fatma Şahin bu ifadeyi kullanmış ise o halde Sabah gazetesi doğru bir tercih yaparak haberi olduğu gibi aktarmıştır. Bu durumda gazetenin haber sunma dışında bir amacı olmadığı kanısına varılacaktır.

Eğer “Suriyeli vatandaşlar” ifadesini Fatma Şahin kullanmamış ve bu ifade gazete yayına hazırlanırken masa başında eklenmiş ise bu kez de kesin bir yargıya varmak için bu yönde bir kanıt gerekmektedir. Bu belirsiz durumdan Sabah gazetesinin Suriyeli vatandaşlar tanımı için Türk toplumunu yeni bir kavrama alıştırmak gibi ikinci bir amacı olduğu sonucu çıkarılamaz.

Ocak 2016 itibariyle resmi rakamlarla 2,5 milyonun üzerinde Suriyeli sığınmacıya ev sahipliği yapan Türkiye’nin en çok baskı yapan üçüncü gazetesi olan Sabah gazetesinde Suriyeli sığınmacıların Türk toplumunda yaratabileceği olumsuz sonuçlara ilişkin kayda değer nicelikte haber yoktur.

Sabah gazetesinin Şubat 2016 dönemindeki haberleri konularına göre değerlendirildiğinde Suriyeli sığınmacılara ilişkin siyasiler ve devlet görevlilerinin görüşlerinin en çok haber yapılan konuların başında olduğu görülmektedir.

<i>Sabah gazetesinin sığınmacılara ilişkin haberlerinin konulara göre dağılımı</i>	
Türk yetkililerin açıklamaları	21
Sığınmacıların kurtarılması / yakalanması	10
Türkiye’deki sığınmacıların yaşam koşulları	8
Türkiye sınırına sığınmacı akını	6
Avrupalı yetkililerin açıklamaları	5
Uluslararası kuruluşların açıklamaları	5
AB ülkelerinin sığınmacı politikaları	5
Sığınmacıların göç yolunda ölümü	3
Diğer	2
Avrupa’daki sığınmacıların yaşam koşulları	1

Tablo 8. Sabah gazetesinin sığınmacılara ilişkin haberlerinin konulara göre dağılımı

Şubat ayı boyunca sığınmacılara ilişkin 68 haber yayınlayan Sabah gazetesinde 21’i Türkiye Cumhuriyeti Devleti’nin, 5’i de Avrupa Birliği’ni oluşturan devlet ve kurumların yöneticilerinin açıklamaları olmak üzere toplam 26 haberde resmi ağızdan yapılan açıklamalar haberleştirilerek sunulmuştur. Bu 26 haberde açıklamalarına en fazla yer verilen siyasiler ise 7 haberle Türkiye Cumhuriyeti Başbakanı Ahmet Davutoğlu, 5 haberle Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan ve 2 haberle Almanya Şansölyesi Angela Merkel’dir.

Sabah gazetesinin haberlerinde siyasilerin açıklamalarının ardından en çok haberleştirilen konu ise Türkiye üzerinden Avrupa’ya geçmeye çalışan Suriyeli sığınmacıların yakalanmaları ya da kurtarılmalarını konu edinen haberlerdir. Gazetenin Şubat 2016 döneminde yayınladığı 10 haberde Suriyeli sığınmacıların yakalanmaları ve ya kurtarılmaları konu edilmiştir.

Sabah gazetesi Suriyeli sığınmacıların Türkiye’deki yaşam koşullarını ilgilendiren 8 haberi sütunlarına taşımıştır. Hürriyet gazetesi gibi 15 Şubat’ta Kilis’ten özel haber yapan Sabah gazetesi, yazı dizisine çevirmediği haberini yalnızca Kilis Valisi ve Kilis Belediye Başkanı’nın açıklamaları üzerine kurmuş, sosyal hayata doğrudan değinmemiştir.

Türkiye’ye yönelen sığınmacı akınına konu alan haberler 6, Suriyeli

sığınmacılarla ilgili uluslararası kuruluşların yöneticileri tarafından yapılan açıklamalar ve ya yayımladıkları raporlar ile Avrupa ülkelerinin Suriyeli mültecilere ilişkin politikaları da beşer kez Sabah gazetesi tarafından okuyucularına sunulmuştur.

Sabah gazetesinin haberlerinin Suriyeli sığınmacıların Türk toplumunda sosyo-ekonomik ve kültürel açıdan yarattığı ya da yaratacağı etkilere ilişkin haberleri incelendiğinde Hürriyet gazetesinden daha az sayıda haberle karşılaşmıştır. 2016 Şubat itibariyle yaklaşık 5 yıldır Suriyelileri sınırlarına tutarak temel ihtiyaçlarını karşılamaya çalışan Türkiye'nin kamplarda yaşamayan ve ülkenin hemen her bölgesinde çeşitli koşullarda hayatını sürdüren en az 2,5 milyon Suriyeli'nin Türk toplumundaki yerine ilişkin haber sayısının daha fazla olması gerektiği değerlendirilmesinde bulunmaktadır.

Sabah gazetesinin çalışmaya konu olan dönemde; yalnızca 15 Şubat'ta yayımladığı "Suriyelilere İşini Kurabilir" başlıklı haberiyle Türk toplumunun yakın geleceğine yönelik önemli bir haber vermiştir. Ancak bu haberi de gazetenin 8. sayfasında Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanı Süleyman Soylu'nun açıklamalarının arasında küçük bir sütunda okuyucularına aktarmıştır (Sabah, 2016:8).

Sabah gazetesinin 2016 yılının Şubat ayında Suriyeli sığınmacılara ilişkin yaptığı haberlerin genel bir değerlendirmesini yaptığımızda, gazetenin Suriyeli sığınmacıları tanımlarken çoğunlukla mülteci ifadesini kullanarak Suriyeli sığınmacıları, hem Türk hukukuna hem de uluslararası metinlere göre çoğunlukla yanlış kavramları seçtiği görülmektedir. Ancak gazetenin sığınmacı ifadesini Hürriyet'e göre daha sık kullanması bu anlamda Sabah için olumlu bir tercihtir.

Söz konusu dönemde Avrupa Birliği'nin mülteci krizine karşı geçmişe oranla daha çok daha fazla önem verdiği ve Türkiye ile iş birliğine daha çok yöneldiği göze alındığında gazete özellikle Türk hükûmeti yetkililerinin ve devlet görevlilerinin söylemlerine yer vererek, Avrupa Birliği'ne Hürriyet gazetesine oranla daha büyük bir mesafe koymuş ve tavrını Türk hükûmetinden yana koymuştur.

Burada dikkate değer olarak değerlendirdiğimiz bir diğer konu da Sabah gazetesinin Türkiye Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'dan daha fazla Türkiye

Başbakanı Ahmet Davutoğlu'nun açıklamalarına yer vermesidir. Sabah gazetesinin siyasi duruşunun özellikle Çalık Grubu tarafından satın alındığı 2008'den sonra büyük ölçüde Adalet ve Kalkınma Partisi'nden yana olduğu düşünüldüğünde, her ne kadar kadar Adalet ve Kalkınma Partisi Genel Başkanı olmasa da 13 yıl boyunca partinin genel başkanlığını yürüten ve Ahmet Davutoğlu'na göre daha baskın bir siyasi duruşa olan Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın söylemlerinin nicelik olarak Davutoğlu'nun gerisinde kalması kayda değer olarak görülmektedir.

Sabah, 29 günlük Şubat ayının 24 gününde sığınmacılara ilişkin en az bir haber vererek konuya önem verdiğini göstermişse de Hürriyet gazetesinin ardında kalmıştır. Gazete, Suriyeli sığınmacıların yakalanması ve kurtarılması konusunda bir ayda 10 haber yaparak yoğun göç trafiğine dikkat çekse de, bu konu dışında özellikle takip ettiği ya da üzerinde durduğu ikinci konuya rastlanmamıştır. Sabah gazetesi de Suriyeli sığınmacıların yaşadığı sorunlara değinirken, Suriyeli sığınmacıların gelişyle yaşanan ya da yaşanabilecek köklü değişikliklere ilişkin yalnızca bir haber vermesi ve bu haberi de iç sayfalarda küçük bir sütunda sunmasının da üzerinde durulması gereken bir konu olduğu düşünülmektedir.

Hürriyet ve Sabah gazetelerinin 2016 yılının Şubat ayındaki haberlerini birlikte değerlendirdiğimizde Hürriyet gazetesinin gerek haber sayısı, gerekse sığınmacı haberlerine verdiği gün sayısı bakımından Sabah gazetesinin önünde olsa da her iki gazetenin de bu konuya gereken önemi verdikleri düşünülmektedir.

İki gazete de siyasilerin demeçlerine büyük önem vermiş, ve uluslararası kuruluşların raporlarını sütunlarına taşımışlardır. Buradan hareketle resmi ağızdan yapılan açıklamalar iki gazete tarafından da dikkate değer bulunmuştur. Ancak Hürriyet ve Sabah gazeteleri resmi ağızdan yapılan açıklamalarla yetinmişler ve Kilis şehrindeki Suriyelilerin yaşamını konu alan birer özel haber dışında, kendi haberlerini oluşturmaya yönelmemişlerdir. Ayrıca iki gazetede de yer alan haberler ağırlıklı olarak siyasilerin söylemlerini içeren haberlerdir.

İki gazete de Suriyelilerin yaşamının zorluklarına kayda değer bir düzeyde değinmişler, ancak ilk Suriyeli sığınmacıların gelişinin üzerinden yaklaşık 5 yıl geçmesine karşın Suriyelilerin Türk toplumunda yarattığı ve yaratacağı değişikliklere

yönelik az sayıda haber yayınlamışlardır.

Hem Hürriyet hem de Sabah gazeteleri Suriyeli sığınmacıları hedef alan haberler yapmamışlardır. İki gazete de sığınmacı ya da mülteci karşıtı siyasilerin açıklamalarını da sütunlarına taşıırken, bu söylemelere eleştiri getirmişlerdir.

Hürriyet gazetesinin 7 Şubat 2016 tarihli sayısının 23. sayfasında Almanya İçin Alternatif Partisi Genel Başkanı Frauke Perty'nin açıklamalarına ve bu açıklamalara ilişkin yapılan bir ankete ilişkin “Gerekirse mültecilere ateş açılsın” başlıklı haberi, haberin üstüne kırmızı harflerle yazdığı “Almanya’da ürküten anket sonucu” üst başlığıyla yorumlamıştır. Aynı şekilde Sabah gazetesi de 4 Şubat 2016 tarihli sayısının 26. sayfasında yer alan ve Belçika’nın Batı Flandre kentinin valisi Carl Decaluwe’nin halkın sığınmacılara yardım etmemesi gerektiğine dair açıklamalarını “Belçikalı validen insanlık dışı açıklama” başlığıyla sunarak tepkisini ortaya koymuştur.

Hürriyet ve Sabah gazeteleri Suriyeli sığınmacıların Türkiye’de ve Suriyeli mültecilerin Avrupa’da gündemin ilk sıralarında olduğu dönemde bu konuda farkındalık yaratmışlar ve toplumun haber alma özgürlüğüne hizmet etmişlerdir. Ancak Suriyeli sığınmacılarla ilgili haberlerde her iki gazetenin de, basının bir başka görevi olan, kamuoyu oluşturmada başarılı olduğunu söylemek olanaklı değildir.

3.1.2. Hürriyet ve Sabah gazetelerinin söylem çözümlemesi

Eleştirel haber araştırmaları üç alanda yapılmaktadır. Bunlar; kültürel çalışmalar, eleştirel dilbilim alanı ve eleştirel söylem çözümlemesidir. Eleştirel haber çalışmaları, haber metinleri üzerine yapılmaktadır ve bu çalışmalarda haberin söyleminde yapılan ideolojik üretime dikkat çekilmektedir (Özer, 2015:197).

Dilsel süreçler ile toplumsal güç/iktidarın kurulması arasındaki ilişkinin saptanmasına çalışmalar yapan kültür çalışmaları ve Michael Halliday’ın sistematik dilbilim olarak bilinen yaklaşımı üzerine temellenen eleştirel dilbilim alanından farklı olarak, eleştirel söylem çözümlemesi alanı dilbilimsel inceleme yöntemi içinde gelişerek çok disiplinli kavramsal ve kuramsal boyutlar kazanmıştır

(Büyükkantarcıoğlu, 2012:163).

Yazılı basındaki haberleri anlamada kullanılan söylem çözümlemesi, ana amacı anlamlandırma ya da yorumlama olan bir metin çözümleme yöntemidir. Söylem çözümlemesi, metnin saf dilbilimsel bir çözümlemesi ya da metnin içinde yer aldığı bağlamın toplumbilimsel veya psikolojik çözümlemesi yerine, bu ikisini birleştiren kısaca, metnin ifade edilişinin belli bir toplumsal ortamla eklemlenmesini açıklamayı hedefleyen çözümleme yöntemidir (Uçak, 2016:116).

Eleştirel söylem çözümlemesi, öncelikle, gücün kötüye kullanımı, adaletsizlik ve eşitsizliğin söylem boyutuyla ilgilidir. Söylem çözümlemesi üzerine araştırmalarıyla tanınan Hollandalı dilbilimci Teun Adrian van Dijk'in çalışmalarının çoğu etnik ve ırksal sorunlara yönelmektedir. van Dijk'a göre eğer göçmenler, mülteciler ya da diğer azınlıklar, önyargılara, ayrımcılığa ve ırkçılığa katlanıyorsa ve eğer kadınlar, erkek egemenliğinin öznesi olmaya devam ediyorsa, şiddete ve cinsel tacize uğruyorlarsa, bu konular onların bakış açılarından çalışılmalıdır ve eleştirel söylem çözümlemesi bu konuları çalışmaktadır (van Dijk, 1993:253).

Teun A. van Dijk, Norman Fairclough, Gunter Kress, Theo van Leeuwen ve Ruth Wodak, 1991 yılında Amsterdam'daki bir sempozyumun ardından iki günlük yoğun düşünce paylaşımıyla eleştirel söylem çözümlemesinin temel ilkelerini belirlemişlerdir. Bu dilbilimciler, zaman içinde eleştirel söylem çözümlemesinin uygulanmasında farklı yaklaşımlar benimsemiş olsalar da, ortaya konan ilkelerin önemli ölçüde kalıcılığa ulaştığını söylenebilir. Bu ilkeler, özetle, eleştirel söylem çözümlemesinin toplumsal sorunlara yönelik olduğunu, güç ilişkilerinin söylemde yansıdığını, söylemin tarihsel olarak yapılandığını ve söylemin toplumsal bir eylem biçimi olduğunu ifade eder. Yine bu kapsamda otoritenin ve ideolojilerin düşünceyi etkileme, dolayısıyla toplumsal eylemleri koşullama gücüne sahip olduğu da vurgulanmaktadır (Büyükkantarcıoğlu, 2012:171).

Teun van Dijk, haber anlatısını 'sentaktik' ve 'semantik'ten oluşan iki ayrı dilsel çözümleme türünde ele almaktadır. Haber sentaksı kullanılan cümlelerin dilbilimsel yapılarıdır. Semantik ise sözcüklerin, cümlelerin ve dolayısıyla bütün söylemin anlamına yöneliktir.

Teun van Dijk'ın söylem çözümlemesi modeli 'makro yapı' ve 'mikro yapı' olmak üzere iki bölümden oluşmaktadır. Makro yapı kendi içinde Tematik çözümleme ve şematik çözümleme olarak iki başlık altında incelenmektedir. Makro yapı çözümlemesinde başlıklar haber girişleri, ana olay, haber kaynakları, ardaan ve bağlam bilgisi, olay taraflarının olayları değerdendirmesi gibi unsurlar ele alınmaktadır. Ayrıca fotoğraflar, tematik yapı unsuru olarak da ele alınabilir. Mikro yapı çözümlemesinde ise sentaktik çözümleme, bölgesel uyum, sözcük seçimleri ve retorik çözümlemeleri yapılmaktadır (Özer, 2015:246).

3.1.2.1. Hürriyet gazetesinin söylem çözümlemesi

Hürriyet gazetesinin 2016 yılının Şubat ayında Suriyeli sığınmacılarla ilgili yayınladığı 75 haberde ağırlıklı olarak Türkiye ve AB yetkililerinden yapılan açıklamaları konu alan haberler yayımlanmıştır.

Hürriyet gazetesinin siyasilerle ilgili haberleri için kullanılan ana başlıklar çoğunlukla siyasilerin cümlelerinden seçilmiştir. Devlet liderlerinin açıklamalarını konu alan haberlerde Hürriyet gazetesi resmi açıklamaları kesmeden aktarmıştır. Gazete açıklamalara ilişkin yorumlarını ise haberin girişinde sınırlı bir biçimde vermiştir.

Siyasi liderler arasında 8 kez Türkiye Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın demeçlerini haberleştiren Hürriyet, bu haberlerin altısında ana başlığını Recep Tayyip Erdoğan'ın cümlelerinden seçmiştir.

Hürriyet gazetesinin, bu 6 haberine bakıldığında, Erdoğan'ın konuşmalarının en sert cümlesinin başlığa çıktığı; demeçlerin kullanılmadığı ve detayları iç sayfada olan iki başlıkta ise sert ifadelerle gönderme yapan ifadeler görülmektedir.

Erdoğan'ın Suriye'ye barış getirmek için toplanacak olan Cenevre Görüşmeleri'nin ertelenmesine ilişkin 3 Şubat'ta verdiği demeç, ertesi gün ana sayfada "Erdoğan'dan Sert Cenevre Tepkisi" başlığıyla, iç sayfada ise "Dünyayı mı oyalyıyorsunuz?" başlığıyla sunulmuştur (Hürriyet, 2016:1) (Hürriyet, 2016:22). Gazete haber metninin tamamında Erdoğan'ın açıklamalarını kesintisiz

yayınlanmıştır.

Aynı şekilde 11 Şubat 2016 tarihli Hürriyet gazetesinin ana sayfasında ve logosunun altında “Ankara-Washington Buz Gibi” başlığıyla verilen haber, hemen devamında “ABD’ye: Bu nasıl ortaklık?”, “Avrupa’ya: Niye dışlıyorsun?” ve “BM’ye: Dalga mı geçiyorsun?” ifadelerinin yer aldığı üç ara başlıkla sunulmuştur (Hürriyet, 2016:1). Bu haber iç sayfada “Müttefikliğe yakışmaz” başlığıyla yer almıştır (Hürriyet, 2016:21). Erdoğan’ın konuşmasını Cumhurbaşkanlığı Sarayı’ndaki muhtarlar toplantısında yaptığı bilgisini veren spotla başlayan haberde Erdoğan’ın cümleleri gazete tarafından ‘sert sözler’ olarak yorumlanmıştır.

Gazete, 12 Şubat 2016 sayısında Erdoğan’ın Birleşmiş Milletler’in (BM) Türkiye’ye yönelik “Suriyeli sığınmacılara sınır kapılarını açın” çağrısına tepkisini de ana sayfasında “Kapıları açar yollarız”, içerde ise “Alnımızda enayi yazmıyor” başlıklarıyla vermiştir (Hürriyet, 2016:1) (Hürriyet, 2016:20). Bu haberde de Erdoğan’ın açıklamalarında müdahale edilmemiş, yalnızca konuşmanın gerçekleştiği toplantının bilgisi sunulmuştur.

Hürriyet gazetesinin 24 Şubat 2016 tarihli sayısında ise, Erdoğan’ın Somali 6. Yüksek Düzeyli Ortaklık Forumu’nda yaptığı konuşmada Suriye hükûmetine yönelik eleştirilerini “Suriye terör ihraç ediyor” başlığıyla yayınlamıştır (Hürriyet, 2016:22). Haberde Erdoğan’ın konuşmaları kesilmemiş, ara başlıklar da yine Erdoğan’ın sözlerinden seçilmiştir.

Erdoğan’dan sonra Hürriyet gazetesinin demecine en çok yer verdiği siyasi olan Almanya Şansölyesi Angela Merkel’in açıklamalarının haberleştirildiği metinlerin üçünde de Merkel’in sözleri doğrudan başlığa taşınmıştır. Merkel’in Avrupa’ya yönelen göçlerle ilgili olarak diğer Avrupa Birliği üye ülkelerine yönelik yasal yollardan mülteci kabul etmeye hazır olunması çağrısı Hürriyet gazetesinin 8 Şubat 2016 tarihli sayısının ana sayfasında “Göçün dışında kalamayız” başlığıyla verilmiştir. Bu açıklamadan bir gün sonra Türkiye Başbakanı Ahmet Davutoğlu’yla Ankara’da görüşen Merkel’in önceki konuşmasıyla benzer içerikte olan yeni açıklamasında yer alan “Yasal yolları açmalıyız” sözü ise 9 Şubat 2016 tarihli sayının iç sayfasında başlığa çıkmıştır (Hürriyet, 2016:16). Son olarak 18-19 Şubat

2016'da düzenlenen AB Liderler Zirvesi öncesi Angela Merkel'in mülteci krizine ilişkin Türkiye'yle üzerinde anlaşılan eylem planını kabul ettirmek için var gücüyle savaşacağını ifade ettiği açıklama da 18 Şubat 2016 tarihli sayısında "Var gücümle savaşacağım" başlığıyla sunulmuştur (Hürriyet, 2016:27). Angela Merkel'in demeçlerini konu alan üç haberde de Merkel'in Suriyeli mülteciler konusunda Türkiye'yle iş birliğinin zorunluluğuna vurgu yapan cümlelerin başlığa çıkması dikkate değer bulunmuştur.

Hürriyet gazetesinde siyasilerin açıklamalarının ardından en çok haber yapılan konu Türkiye'de sığınmacıların yaşadığı sorunları işleyen metinlerdir. Bu haberlerin tarih sırasına göre ilki, Hürriyet'in 2 Şubat 2016 tarihli sayısında yer alan H&M ve Next adlı iki giyim markasının Türkiye'deki atölyelerinde Suriyeli çocuk işçi çalıştırıldığı iddiasıdır. İngiltere'de yayın yapan Independent gazetesinin haberinde dayandırılan metinde Independent'in haberinin aktarılması dışında Suriyeli çocuklardan söz edilmemiş ve konu, bir ırk ayrımı gözetmeksizin çocuk işçiler sorunu olarak ele alınmıştır (Hürriyet, 2016:8). Bu haberle ilgili olarak 17 Şubat'ta H&M İcra Kurulu Yöneticisi Karl-Johan Persson'la bir söyleşi gerçekleştiren Hürriyet, bu haberi "Persson çocuk işçilerle ilgili net konuşmadı" üst başlığı ve "Size garanti veremem" başlığıyla okuyucusuna aktarmıştır.

Haberlerin değerlendirilmesinden önce hatırlatılmalıdır ki, Türkiye tarafından 1990 yılında imzalanan ve 1995 yılında mevzuata eklenen Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin 32. maddesi çocukların tehlikeli işlerde çalışmasını yasaklayan ve imzacı devlete bu konuda gerekli önlemler almayı üstlendiren hükmü içermektedir (Resmi Gazete, 1995:11). Buna göre, hangi milletten olursa olsun çocukların eğitimlerine zarar verecek ya da sağlığı veya bedensel, zihinsel, ruhsal, ahlaksal ya da toplumsal gelişmesi için zararlı olabilecek nitelikte çalıştırılması hem Türk mevzuatına göre hem de uluslararası hukuka göre suçtur.

Bu iki habere bakarak gazetenin çocuk işçilere ilişkin net bir duruşu olduğu görülmekte ve her ne kadar bu olayda Suriyeli sığınmacılar etkilenmiş olsa da konuyu daha geniş bir çerçevede ele almıştır. Gazete, bu iki haberde de peşin bir hükme varmayarak aleyhine iddialar olan H&M markasından yapılan resmi

açıklamaya ve icra kurulu yöneticisinin görüşlerine yer vermiştir.

TÜİK verilerine göre nüfus bakımından Türkiye'nin en küçük dördüncü ili olan ve nüfusundan fazla Suriyeli sığınmacıya ev sahipliği yapan Kilis'te Suriyeli sığınmacıların gelişiyle değişen sosyal yaşamı konu alan “Kilis'teki Suriye” başlıklı iki günlük yazı dizisinde Suriyelilerin kentin hayatına olumlu ve olumsuz etkileri anlatılmıştır. Ağırlıklı olarak Kilis'te yaşayan Türk vatandaşlarının gözünden yansıtılan haberde Suriyeli sığınmacılara ilişkin olumlu ve olumsuz görüşlerinin yanında ilin valisi ve belediye başkanının de açıklamalarına yer verilmiştir. Yazı dizisinde Suriyelilerin kente getirdiği sosyal ve ekonomik canlılıktan ile Türk toplumuyla kısa sürede kaynaşmalarından ve uyum sorunu yaşamamalarına yönelik olumlu değerlendirmeler “Nobel’lik Ensar-Muhacir Kenti” başlığıyla okuyucuya sunulmuştur. Kimi Türk vatandaşlarının kiraların artışı ve işsizlik gibi ekonomik gerekçelerle haklarında olumsuz görüşlere sahip olduğu Suriyeli sığınmacılarla ilgili, kimi Türk vatandaşlarının da kentteki hayat pahalılığının Türklerin fırsatçılık yapma niyetinden kaynaklandığına yönelik düşünceler de bulunmaktadır. Hürriyet gazetesi ise toplumdaki görüşleri yorumsuz olarak aktarmış ve haberlerinde Suriyeli sığınmacıları hedef gösterecek ifadeler kullanmamıştır (<http://www.hurriyet.com.tr/nobellik-ensar-muhacir-kenti-kilis-40054528>).

Kilis'teki Suriye adlı yazı dizisinin ikinci bölümünde ise Kilis'te yaşanan bir toplumsal soruna dikkat çekilmektedir. Kilis'te yaşayan evli erkeklerin Suriyeli sığınmacı kadınları ikinci eş olarak almasını konu alan ve ana sayfada “İkinci eş gerçeği”, iç sayfada ise “Kadınlarda kuma korkusu” başlıklı haberde konuyla ilgili Kilis Belediye Başkanı ile Türk vatandaşlarının görüşleri yer almaktadır. Haberin metninde Kilis Belediye Başkanı Hasan Kara'nın Suriyeli sığınmacıların kentin sosyal ve ekonomik hayatında yarattığı değişim ve ortaya çıkan sorunlara ilişkin açıklamaları yer almaktadır. Kara, kent nüfusunun kısa sürede yüksek bir oranda artmasının Kilis'e olumsuz etkilerinden bahsettiği bölümlerde Hürriyet gazetesi haber metnine yorum katmayarak Kara'nın açıklamalarını doğrudan aktarmıştır. Aynı haberde Türk vatandaşları ise Suriyeli sığınmacıların gelişiyle kentteki evli erkeklerin ikinci ve üçüncü eşler edindiklerine, Suriyeli genç kızların küçük yaşlarda evlendirildiğine, kentte işsizliğin arttığına, sağlık hizmetlerinden Suriyeli

sığınmacıların öncelikli olarak faydalandırıldığına dair şikâyetlerine yer verilmiştir.

Haberin içeriğinde Suriyeli çocuk sığınmacıların ilk ve orta öğrenimlerine Türkiye’de devam ettiklerini ve bu sayede sokaklarda dilenci çocuklarının olmadığını bildiren ve Türk vatandaşlığına geçen ve Kilis Devlet Hastanesi’nde çalışan Suriye kökenli bir sağlık görevlisinin Türkiye’de olmaktan duyduğu memnuniyeti anlatan bir haber yer almaktadır (<http://www.hurriyet.com.tr/kilisteki-kadınlarda-kuma-korkusu-40055181>).

Bu yazı dizisinde yer alan haberler ve kullanılan dil değerlendirildiğinde Hürriyet gazetesinin Suriyeli sığınmacılarla ilgili yıkıcı bir üslup kullanmadığı ama sığınmacıların gelişyle yaşanan sorunlardan söz eden yerel yöneticiler ve Türk vatandaşlarının görüşlerine de yer verdiği görülmektedir. Bu yazı dizisinden gazetenin Türkiye’de yaşayan Suriyeli sığınmacılarla ilgili net bir duruşu olduğunu söylemek zordur. Ancak Hürriyet, sığınmacıları Kilis’teki ekonomik ve sosyal hayatı hem olumlu hem de olumsuz etkileyen kişiler olarak yansıtmıştır.

13 Şubat sayısında Suriyeli sığınmacıların Türkiye’de belli koşullarda çalışabilmesine olanak sağlayan başbakanlık genelgesine ilişkin habere yalnızca iç sayfada en sol sütunda küçük bir yer ayıran Hürriyet, genelgenin “AB’yle yapılan anlaşma gereği Avrupa’ya gelen göçmen sayısını azaltma” beklentisiyle çıkarıldığını yazmıştır. Ayrıca haberin sonunda bu genelgenin hayata geçtiği bilgisinin bir Çalışma Bakanlığı yetkilisinin Reuters Haber Ajansı’na yaptığı açıklamayla öğrenildiği bilgisi yer almaktadır.

25 Şubat’ta ise Ekonomik Kalkınma ve İş Birliği Örgütü’nün (OECD) göçmenlerin iş gücü piyasasındaki yerine yönelik araştırmasına dayandırılan “Göçmenler ‘iş’te daha şanslı” başlıklı haberde Suriyeli sığınmacıların Türkiye’deki iş gücüne katılma oranlarının Türk vatandaşlarından daha yüksek olduğu belirtilmiştir. Ancak bu haber tümüyle araştırmanın sayısal verilerine dayandırılmış, toplumun görüşüne yer verilmemiştir (Hürriyet, 2016:11).

Türkiye İstatistik Kurumu’nun Ocak 2016’da yayınladığı verilere göre Türkiye’de iş gücüne katılabilecek yaşta olan 3 milyon 290 bin kişi işsiz durumdadır.

Aynı verilere göre Türkiye’de kayıt dışı çalışanların oranı %31,8’dir (<http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=21570>). TÜİK’in Ekim-Aralık 2015 gayrı safi yurt içi hasıla değeri ise 9 bin 261 ABD doları olarak hesaplanmıştır (<http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=21510>).

Türkiye’nin ekonomik olarak bulunduğu durum ve yaşadığı sorunlara ilişkin bu bilgileri göz önünde bulundurarak, Suriyeli sığınmacılara çalışma izninin verilmiş olması ve Türkiye’de sığınmacıların iş gücüne katılma oranının Türk vatandaşlarından daha fazla olmasına Türkiye’de en çok baskı yapan gazetelerden birinin, olumlu ya da olumsuz, doğrudan bir yorumda bulunmaması dikkate değer bulunmuştur.

Hürriyet gazetesinin Türk vatandaşlarını gelecekteki yaşanabilecek ekonomik sorunların sebeplerinden biri olabilecek bir konuda bilgilendirmeye yönelmemesinin belirli bir gerekçesi yoktur. Buna karşın Hürriyet gazetesinin sahiplik yapısı ve gazeteyi elinde bulunduran Doğan Medya Holding’in yönetim kurulunun, Türkiye tarafından maddi ve manevi anlamda desteklenen ve korunan Suriyeli sığınmacılar konusunda Türk hükûmetiyle ters düşmeme isteğinin, gazetenin yayın politikasına etki ettiği söylenebilir.

Gazetede Suriyeli sığınmacıların yaşam koşullarına ilişkin diğer haberlerde Suriyeli sığınmacıların ilaçlara erişememeleri, 2011 yılından beri Türkiye’deki sığınma kamplarına yaşayan Suriyelilerin sahip oldukları çocuk sayısına ve Doğan Haber Ajansı muhabiri Nilüfer Demir’in Bodrum’da sahile vuran cesedini fotoğraflamasıyla tüm dünyada mülteci krizinin sembolü haline gelen, Alan (Aylan) Kurdi’nin ve ikisi ailesinden 4 kişinin ölümüne ilişkin davayı konu alan haberler bulunmaktadır. Suriyeli sığınmacılarla ilgili üzerinde durduğu bir diğer haber konusu ise Suriye’den Türkiye’ye yönelen göç dalgalarıyla ilgili haberlerdir.

Araştırmamızda temel alından Şubat 2016 döneminde Suriyeli sığınmacıların Türkiye’ye toplu göçlerine ilişkin Hürriyet gazetesinde 8 haber yer almaktadır. Hürriyet gazetesinin Türkiye’ye yönelen sığınmacıları konu alan haberlerinin yayınlanma tarihinden kısa süre önce Suriye’de yaşanan bir çatışmadan söz edilmektedir. Suriye’nin kuzeybatısındaki Halep Bölgesi’nde yaşanan bu

çatışmaların ardından Türkiye sınırına yönelen göçler, bu konudaki haberlerin ana temasını oluşturmaktadır.

Şubat ayının ilk gününde gazetede yer alan “Kafileler halinde giriş yapıyorlar” başlıklı haberden Türkiye’nin yakın bir tarihte sınır kapılarını açarak bir grup sığınmacıyı sınırlarından kabul ettiği anlaşılmaktadır (Hürriyet, 2016:25). 3 Şubat’ta yayınlanan “60 aile kaldı” başlıklı haberde ise Türkiye’ye son 30 Ocak - 2 Şubat tarihleri arasında Türkiye sığınanların sayısının 5 bine ulaştığı ve bu sayının artabileceği bilgisi verilmektedir (Hürriyet, 2016:21).

5 Şubat günü ana sayfadan “10 bin kapıda 70 bin yolda”, iç sayfada ise “Halep Göçü” başlığıyla verilen ve Türkiye Başbakanı Ahmet Davutoğlu’nun açıklamaları üzerinden yapılan haberlerde ise Suriye Ordusu’nun Halep’in kuzeyindeki köyleri ele geçirmesiyle Suriye hükûmetinden kaçan 10 bin kişinin Kilis’in güneyindeki Öncüpınar Sınır Kapısı’nda beklediği ve Suriye sınırları içindeki kamplardaki yaklaşık 70 bin kişinin de Öncüpınar’a yöneldiği bildirilmektedir (Hürriyet, 2016:18).

6 Şubat tarihli sayının 20. sayfasında yayınlanan “Halep düşerse yeni dalga 1 milyon” başlığıyla sunulan haberde de bölgedeki çatışmalar sebebiyle 4 ve 5 Şubat tarihlerinde yaklaşık 100 bin Suriyeli’nin Türkiye sınırına geldiği ve Suriye hükûmetine muhalif güçlerin Halep’i kaybetmesiyle 1 milyona yakın kişinin yerinden olacağını ve olasılıkla Türkiye’ye sığınacağı bilgisi verilmiştir. Aynı haberde olası göç dalgasına karşılık Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı (AFAD), Kızılay’ın yaptığı hazırlıkların ve Emniyet Genel Müdürlüğü (EGM) bünyesinde oluşturulan Göçmen Kaçakçılığı ve İnsan Ticareti ile Mücadele Dairesi’nin kuruluşunun tamamlandığının bilgisi verilmiştir (Hürriyet, 2016:20).

8 Şubat 2016 tarihli gazetenin 23. sayfasındaki “Açılma işareti” başlıklı haberde de Türkiye’nin yakın zamanda yeniden sınır kapılarını açacağına dair bir bilgi verilmiştir. Resmi yetkililer kaynak gösterilerek verilen Gülden Aydın imzalı haberde Türkiye Cumhurbaşkanı Erdoğan’ın gerekirse sınırın açılması yönündeki talimatı ve AFAD’a ait parmak izi tarama TIR’ının Suriye’ye geçmesinin yakında sınırın açılacağına dair kuvvetli bir olasılığa işaret ettiği belirtilmektedir (Hürriyet,

2016:23).

Son olarak 23 Şubat günü Suriye sınırına örülen beton duvarı konu alan “35. km” haberinde Türkiye’nin yasa dışı geçişleri önlemek için iki yıl önce başlayan çalışmaların bugün geldiği nokta, duvarı oluşturan blokların en-boy oranları ve çevresindeki güvenlik önlemleri hakkındaki bilgilerle okuyucuya sunulmuştur (Hürriyet, 2016:19).

Hürriyet gazetesinin Türkiye’ye yönelen göçleri konu alan haberlerine bakıldığında Suriye’nin en büyük ikinci kenti olan Halep’te çatışmaların şiddetlendiği ve devlete bağlı Suriye Ordusu’nun bölgede egemenliğini arttırdığı öğrenilmektedir. Bu dönemde verilen çatışma haberleri çoğunlukla bölgeden göç edenlerin haberleriyle sürmektedir. Hürriyet gazetesinin bu göç dalgalarına ilişkin haberlerinde göç edenlere karşı tutumuna bakıldığında Suriyeli sığınmacıların ülkelerindeki çatışma ortamından kaçarak Türkiye sınırına yöneldikleri vurgulanmaktadır. Bu haberlerde sığınmacılar yardıma muhtaç kişiler olarak gösterilmişler ve Türkiye’ye girdiklerinde AFAD tarafından önce temel ihtiyaçlarının karşılandığı ve sağlık taramalarının yapıldığı bilgisi verilerek Türkiye’nin sığınmacılar konusundaki hassasiyeti vurgulanmıştır.

Şubat ayının başında 5 bin sığınmacının Türkiye’ye giriş yaptığı bilgisi, okuyucuya kesin ya da kesine yakın bilgi verse de Şubat ayının ortalarında ve sonlarında yeni göç dalgasındaki sığınmacıların Türkiye’ye girişine ya da bu kişilerin sayısının kaç olduğuna yönelik kesin bilgiler verilmemekte ve yalnızca tahminler sunulmaktadır. Yeni bir göç dalgası hakkında kesinliğin olmamasının, sınırdan geçişlerin gerçekleşmemiş olması ya da Hürriyet gazetesinin haberlerinde yer verdiği, adı açıklanmayan ancak resmi kaynak olarak ifade edilen kişilerin bu konuda bir bilgi vermemesi olduğu düşünülmektedir.

Ayrıca gazetenin gerek siyasetçilerin açıklamalarına dayanan gerekse Hürriyet muhabirleri tarafından hazırlanan haberlerinde Türkiye’nin sınırlarına gelen Suriyeli sığınmacılara insani duygularla yaklaştığı, temel ihtiyaçlarının Türkiye’nin kaynaklarından karşılandığı ve bu konuda özellikle Avrupa ülkelerinin Türkiye tarafından beklenen yardımı yapmadığına yönelik ifadelerle yer verilmiştir.

Çalışmada söylem çözümlemesi yönünden incelenen haberlere genel olarak bakıldığında Hürriyet gazetesinin sığınmacılar konusundaki tutumunun sığınmacılara olumsuz bakmayan, Türkiye hükûmetinin Suriyeli sığınmacılarla ilgili gerekli önlemleri alıyor ve alacak olduğuna yönelik bilgiler veren ve hükûmetin sığınmacılara yönelik düşünceleri ve tutumuyla uyuşan bir çizgide olduğu görülmektedir. Hürriyet'in sığınmacılara yönelik olumsuz olmasa da sığınmacıların Türkiye'ye gelmesini destekleyecek düzeyde olumlu bir bakış açısını benimsediğini söylemek güçtür.

Gazetenin Türkiye Cumhurbaşkanı'nın, hükûmet ve devlet görevlilerinin ilk ağızdan yaptığı açıklamalarını konu alan haberlerinde, açıklamalara müdahale etmeden, doğrudan ifadeleri aktarmayı tercih ettiği görülmektedir. Gazete Türk yetkililerin resmi açıklamalarını konu alan haberlerde başlık ve ara başlık tercihinin de çoğunlukla yetkililerin cümleleri arasından seçmiştir.

Öte yandan Hürriyet'in sığınmacılar konusunda açıklama yapan AB üyesi devletlerin yetkililerinin açıklamalarına yer verdiği haberlere bakıldığında ise yorumlamaların da yapıldığı görülmektedir. Türkiye'yle iş birliğini işaret eden açıklamaların başlıkları bu yönde cümleler içinden seçilmektedir.

Hürriyet'te sığınmacıları doğrudan hedef alan açıklamalar ise olumsuz eleştirilerle birlikte okuyucuya aktarılmaktadır. Gazetenin sığınmacıların ülkeler arası göç hareketlerini destekler çizgide yayınlar yapmasa da, sığınmacıları hedef alan, kötüleyen ve özellikle Türkiye dışından yapılan açıklamaları sunarken ifadeler üzerinden yorum ve eleştiriler sunduğu görülmektedir.

3.1.2.2. Sabah gazetesinin söylem çözümlemesi

Sabah gazetesinin 2016 yılının Şubat ayında Suriyeli sığınmacılarla ilgili yayınladığı 68 haberde Hürriyet gazetesinde olduğu gibi Türkiye ve AB yetkililerinden yapılan açıklamaları konu alan haberlerin sayıca fazladır.

Gazetenin Şubat ayı sayılarında siyasilerin demeçlerini konu alan haberlerde en çok yer verilen lider, 7 kez ile Türkiye Başbakanı Ahmet Davutoğlu'dur. Ahmet

Davutoğlu'nun açıklamalarını konu alan haberlerine bakıldığında, beş haberin başlığının açıklamaların içindeki cümlelerden seçildiği ikisinde ise yorumlama yapıldığı belirlenmiştir.

Sabah gazetesinin, başlığı Davutoğlu'nun açıklamaları arasından seçilen dört haberinden üçünde BM ve Demokratik Birlik Partisi'ni (*Partiya Yekîtiya Demokrat - PYD*) hedef alan eleştirilerden seçildiği görülmektedir.

Davutoğlu'nun 4 Şubat günü Londra'da düzenlenen Suriye Donörler Konferansı'nda yaptığı konuşma gazetenin ertesi günkü sayısında ana sayfada konuşmanın içinden seçilen “Bu bir savaş göçü ve etnik temizlik” başlığıyla sunulmuştur (Sabah, 2016:1). Habere ilişkin tek yorum ise ana sayfada yer alan ve yaşanan çatışmalarla Suriye Ordusu'nun kazandığı topraklara vurgu yapan ‘Halep’e hayat koridoru kesildi’ ara başlığıdır. Bu ara başlığın Davutoğlu'nun açıklamalarıyla bir ilgisi yoktur ve son gelişmeler Sabah gazetesi tarafından bu cümleyle yorumlanmıştır.

11 Şubat 2016 tarihli Sabah gazetesinin ana sayfasında sunulan ve iç sayfada “Sınırları aç çağrısı iki yüzlülüktür” ifadesiyle verilen haberin hemen yanında ‘Davutoğlu sert çıktı’ yorumu yapılmıştır. Haberin metninde ise yorum yapılmamış Davutoğlu'nun açıklamalarına ve Hollanda'daki temaslarına değinilmiştir. Bu haberler dışında Ahmet Davutoğlu'nun açıklamalarını konu alan haberlerde yorum yapılmamış ve demeçler kesintisiz verilmiştir.

Davutoğlu'nun ardından açıklamalarına en çok yer verilen lider olan Türkiye Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın da demeçlerinde çok az yoruma yer verildiği görülmektedir. Şubat ayında Erdoğan'ın açıklamalarını 5 kez haberleştiren Sabah gazetesi, Hürriyet gibi çoğunlukla Erdoğan'ın cümlelerini başlığa çıkarmış ve demeçlerini kesintisiz olarak yayınlamıştır. Gazetenin 3 Şubat sayısında Erdoğan'ın İran ve Rusya'yı hedef alan açıklamaları yalnızca ‘önemli mesajlar’ biçiminde yorumlanmış, 12 Şubat gününe ait sayıda ise BM'nin sınırları açma çağrısına tepki gösteren Erdoğan'ın ‘Gerekirse kapıları açarız’ tepkisi ana ve iç sayfada başlığa çıkmış, bu ifadenin önünde “Erdoğan'dan BM ve AB'ye mülteci resti” yorumu yer almıştır (Sabah, 2016:11). Bu haberler dışında Erdoğan'ın demeçleri kesintisiz ve

yorumsuz olarak okuyucuya sunulmuştur.

AB üyesi ülkelerin liderleri arasında Almanya Şansölyesi Angela Merkel'in iki, Hollanda Başbakanı Mark Rutte ve Yunanistan Başkanı Aleksis Çipras'ın da birer açıklaması Sabah gazetesinde yer almaktadır. Angela Merkel'in açıklamalarının ilkinde yorum yer almamaktadır. Diğer haberde ise Sabah, Merkel'in sığınmacı anlaşması için var gücüyle savaşacağına dair ifadesini Hürriyet gazetesinin de tercih ettiği gibi başlığa taşımıştır. Mark Rutte'nin sığınmacıları kabul eden Türkiye'yi övmesini konu eden haberde yorumdan kaçınan Sabah, Aleksis Çipras'ın bazı AB ülkelerinin sınırlarını mültecilere kapatmasına yönelik tepkisini, Çipras'ın AB ülkelerini tehdit ettiği yorumuyla haberleştirmiştir (Sabah, 2016:18).

Sabah gazetesinde siyasilerin açıklamalarının ardından en çok haber yapılan konu Türkiye'den yola çıkan ve yasa dışı yollardan AB ülkelerine gitmek isteyen sığınmacıların ölümlerini ya da yakalanmalarını konu alan haberlerdir. Sabah gazetesinin bu konuyla ilgili çoğu farklı günlerde yayınlanan 10 haberi çoğunlukla sayısal verilere dayanan, olasılıkla polis-adliye muhabirleri tarafından hazırlanarak yayına verilen ve sığınmacıların göç etmesini 'umuda yolculuk', kurtarılan kişilerin yaşadıklarını 'trajedi' olarak niteleyen küçük yorumları içeren metinlerdir.

Hürriyet'in Suriyeli sığınmacıların Türkiye'deki yaşamını konu alan 13 haberine karşılık Sabah gazetesinde bu konuyla ilgili 8 haber bulunmaktadır. Suriyeli çocuk işçilerin tekstil atölyelerinde çalıştırıldığı iddialarıyla ilgili Türkiye Giyim Sanayicileri Derneği Başkanı Şeref Fayat'ın görüşünü alan Sabah, Fayat'ın açıklamalarını 'iddialara sert çıktı' yorumuyla sunmuştur.

Türkiye'deki sığınmacıları konu alan en geniş haberinde Sabah, Türkiye'de nüfusuna oranla en çok sığınmacının yaşadığı il olan Kilis'in valisi Süleyman Tapsız ve belediye başkanı Hasan Kara ile yaptığı söyleşiyi 15 Şubat günü ana sayfadan "Kilis'ten insanlık dersi", iç sayfadan da "Kilis, dünyaya insanlık dersi veriyor" başlıklarıyla sunmuştur.

Ana sayfadaki haber Vali Süleyman Tapsız'ın sığınmacı çocuklarla kampta çektiği fotoğraf ve Belediye Başkanı Hasan Kara'nın portre bir fotoğrafı ve kentin

iki yöneticisinin birer cümlesi ile okuyucuya sunulmuştur (Sabah, 2016:1). 17. sayfanın neredeyse tamamını kaplayan haberin detay kısmı ise Kilis'teki kamplardan birinde çekilen geniş açılı bir fotoğraf ve iki yetkilinin görselleri ve Kilis'in çok sayıda sığınmacıya ev sahipliği yapmasını öven bir giriş metniyle şekillendirilmiştir. Giriş metninin son cümlesinde kentin iki yöneticisiyle mülteciler meselesinin, Batı'nın bu soruna ikiyüzlü bakışının ve Suriye'nin geleceğinin konuşulduğu ifade edilmektedir.

Gazete muhabirlerinden İsa Tatlıcan'a ait 'Pazartesi Yüzleşmesi' adlı haftalık köşeye ait olan bu haberin giriş metninde kullanılan dil değerlendirildiğinde Sabah gazetesi Kilis halkını, çevredeki çatışmaların yanı başında hayatlarına devam ederken 127 bin Suriyeli sığınmacının yüzünü güldürerek dünyaya insanlık dersi veren insanlar olarak tanımlamıştır. Sabah'a göre Kilis halkının bu misafirperverliğine karşılık Batı ülkeleri sığınmacılar topraklarına sokmamak için çaba göstermektedir. Ayrıca haber metninde belediye başkanı Kara'nın Kilis'in Nobel Barış Ödülü'nü hak ettiğine dair cümlesi ara başlık yapılmıştır.

Söyleşide iki yöneticiye de benzer sorular yöneltilmiş ve hem Tapsız, hem de Kara kendilerine yöneltilen sorulara yanıt olarak şehirdeki sığınmacılarla sınırın Suriye tarafında yaşayan insanlara yaptıkları yardımlardan ve Suriye'nin kuzeyindeki çatışmalardan nasıl etkilendiklerinden söz etmiş, BM'nin ve AB ülkelerinin bölgede yaşananlara ve Türkiye'ye yönelen sığınmacı akınına karşı tutumunu eleştiren açıklamalar yapmıştır (Sabah, 2016:17).

İki yönetici de Suriyeli sığınmacıları hedef alan açıklamalarda bulunmamışlardır. Sabah gazetesi söyleşinin alt başlıklarını bu iki yöneticinin, dünya kamuoyuna yönelttiği eleştirileri ifade ettiği cümlelerinden seçmiş, söyleşi metninde açıklamaları kesmeyerek yorumsuz aktarmıştır. Sayfanın alt kısmında Tapsız'ın söyleşiyi yapan Sabah muhabiri İsa Tatlıcan'la çektiği bir fotoğraf yer almıştır. Ana sayfada yer alan ve Tapsız'ın Suriyeli çocuklarla sığınmacı kampında çektiği fotoğraf yeniden kullanılmış, üstüne de Tapsız'ın sığınmacı kampını sık sık ziyaret ettiği bilgisi verilmiştir.

Bu söyleşi habere bakarak Sabah gazetesinin Türkiye'de yaşayan Suriyeli

sığınmacılarla ilgili duruşunun net olmamakla beraber, haberin giriş kısmında Suriyeliler için kullanılan ‘misafir’ tanımına bakarak, olumlu olduğu değerlendirilmektedir.

Ayrıca Hürriyet gazetesinde 15-16 Şubat tarihlerinde yayınlanan ‘Kilis’teki Suriye’ başlıklı yazı dizisinin her iki bölümünde ve Sabah gazetesinin 15 Şubat günü yayınlanan “Pazartesi Yüzleşmesi” başlıklı söyleşi haberinde açıklamaları yer alan Kilis Belediye Başkanı Hasan Kara’nın sığınmacılara yönelik olumlu bir tutum sergilediği düşünülmektedir.

Ancak Kara’nın Hürriyet’e verdiği demeçte Suriyeli sığınmacıların kentte yarattığı çeşitli altyapı sorunlarına ve Kilisli erkeklerin ikinci eş olarak Suriyeli sığınmacı kadınları seçmesi sorununa değinen Kara’nın Sabah’a yaptığı açıklamada muhabirin “Büyük göç beraberinde sorunlar da getirdi mi?” sorusuna Kilis’in 127 bin dolayında sığınmacıyı ağırlamasına karşın pek çok Avrupa ülkesinden daha güvenli olduğu ve asayişin korunduğu cevabını vermesi de dikkate değer bulunmuştur.

15 Şubat sayısında yer alan bir başka haberde ise Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanı Süleyman Soylu’nun açıklamalarını konu alan “Suriyeli işini kurabilir” ara başlıklı haberdır (Sabah, 2016:8). Haberde yakın zaman önce çıkarılan ve Suriyeli sığınmacıların Türkiye’de belli koşullarda çalışabilmesine olanak sağlayan başbakanlık genelgesine ilişkin konuşan Süleyman Soylu’nun açıklamalarını kesmeyen Sabah, tıpkı Hürriyet gazetesi gibi bu habere iç sayfada küçük bir yer ayırmıştır.

Ayrıca Sabah gazetesinin 28 Şubat tarihli sayısında “Suriyeliler’in iş başvurusu 54 bini aştı” başlıklı bir haber daha yer almaktadır. Bu habere göre sığınmacıların çalışmalarına olanak sağlayan yönetmeliğin ardından, Suriyeli 2 bin 898 sığınmacının internet üzerinden yayın yapan bir iş bulma sitesindeki 54 binin üzerinde ilana başvurduğu bilgisi verilmektedir (Sabah, 2016:16).

Çalışmamızda Hürriyet gazetesinin Suriyeli sığınmacıların kendi işlerini kurabileceğine dair haberi ile OECD rakamlarına göre Türkiye’de yaşayan

göçmenler arasındaki işsizlik oranının Türk vatandaşlarından daha düşük çıkmasına ilişkin haberin ardından yapılan değerlendirmede TÜİK verileriyle Türkiye'nin işsizlik sorununa değinilmiş ve Türk vatandaşlarını doğrudan ilgilendiren bu haberin iç sayfalarda küçük bir alanda verilmesi ve hatta Türkiye'nin en çok baskı yapan gazetelerinden Hürriyet'in bu konuda olumlu ya da olumsuz bir yorumda bulunmaması eleştirilmiştir.

Benzer bir eleştirinin Sabah gazetesi için de yapılması gerektiği düşünülmektedir. Türk ekonomisinin Şubat 2016'daki durumunu ortaya koyabilecek farklı verilerin de olmasına karşın çalışmamızın sınırları içinde kalabilmek adına Hürriyet gazetesinin haberini değerlendirirken kullanılan ölçütlere ek olarak Sabah'ın okuyucularına sunduğu haberlerdeki verilerin ele alınmasının yeterli olduğu düşünülmektedir.

Girgin'e göre basının en temel işlevi haber vermek, böylelikle de bireyi içinde yaşanan çevre, toplum, ülke ve uluslararası ortamdaki gelişen olaylara ilişkin aydınlatarak, kanaatlerini sürdürmesini, güçlendirmesini ya da değiştirmesini sağlamaktır. Bunu gerçekleştirmenin temel koşulu, öncelikle bireyin bilgi edinme, haber alma, özgürce düşünme haklarını kullanabilmesidir (2009:235).

Gerek Sabah, gerekse Hürriyet Türk vatandaşlarının gelecekte daha büyük bir işsizlik sorunuyla karşı karşıya kalabilecekleri olasılığını irdelemeyerek sadece bu konudaki resmi açıklamalarla yetinmişlerdir. Buradan hareketle her iki gazetenin böylesine önemli bir haberde basının en temel işlevini yerine getirmedikleri değerlendirilmektedir. Bu konuda iki gazeteden de sert bir tutum ya da katı bir karşı çıkış beklenmediğinin de vurgulanması gerektiği düşünülmektedir. İki gazeteden de beklenen geniş kitleleri ilgilendiren bu haberin iç sayfada olsa dahi geniş bir açıdan ele alınması ve farklı görüşleri içinde barındırarak okuyucuya özgür düşünce şansını kullanmada yardımcı olmasıdır.

Sabah gazetesinin bu yönde bir habere yönelmemesine ilişkin sunulabilecek bir kanıt yoktur. Ancak gazetenin sahibi olan Turkuvaz Medya Grubu'nun Türk hükûmetiyle yakın ilişkileri ve Türk hükûmetini destekleyen tutumunu haberlerinde açıkça ortaya koymasının bu konuda anahtar bir rol üstlendiği değerlendirilmektedir.

Sabah gazetesinin Türkiye'nin geleceğine ilişkin kötü bir tablo çizen haberlerinin kamuoyunda yaratabileceği olumsuz algı ve bu algının Türk hükûmeti aleyhine dönmesi halinde Sabah gazetesinin de bu algıdan olumsuz etkileneceği düşüncesinin gazetenin haber seçimi ve yayın politikalarına etki ettiği düşünülmektedir.

Gazetede Suriyeli sığınmacıların yaşam koşullarına ilişkin diğer haberlerde Suriyeli sığınmacılar için Türkiye sınırlarında 6 yeni kamp kurulması ve Bodrum'da sahile vuran cesediyle gündeme gelen Alan Kurdi'nin ölümüne ilişkin davayı konu alan haberler bulunmaktadır.

Suriyeli sığınmacılarla ilgili üzerinde durduğu bir diğer haber konusu ise Suriye'den Türkiye'ye yönelen göç dalgalarıyla ilgili haberlerdir. Araştırmamızda temel alından Şubat 2016 döneminde Suriyeli sığınmacıların Türkiye'ye toplu göçlerine ilişkin Sabah gazetesinde 8 haber yer almaktadır. Bu haberlerde Sabah gazetesi göç dalgasından önce Suriye topraklarında yaşanan çatışmalardan söz etmektedir.

Sabah gazetesinin 7 Şubat günü yayınladığı “Sınıra akın sürüyor” başlıklı haberinde bölgede yaşanan çatışmalardan kaçan yaklaşık 25 bin kişinin Türkiye sınırına yaklaştığı bilgisi verilmektedir. Haberin spotunda Suriye hükûmeti kast edilerek “Rejim, ülkenin güneyinde de muhalifleri sıkıştırmaya devam ediyor” ifadesine yer verilmiş, haberin detay kısmında ise Suriye hükûmetinin Şubat sonunda yapılacak Cenevre görüşmelerine eli güçlü gidebilmek adına saldırılarını arttırdığı yorumunda bulunulmuştur. Bu haberde Sabah gazetesinin Türk hükûmetinin de desteklediği Özgür Suriye Ordusu (ÖSO) ve ona bağlı birliklerin oluşturduğu Suriye muhalefetinden yana bir tutum takındığı ortaya çıkmaktadır (Sabah, 2016:18).

Ayrıca Sabah gazetesinin 24 Kasım 2015'te Türkiye ile Rusya arasında yaşanan uçak krizi sonrası haberlerinde Rusya karşıtı bir çizgide durduğu belirgin bir şekilde görülmektedir. Aynı dönemde Türk liderler ve devlet adamlarının açıklamalarında da sert eleştiriler yöneltilen Rusya yönetimine karşı Sabah gazetesi de net bir tavır almıştır. Özellikle Türkiye sınırına yönelen Suriyelileri konu alan haberlerde Sabah gazetesi Rus savaş uçaklarının bölgedeki çatışmaların taraflarından biri olduğu ve Suriye hükûmetini desteklediği sıkça belirtilmektedir. Yayın politikası

gereği Beşar Esad liderliğindeki Suriye hükûmetine karşı tutum sergileyen Sabah gazetesi, hem Suriye hem de Rusya hükûmetlerinin iş birliğine vurgu yaparak Suriye topraklarında yaşanan ölümlerin sorumlusu olarak gördüğü Esad yönetimindeki Suriye hükûmeti üzerinden Rusya'nın da bölgede sivil halkı öldürdüğü algısını yaratmaya çalıştığı düşünülmektedir.

Son olarak 23 Şubat günü Suriye sınırına örülen beton duvarı konu alan “Sınıra terör duvarı” haberinde Sabah, Türkiye’nin yasa dışı geçişleri, kaçakçılığı ve ülkeye sızan teröristleri önlemek için Şubat 2014’te yapımına başlanan duvarın 34,5 kilometre uzunluğa ulaştığı bilgisi verilmektedir. Duvarı oluşturan blokların en-boy oranları ve çevresindeki güvenlik önlemleri hakkındaki bilgilerin de yer aldığı haberde duvarın yapılış amacına hizmet ettiği ve ülkeye yasa dışı geçişlerin önemli ölçüde azaldığı bilgisi verilmektedir (Sabah, 2016:16). Son bölümündeki Türkiye Cumhuriyeti İçişleri Bakanlığı yetkililerinin açıklamalarıyla desteklenen haberde okuyucuya Türkiye’nin yasa dışı hareketlerin karşısında olduğu ve bu anlamda her türlü önlemi aldığı ve bu önlemlerin de uygulamada sonuç verdiği bilgisi sunulmaktadır.

Sabah gazetesinin Türkiye’ye yönelen göçleri konu alan haberlerine bakıldığında haberlerin sınıra gelen kişi sayıları ve bölgedeki çatışma haberleriyle şekillendiği görülmektedir. Sabah gazetesi Türkiye’nin sınırına yığılmalara karşı kendisini korumak için gereken önlemleri aldığı ancak göç eden insanlara yaptığı yardımlarla destek olduğunu vurgulayan haberlere yer verilmiştir. Gazete sığınmacılara karşı Türkiye’nin büyük bir misafirperverlik örneği gösterdiğini ve bölgede barışın sağlanması için elinden geleni yaptığı düşüncesini haberlerine yansıtmıştır.

Sabah gazetesinin bu göç dalgalarına ilişkin haberlerinde göç edenlere karşı tutumuna bakıldığında Suriyeli sığınmacıların ülkelerindeki çatışma ortamından kaçarak Türkiye sınırına yöneldikleri vurgulanmaktadır. Bu haberlerde sığınmacılar yardıma muhtaç ve masum kişiler olarak gösterilmişlerdir.

Hürriyet gazetesinin aksine Sabah gazetesi Türkiye’ye yönelen Suriyeli sığınmacıların sayısı çok fazla bilgi vermemiştir. Hürriyet gazetesi Şubat ayının

başında 5 bin sığınmacının Türkiye'ye giriş yaptığı bilgisini verirken Sabah gazetesi Şubat 2016'nın ilk 10 gününde yaklaşık 65 bin sığınmacının Türkiye sınırının dışında beklediği bilgisini satırlarına taşımıştır. Ayrıca 8 Şubat 2016'da Hürriyet gazetesinde yer alan ve Suriye'de sınırın açılacağına işaret eden kanıtlar sunan Gülden Aydın imzalı "Açılma işareti" başlıklı haberinden üç gün sonra Sabah gazetesinde Zübeyde Yalçın imzalı "Sınır açılmayacak" başlıklı bir haber yayınlaması dikkate değer bulunmuştur. Aynı konu üzerinde iki gazetenin de özel haberleri karşılaştırıldığında verdikleri bilgiler birbiriyle örtüşmemektedir.

Sabah'ın hem muhabirleri tarafından hazırlanan hem de siyasetçilerin açıklamalarına dayanan haberlerinde Türkiye'nin sınırlarına gelen Suriyeli sığınmacılara insani duygularla yaklaşırken bir yandan de olası güvenlik sorunlarına karşı önlemler almayı sürdürdüğü, ancak Türkiye'deki sığınmacıların koşullarının iyileştirilmesi için yapılacak yardımlar konusunda Avrupa Birliği ülkelerinin ağır ve isteksiz davrandığını belirten ifadeler yer verilmiştir.

Çalışmada söylem çözümlemesi yönünden incelenen haberlere genel olarak bakıldığında Sabah gazetesinin sığınmacılar konusundaki tutumunun sığınmacılara olumsuz bakmayan ve Türk hükûmetinin Suriyeli sığınmacılarla ilgili çalışmalarına ve tutumuna tümüyle destek veren bir çizgide olduğu değerlendirilmektedir. Hürriyet gazetesine kıyasla sığınmacılara bakışı daha olumlu olan Sabah gazetesinin yayınlarından, daha çok sığınmacının Türkiye'ye gelmesini destekleyecek düzeyde olumlu bir bakış açısını benimsediği de söylenemez.

Gazetenin Türkiye Cumhurbaşkanı'nın, hükûmet ve devlet görevlilerinin ilk ağızdan yaptığı açıklamalarını konu alan haberlerinde, açıklamalara müdahale etmeden, doğrudan ifadeleri aktarmayı tercih ettiği ve birkaç kelimeyi geçmeyen yorumlarla haberlerini sunduğu saptanmıştır. Gazete, Türk yetkililerin resmi açıklamalarını konu alan haberlerde başlık ve ara başlık tercihinin de çoğunlukla yetkililerin cümleleri arasından seçmiştir.

Sabah, sığınmacılar konusunda açıklama yapan AB üyesi devletlerin yetkililerinin açıklamalarına yer verdiği haberlerde Türk yetkililerin açıklamalarına oranla yorumlarına daha fazla yer verdiği görülmektedir. Sığınmacılara ya da

mültecilere karşı olumlu tutumlar ve Türkiye'ye yönelik övgüler daha büyük puntolarla ve dikkat çekici biçimde verilmekte, Türkiye'yle iş birliğini işaret eden açıklamaların başlıkları demeci veren liderin bu yöndeki cümlelerinin içinden seçilmektedir.

Sığınmacılara ya da mültecileri hedef alan haberler ise iç sayfalarda küçük bir alanda ve olumsuz eleştiriler eşliğinde verilmektedir. Sabah'ın sığınmacıların ülkeler arası göç hareketlerini destekler çizgide yayınlar yaptığını söylemek eldeki verilerle olası değilse de, sığınmacıları hedef alan, kötüleyen ve özellikle Türkiye dışından yapılan açıklamaların haberleştirildiği metinler incelendiğinde konuşmacının kullandığı ifadeler üzerinden yorum ve eleştirilerine rastlanmıştır.

3.2. Türk toplumunda Suriyeli sığınmacılar algısı: Küçükçekmece örneği

Suriye İç Savaşı'nın ardından Suriyelilerin ilk kez Türkiye'den sığınma talebinde bulunduğu Nisan 2011'den bu yana Suriyeli sığınmacıların Türkiye'de ne kadar kalacağı, nerelerde yaşayacağı soruları Türk toplumu tarafından merak konusu olmuştur.

Devam eden süreçte Suriyeli sığınmacıların sayıları on binlere, sonra yüz binlere ve milyonlara ulaşmış, Türk toplumunda bu kez de Suriyelilerin hangi hakları elde edeceği, vatandaşlık kazanıp kazanmayacakları, savaş sona erse dahi ülkelerine dönüp dönmeyecekleri günümüze kadar tartışmaların konularını oluşturmaktadır.

Türk hükûmeti ilk günden bu yana Suriyeli sığınmacılara açık kapı politikasıyla yaklaşmış ve temel ihtiyaçlarını üstlenmiştir. Ayrıca Türk hükûmeti Suriye İç Savaşı sırasında Suriye hükûmetine karşı ayaklanan ÖSO'yu desteklemiş ve bu gruba askeri destek vermiş ve çatışmalarda yaralanan muhalifleri Türkiye'de tedavi altına aldırılmıştır. Ayrıca Türk hükûmetinin yetkilileri Suriyeli sığınmacılara karşı takındığı tutumu, dış politikada yabancı devletlere karşı pek çok kez hatırlatmış ve benzer bir yaklaşımı özellikle Avrupa ülkelerinden beklediğini belirtmiştir.

Türk hükûmetinin Suriyeli sığınmacılara yönelik tutumu, uygulamaları ve

demeçleri çalışmamıza konu olan Şubat 2016 döneminin gazetelerinde de kayda değer düzeyde yer almıştır. Çalışmamızda örneklemimiz olan iki gazetede verilen haberlerde siyasilere demeçlerinin ön plana çıktığını belirtilmiş, ancak Türk toplumunun Suriyeli sığınmacılara bakışını yansıtan haberlerin azlığını da eleştirilmiştir.

Çalışmamızın amaçlarından biri de yazılı basın kamuoyu oluşturmada ne kadar başarılı olduğunu ve haberlerinde toplumun görüşlerini ne düzeyde yansıttığını da ortaya koymaktır. Bu sebeple çalışmamız içinde bir anket hazırlanarak Türk toplumunun Suriyeli sığınmacılar hakkındaki düşüncelerinin belirlenebilmesi amaçlanmıştır. Türk toplumunun Suriyeli sığınmacılarla ilgili düşüncelerini anlayabilmek için 2017 rakamlarına göre 79 milyon 814 bin 871 kişilik Türkiye nüfusu içinden bir örneklem alınması gerekmektedir.

3.2.1. Çalışmanın örnekleme

Anket çalışmamız için örneklem seçerken, gazete çözümlemeleri yaptığımız Şubat 2016 döneminin istatistiki verileri temel alınmıştır. Buna göre 28 Ocak 2016'da TÜİK tarafından açıklanan verilere göre Türkiye'nin nüfusu 78 milyon 741 bin 53 kişidir. Türkiye'nin en nüfus bakımından en büyük ili de İstanbul'dur. 14 milyon 657 bin 434 kişinin yaşadığı İstanbul da bu çalışma için oldukça büyük bir evren olacaktır. Bunun için aynı dönem verilerine göre İstanbul'un nüfus bakımından en büyük ilçesi olan Küçükçekmece bu çalışmanın evreni olarak seçilmiştir.

Bütün bir evreni yansıtacak evrenin bir kısmını seçme işine örnekleme denilmektedir. Örnekleme işleminin seçiminde çeşitli yöntemler vardır ve bu yöntemler temelde olasılıklı ve olasılıksız örnekleme olarak ikiye ayrılmaktadır (Şimşek, 2015:117). Bu çalışmada araştırma açısından önemli olan belirli bir ölçüte dayanarak örnekleme yöntemi olan olasılıksız örnekleme yöntemine başvurulmuştur. Olasılıksız örnekleme de çeşitli yöntemlerle gerçekleştirilmektedir. Çalışmamızda olasılıksız örnekleme yönteminin bir türü olan ve belirli bir anket katılımcısı belirleme ölçütü kullanılmayan gelişigüzel örnekleme yöntemi temel alınmıştır.

2016 verilerine göre kayıtlı nüfusun 761 bin 64 kişi olduğu

Küçükçekmece’de yaşayan 150 kişi bu araştırmanın örneklemini olarak belirlenmiştir. Küçükçekmece’de oturan 18 yaş ve üzerinde 150 kişiyle yapılan ankette katılımcılara sorulan 26 soruyla Türk toplumunun Suriyeli sığınmacılara bakışı belirlenmeye çalışılmıştır. Bunun yanında ankette yer alan son 10 soruyla katılımcıların, ekonomik ve nüfus bilimsel özellikleriyle bir gazete okuyup okumadıkları bilgisini edinilerek kişilerin düşüncelerini şekillendiren çeşitli etkenler saptanmak istenmiştir.

Bu çalışma için hazırlanan anket soruları 26 Nisan - 18 Mayıs 2017 tarihleri arasında gelişigüzel örnekleme Küçükçekmece’de oturduğunu sözlü olarak bildiren kişilerle gerçekleştirilmiştir. Ankete başlamadan önce katılımcılar araştırmanın konusu ve sorular konusunda bilgilendirilmiş ve anketi doldurmaları istenmiştir. Katılımcıların anketleri doldururken sorudukları sorular dışında ek bir açıklama yapılmamıştır. Çalışmada elde eden veriler değerlendirilirken istatistik çözümlemeler için IBM tarafından geliştirilen Statistical Package for the Social Sciences (SPSS) adlı programın Statistics 24 sürümü kullanılmıştır.

3.2.2. Araştırma bulguları

Yapılan anket çalışmasında katılımcılara, Suriyeli sığınmacılar hakkındaki düşüncelerini öğrenebilmek için 26; yaşı, cinsiyeti, gelir durumu, eğitim düzeyi, daha önce göç edip etmemesi ve bir gazete okuyup okumaması gibi bilgilere erişebilmek için de 10 soru sorulmuştur.

Elde eden verilerin öncelikle frekans dağılımları incelenmiş, böylece katılımcıların kişisel özellikleri ve Suriyeli sığınmacılar hakkındaki görüşleri birbirinden bağımsız bir biçimde ortaya konmuştur.

Daha sonra çaprazlama yöntemiyle katılımcıların tamamının yalnızca bir kişisel özelliği temel alınarak, benzer kişisel özelliklerin Suriyeli sığınmacılar hakkındaki düşünceleri şekillendirip şekillendirmediği ve bu veriler arasında anlamlı ilişkilerin var olup olmadığı saptanmaya çalışılmıştır. Ortaya çıkan sonuçlar tablolar halinde ortaya konmuş ve daha sonra elde edilen sonuçlar yorumlanmıştır. Yorumlama sürecinde katılımcıya yöneltilen her sorunun frekans dağılımına ve

çaprazlama sonucuna değinilmemiş, yalnızca çalışmamız için anlamlı sonuçlar ortaya koyması beklenen veriler ele alınmıştır.

3.2.2.1. Katılımcıların kişisel özelliklerine göre frekans dağılımları

Anket çalışmasına katılan 150 katılımcıdan toplamda 36 soruya yanıt vermeleri istenmiştir.

Bu 36 sorudan 10 tanesi, katılımcıların sahip oldukları kişisel, ekonomik ve nüfus bilimsel özelliklerini belirleyebilmek amacıyla yöneltilmiştir. Böylelikle katılımcıların Suriyeli sığınmacılara yönelik görüşlerini belirleyebilmenin yanında bu görüşleri oluşturan ya da etkileyebilecek olan özellikler de saptanmaya çalışılmıştır.

Katılımcıların verdiği yanıtlara göre katılımcıların cinsiyet, yaş, gelir durumu, eğitim düzeyi ve daha önce göç edip etmemek gibi kişisel özelliklerinin frekans dağılımı şöyledir:

Cinsiyetiniz			
	Frekans	Yüzde	Toplamalı yüzde
Kadın	96	% 64,0	% 64,0
Erkek	54	% 36,0	% 100,0
Toplam	150	% 100,0	

Tablo 9. Katılımcıların cinsiyeti

Anket çalışmamızda sorularımıza yanıt veren 150 kişiden 96'sı kadın, 54'ü ise erkektir. Oransal olarak bakıldığında kadınların yanıt verdiği anketler çalışmanın % 64'ünü, erkeklerin yanıt verdiği anketler ise çalışmanın % 36'sını oluşturmaktadır.

Yaşınız			
	Frekans	Yüzde	Toplamalı yüzde
18-24	97	% 64,7	% 64,7
25-31	30	% 20,0	% 84,7
32-38	5	% 3,3	% 88,0
39-45	5	% 3,3	% 91,3
45 üstü	13	% 8,7	% 100,0
Toplam	150	% 100,0	

Tablo 10. Katılımcıların yaş aralıkları

Ankete katılanların yaşlarının dağılımına bakıldığında katılımcıların 97'sinin 18-24 yaş aralığında olduğu sonucu ortaya çıkmıştır. Buna göre 18-24 yaş arasındaki katılımcılar, ankete katılanların % 64,7'sini oluşturmaktadır. 25-31 yaş aralığında olan 30 katılımcı ise % 20 oranla katılımcıların yaşları sıralamasında en kalabalık ikinci grubu oluşturmaktadır. 45 yaşın üstünde 13 katılımcıyla beraber anket sorularına yanıt veren 32-38 ve 39-45 yaş aralıklarında 5'er katılımcı daha bulunmaktadır.

Gelir durumunuz			
	Frekans	Yüzde	Toplamalı yüzde
1.400 TL'den az	80	% 53,3	% 53,3
1.400 – 2.000 TL	29	% 19,3	% 72,7
2.001 – 2.500 TL	8	% 5,3	% 78,0
2.501 – 3.000 TL	8	% 5,3	% 83,3
3.000 TL üzeri	19	% 12,7	% 96,0
Yanıt yok	6	% 4,0	% 100,0
Toplam	150	% 100,0	

Tablo 11. Katılımcıların gelir durumları

Katılımcıların gelir durumlarına bakıldığında yarısından fazlasının 1.400 TL'den az geliri olduğu görülmektedir. Katılımcıların 80'inin (% 53,3) 1.400 TL'den azdır. 1.400 - 2.000 TL arasında geliri olanlar 29 kişi anket katılımcılarının % 19,3'ünü temsil etmektedir. 3.000 TL üzeri geliri olan 19 kişi anket katılımcılarının

% 12,7'sini, Geliri 2.001 - 2.500 TL ve 2.501 – 3.000 TL arasında olan 8'er kişi de kendi kategorilerinde % 5,3'erlik kısımlarını oluşturmaktadır.

<i>Mezun olduğunuz son okulun düzeyi nedir?</i>			
	Frekans	Yüzde	Toplamalı yüzde
İlköğretim	10	% 6,7	% 6,7
Lise	73	% 48,7	% 55,3
Ön lisans / Lisans	50	% 33,3	% 88,7
Yüksek lisans	15	% 10,0	% 98,7
Doktora	1	% 0,7	% 99,3
Yanıt yok	1	% 0,7	% 100,0
Toplam	150	% 100,0	

Tablo 12. Katılımcıların eğitim düzeyleri

Katılımcılar, kendilerine yöneltilen “Mezun olduğunuz son okulun düzeyi nedir?” sorusuna % 48,7 oranında (73 katılımcı) lise yanıtını vermiştir. Lise mezunlarının ardından katılımcıların % 33,3'ü (50 katılımcı) ön lisans / lisans yanıtını vermiştir. Yüksek lisans mezunlarının % 10'luk dilimi (15 katılımcı) temsil ettiği ankette, % 6,7'lik kesim (10 katılımcı) ilköğretim mezunudur. 1 katılımcı doktora mezunu olduğunu bildirmiş, 1 katılımcı da bu soruya yanıt vermemiştir.

Öte yandan katılımcıların % 44,7'sinin (67 katılımcı) üniversiteden mezunudur. Ankete katılanların yaş aralıklarını gösteren tablo hatırlandığında lise mezunu olan 73 katılımcının büyük bir kısmının da üniversite öğrencisi olduğu tahmin edilmektedir.

<i>Kaç yıldır bu ilçede yaşıyorsunuz?</i>			
	Frekans	Yüzde	Toplamalı yüzde
1 yıldan az	22	% 14,7	% 14,7
1-3 yıl	39	% 26,0	% 40,7
4-6 yıl	21	% 14,0	% 54,7
7-9 yıl	6	% 4,0	% 58,7
9 yıl üzeri	61	% 40,7	% 99,3
Yanıt yok	1	% 0,7	% 100,0
Toplam	150	% 100,0	

Tablo 13. Katılımcıların Küçükçekmece’de yaşadığı süre

Katılımcıların çalışmamızın evreni olan Küçükçekmece’de ne kadar süredir yaşadıkları da araştırmanın bir parçasını oluşturmaktadır. Bu soru aynı zamanda 18 yaş üzerinde olan katılımcıların Küçükçekmece’ye göç edip etmediği konusunda da bilgi vermektedir. Bu soruya verilen yanıtlara göre katılımcıların 61’i (% 40,7) 9 yıl ve üzerinde bir süredir Küçükçekmece’de yaşamaktadır. Anketimizde bu soruya yanıt veremeyen bir katılımcıyı değerlendirme dışı bıraktığımızda yalnızca bu verilere bakarak tüm katılımcıların en az % 58,6’sının Küçükçekmece’ye göç ederek yerleştiği sonucu ortaya çıkmaktadır. Ancak bu sayının daha fazla olduğu düşünülmektedir. Küçükçekmece’de 9 yıl ve üzerinde yaşayan kişilerden kaçının daha önceden göç edip etmediğini ve toplamda katılımcıların ne kadarının daha önce göç ettiğini anlayabilmek için katılımcılara Küçükçekmece’ye göç ederek yerleşip yerleşmedikleri de sorulmuştur.

<i>Yaşadığınız yere göç ederek mi yerleştiniz?</i>			
	Frekans	Yüzde	Toplamalı yüzde
Evet	123	% 82,0	% 82,0
Hayır	27	% 18,0	% 100,00
Toplam	150	% 100,0	

Tablo 14. Katılımcıların Küçükçekmece’ye göç edip etmeme durumu

Anket katılımcılarının % 82’si (123 katılımcı) doğdukları ve yaşadıkları yerden göç ederek Küçükçekmece’ye yerleşmişler. Katılımcıların % 18’i ise (27

katılımcı) Küçükçekmece’de doğup büyümüştür.

		<i>Bu ilçede kaç yıldır yaşıyorsunuz?</i>						
		1 yıldan az	1-3 yıl	4-6 yıl	7-9 yıl	9 yıl üzeri	Yanıt yok	Toplam
<i>Yaşadığınız ilçeye göç ederek mi yerleştiniz?</i>	Evet	22	39	21	6	34	1	123
	Hayır	0	0	0	0	27	0	27
Toplam		22	39	21	6	61	1	150

Tablo 15. Küçükçekmece’ye göç eden katılımcıların bu ilçede oturma süreleri

Ayrıca katılımcılara yöneltilen “Kaç yıldır bu ilçede yaşıyorsunuz” sorusuyla beraber değerlendirildiğinde göç ederek Küçükçekmece’ye yerleşen ve 9 yılın üzerinde bir süredir Küçükçekmece’de yaşayanların sayısı, soruyu yanıtsız bırakan bir kişi çıkarıldığında, 34’tür.

3.2.2.2. Katılımcıların sığınmacılara karşı tutumu ve bu tutumun etkenleri

Anket çalışmamızda katılımcılara yöneltilen 36 sorudan 26’sı katılımcıların sığınmacılara yönelik tutumunu belirleyebilmek amacıyla hazırlanmıştır. Bu sorular çeşitli gruplara ayrılmış ve katılımcıların görüşlerinin net bir şekilde belirlenebilmesi amacıyla kendi içlerinde çeşitlendirilmiştir.

Ankette yöneltilen sorularla, katılımcıların Türk hükûmetin Suriye politikası, Türk hükûmetinin sığınmacılara yönelik politikası, sığınmacılara verilen ve verilmesi düşünülen haklar, Türk basınının Suriyeli sığınmacılara yönelik tutumu ve sığınmacılar ekseninde Türkiye – AB ilişkileri konularındaki görüşü ile sığınmacılar hakkında hem genel hem de Küçükçekmece özelindeki algısı belirlenmeye çalışılmıştır.

Katılımcıların yukarıda belirtilen konularda verdiği yanıtlara göre sığınmacılara karşı tutumunun frekans dağılımları ve ortaya çıkan sonuçların değerlendirmesi şöyledir:

Katılımcıların Türk hükûmetinin Suriye politikasına karşı tutumu:

Katılımcılara ilk olarak Türk hükûmetinin Suriye hükûmetine yönelik politik tutumunu destekleyip desteklemedikleri sorulmuştur. Suriyeli sığınmacıların Türkiye’ye gelişleri ve burada hayatını sürdürmeleri konusunda irade gösteren Adalet ve Kalkınma Partisi yönetimindeki Türk hükûmetinin bu tutumuna karşı katılımcıların düşüncelerinin önemli olduğu düşünülmektedir.

<i>Türk hükûmetinin Suriye hükûmetine yönelik politik tutumunu destekliyorum.</i>			
	Frekans	Yüzde	Toplamalı yüzde
Kesinlikle katılmıyorum	62	% 41,3	% 41,3
Katılmıyorum	39	% 26	% 67,3
Ne katılıyorum ne katılmıyorum	19	% 12,7	% 80,0
Katılıyorum	21	% 14	% 94,0
Kesinlikle katılıyorum	9	% 6	% 100,0
Toplam	150	% 100,0	

Tablo 16. Katılımcıların Türk hükûmetinin Suriye politikasına yönelik tutumu

Katılımcılardan gelen yanıtlara bakıldığında Türk hükûmetinin Suriye’ye yönelik politik tutumu, katılımcıların üçte ikisinden fazla oranda (% 67,3) kabul görmemektedir. % 12,7’lik kesim (19 katılımcı) bu konuda kararsız kalmış, katılımcıların % 20’si ise (30 katılımcı) Türkiye’nin Suriye’ye yönelik politik tutumunu desteklediğini belirtmiştir.

Katılımcıların bu soruya verdikleri yanıtlara göre Türk hükûmetinin Suriye politikası katılımcıların beşte biri tarafından olumlu bulunmuştur. Türk hükûmeti, katılımcıların yüzde 80’lik kısmını Suriye politikasının doğruluğuna inandıramamıştır. Ayrıca 1 ve 5. sıradaki ‘kesinlikle katılıyorum’ ve ‘kesinlikle katılmıyorum’ tercihlerinin toplamda % 47,3’e ulaşması da katılımcıların neredeyse

yarısının Türk hükûmetinin Suriye politikasına karşı net bir tutuma sahip olduğunu göstermektedir.

Katılımcılara yöneltilen bu soruya verilen yanıtları, katılımcıların düzenli olarak gazete okuyup okumamalarına göre değerlendirdiğimizde, katılımcıların düzenli olarak gazete takip etmesinin Türk hükûmetinin Suriye politikasını desteklemesine doğrudan bir etkisi olmadığı görülmektedir.

		<i>Türk hükûmetinin Suriye hükûmetine yönelik politik tutumunu destekliyorum.</i>					
		Kesinlikle katılmıyorum	Katılmıyorum	Ne katılıyorum ne katılmıyorum	Katılıyorum	Kesinlikle katılıyorum	Toplam
<i>Düzenli olarak gazete okuyor musunuz?</i>	Evet	32	18	7	13	5	75
	Hayır	30	21	12	8	4	75
Toplam		62	39	19	21	9	150

Tablo 17. Düzenli gazete okuru olmanın, Türk hükûmetinin Suriye hükûmetine yönelik politikasına karşı tutuma etkisi

Tablo 17'ye bakıldığında düzenli olarak gazete okuyan ve okumayan 75'er katılımcı bulunmaktadır. Türkiye'nin Suriye politikasını destekleyip desteklemedikleri sorulan katılımcıların bir gazete okuma ve okumama durumlarına bakıldığında, kişilerin gazete okuyup okumamalarının Türk hükûmetinin Suriye politikasına doğrudan etki etmediği görülmektedir. Çünkü katılımcıların politik düşünceleri gazete okuma ya da okumama tercihlerine göre değerlendirildiğinde sonucun her iki tarafına da neredeyse eşit dağılım görülmektedir. Buna göre düzenli gazete okumanın Türk hükûmetinin Suriye hükûmetine yönelik tutumuna karşı bir yargı oluşturmaya etkisi olmadığı ya da çok az etkisi olduğu sonucuna varılmaktadır.

Katılımcıların Türkiye'nin Suriye politikası hakkındaki düşüncelerine düzenli olarak bir gazete takip etmenin etkisine değinilmesinin yanında, araştırmamızda kullandığımız Hürriyet ve Sabah gazetesinin okurlarının da bu konudaki görüşlerinin de ele alınması gerektiği düşünülmektedir.

		<i>Türk hükûmetinin Suriye hükûmetine yönelik politik tutumunu destekliyorum.</i>					
		Kesinlikle katılmıyorum	Katılmıyorum	Ne katılıyorum ne katılmıyorum	Katılıyorum	Kesinlikle katılıyorum	Toplam
<i>Hangi gazeteyi okuyorsunuz?</i>	Hürriyet	11	11	4	2	1	29
	Sabah	2	2	1	5	1	11
	Hürriyet ve Sabah	4	0	1	1	1	7
	Diğer	15	5	1	5	2	28
	Gazete okumuyor	30	21	12	8	4	75
Toplam		62	39	19	21	9	150

Tablo 18. Düzenli takip edilen gazetenin, Türk hükûmetinin Suriye hükûmetine yönelik politikasına karşı tutuma etkisi

Tablo 18'e bakıldığında Hürriyet gazetesi okuru, her iki gazeteyi de okuyan 7 kişi eklendiğinde, 36 kişinin 26'sının Türk hükûmetinin Suriye hükûmetine yönelik politikasını desteklemediği görülmektedir. Sabah gazetesine bakıldığında ise Türk hükûmetinin Suriye hükûmetine yönelik politikasını destekleyen ve desteklemeyen 8'er katılımcıyla beraber 2 katılımcı da kararsızdır. Her ne kadar Sabah gazetesinin sahiplik yapısı Türk hükûmetine yakın bir çizgide de olsa, bu konuda gazetenin araştırmaya katılan okurları arasında görüş ayrılığı bulunmaktadır.

Katılımcıların sığınma talep eden Suriyelilerin kabulüne karşı tutumu:

Anket çalışmasında katılımcılara Türkiye sınırına gelen ve sığınma talep edilen Suriyelilerin, sınır kapıları açılarak Türkiye alınmasına yönelik görüşlerinin ne olduğu sorulmuştur. Çalışmamızda araştırdığımız konuların temelini oluşturan bu

göç hareketi hakkında katılımcılardan görüş alınmasının önemli olacağı düşünülmüştür.

<i>Türkiye'nin sınırına gelen Suriyelileri kabul etmesi doğru bir adımdır.</i>			
	Frekans	Yüzde	Toplamalı yüzde
Kesinlikle katılmıyorum	31	% 20,7	% 20,7
Katılmıyorum	43	% 28,7	% 49,3
Ne katılıyorum ne katılmıyorum	25	% 16,7	% 66,0
Katılıyorum	40	% 26,7	% 92,7
Kesinlikle katılıyorum	11	% 7,3	% 100,0
Toplam	150	% 100,0	

Tablo 19. Katılımcıların Türkiye'nin Suriyeli sığınmacıları kabul etmesine yönelik tutumları

Tablo 19'a göre Türkiye'nin Suriyeli sığınmacıları kabul etmesini katılımcıların %49,3'ünün (74 katılımcı) desteklemediği görülmektedir. Buna karşılık katılımcıların %34'ü de (51 katılımcı) bu adımı doğru bulduğunu beyan etmiştir. 25 katılımcı bu konuda net bir fikir beyan etmemiştir.

Her ne kadar Suriyeli sığınmacıların kabulü konusunda anket katılımcılarının neredeyse yarısı olumsuz bir tutum sergilemiş olsa da, bu soruya kesinlikle katılmadığını bildiren katılımcıların sayısı (31 katılımcı), katılmadığını beyan eden katılımcılara göre (43 katılımcı) daha azdır. Aksi düşüncede, Suriyelilerin Türkiye tarafından kabulünü olumlu bulan üçte birin üstünde kesimin de 'kesinlikle katılıyorum' seçeneğinden çok 'katılıyorum' seçeneğine yönelmişlerdir. 'Kesinlikle katılıyorum' ve 'Kesinlikle katılmıyorum' seçenekleri toplamda % 28'lik bir oranı yakalamışken, 'Katılıyorum' ve 'Katılmıyorum' seçenekleri birlikte değerlendirildiğinde % 55,4'lük bir orana ulaşılmaktadır.

Katılımcıların ilk soruda verdikleri yanıtlardan Türk hükûmetinin Suriye hükûmetine yönelik tutumuna % 67,3 oranında olumsuz baktığı ve bu grubu büyük ölçüde kesinlikle katılmayanların oluşturduğu hatırlandığında, Suriyelilerin Türkiye sınırından içeri alınması konusunda katılımcıların politik görüşü ilk sorudaki kadar etkili olmamıştır. Türkiye'nin Suriye politikasını uygulayan da, sığınma talebinde bulunan Suriyelileri kabul eden de Adalet ve Kalkınma Partisi tarafından yönetilen Türk hükûmeti olsa da katılımcılar, Suriyelilerin kabul edilmesi konusunda, Türkiye'nin Suriye politikasındaki tutumuna karşı olduğu kadar sert bir görüşü savunmamaktadırlar.

		<i>Türkiye'nin sınırına gelen Suriyelileri kabul etmesi doğru bir adımdır.</i>					
		Kesinlikle katılmıyorum	Katılmıyorum	Ne katılıyorum ne katılmıyorum	Katılıyorum	Kesinlikle katılıyorum	Toplam
<i>Düzenli olarak gazete okuyor musunuz?</i>	Evet	13	23	13	21	5	75
	Hayır	18	20	12	19	6	75
Toplam		31	43	25	40	11	150

Tablo 20. Düzenli gazete okuru olmanın, Türkiye'nin Suriyeli sığınmacıları kabul etme kararına karşı tutuma etkisi

Tablo 20'ye bakıldığında Türkiye'nin Suriyeli sığınmacıları kabul etmesi kararına karşı düzenli olarak gazete okuyan katılımcılar ile düzenli olarak gazete okumayan katılımcıların olumlu ve olumsuz görüşleri benimseme oranlarının birbirine yakın olduğu görülmektedir. Buna göre düzenli gazete okuru olmanın katılımcılar açısından Suriyeli sığınmacıların Türkiye'ye kabulü konusundaki görüşlerine direkt bir etkisi olduğunu söylemek güçtür.

		<i>Türk hükûmetinin Suriye hükûmetine yönelik politik tutumunu destekliyorum.</i>					
		Kesinlikle katılmıyorum	Katılmıyorum	Ne katılıyorum ne katılmıyorum	Katılıyorum	Kesinlikle katılıyorum	Toplam
<i>Hangi gazeteyi okuyorsunuz?</i>	Hürriyet	8	11	5	4	1	29
	Sabah	0	5	1	3	2	11
	Diğer	5	5	5	12	1	28
	Gazete okumuyor	18	20	12	19	6	75
	Hürriyet ve Sabah	0	2	2	2	1	7
Toplam		31	43	25	40	11	150

Tablo 21. Düzenli okunan gazetenin, Türkiye'nin Suriyeli sığınmacıları kabul etme kararına karşı tutuma etkisi

Katılımcıların okudukları gazetelere göre, Suriyeli sığınmacıların kabulü kararına etkisine bakıldığında yorumlanabilecek bazı verilere ulaşılabilmektedir. Araştırmamızda incelediğimiz Hürriyet ve Sabah gazetelerini takip etmeyen katılımcılar arasında Türkiye'nin Suriyeli sığınmacıları kabul etmesi görüşüne destek daha fazladır. Suriyeli sığınmacıların kabulünü doğru bulan 51 katılımcıdan 38'i Hürriyet ve Sabah gazetelerini takip etmemektedir.

Ayrıca Sabah gazetesini takip eden katılımcıların hiçbirinin "Türk hükûmetinin Suriye hükûmetine yönelik politik tutumunu destekliyorum" görüşüne 'kesinlikle katılmıyorum' yanıtı da dikkat çekicidir. Adalet ve Kalkınma Partisi'ne yakın bir çizgide yayın yapan Sabah gazetesi okurlarının, bahsi geçen dönemde iktidarı elinde tutan AK Parti'nin bu yöndeki kararların katılmamışsa da partinin politikalarına tümünden bir karşı çıkış sergilenemedikleri tahmin edilmektedir.

Katılımcıların Suriyelilere karşı genel tutumu: Anket çalışmamızda katılımcıların Suriyeli sığınmacılar hakkındaki genel görüşünü saptayabilmek adına bazı sorulara yanıt aranmıştır. Katılımcıların bu yöndeki düşüncelerini anlayabilmek için yöneltilen “Suriyeli sığınmacılar yardıma muhtaç insanlardır” cümlesine katılımcıların ne düzeyde katıldığı Tablo 22’de görülmektedir.

<i>Suriyeli sığınmacılar yardıma muhtaç insanlardır.</i>			
	Frekans	Yüzde	Toplamalı yüzde
Kesinlikle katılmıyorum	17	% 11,3	% 11,3
Katılmıyorum	18	% 12,0	% 23,3
Ne katılıyorum ne katılmıyorum	36	% 24,0	% 47,3
Katılıyorum	63	% 42,0	% 89,3
Kesinlikle katılıyorum	16	% 10,7	% 100,0
Toplam	150	% 100,0	

Tablo 22. Katılımcıların Suriyeli sığınmacılara bakışı

Anket katılımcılarının % 52,7’si (79 katılımcı) Suriyeli sığınmacıların yardıma muhtaç olduğunu düşünmektedir. Katılımcıların %23,3’ü (35 katılımcı) ise aksi bir görüşe sahiptir ve Suriyeli sığınmacıları muhtaç olarak görmediğini belirtmiştir. Katılımcıların bir gazete takip edip etmemesinin bu düşüncelerine etki edip etmediği çalışmamızda yanıt aranan bir başka sorudur.

		<i>Suriyeli sığınmacılar yardıma muhtaç insanlardır.</i>					
		Kesinlikle katılmıyorum	Katılmıyorum	Ne katılıyorum ne katılmıyorum	Katılıyorum	Kesinlikle katılıyorum	Toplam
<i>Düzenli olarak gazete okuyor musunuz?</i>	Evet	6	9	18	33	9	75
	Hayır	11	9	18	30	7	75
Toplam		17	18	36	63	16	150

Tablo 23. Düzenli gazete okurunun, Suriyeli sığınmacılara bakışı

Tablo 23'e bakıldığında düzenli olarak gazete takip eden ve etmeyen katılımcılar Suriyeli sığınmacılara karşı büyük oranda uyuşan görüşlere sahiptir. Dolayısıyla bir gazete takip etmenin ya da etmemenin katılımcıların Suriyeli sığınmacılara bakışına bir etkisi olduğunu söylemek olanaksızdır. Düzenli olarak gazete okuyan katılımcıların görüşlerinin belirli bir yönde ağırlık kazanması nedeniyle, katılımcıların okudukları gazeteye göre yeni bir tablo hazırlanmamıştır.

Katılımcıların sığınmacılarla ilgili haberleri takip etme oranı:

Araştırmamızın temel sorularından biri olan basının kamuoyu oluşturmada ne kadar başarılı olduğuna ilişkin araştırmamızdan önce anket katılımcılarının sığınmacılarla ilgili haberi ne kadar takip ettiklerinin bilgisinin de önemli olduğu düşünülmektedir.

<i>Türk medyasında Suriyeli sığınmacılarla ilgili haberleri takip ediyorum.</i>			
	Frekans	Yüzde	Toplamalı yüzde
Kesinlikle katılmıyorum	13	% 8,7	% 8,7
Katılmıyorum	26	% 17,3	% 26,0
Ne katılıyorum ne katılmıyorum	34	% 22,7	% 48,7
Katılıyorum	55	% 36,7	% 85,3
Kesinlikle katılıyorum	22	% 14,7	% 100,0
Toplam	150	% 100,0	

Tablo 24. Katılımcıların Suriyeli sığınmacılarla ilgili haberlere ilgisi

Tablo 24'teki verilere bakarak katılımcıların Suriyeli sığınmacıları konu alan medya içeriklerine ilgi gösterdiği söylenebilir. Katılımcıların 77'si (% 51,3) Türk medyasında Suriyeli sığınmacıları konu alan haberleri takip ettiğini, 39 katılımcı ise (% 26) sığınmacıları konu alan haberlere ilgi göstermediğini bildirmiş, 34 katılımcı ise (% 22,7) kararsız kaldığını ifade etmiştir.

		<i>Türk medyasında Suriyeli sığınmacılarla ilgili haberleri takip ediyorum.</i>					
		Kesinlikle katılmıyorum	Katılmıyorum	Ne katılıyorum ne katılmıyorum	Katılıyorum	Kesinlikle katılıyorum	Toplam
Düzenli olarak gazete okuyor musunuz?	Evet	4	9	14	33	15	75
	Hayır	9	17	20	22	7	75
Toplam		13	26	34	55	22	150

Tablo 25. Düzenli gazete okuru katılımcıların, Suriyeli sığınmacılarla ilgili haberlere ilgisi

Katılımcılar arasında düzenli olarak gazete okuyanların Suriyeli

sığınmacılarla ilgili haberleri takip etme oranına bakıldığında ise, düzenli olarak gazete okuyan 75 katılımcıdan 48'inin (% 64) Suriyeli sığınmacılarla ilgili haberlere ilgi gösterdiği anlaşılmaktadır. 13 katılımcı (%17,3) Suriyeli sığınmacılarla ilgili haberlere ilgi göstermediğini bildirmiştir. 14 katılımcı ise (% 18,7) bu konuda net bir görüş sunmamıştır.

Düzenli olarak gazete okumayan katılımcılar arasında Suriyeli sığınmacılarla ilgili haberleri takip edenlerin sayısı 29 katılımcı ile (%38,7) bu konudaki haberlere ilgi göstermeyen kesimden bir kişi fazladır. Düzenli gazete okumayan 20 katılımcı, sığınmacılarla ilgili haberleri takip etme konusunda kararsız kalmıştır.

Buna göre düzenli olarak gazete okuyan katılımcılar, düzenli gazete okumayan katılımcılara göre Suriyeli sığınmacılarla ilgili haberlere daha çok ilgi göstermişlerdir. Düzenli gazete okuyan katılımcıların bu konuda görüş bildirirken daha az kararsız kaldığı da görülmektedir.

Düzenli gazete okumayan katılımcılar ise sığınmacılarla ilgili haberlere ilgilerinde belli bir eğilim yoktur. Bu konudaki haberlere ilgi gösteren, ilgi göstermeyen ve kararsız kalan katılımcıların sayısı birbirine çok yakındır.

Katılımcıların takip ettikleri gazetelere göre sığınmacı haberlerine ilgisi ise şu şekildedir:

		<i>Türk medyasında Suriyeli sığınmacılarla ilgili haberleri takip ediyorum.</i>					
		Kesinlikle katılmıyorum	Katılmıyorum	Ne katılıyorum ne katılmıyorum	Katılıyorum	Kesinlikle katılıyorum	Toplam
<i>Hangi gazeteyi okuyorsunuz?</i>	Hürriyet	4	3	5	14	3	29
	Sabah	0	3	4	4	0	11
	Diğer	0	2	4	12	10	28
	Gazete okumuyor	9	17	20	22	7	75
	Hürriyet ve Sabah	0	1	1	3	2	7
Toplam		13	26	34	55	22	150

Tablo 26. Katılımcıların takip ettikleri gazeteye göre, Suriyeli sığınmacılarla ilgili haberlere ilgisi

Tablo 26'ya baktığımızda katılımcıların düzenli olarak gazete takip etmelerinin olaylara karşı daha net bir tutum sergilediklerini bir kez daha göstermektedir.

Hürriyet gazetesini okuyan katılımcılardan 22'si Suriyeli sığınmacılarla ilgili haberleri takip ettiğini belirtirken, Sabah gazetesini okuyan 9 katılımcının sığınmacı haberlerine ilgi gösterdiği görülmektedir. Diğer gazeteleri takip eden katılımcıların 22'si de sığınmacı haberlerini okumaktadır.

Gazete takip etmeyen kesim dışında Hürriyet gazetesini okumayan 8 katılımcı da sığınmacılarla ilgili haberlerle ilgilenmediklerini bildirmişlerdir.

Sığınmacılarla ilgili haberleri katılımcıların ne düzeyde takip ettiği kadar, katılımcıların medya içeriklerinde ne bulduğu ve görüşlerine ne kadar katkı yaptığının bilgisi de önemlidir. Bunun için katılımcılara “Türk medyasında Suriyeli sığınmacılarla ilgili haberler sığınmacılara bakışımı olumlu etkiledi” görüşüne karşı tutumları sorulmuş ve şu yanıtlar alınmıştır:

<i>Türk medyasında Suriyeli sığınmacılarla ilgili haberler sığınmacılara bakışımı olumlu etkiledi.</i>			
	Frekans	Yüzde	Toplamalı yüzde
Kesinlikle katılmıyorum	43	% 28,7	% 28,7
Katılmıyorum	54	% 36,0	% 64,7
Ne katılıyorum ne katılmıyorum	36	% 24,0	% 88,7
Katılıyorum	15	% 10,0	% 97,7
Kesinlikle katılıyorum	2	% 1,3	% 100,0
Toplam	150	% 100,0	

Tablo 27. Türk medyasında Suriyeli sığınmacılarla ilgili haberlerin sığınmacılara karşı tutuma etkisi

Anket katılımcılarının Türk medyasında yer alan haberlerin sığınmacılara karşı tutumuna etkisini anlayabilmek adına yöneltilen bu görüşe, katılımcıların % 64,7'si katılmadığını beyan ederek Türk medyasındaki haberlerin Suriyeli sığınmacılar hakkında olumlu bir bakış açısı oluşturmadığını düşündüğünü ifade etmiştir. % 11,3'lük bir kesimin (17 katılımcı) aksi görüş bildirdiği ankette, katılımcıların yaklaşık dörtte birinin kararsız olduğunu bildirmesi dikkate değer bulunmuştur.

Katılımcıların gazete okuma alışkanlıklarına göre Türk medyasındaki Suriyeli sığınmacılar algısı ise şöyledir:

		<i>Türk medyasında Suriyeli sığınmacılarla ilgili haberler sığınmacılara bakışımı olumlu etkiledi.</i>					
		Kesinlikle katılmıyorum	Katılmıyorum	Ne katılıyorum ne katılmıyorum	Katılıyorum	Kesinlikle katılıyorum	Toplam
<i>Düzenli olarak gazete okuyor musunuz?</i>	Evet	19	26	18	11	1	75
	Hayır	24	28	18	4	1	75
Toplam		43	54	36	15	2	150

Tablo 28. Düzenli olarak gazete okuyan katılımcıların Türk medyasında Suriyeli sığınmacılarla ilgili haberlerin ardından sığınmacılara karşı tutumu

Düzenli olarak bir gazete takip eden Türk medyasında Suriyeli sığınmacılarla ilgili içerikleri yorumlamalarına etkisine bakıldığında yine ağırlıklı olarak Türk medyasındaki haberlere yansıyan Suriyeli sığınmacıların olumsuz olarak algılandığı görülmektedir. Ancak Tablo 25’te üzerinde durulması gereken noktanın olumlu ve olumsuz görüşlerin gazete okuma alışkanlıklarına göre değerlendirilmesine olanak veren veriler olduğu düşünülmektedir.

Tablo 28’deki verilere göre, düzenli olarak gazete okumayan katılımcıların, düzenli olarak bir gazete takip eden katılımcılara göre Suriyeli sığınmacılara daha olumsuz baktığı sonucu ortaya çıkmaktadır. Aksi görüşe bakıldığında da düzenli olarak gazete okuyan katılımcıların, düzenli olarak bir gazete takip etmeyen katılımcılara göre Suriyeli sığınmacılara daha olumlu baktığı görülmektedir. Düzenli olarak gazete takip eden ve etmeyen 18’er katılımcı ise çekimser kalmıştır.

Buradan yola çıkarak her ne kadar Suriyeli sığınmacılara karşı Türk medyasındaki içerikler katılımcıların çoğu tarafından olumsuz bulunsa da, düzenli olarak gazete okuyan katılımcıların Suriyeli sığınmacılara daha olumlu baktığı görülmüştür. Suriyeli sığınmacılara yönelik olumsuz görüşün özellikle de bir gazeteyi düzenli olarak takip etmeyen katılımcılarda yüksek düzeyde çıkmasında

katılımcıların gazeteler dışında takip ettikleri haber ortamlarının ağırlıklı olarak olumsuz yönde haber yapmış olabilecekleri ya da katılımcıların Suriyeli sığınmacılar hakkında medya içeriklerinden bağımsız olumsuz görüşlerini, bu görüşe karşı düşüncelerini bildirirken öncelediği düşünülmektedir.

Katılımcıların takip ettikleri gazeteye göre Türk medyasında Suriyeli sığınmacılarla ilgili haberlerin ardından sığınmacılara karşı tutumuna ilişkin veriler ise şöyledir:

		<i>Türk medyasında Suriyeli sığınmacılarla ilgili haberler sığınmacılara bakışımı olumlu etkiledi.</i>					
		Kesinlikle katılmıyorum	Katılmıyorum	Ne katılıyorum ne katılmıyorum	Katılıyorum	Kesinlikle katılıyorum	Toplam
<i>Hangi gazeteyi okuyorsunuz?</i>	Hürriyet	11	9	8	1	0	29
	Sabah	1	2	4	4	0	11
	Diğer	5	12	5	6	0	28
	Gazete okumuyor	24	28	18	4	1	75
	Hürriyet ve Sabah	2	3	1	0	1	7
Toplam		43	54	36	15	2	150

Tablo 29. Katılımcıların takip ettikleri gazeteye göre, Türk medyasında Suriyeli sığınmacılarla ilgili haberlerin ardından sığınmacılara karşı tutumu

Tablo 29'daki veriler ışığında düzenli olarak gazete okuyan katılımcıların, Türk medyasında kendilerine yansıtılan Suriyeli sığınmacılar algısına, düzenli olarak takip ettikleri gazetenin doğrudan etkisi olduğunu söylemek zordur. Hürriyet'i takip eden katılımcıların 25'i (% 69,4) Türk medyasındaki Suriyeli sığınmacılarla ilgili haberlerin ardından, sığınmacılara karşı olumlu bir algıya sahip olmadığını bildirmiştir. Aynı gazetenin 9 takipçisi bu konuda kararsız kalmış, (% 25) Hürriyet okuru 2 katılımcı (% 5,6) ise sığınmacılarla ilgili haberlerden olumlu bir bakış açısına sahip olmuştur.

Sabah okuyucularının da Suriyeli sığınmacılara karşı olumsuz algısı daha fazla olsa da, olumsuz görüşe yöneliminin Hürriyet takipçileri kadar yoğun olduğunu söylemek zordur. Toplam 18 Sabah takipçisinin olduğu ankette 8 katılımcı (% 44,4) Türk mediasındaki içeriklerin Suriyeli sığınmacılara karşı olumlu bir algıya sahip olmasına yardımcı olmadığını bildirmiştir. Gazetenin 5 takipçisi (% 27,8) aksi görüş bildirip olumlu görüşe sahip olduğunu beyan etmiş, 5 katılımcı ise (% 27,8) çekimser kalmıştır.

Diğer gazeteleri takip eden katılımcıların bu konudaki görüşlerinin ağırlıklı olarak olumsuz olduğu görülmektedir. Bu kesimdeki 28 gazete takipçisinin 17'si (% 60,7) Türk mediasındaki içeriklerin ardından sığınmacılarla ilgili olumlu bir görüşe yönelmediğini belirtiş, 6 katılımcı (% 21,4) görüşlerinin olumlu yönde değiştiğini bildirmiştir. 5 katılımcı ise (% 17,9) bu konuda net bir görüş sunmamıştır. Hürriyet ve Sabah gazetesi dışında gazeteleri takip eden katılımcıların ağırlıklı olarak olumsuz görüş belirtmesine karşın, oransal olarak olmasa dahi sayısal olarak en çok olumlu görüşü içinde bulunduran grup olduğunun da altını çizmek gerekmektedir.

Katılımcıların medya içeriklerinde yer alan Suriyeli sığınmacılarla ilgili haberlerin ardından zihinlerinde oluşan sığınmacı algısını olumlu yönde şekillendiren çeşitli etkenler olsa da katılımcıların sığınmacılara karşı genel olumsuz etkisinin burada ön planda olduğu düşünülmektedir. Hürriyet ve Sabah gazetelerinin söylemlerinde olumsuz bir yaklaşımın bulunmadığı hatırlandığında bu düşüncenin doğruluk payının bir miktar daha yükseleceği değerlendirilmektedir.

Bunun yanında diğer medya içeriklerinden okuyucuya yansıyan sığınmacı algısının da katılımcıların düşüncelerini şekillendirmesi de kuvvetli bir olasılık olarak görülmektedir.

Katılımcıların Suriyeli sığınmacılara vatandaşlık verilmesine karşı tutumu: Suriyeli sığınmacıların Türk vatandaşlığına alınmasına ilişkin ilk haberler 2014 yerel seçimlerinden önce, Suriyeli sığınmacıların Türkiye'ye gelmeye başlamasından yaklaşık üç buçuk yıl sonra yapılmaya başlanmıştır

(<http://www.hurriyet.com.tr/gursel-tekin-suriyeli-siginmacilar-secmen-yapildi-25196313>). Kamuoyunda çeşitli dönemlerde gündeme gelen bu konuda en net açıklamayı 2 Temmuz 2016'da Türkiye Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan yapmış ve Suriyeli sığınmacılardan Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olmak isteyenlerle ilgili İçişleri Bakanlığı'nın çalışma yürüttüğünün açıklamıştır (<http://www.hurriyet.com.tr/cumhurbaskani-erdogandan-suriyeli-gocmenlere-vatandaslik-mesaji-40127078>).

Sığınmacılara vatandaşlık verilmesiyle ilgili olarak katılımcıların görüşleri şu şekildedir:

<i>Suriyeli sığınmacılarla vatandaşlık verilmesi Türkiye'nin yararınadır.</i>			
	Frekans	Yüzde	Toplamalı yüzde
Kesinlikle katılmıyorum	92	% 61,3	% 61,3
Katılmıyorum	39	% 26,0	% 87,3
Ne katılıyorum ne katılmıyorum	10	% 6,7	% 94,0
Katılıyorum	3	% 2,0	% 96,0
Kesinlikle katılıyorum	6	% 4,0	% 100,0
Toplam	150	% 100,0	

Tablo 30. Katılımcıların Suriyelilere vatandaşlık verilmesine karşı tutumu

Tablo 30'daki verilerden katılımcıların % 87,3'ü (131 katılımcı) Suriyeli sığınmacıların Türk vatandaşlığına alınmasının Türkiye'ye yararı olmayacağını düşünmektedir. Katılımcıların % 6'sı (9 katılımcı) ise Türkiye'nin Suriyeli sığınmacıları kabul etmesinden yarar sağlayacağını düşünmektedir. Katılımcıların % 6,7'si ise bu konuda kararsız kaldığını belirtmiştir.

Katılımcılara Suriyeli sığınmacılara vatandaşlık verilmesi konusunda daha somut bir soru yöneltilerek bakış açıları yorumlanması tasarlanmış ve konuyla ilgili bir soru daha yöneltilmiştir. Türk hükûmetinin temsilcilerinin yaptığı açıklamalarda,

sığınmacılara vatandaşlık verilmesi politikasında eğitim düzeyi yüksek Suriyeliler'in öncelikli olarak vatandaşlığa alınması düşüncesinin ağırlık kazandığı görülmektedir (<http://www.haber7.com/guncel/haber/2034583-suriyelilerin-hepsi-vatandasliga-alinacak-mi-kac-suriyeli-vatandaslik-alacak>). Katılımcıların "Suriyelilere vatandaşlık verme politikası yalnızca eğitim düzeyi yüksek Suriyelilere uygulanmalıdır" fikrine karşı görüşleri şöyledir.

<i>Suriyelilere vatandaşlık verme politikası yalnızca eğitim düzeyi yüksek Suriyelilere uygulanmalıdır.</i>			
	Frekans	Yüzde	Toplamalı yüzde
Kesinlikle katılmıyorum	55	% 36,7	% 36,7
Katılmıyorum	38	% 25,3	% 62,0
Ne katılıyorum ne katılmıyorum	22	% 14,7	% 76,7
Katılıyorum	27	% 18,0	% 94,7
Kesinlikle katılıyorum	8	% 5,3	% 100,0
Toplam	150	% 100,0	

Tablo 31. Katılımcıların yalnızca eğitim düzeyi yüksek Suriyelilere vatandaşlık verilmesine karşı tutumu

Tablo 30 ve Tablo 31 beraber değerlendirildiğinde katılımcılar yine ağırlıklı olarak sığınmacıların Türkiye vatandaşı olabilmesini istememelerine karşın, Türk vatandaşlığı için eğitim düzeyinin yüksek olması koşulunun kısmen kabul gördüğünü söylemek olanaklıdır. Sığınmacıların Türk vatandaşlığına alınmasının Türkiye'ye yarar sağlamayacağını düşünen katılımcıların oranı %87,3 olarak ortaya çıkmış, buna karşılık eğitim düzeyi yüksek Suriyeli sığınmacıların Türkiye vatandaşlığına alınmasına karşı olanların oranı %62'de kalmıştır.

Her iki tablo arasındaki farklara bir kez daha bakıldığında Tablo 31'deki kararsızlar ve 'katılıyorum' seçeneğini işaretleyenlerin oranının artışta olduğu görülmektedir. Buradan hareketle katılımcılar, Türkiye'nin lehine koşullar hazırlansa

bile, Suriyeli sığınmacıların Türk vatandaşlığına kabulünün Türkiye’ye yarardan çok zarar getireceğine inandığı düşünülmektedir.

Konuyla ilgili olarak Türkiye’nin Suriyeli sığınmacıları kabulüne karşı tutumları ölçülen Türk vatandaşlarının gelir dağılımlarına göre hangi tercihlere yöneldiğini incelemenin araştırmaya katkı sunacağına inanılmaktadır. Bu amaca göre hazırlanan tablodan çıkan sonuçlar şöyledir:

		<i>Suriyeli sığınmacılarla vatandaşlık verilmesi Türkiye’nin yararınadır.</i>					
		Kesinlikle katılmıyorum	Katılmıyorum	Ne katılıyorum ne katılmıyorum	Katılıyorum	Kesinlikle katılıyorum	Toplam
<i>Gelir durumunuz</i>	1400 TL’den az	53	18	6	1	2	80
	1400 - 2000 TL	20	9	0	0	0	29
	2001 - 2500 TL	3	3	1	0	1	8
	2501 - 3000 TL	3	4	1	0	0	8
	3000 TL üzeri	10	5	0	1	3	19
	Yanıt yok	3	0	2	1	0	6
Toplam		92	39	10	3	6	150

Tablo 32. Gelir durumuna göre, katılımcıların Suriyelilere vatandaşlık verilmesine karşı tutumu

Tablo 32’de, katılımcıların gelir durumlarını belirten kısımlar kendi içlerinde değerlendirildiğinde gelir seviyesi arttıkça sığınmacılara vatandaşlık verilmesine destek verme ya da kararsız kalma eğilimi oransal olarak azalmaktadır.

Katılımcıların Suriyeli sığınmacıların Türk ekonomisine ve işsizliğe etkisine karşı tutumu: Suriyeli sığınmacıların Türkiye’de çoğunlukla kayıt dışı çalıştığı bilinmekte ve bu durum Türk hükûmetinin bürokratları tarafından da dile getirilmektedir (<http://www.birgun.net/haber-detay/nurcan-onder-suriyeliler-kayit-disi-calismayi-kendileri-tercih-ediyor-160202.html>). Türkiye’de resmi rakamlara

göre işsizlik oranı bu araştırmanın temel aldığı Şubat 2016’da % 10,9 (3 milyon 290 bin kişi), bir yıl sonra, Şubat 2017’de ise % 12,6 (3 milyon 900 bin kişi) olarak açıklanmıştır (<http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=21570>). Anket çalışmamızda Türk vatandaşlarının yaşadıkları işsizlik sorununa ek olarak Suriyeli sığınmacıların Türkiye’de çalışmaya başlaması ve bu çalışmanın kayıt dışı gerçekleşmesine katılımcıların yaklaşımı sorulmuş ve görüşleri tablo haline getirilmiştir.

<i>Suriyeli sığınmacılar Türkiye’de işsizliğin artmasında önemli bir etkindir.</i>			
	Frekans	Yüzde	Toplamalı yüzde
Kesinlikle katılmıyorum	9	% 6,0	% 6,0
Katılmıyorum	10	% 6,7	% 12,7
Ne katılıyorum ne katılmıyorum	14	% 9,3	% 22,0
Katılıyorum	48	% 32,0	% 54,0
Kesinlikle katılıyorum	69	% 46,0	% 100,0
Toplam	150	% 100,0	

Tablo 33. Katılımcıların Suriyeli sığınmacıların işsizliğe etkisi olduğu görüşüne karşı tutumları

Tablo 33’e bakıldığında katılımcıların Suriyeli sığınmacıların Türkiye’ye gelmesiyle, işsizlik oranlarının artması arasında bir ilişki kurduğu sonucu ortaya çıkmaktadır. Ankete katılanların % 12,7’si (19 katılımcı) Suriyeli sığınmacıların Türkiye’de yaşamalarıyla Türkiye’deki işsizlik rakamları arasında bir ilişki olduğuna inanmadığı görüşüne karşılık katılımcıların % 78’lik dilimi (117 katılımcı) bu iki olgu arasında doğrudan bir bağ kurmuştur.

Katılımcılara yöneltilen bir diğer soru da Suriyeli sığınmacıların genel olarak Türk ekonomisine olumsuz etkisi olup olmadığı üzerine düşünceleridir. Ankete katılan Türk vatandaşlarının bu konudaki görüşleri şöyledir:

<i>Suriyeli sığınmacıların varlığı Türk ekonomisini olumsuz yönde etkilemektedir.</i>			
	Frekans	Yüzde	Toplamalı yüzde
Kesinlikle katılmıyorum	7	% 4,7	% 4,7
Katılmıyorum	11	% 7,3	% 12,0
Ne katılıyorum ne katılmıyorum	26	% 17,3	% 29,3
Katılıyorum	42	% 28,0	% 57,3
Kesinlikle katılıyorum	64	% 42,7	% 100,0
Toplam	150	% 100,0	

Tablo 34. Katılımcıların Suriyeli sığınmacıların Türk ekonomisini olumsuz yönde etkilediği görüşüne karşı tutumları

Tablo 34'teki verilerden katılımcıların çoğunlukla Suriyeli sığınmacıların Türkiye'de varlığının Türk ekonomisini olumsuz yönde etkilediğine yönelik görüş sahibi oldukları anlaşılmaktadır. Katılımcıların % 70,7'si (108 katılımcı) Suriyeli sığınmacıların Türk ekonomisine olumsuz etkisi olduğuna inandığını belirtmiştir. Katılımcıların % 12'lik dilimi (18 katılımcı) ise iki olgu arasında bir bağın bulunmadığını beyan etmişlerdir.

Tablo 33 ve Tablo 34 birlikte değerlendirildiğinde Suriyeli sığınmacıların Türkiye'de işsizliği arttırdığına yönelik olumlu ya da olumsuz görüş bildiren katılımcıların bir kısmının, sığınmacıların Türk ekonomisine olumsuz etkisi olduğu görüşüne karşı kararsız kaldığı görülmektedir. Buna göre katılımcılar Türk ekonomisindeki olumsuzlukların başka nedenleri olduğuna da inanmaktadır.

Katılımcıların Suriyeli sığınmacıların Türkiye'de yaşaması ve Türkiye'de işsizliğin artması ve Türk ekonomisinin kötüye gitmesi olguları arasında bağ kurmaları üzerine çalışmamızın daha doğru sonuçlara ulaşabilmesi için incelenmesi gereken bir başka veri de bu iki olgu arasında bağ kuran katılımcıların gelir durumudur.

		<i>Suriyeli sığınmacılar Türkiye’de işsizliğin artmasında önemli bir etkidir.</i>					
		Kesinlikle katılmıyorum	Katılmıyorum	Ne katılıyorum ne katılmıyorum	Katılıyorum	Kesinlikle katılıyorum	Toplam
Gelir durumunuz	1400 TL’den az	3	4	9	24	40	80
	1400 - 2000 TL	0	2	2	11	14	29
	2001 - 2500 TL	1	2	0	3	2	8
	2501 - 3000 TL	1	0	0	4	3	8
	3000 TL üzeri	4	2	2	3	8	19
	Yanıt yok	0	0	1	3	2	6
Toplam		9	10	14	48	69	150

Tablo 35. Katılımcıların gelir durumuna göre, Suriyeli sığınmacıların işsizliğe etkisi olduğu görüşüne karşı tutumları

Anket katılımcılarının büyük kısmını oluşturan 1400 TL’den az geliri olan 80 kişiden 64’ü, (% 80’i) sığınmacıların Türkiye’deki işsizliği arttırdığı düşüncesini taşımaktadır. Oransal olarak bakıldığında ise 2501 - 3000 TL arası gelire sahip katılımcıların % 87,5’i (7 katılımcı) Suriyeli sığınmacıları işsizliğin artış sebeplerinden biri olarak görmektedir. Aksi görüşte ise 3000 TL üzerinde geliri olan katılımcıların ağırlık kazandığı görülmektedir. Geliri 3000 TL üzeri olan 19 katılımcıdan 11’i (% 57,8) Türkiye’deki işsizliği Suriyeli sığınmacıların varlığına bağlasa da aynı gelir düzeyine sahip katılımcıların % 31,5’i de sığınmacıların Türkiye’deki işsizlik sorununa etki etmediğine inanmaktadır.

Katılımcıların gelir durumuyla, Suriyeli sığınmacıların Türk ekonomisine olumsuz etkisi olduğu görüşüne yönelik çapraz tablodan şu sonuç elde edilmektedir.

		<i>Suriyeli sığınmacıların varlığı Türk ekonomisini olumsuz yönde etkilemektedir.</i>					
		Kesinlikle katılmıyorum	Katılmıyorum	Ne katılıyorum ne katılmıyorum	Katılıyorum	Kesinlikle katılıyorum	Toplam
<i>Gelir durumunuz</i>	1400 TL'den az	2	5	19	18	36	80
	1400 - 2000 TL	2	2	2	11	12	29
	2001 - 2500 TL	0	2	0	2	4	8
	2501 - 3000 TL	1	0	1	2	4	8
	3000 TL üzeri	2	2	3	7	5	19
	Yanıt yok	0	0	1	2	3	6
Toplam		7	11	26	42	69	150

Tablo 36. Katılımcıların gelir durumuna göre, Suriyeli sığınmacıların Türk ekonomisini olumsuz yönde etkilediği görüşüne karşı tutumları

Katılımcıların gelir durumlarına göre Suriyeli sığınmacıların Türk ekonomisine etkileri hakkındaki düşünceleri arasında doğrudan bir bağ olduğunu söylemek çok zordur. Katılımcılar gelir durumlarından bağımsız olarak düşünceleri ağırlıklı olarak Suriyeli sığınmacıların Türk ekonomisine olumsuz etkileri olduğu yönündedir. Burada dikkat çeken nokta 1400 TL'den az geliri olan katılımcıların yaklaşık dörtte birinin kararsız kalmasıdır. Bu kararsızlığın nedeni hakkında net bir kaniya varılamamıştır.

Katılımcıların Suriyeli sığınmacılar konusunda Türkiye – AB ilişkileri hakkında tutumu: Çalışmamızın içerik ve söylem çözümlemesi bölümlerinde Hürriyet ve Sabah gazetelerinin üzerinde durduğu konulardan biri, sığınmacılar konusunda Türkiye ve AB'nin politikalarının kıyasıdır. Her iki gazete de haberlerinde AB'nin sığınmacılar konusunda yeterince sorumluluk almaması ve AB'nin sığınmacılarla politikalarını gerçekleştirmede ağır kalması eleştirilerinin ağırlıklı olarak yer alması dikkat çekmiştir.

Ayrıca çalışmamızda ele alınan Şubat 2016 döneminin çalışmaya konu olan dönem olarak seçilmesinin nedenlerinden biri de Türkiye – AB ilişkilerinin ortak bir temelde birleşerek Geri Kabul Anlaşması’nın tüm maddeleriyle yürürlüğe girdiği ve Türkiye’ye vize serbestisinin vaadinde bulunduğu döneme yakın olmasıdır.

Bu sebeplerle katılımcılara sığınmacı politikaları konusunda Türkiye – AB ilişkilerini nasıl değerlendirdiklerini anlayabilmek amacıyla bazı sorular yöneltilmiştir. Katılımcıların bu konudaki görüşleri şöyledir:

<i>Türkiye, Suriyelilere yardım konusunda AB ülkeleri tarafından yalnız bırakılmıştır.</i>			
	Frekans	Yüzde	Toplamalı yüzde
Kesinlikle katılmıyorum	8	% 5,3	% 5,3
Katılmıyorum	17	% 11,3	% 16,7
Ne katılıyorum ne katılmıyorum	21	% 14,0	% 30,7
Katılıyorum	55	% 36,7	% 67,3
Kesinlikle katılıyorum	49	% 32,7	% 100,0
Toplam	150	% 100,0	

Tablo 37. Katılımcıların AB’nin Suriyeli sığınmacılar politikasına karşı tutumu

Tablo 37’ye bakıldığında katılımcılara yöneltilen “Türkiye, Suriyelilere yardım konusunda AB ülkeleri tarafından yalnız bırakılmıştır” görüşüne katılımcıların % 69,3’ünün (104 katılımcı) katıldığı görülmektedir. % 16,7’lik dilimin (25 katılımcı) bu görüşe katılmadığını beyan ettiği ankete % 14’lük kesim ise (21 katılımcı) kararsız kaldığını belirtmiştir.

		<i>Türkiye, Suriyelilere yardım konusunda AB ülkeleri tarafından yalnız bırakılmıştır.</i>					
		Kesinlikle katılmıyorum	Katılmıyorum	Ne katılıyorum ne katılmıyorum	Katılıyorum	Kesinlikle katılıyorum	Toplam
<i>Düzenli olarak gazete okuyormusunuz?</i>	Evet	4	9	15	26	21	75
	Hayır	4	8	6	29	28	75
Toplam		8	17	21	55	49	150

Tablo 38. Düzenli gazete okumanın, katılımcıların Suriyeli sığınmacılar konusunda AB'nin uyguladığı politikaya karşı tutumuna etkisi

Katılımcıların düzenli olarak bir gazete takip etmelerinin, sığınmacılar ekseninde Türkiye – AB ilişkileri hakkındaki görüşlerine doğrudan bir etkisinin olup olmadığı hakkında veriler sunan Tablo 38'deki verilere göre katılımcılar, düzenli olarak gazete okumaktan bağımsız olarak AB'nin sığınmacılar konusunda Türkiye'yi yalnız bıraktığını düşünmektedirler. 104 katılımcının AB'nin tutumunu olumsuz bulduğu anket verilerine göre düzenli olarak gazete takip etmeyen katılımcıların sığınmacılar konusunda AB'ye bakışlarının daha olumsuz olduğu görülmektedir.

Ayrıca düzenli olarak gazete okuyan katılımcıların beşte birinin bu konuda kararsız kaldığı görülmektedir. Düzenli gazete okuyan katılımcıları kararsız bırakan etkenin düzenli olarak takip ettikleri gazete olup olmadığını anlayabilmek için Tablo 39'daki verilere göz atmak gerekmektedir.

		<i>Türkiye, Suriyelilere yardım konusunda AB ülkeleri tarafından yalnız bırakılmıştır.</i>					
		Kesinlikle katılmıyorum	Katılmıyorum	Ne katılıyorum ne katılmıyorum	Katılıyorum	Kesinlikle katılıyorum	Toplam
<i>Hangi gazeteyi okuyorsunuz?</i>	Hürriyet	0	4	4	11	10	29
	Sabah	0	1	4	4	2	11
	Diğer	4	4	5	9	6	28
	Gazete okumuyor	4	8	6	29	28	75
	Hürriyet ve Sabah	0	0	2	2	3	7
Toplam		8	17	21	55	49	150

Tablo 39. Düzenli takip edilen gazeteye göre, katılımcıların Suriyeli sığınmacılar konusunda AB'nin uyguladığı politikaya karşı tutumuna etkisi

Tablo 39'daki verilere bakarak, düzenli olarak bir gazete takip eden katılımcıların sığınmacılar konusunda AB politikalarına karşı tutumuna takip ettikleri gazetenin etken olduğunu söylemek olanaksızdır. Bu konuda kararsız katılımcılar okudukları gazetelerle ilgili gruplara eşite yakın oranda dağılmışlardır.

Hürriyet takipçilerinin yaklaşık dörtte üçü (% 72,2), Sabah takipçilerinin yüzde 61,1'i ve diğer gazeteleri takip eden katılımcıların % 76'sı AB'nin Suriyeli sığınmacılara yönelik politikasında Türkiye'yi yalnız bıraktığı görüşünde birleşmiştir. Diğer gazeteleri takip eden katılımcılar arasından 8 kişi ile Hürriyet ve Sabah takipçisi 5 katılımcı AB'nin Suriyeli sığınmacılarla ilgili politikasında Türkiye'nin yalnız kaldığı görüşüne karşı çıkmıştır.

Hem Sabah hem de Hürriyet gazetesinin hazırladığı ve ya aktardığı haberlerde yer alan AB'nin Suriyeli sığınmacılar konusunda Türkiye'yi yalnız bıraktığı söyleminin okuyucularda da karşılık bulduğunu söylemek olanaklıdır.

Öte yandan araştırmamız sırasında incelenen her iki gazetenin üzerinde söylemlerine yansıyan bir diğer konu da AB'nin sığınmacılar konusunda Türkiye ile

iş birliği yapmak zorunda olduğu yönündeki haber metinleridir. Katılımcıların bu konudaki düşünceleri de anketimizde yer alan sorulardan biridir.

<i>Avrupa'ya yönelen göçlerde Avrupa Birliği, Türkiye ile iş birliği yapmak zorundadır.</i>			
	Frekans	Yüzde	Toplamalı yüzde
Kesinlikle katılmıyorum	23	% 15,3	% 15,3
Katılmıyorum	12	% 8,0	% 23,3
Ne katılıyorum ne katılmıyorum	36	% 24,0	% 47,3
Katılıyorum	54	% 36,0	% 83,3
Kesinlikle katılıyorum	25	% 16,7	% 100,0
Toplam	150	% 100,0	

Tablo 40. Katılımcıların Suriyeli sığınmacılar konusunda AB ile Türkiye arasındaki iş birliğine karşı tutumu

Tablo 40'a göre, katılımcılar arasında Suriyeli sığınmacılar konusunda AB'nin Türkiye'yle iş birliği yapmak zorunda oluğu görüşü egemendir. AB'nin Suriyeli sığınmacılar konusunda Türkiye'nin iş birliğine ihtiyacı olacağını düşünen % 52,7'lik dilime (79 katılımcı) karşılık % 23,3'lük kesim (35 katılımcı) aksi görüşe sahiptir. Katılımcıların % 24'ü ise (36 katılımcı) bu konuda kararsız kaldıklarını bildirmişlerdir.

Hürriyet ve Sabah gazetelerinin söylemlerine doğrudan yansıyan Suriyeli sığınmacılar konusunda AB'nin Türkiye'yle iş birliği yapma zorunluluğu görüşüyle ilgili doğrudan katılımcıların takip ettikleri gazeteler üzerinden değerlendirme yapmak daha yerinde olacaktır.

		<i>Avrupa'ya yönelen göçlerde Avrupa Birliği, Türkiye ile iş birliği yapmak zorundadır.</i>					
		Kesinlikle katılmıyorum	Katılmıyorum	Ne katılıyorum ne katılmıyorum	Katılıyorum	Kesinlikle katılıyorum	Toplam
<i>Hangi gazeteyi okuyorsunuz?</i>	Hürriyet	4	2	10	12	1	29
	Sabah	2	2	1	4	2	11
	Diğer	6	4	2	10	6	28
	Gazete okumuyor	9	4	21	27	14	75
	Hürriyet ve Sabah	2	0	2	1	2	7
Toplam		23	12	36	54	25	150

Tablo 41. Düzenli takip edilen gazeteye göre, katılımcıların Suriyeli sığınmacılar konusunda AB ile Türkiye arasındaki iş birliğine karşı tutumu

Tablo 41'den yansıyan verilere göre düzenli olarak gazete takip eden katılımcıların yarısı (% 50,6) Suriyeli sığınmacılar konusunda AB'nin Türkiye ile iş birliği yapmak zorunda olduğunu beyan etmiştir. Diğer katılımcıların bir yarısı AB'nin Türkiye ile iş birliği yapmasının gerekliliğine inanmadığını belirtmiş, öbür yarısı ise çekimser kalmıştır.

Düzenli takip edilen gazeteler temelinden bakıldığında Hürriyet takipçilerinin % 44,4'ü (16 katılımcı) sığınmacılar konusunda AB'nin Türkiye'ye ihtiyacına vurgu yapmış, % 22,3'ü ise (10 katılımcı) AB'nin bu yönde bir zorunluluğu olmadığını düşündüğünü ifade etmiştir. Gazete takipçilerinin %33,3'ü ise (12 katılımcı) bu konuda kararsız kaldığını bildirmiştir.

Sabah takipçilerinin yarısı AB'nin Türkiye'yle iş birliğine ihtiyacı olduğu yönünde tavır almış, % 33,3'lük kesim ise bu görüşe katılmadığını bildirmiştir. Sabah okurları, Hürriyet okurlarına göre bir görüşe yönelmeye çok daha meyilli olmuşlardır ve yalnızca 3 katılımcı bu konuda görüş beyan etmemiştir.

Anket araştırmamızda AB – Türkiye ilişkileri üzerinde değindiğimiz son konu ise iki ülkenin sığınmacılar konusundaki iş birliğinin bir sonucu olarak

imzalanan Geri Kabul Anlaşması'nın Türk vatandaşları açısından en büyük getirisi olan vize serbestîsi konusudur.

Geri Kabul Antlaşması'nın Mart 2016'da tüm maddeleriyle yürürlüğe girmesinin ardından AB'nin vize serbestîsi vaadini yerine getirmesi için Türkiye'den 72 maddelik yasal düzenlemeler listesinin 66'sı Türkiye tarafından çok kısa bir sürede yerine getirilmiş, ancak kalan 6 maddede ilerleme sağlanamamıştır. AB ve Türkiye arasındaki kalan 6 madde ile ilgili görüşmelerde bir yılı aşkın süre ilerleme sağlanamamıştır.

Geçen süre zarfında AB – Türkiye ilişkileri büyük değişiklikler yaşamış ve 24 Kasım 2016'da Avrupa Parlamentosu, Türkiye'nin 15 Temmuz 2016'da yaşadığı darbe girişiminin ardından başlatılan olağanüstü hal dönemini sonlandırmaması, kamu görevlilerinin görevlerinden haksız şekilde uzaklaştırılması ve başta Türkiye cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan olmak üzere, Türk politikacıların idam cezasını geri getirme niyetlerini açıkça dile getirmeleri gibi bir takım gerekçelerle, AB ile Türkiye arasında üyelik müzakerelerin geçici olarak dondurulmasına ilişkin kararı kabul etmiştir (<http://www.hurriyet.com.tr/avrupa-parlamentosu-turkiye-ile-muzakereleri-40287154>).

Ayrıca Türkiye'de 2017 yılında yapılan halk oylamasından önce Türkiye hükûmetinin bakanlarının Hollanda ve Almanya'da düzenlemek istedikleri etkinliklere bu iki ülkenin bürokratlarının izin vermemesi ve yaşanan gerginlikler de Türkiye – AB ilişkilerinin duraksamasına neden olmuştur.

Bütün bu gelişmelerin yaşanmasının ardından katılımcılara yöneltilen “AB, sığınmacıların Türkiye'de kalmasına karşılık Türk vatandaşlarına vadettiği vize serbestîsini verecektir” görüşüne yönelik düşünceleri Tablo 42'de şöyle şekillenmiştir:

<i>AB, sığınmacıların Türkiye’de kalmasına karşılık Türk vatandaşlarına vadettiği vize serbestisini verecektir.</i>			
	Frekans	Yüzde	Toplamalı yüzde
Kesinlikle katılmıyorum	64	% 42,7	% 42,7
Katılmıyorum	27	% 18,0	% 60,7
Ne katılıyorum ne katılmıyorum	43	% 28,7	% 89,3
Katılıyorum	12	% 8,0	% 97,3
Kesinlikle katılıyorum	4	% 2,7	% 100,0
Toplam	150	% 100,0	

Tablo 42. Katılımcıların AB’nin Türkiye’ye vize serbestisi vaadinden beklentileri

Anket katılımcılarının % 60,7’si AB’nin Türkiye’ye vaat ettiği vize serbestisini vereceğini düşündüğünü beyan etmiştir. Hatta vize serbestisinin verilmeyeceğini düşünen katılımcıların üçte iki oranının üzerinde (% 70,3) kesinlikle katılmıyorum seçeneğine yönelmeleri dikkat çekici bulunmuştur. Anket katılımcılarının % 10,7’sinin (16 katılımcı) AB’den umutlu olduğu vize serbestisi konusunda % 28,7’lik kesim (43 katılımcı) kararsız kaldığını bildirmiştir. Bu konuda da kararsızların sayısının üçte bir oranına yaklaşması dikkat çekici bulunmuştur. Ayrıca AB’nin vize serbestisine yönelik politikası hakkında katılımcılardan yalnızca 4 kişinin vize serbestisinin gerçekleşeceği yönünde “kesinlikle katılıyorum” seçeneğine yönelmesi de kayda değer bir diğer konudur.

Vize serbestisi konusunu derinlemesine incelemek için en doğru ölçütün katılımcılarının yaş aralıkları olduğu düşünülmektedir.

		<i>AB, sığınmacıların Türkiye’de kalmasına karşılık Türk vatandaşlarına vadettiği vize serbestisini verecektir.</i>					
		Kesinlikle katılmıyorum	Katılmıyorum	Ne katılıyorum ne katılmıyorum	Katılıyorum	Kesinlikle katılıyorum	Toplam
Yaşınız	18 - 24	38	16	34	7	2	97
	25 - 31	14	6	7	2	1	30
	32 - 38	4	0	1	0	0	5
	39 - 45	4	0	0	1	0	5
	45 üstü	4	5	1	2	1	13
Toplam							150

Tablo 43. Yaş aralıklarına göre katılımcıların AB’nin Türkiye’ye vize serbestisi vaadinden beklentileri

Katılımcıların yaş aralıklarına göre AB’nin vize serbestisi vaadinden beklentilerinin olumsuz olduğu net olarak ortaya çıkmaktadır. Katılımcıların çoğunluğunu oluşturan 18-24 yaş aralığında ise üçte birin üzerinde bir kesimin (% 35,0) kararsız kaldığı görülmektedir.

Anket katılımcılarının en genç grubu olan 18-24 arası katılımcıların gerek yetiştikleri çağ ve bu çağın getirdiği olanaklar, gerek seyahat özgürlüklerini kullanmada diğer yaş gruplarına göre daha istekli olmaları ve gelecek hayallerini gerçekleştirmede AB ülkelerine gidebilmeyi bir hedef olarak belirlemiş olabilecekleri varsayımıyla bu grubun vize serbestisi konusundaki düşünceleri üzerinde daha çok durulmaktadır. 18 – 24 yaş grubunun % 55,7’sinin ise (54 katılımcı) AB’nin vize serbestisi vaadini yerine getireceğine dair inancının olmadığı söylenebilir. Tablo 43’ün verilerine göre, 18 – 24 yaş arasındaki katılımcıların yalnızca % 9,3’ünün vize serbestisinin kazanılacağına yönelik inancı olduğu anlaşılmaktadır.

Diğer yaş gruplarına bakıldığında 45 yaş üstü grubun üyelerinin oransal olarak vize serbestisinden bir miktar daha umutlu olduğunu söylemek olanaklı ise de, 25 yaşın üzerindeki katılımcıların AB ülkelerine vizesiz olarak seyahat edeceklerine dair umutlarının oldukça zayıf olduğu yönündeki çıkarımın doğru olacağı

düşünülmektedir.

3.2.3. Genel değerlendirme

Yapılan anket çalışmasında katılımcılara Türkiye'nin Suriye politikası, sığınmacıların Türkiye tarafından kabulü, Türkiye'de yaşayan sığınmacılarla ilgili genel düşünceleri, sığınmacılarla ilgili haberleri takip düzeyleri, sığınmacılara vatandaşlık verilmesi, sığınmacıların varlığının Türk ekonomisine ve Türkiye'deki işsizliğe etkisi ile ilgili görüşleri sorulmuştur.

Katılımcıların görüşlerini öğrenebilmek amacıyla yöneltilecek soruların, araştırmamızın çözümleme aşamasında gazetelerin incelendiği bölümde gazetelerin görüşlerini anlayabilmek adına araştırılan başlıklar üzerinden hazırlanması amaçlanmıştır. Böylece sonuç bölümünde hem gazetelerin hem de anket katılımcılarının görüşlerinin kıyaslanabilmesi hedeflenmiştir.

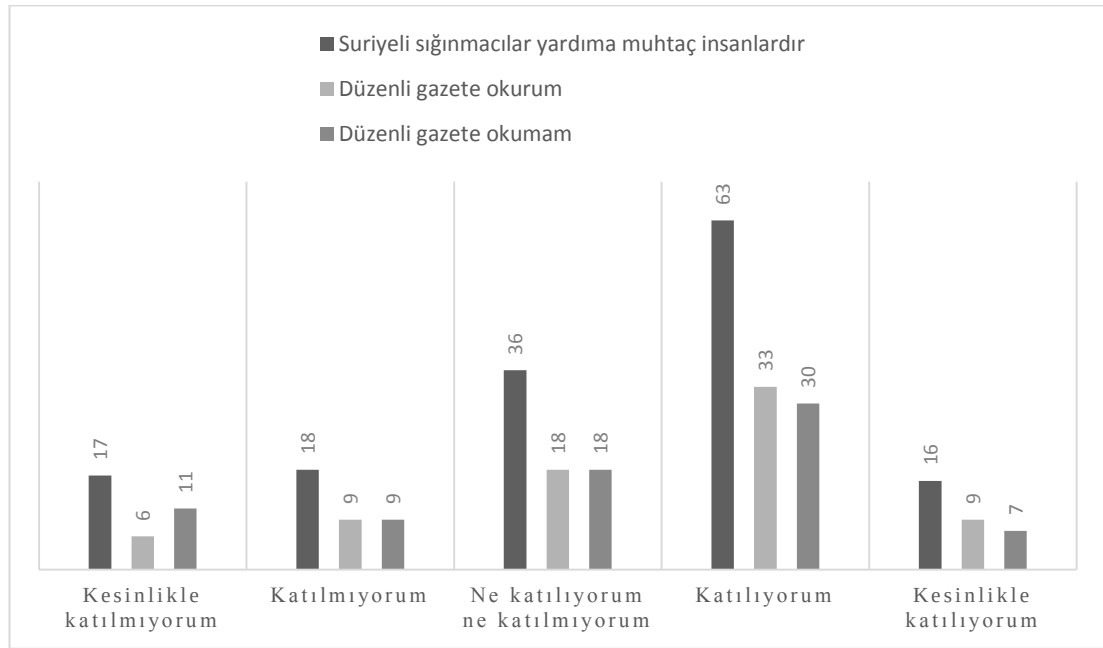
Araştırmamız sırasında ele alınan Hürriyet ve Sabah gazetelerinin çözümlemeleri düşünüldüğünde her iki gazetenin Suriyeli sığınmacılar hakkında olumsuz bir söylem kullanmadığını, hatta Sabah gazetesinin bir miktar olumlu bir bakış açısına sahip olduğu ifade edilmiştir.

Katılımcıların Suriyeli sığınmacılarla ilgili konulardaki görüşlerinin tamamı ele alındığında ise ağırlıklı görüşün olumsuz yönde olduğu görülmektedir. Bu olumsuz görüşün kaynağının neler olabileceğine dair değerlendirmelerimiz şu şekildedir:

Türkiye'ye ilk olarak 2011 yılında gelmeye başlayan Suriyeli sığınmacıların sayısı, Suriye'deki iç savaşın sürmesiyle daha da artmış ve resmi rakamlara göre 2,5 milyonu, BMMYK'nın raporlarına göre 4 milyonu aşmıştır. Geçen sürede Suriyeli sığınmacıların tüm ihtiyaçları Türkiye'nin kaynaklarından karşılanmıştır.

2016 yılı Türkiye'nin siyasi ve toplumsal açıdan en çok zorlandığı yıllardan biri olmuştur. 15 Temmuz 2016'da yaşanan darbe girişiminden ayrı olarak, Türkiye'nin topraklarında hak iddia eden terör örgütlerinin İstanbul ve Ankara başta olmak üzere büyük kentlerde kolluk kuvvetleri ve sivilleri hedef alan saldırıları, Türk

toplumunda yılgınlığa neden olmuştur. Bu saldırıları üstlenen örgütlerin zaman zaman yaptıkları açıklamalarda yaptıkları eylemlerin gerekçesini, Türkiye'nin Suriye politikasına dayandırmalarının toplumda Suriye'deki politik gelişmelere karşı daha tutucu bir tutuma yönelmiş olabileceği düşünülmektedir. Ayrıca çok sayıda ölümün yaşandığı eylemi gerçekleştirenlerin Suriye'den Türkiye'ye giriş yaptığı bilgisinin resmi kaynaklarca onaylanmış olmasının, Türk vatandaşlarının Suriyeli sığınmacılara yönelik olumsuz bir algıya sahip olmasının nedenlerinden biri olduğu değerlendirilmektedir.

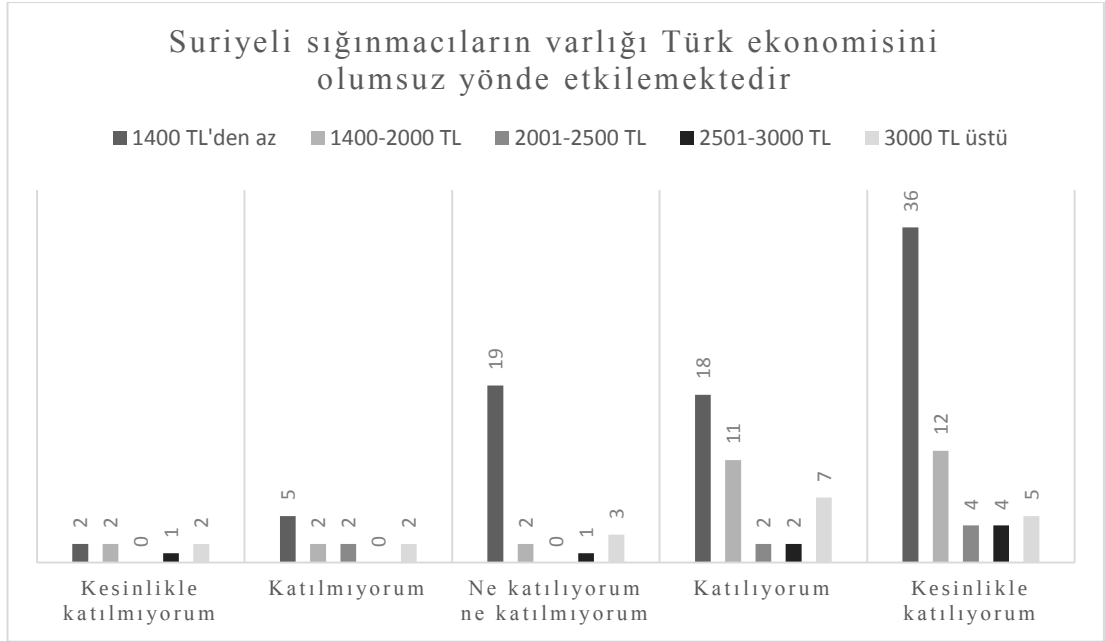
Grafik 1. Düzenli gazete okuyan ve okumayan katılımcıların, Suriyeli sığınmacılara bakışı

Suriyeli sığınmacıların büyük bölümü Türkiye'deki kamplarda yaşamayı tercih etmeyerek Türkiye'nin neredeyse tüm şehirlerinde yaşamaya başlamıştır. Suriyelilerin Türk kültürüne yabancı olmaları, genellikle dilenerek geçimlerini sağlamalarından kaynaklı sorunlar baş göstermiş ve 8 ortaya Türk toplumuyla Suriyelilerin uyum içinde yaşayamamaları sonucu çıkmıştır. Çalışmamızda ele alınan dönemde bir örneği olmasa da, zaman zaman Suriyelilerle Türkler arasında yaşanan ölüm ya da yaralanmalarla sonuçlanan olaylar da yaşanmıştır.

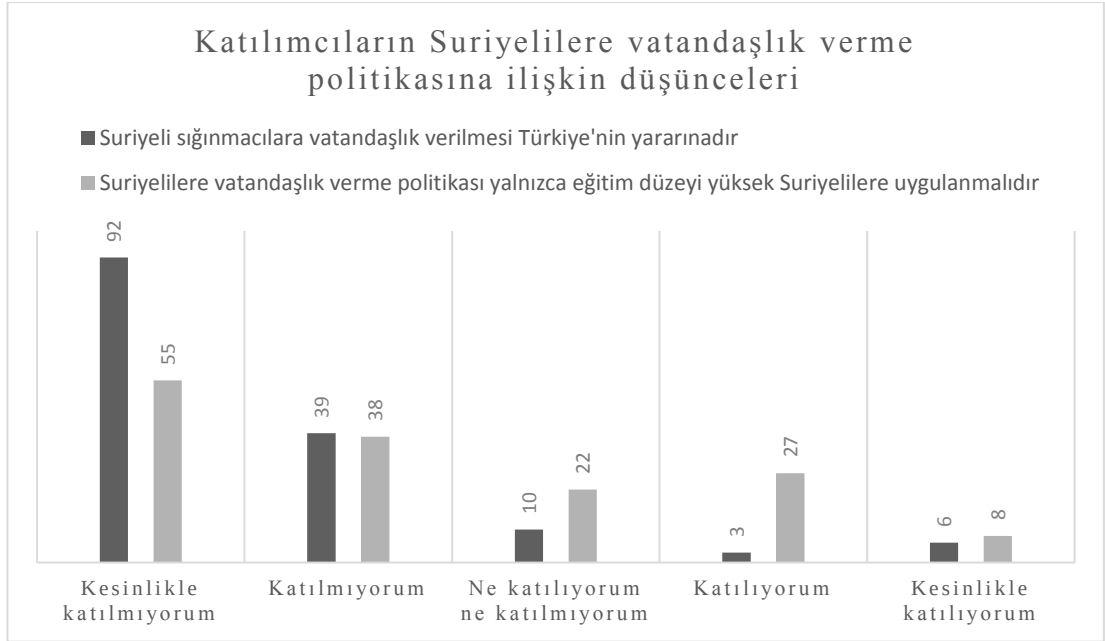
Grafik 2. Katılımcıların sığınmacıların Türkiye’de güvenlik sorunu yarattıkları görüşüne karşı tutumu

Buna ek olarak Türk hükûmetinin Suriyeli sığınmacılara iş yaşamında getirdiği kolaylıklar ve çeşitli vergi muafiyetleri de Türk toplumunun bazı kesimlerince tepkiyle karşılanmış, Suriyeli sığınmacıların varlığı bu sebeplerle Türk toplumunca olumsuz olarak algılanmıştır. Olasılıkla Suriyeli sığınmacıların gelişiyle Türk ekonomisinin olumsuz etkilendiği ve işsizliğin arttığı yönündeki algının kaynağı da bu yöndeki gelişmelerdir. Öte yandan Suriyeli sığınmacılar, toplumca yardıma muhtaç kişiler olarak algılanmaktadırlar. Bu anlamda Türk toplumundaki olumsuz Suriye algısının bir yabancı düşmanlığına dönüştüğünü söylemek zordur.

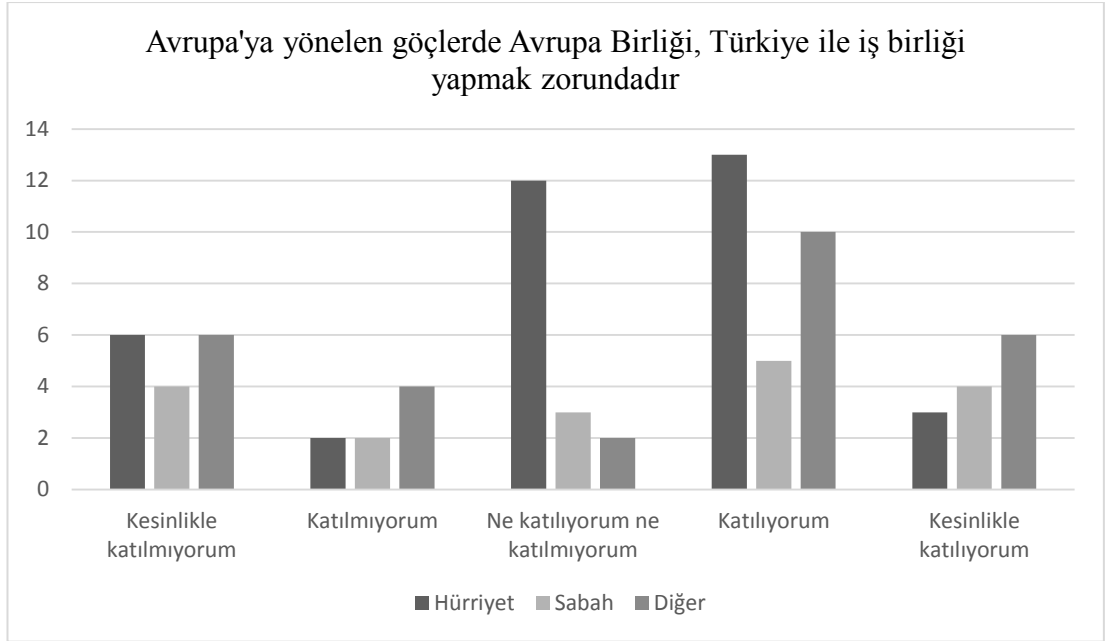
Grafik 3. Katılımcıların gelir durumuna göre Suriyeli sığınmacıların ekonomiye etkisine yönelik tutumları

Türk medyasında Suriyeli sığınmacılarla ilgili haberlerin ilgi gördüğü sonucunun da ortaya çıktığı anket çalışmasına göre katılımcıların olumsuz görüşlerinin en yoğun olduğu konu ise Suriyeli sığınmacılara vatandaşlık verilmesi konusudur. Katılımcıların % 87,3'ü Türkiye'nin Suriyeli sığınmacılara vatandaşlık vermemesi gerektiğini yönünde görüş bildirmiştir. Ancak katılımcılar eğitim düzeyi yüksek Suriyeli sığınmacıların vatandaşlığa alınması konusunda genel olarak olumsuz olsa da daha ılımlı baktıkları belirlenmiştir.

Grafik 4. Suriyeli sığınmacıların vatandaşlık verilmesine ilişkin politikalara ilişkin katılımcıların görüşleri

Anket çalışmasında ortaya çıkan bir diğer sonuç da Türkiye - AB ilişkilerinde yaşanan sorunların toplumca da görülmesidir. Suriyeli sığınmacılar konusunda AB'nin politikasının Türkiye'yi yalnız bıraktığını belirten katılımcılar buna rağmen AB'nin sığınmacılar konusunda Türkiye ile iş birliğine gitmemesi durumunda zorluk yaşayacağını düşündüklerini bildirmişlerdir.

Grafik 5. Katılımcıların okudukları gazeteye göre, Suriyeli sığınmacılar konusunda AB ile Türkiye arasındaki iş birliğine yönelik görüşleri

Ayrıca Geri Kabul Anlaşması'nın getirdiği uzlaşma döneminin kısa sürmesi de katılımcıların bilincinde olduğu bir olgudur. Çünkü uzlaşma döneminde Türkiye ve AB arasındaki vize serbestisinin sağlanması olası görünürken, yaşanan gelişmelerin ardından Türkiye ve AB birbirinden kopma noktasına gelmiştir. Katılımcılar da yaşanan gelişmelere kayıtsız kalmamışlar ve 2016 baharında olası görünen AB ülkelerine vizesiz gidişi 2017 baharında neredeyse olanaksız görmüşlerdir.

SONUÇ

Göç hareketlerinin tarihi neredeyse insanlık tarihiyle eşittir. Göç olgusunun özelliği sürekliliğinin olması ve bu nedenle bir bitiş noktasının olmamasıdır. Bu sebeptendir ki göç çalışmalarının temel sorunu göç çalışmasının başladığı noktanın geçmişinden koparılamaması ve bitiş noktasının göç hareketinin bittiği anlamına gelmemesidir.

Tüm göç çalışmalarında olduğu gibi, Suriyeli sığınmacıların ülkelerinden başlayan göç hareketlerini konu alan bu göç çalışması da geçmişinden koparılamamış ve konu alınan göç hareketlerinden yüz yıl öncesinde Suriye’de yaşanan siyasi gelişmelerden söz ederek 2011’de başlayan göç hareketlerine uzanmış ve çalışmanın tamamlandığı 2017 yılından da izler taşıyarak tamamlanmıştır. Bir göç çalışmasını tüm yönleriyle ele almanın zorluğu çalışmamız içinde de belirtilmiştir. Bu çalışmamızda da Suriyeli sığınmacıların göç hareketlerinin nedenlerine değinilmiş ancak öngörülebilir kısa ve orta vadeli sonuçları üzerinden çıkarımlar yapılmıştır.

Çalışmamıza başladığımız zaman karşılaşılan ilk sorun, göçle ilgili tanımların sınırlarının net olarak çizilmemesinden kaynaklanan anlam karmaşası olmuştur. Bu nedenle çalışmamızda öncelikle göçün daha sonra da göçle birlikte ortaya çıkan göçmen, mülteci ve sığınmacı kavramlarının tanımları, ulusal ve uluslararası metinler kıyaslanarak yapılmıştır. Özellikle Türkiye’nin dünyadaki ülkelerin neredeyse tamamından farklı bir göç politikası olması nedeniyle, göç tanımlarının yapılmasından çok, bu kavramların sınırlandırılması gerekli görülmüş ve göç kavramlarının sınırları net olarak çizilmiştir.

Göç çalışmaların tarihi ve dünyada nasıl ele alındığı da çalışmamızın ilk bölümünde ele alınmıştır. Açıkça görülmektedir ki, göç çalışmalarının başlangıçta belirtilen özellikleri, göç kuramlarına da bire bir yansımakta ve göç kuramlarında bir bütünsellikten söz edilememektedir. Çünkü çalışmamızda belirtildiği gibi göç kuramları genellikle tek bir etkende sınırlanarak oluşturulmaktadır. Bu da göçün nedeni olan bazı konu başlıklarına yeterince değinilmemesi sonucunu doğurmaktadır.

Çalışmamızın ikinci bölümünde önce Türkiye'nin ardından da Avrupa'nın göç politikaları ve bu politikaların oluşturma ve uygulanma süreçleri incelenmiştir. Suriye'nin siyasi tarihinin özetlenerek Türkiye için sığınmacı, Avrupa içinse mülteci krizinin nedenleri ortaya konmuş ve bölümün sonunda AB - Türkiye iş birliğinin somut örneği olan Geri Kabul Anlaşması'nın iki tarafa getirileri ve yükümlülükleri ele alınmıştır.

Türkiye'nin Lozan Anlaşması'nın hemen öncesinde başlayan göç sorunu, etkisi dönem dönem azalsa da kesintisiz olarak bugüne kadar sürmüştür ve sürmektedir. Bu göç sorununa kaynaklık eden ülkeler, Cumhuriyetin ilk yıllarında Osmanlı Devleti'nden kalan sorunlardan dolayı Balkan ülkeleriyle, değişen siyasi koşullar sebebiyle 1970'lerin ikinci yarısından sonra Orta Doğu ve Asya ülkeleri olmuştur.

Genel olarak bakıldığında Türkiye'nin göç konusundaki yasal düzenlemeleri, uzun vadeli olmayan, gelecekteki koşulları yeterince öngörmeyen bir yapıda ve kısa süre önce gelişen olaylara gösterilen bir tepki özelliğindedir. 1934 İskân Kanunu'nda yer almayan konularla ilgili düzenlemeler, gelişen yeni olaylara göre Türk Vatandaşlığı Kanunu ve Pasaport Kanunu'ndaki değişikliklerle yapılmıştır. Bu da tarih boyunca büyük göçler yaşamış Anadolu topraklarında egemenlik süren Türkiye'nin net bir göç politikası oluşturmaması sonucunu doğurmuştur. 1950 yılında çıkarılan Yabancıların Türkiye'de İkamet ve Seyahatleri Hakkında Kanun ve Pasaport Kanunu'ndaki maddelerle Türkiye, 1994 yılına kadar parçalı bir göç politikasını yürütmüş, Irak sınırından çok sayıda insanın Türkiye'ye kabulünün ardından 1994 Yönetmeliği'ni çıkarma kararı almıştır. Yaklaşık 20 yıl boyunca göç politikasını bir yönetmelik temeline oturtan Türkiye, kapsamlı bir yasayı ancak 2013'te çıkarabilmiştir.

Göç politikalarını belirleyen yasaların içeriğine bakıldığında da çeşitli eksikliklere rastlanmaktadır. Cumhuriyetin ilk yıllarında sürekli olarak Balkanlar'dan göç alan Türkiye'nin bu konuda resmî bir politika belirlemesi ancak 1934 yılının ortalarını bulmuştur. İskân Kanunu, ilk yıllarında Türkiye'nin göç politikası için yeterli bulunsa da, yasanın içeriğine bakıldığında yalnızca Balkanlardan gelen göçler

ekseninde hazırlandığı görülmektedir. İskân Kanunu 2006'ya kadar yürürlükte kalsa da değişen koşullar nedeniyle Türkiye'nin göç politikasına hizmet edememiştir. Göç konusunda İskân Kanunu'na yardımcı olan Yabancıların Türkiye'de İkamet ve Seyahatleri Hakkında Kanun ve Pasaport Kanunu zaten göç politikalarına hizmet etmesi amacıyla çıkarılmamış kanunlardır.

1994 Yönetmeliği kapsam olarak geniş olsa da, farklı gerekçelerle ve çok sayıda insanın katılabileceği bir göç hareketine göre düzenlenmemiş ve 1994 yılının siyasi ve toplumsal özellikleriyle kalarak bir süre sonra güncelliğini yitirmiştir.

Son olarak 2013'te çıkarılan Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu'nun güncel ve daha kapsamlı bir kanun olmasının yanında dünyadaki göç politikalarından tamamen farklı bir yapıda ve 'sığınmacı' kavramını üç farklı başlığa ayırarak, esasen uluslararası hukukta karşılığı neredeyse olmayan bu kavramdan, üç yeni kavram daha üretir yapıdadır. Bu sebeple Türkiye'nin göç politikasını uluslararası hukukla birlikte değerlendirmek oldukça güçleşmektedir. Bu da göç konusunda Türkiye'deki bürokratik süreçlerin uzaması sonucunu doğurmaktadır.

Türkiye'nin yasal anlamda bağlı olduğu Cenevre Sözleşmeleri'ne getirdiği coğrafi sınır şartı, özellikle Suriye'den gelen göçlerin ardından yeniden gündeme gelmiştir. Türkiye'nin coğrafi sınır şartını kaldırarak gelen sığınmacıları mülteci olarak kabul etmesini isteyen çeşitli kesimler olsa da gerekli yasal altyapının yanında ekonomik, toplumsal ve siyasi hazırlık yapmadan böyle bir adım atmasının Türkiye'ye vereceği zararın büyüklüğü de göz önünde bulundurulmalıdır. Türk politikacıların bu yönde bir çağrının gelmemesi nedeniyle bir varsayım üzerinden gidilecek olursa, resmi rakamlara göre 2,5 milyon Suriyeli'nin -BMMYK raporu bu sayının 4 milyon düzeyinde olduğunu belirtmektedir- mülteci statüsüne geçirilmesi kısa vadede bu kişilerin tamamının Türk vatandaşı olmalarıyla sonuçlanacaktır. Türkiye nüfusunda bu düzeyde bir artışın uzun vadede yaratacağı etkilerin benzer kültürlerden olmayan bu iki toplum arasında kültür çatışmaları ve kutuplaşmaları tetikleyebileceği düşünülmektedir.

Bu çalışmada elde edilen bulgulara göre, Türkiye, Cenevre Sözleşmeleri'ndeki coğrafi sınır şartını kaldırarak ise Türk dış politikasını yöneten

bürokratlara öncelikle Türkiye'nin çok sayıda göç aldığı Afganistan, Pakistan, İran gibi ülkelerle AB ile imzaladığına benzer bir Geri Kabul Anlaşması imzalaması önerilmektedir. Böylece AB'nin Türkiye'ye gönderdiği Türk uyruklu olmayan kişiler de Türkiye'de kalmadan ülkelerine dönebilecekler ve Türkiye'nin bu anlamda yükü hafifleyecektir.

Çalışmamızda göç politikası ele alınan AB'nin ise uluslarüstü yapısına rağmen güçlü bir göç politikasına sahip olduğu düşünülmektedir. AB ülkeleri Avrupa ekonomilerinin üzerinde kurulduğu Ortak Pazar'ı korumak adına göç politikalarını gelişen olaylara göre geliştirmiştir.

Ancak Avrupa'ya çok sayıda mültecinin yönelmesi ve bu göçmenlerin özellikle Balkan ülkelerinden ileriye gidememesi özellikle kıtanın bu bölgesinde sorunlara sebep olmuştur. Ayrıca Balkanlar kıtanın ekonomik olarak çok gelişmemiş, Yunanistan ve Bulgaristan dışında AB üyesi olmayan ülkelerin olduğu bölgesidir. Mülteci akını özellikle bu ülkeleri zorlamaktadır. AB'nin ekonomik açıdan güçlü ülkeleri bu soruna kalıcı bir çözüm getirmezler ise mülteciler bu ülkeleri de bir şekilde aşarak kıtanın batısındaki ülkelere yöneleceklerdir.

AB'ye mülteciler konusunda getirilecek en büyük eleştiri, mülteciler konusunda karar alma işleyişinin oldukça yavaş olmasıdır. Avrupa Birliği'nin 2016 yılında 28 üyesi olan Avrupa Birliği'nin ortak bir karar ulaşması elbette kolay değildir. Ancak AB ülkelerinin çoğu mültecileri kabul etme konusunda uzun süre direnmiş ve sınırlarına kadar gelen sorunu görmezden gelmekte ısrar etmiştir. 2016 Eylül'ünde Viyana'da yapılan Mülteci Zirvesi'nden ortak bir karar çıkmamış ve sorunun çözümü bir süre daha ertelenmiştir.

AB'nin mülteci akınını durdurabilmek adına attığı en önemli adım ise Türkiye ile imzaladığı Geri Kabul Anlaşması'nın uygulanmasını öne çekerek zaman kazanması olmuştur. Bu anlaşmaya göre AB, sınırlarında yakaladığı ve Türkiye'den geldiğini belirlediği kişileri Türkiye'ye göndermekte ve Türkiye'de bu kişileri kabul etmektedir. Bunun karşılığında Türkiye, aldığı her sığınmacı için topraklarındaki bir kişiyi AB ülkelerinde kalması için yasal yollardan göndermektedir. Böylece AB, düzensiz olan göç akınını büyük ölçüde düzenli hale getirmiştir.

Ayrıca bu anlaşmayla beraber Türkiye'ye vize serbestisi vermeyi taahhüt eden AB, Türkiye'nin 72 koşulun tamamını yerine getirmemesi sebebiyle bu vaadini henüz gerçekleştirmemiştir. Aslında Türkiye, 72 koşulu da karşılarsa AB'nin Türkiye'ye vize serbestisi vermesi kesin değildir ancak bu konuda Türkiye, uzun yıllardır beklediği AB ülkelerine vizesiz geçiş serbestisini elde etme konusunda önemli bir fırsatı kaçırdığı düşünülmektedir.

Çalışmamızda belirttiğimiz üzere Türkiye'ye vize engeli koyması Türkiye - AB arasında 1973'te imzalanan Katma Protokol'ün 41. maddesine açıkça aykırı olsa da ortada edimsel bir durum vardır ve Türk vatandaşları 1980'li yılların başından bu yana AB ülkelerine ancak vize ile girebilmektedir. Gelinek noktada AB hem Geri Kabul Anlaşması'nı imzalayarak göç akınını büyük ölçüde kontrol altına almış, hem de çeşitli çekincelerinin olduğu Türkiye'ye vize serbestisi verme konusunda bir süre daha bekleyebilme şansı kazanmıştır.

Türkiye ise Geri Kabul Anlaşması imzalayarak, AB üyeliğine bir adım daha yaklaştıysa da, AB, 2016 yılının ikinci yarısından sonra Türkiye'de başlayan OHAL süreci ve bu süreçte çok sayıda kamu personelinin çıkarılması konusunda, Türkiye adına karar verici konumdaki Türkiye Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'la ters düşmüştür. Yaşanan siyasal gelişmenin ardından Türkiye ve AB birbirinden uzaklaşmış ve hatta aralarındaki müzakereler dondurulmuştur. 2017 Nisan'ında ilişkiler biraz daha gerilmiş ve AB Parlamenterler Meclisi, AB üyeliği için izleme sürecinden 2004'te çıkardığı Türkiye'yi yeniden izleme sürecine alarak ilişkileri bir bakıma 2004'ten önceki sürece geri götürmüştür.

2011 yılında Suriye'de başlayan iç savaşın ardından, Suriye halkının en az dörtte biri ülke topraklarını terk ederek komşu ülkelerin sınırlarında yaşamaya başlamış ve Suriye'nin İsrail dışında tüm komşuları ve Mısır, Suriyeli sığınmacılara kapılarını açmıştır. Suriyelilerin kaçtığı ülkelerin başında ise Türkiye gelmektedir. Suriye'deki karışıkların ülkenin kuzeyinde yoğunlaşması bu bölgedeki insanların kendilerine en yakın ülke olan Türkiye'ye yönelmeleri sonucunu doğurmuştur. Suriyeli sığınmacıların sayısı artıkça ve Türkiye'deki kamplar yetersiz kaldıkça Türkiye, Suriyeliler için ara hedef olmuştur. Suriyeliler, Avrupa ülkelerine geçiş için

çoğunlukla yasa dışı yolları deneyerek göç girişiminde bulunmuşlardır. Bu girişimler çoğunlukla başarısızlıkla sonuçlanmış ve çok sayıda Suriye vatandaşı Akdeniz’de yaşanan kazalarda hayatını kaybetmiştir.

Suriyelilerin Türkiye’ye sığındığı 2011’den başlayarak Türk basınında sığınmacıları konu alan haberler ağırlıklı olarak siyasetçilerin söylemleri üzerinden gündeme gelmiştir. Suriye’de devam eden çatışmalarda Türkiye’nin de taraf olması haberleri çoğunlukla bu eksene kaydırarak, göç haberleri ise çatışma haberlerinin sonundaki detay olarak yer almıştır. Ancak Suriyeli sığınmacıların kamplardan ayrılarak Türkiye topraklarına düzensiz olarak dağıldıkça, Suriyelilerin Türkiye’deki varlığı gündemde daha fazla yer almıştır. Çalışmamızda ele alınan Şubat 2016, Suriyeli sığınmacıların Türkiye’ye gelişinin üzerinden 58 ay geçtiği ve sayılarının uzun süredir milyonlarla ifade edildiği ve aynı zamanda Suriyeli sığınmacıların göç hareketlerinin yalnızca Türkiye’nin sorunu olmadığı dönemdir.

Bahsedilen dönemde Türkiye’de en çok baskı yapan gazetelerden Hürriyet ve Sabah’ın Suriyeli sığınmacılara bakışı, bu çalışmanın sonucunda öğrenilmek istenen olgudur. İki gazetenin 29’ar sayısı incelenerek seçilen haberlere içerik ve söylem çözümlemesi uygulanmış ve bazı sonuçlara ulaşılmıştır.

Hürriyet gazetesini ele aldığımızda görülmektedir ki, gazete Suriyeli sığınmacılarla ilgili haberlere önem vermektedir. Sığınmacıları ötekileştiren bir üsluptan uzak duran gazete, Şubat ayı boyunca Suriyeli sığınmacılarla ilgili günde ortalama 2,58 haber yapmış bu haberlerin çoğunu fotoğraflı vermiştir. Hürriyet’in sığınmacılarla ilgili haberlerini konularına göre sınıflandırdığımızda, haberlerin siyasilerin söylemleri ağırlıklı olmak üzere sığınmacı akınları, sığınmacıların Türkiye’deki yaşam koşulları, uluslararası kuruluşlardan yapılan açıklamalar ve AB ülkelerinin sığınmacı politikaları gibi geniş bir yelpazede ele alındığı görülmektedir.

Ayrıca haberlerin gazete içinde yerleştirildiği kategorilere bakıldığında Hürriyet’in Suriyeli sığınmacılarla ilgili haberleri yurt haberleri ve dış haberler kategorisinde ele aldığı görülmektedir. Suriyeli sığınmacıların Türkiye’de kalmalarıyla ilgili maddi koşulların Türkiye tarafından sağlanması ve yapılan anket çalışmasına göre toplumda Suriyeli sığınmacıların Türk ekonomisine olumsuz etkisi

olduğuna yönelik kuvvetli bir görüş olmasına karşın, Hürriyet gazetesinin ekonomi servisi çalışanlarının biri dış kaynaklı olmak üzere bir ayda yalnızca üç haber üretmiş olması, gazetenin yayın politikasını belirleyenlerce ele alınması gereken bir sorun olduğu düşünölmektedir.

Buna karşın Hürriyet’in sığınmacılarla ilgili haberlerini Türk toplumunun sosyal yaşantısından soyutlanmış bir biçimde sunmasının, haberde farklı görüşlere yer vermemesinin gazetenin bu yayın politikası anlamındaki en büyük eksikliği olduğu düşünölmektedir. Kendisini “Türk basınının amiral gemisi” olarak tanımlayan Hürriyet gazetesinin, en az 2,5 milyon Suriyeli’nin Türkiye’deki sosyal yaşama etkisini ele aldığı haberlerin sayısının çok az olmasından daha da kötü olansa bu haberlerin gazetenin iç sayfalarında küçük sütunlarla verilmesidir. Gazetenin bu tercihinin, Türk toplumunun haber alma hakkına gölge düşürdüğu düşünölmekte ve gazetenin bu anlamda da yayın politikasını gözden geçirmesi önerilmektedir.

Gazetenin Türk toplumunu doğrudan ilgilendiren haberlerini çoğunlukla kendi mutfağında üretilmeyen metinlerin oluşturması da dikkate değeri bir başka konudur. Hürriyet, Suriyeli sığınmacılara Türkiye’de çalışma izninin verildiği haberini Türkiye’den bir siyasinin demecinden ya da Resmi Gazete kaynağından değil, Reuters Haber Ajansı’nın bir haberine dayandırarak okuyucusuna sunmuştur. Suriyeli sığınmacıların bir işte çalışma oranının Türk vatandaşlarından daha yüksek olmasını konu alan “Göçmenler iş’te daha şanslı” başlıklı haber ise Hürriyet muhabiri tarafından hazırlanmış gibi görünse de, haberin tüm verileri OECD raporundan alınmıştır. Gazete bu iki haberi de yorumsuz sunmuştur.

Gazetenin kendi ürettiği haberler arasında en çok dikkat çeken haber ise Kilis’teki Suriye başlıklı iki günlük yazı dizisidir. Bu haberde Suriyeli sığınmacılarla ilgili çeşitli görüşlere yer verilerek dengeli bir haber kurulmuştur. Bu haberde üzerinde durulması gereken konu ise, Hürriyet gazetesinin görüş belirtmeyerek doğrudan aktardığı siyasilerin söylemleri dışında, AB’nin Suriyeli sığınmacılar konusundaki politikasını açıkça eleştirdiği bir habere yer vermiş olmasıdır. Gazete AB’nin politikaları hakkındaki düşüncelerini doğrudan sunmamış, Kilis’teki Suriye yazı dizisi ve bu yazı dizisindeki haberlerde görüşüne başvuru olan kişilerin demeçleri

üzerinden ifade etmiştir.

Hürriyet gazetesinin Suriyeli sığınmacıları konu alan haberlerinde düştüğü bir diğer hata da sığınmacıları çoğunlukla mülteci olarak tanımlamasıdır. Türk mevzuatı incelendiğinde Suriyeli sığınmacıların mülteci olarak tanımlanamayacağı açıkça görülmektedir. Hürriyet gazetesinin aynı haberde mülteci, sığınmacı ve göçmen kavramlarını beraber kullanması, gazete muhabirlerinin ve yazı işleri çalışanlarının bu üç tanımın birbiriyle aynı anlama geldiğini sandıklarını düşündürmektedir. Ancak çalışmamızda da belirtildiği gibi bu üç kavram birbirinden farklı kapsamlara sahiptir. Hürriyet gazetesi ya çalışanlarını bu tanımlar konusunda bilinçlendirerek haberlerindeki hataları düzeltmeli ya da haberlerini göç konusunda uzman, ulusal ve uluslararası mevzuatını, kısaca göç söylemini iyi bilen çalışanlarla hazırlamalıdır.

Çalışmamızda ele alınan diğer gazete olan Sabah gazetesi de Suriyeli sığınmacılarla ilgili haberlere ilgi göstermiştir. Şubat 2016 döneminde Suriyeli sığınmacılarla ilgili haberlere günlük 2,34'lük ortalamayla neredeyse Hürriyet gazetesi kadar yer veren Sabah gazetesi bu haberlerin çoğunda fotoğraf kullanmıştır. Sabah'ın sığınmacılarla ilgili haberleri konularına göre sınıflandırıldığında, siyasilerin söylemlerinin ilk sırada olduğu ve bunların içinde Türk siyasilerinin söylemlerinin büyük bir yer tuttuğu gözlenmiştir. Siyasilerin söylemlerini aktaran haberlerin ardından, Türkiye'ye yönelen sığınmacı akınları, sığınmacıların Türkiye'deki yaşam koşulları, Avrupa'ya yasa dışı yollardan geçmek isteyen sığınmacıların yakalanmasına ilişkin haberler de gazetenin sıkça yer verdiği haber konuları arasında yer almıştır. Gazete, söylemlerinde Suriyeli sığınmacıları dışlayan ya da ötekileştiren bir üsluba yönelmemiştir.

Bunun yanında haberlerin Sabah gazetesi içinde yerleştirildiği kategorilere bakıldığında gazetenin Suriyeli sığınmacılarla ilgili haberleri ağırlıklı olarak yurt haberleri ve dış haberler kategorisinde ele aldığı belirlenmiştir. Sığınmacıların maddi koşullarının Türkiye tarafından sağlandığı ve bu çalışma için yapılan anketin sonuçları göz önünde bulundurulduğunda Türk toplumunda Suriyeli sığınmacıların Türk ekonomisine olumsuz etkisi olduğuna ve sığınmacıların Türkiye'de işsizliği arttırdığına yönelik kuvvetli bir görüş bulunmasına karşın, Sabah gazetesinin

ekonomi servisi çalışanlarının bir ayda yalnızca üç haber üretmiş olması, gazetenin yayın politikasını belirleyenlerce ele alınması gereken bir sorun olduğu düşünülmektedir.

Sabah'ın sığınmacılarla ilgili haberlerinde Türk toplumunu merkeze almaması, gazetenin önemli eksikliği olarak değerlendirilmiştir. Sığınmacıların sayısının milyonlarla ifade edildiği bir dönemde Türk basınının en çok baskı yapan ve “Türkiye'nin gazetesi” sloganıyla yayın yapan Sabah gazetesinin, sığınmacıların Türkiye'deki sosyal yaşama etkisini konu alan haberlere çok az yer vermesi ve bu haberlerin gazetenin çok fazla dikkat çekmeyen iç sayfalarında ele alması da Sabah'ın yayın politikasını sorgulaması gerektiğini düşündüren bir başka konudur.

Sabah gazetesinin Türk hükûmetini 2002'den bu yana yöneten ve Suriyeli sığınmacıların Türkiye gelişindeki karar organı olan Adalet ve Kalkınma Partisi'yle yakın ilişkileri gazetenin yayın politikasına etki eden en önemli olgudur. Bu nedendir ki Sabah gazetesinin Türk hükûmetine olumsuz bir eleştiri getirmesi olanaklı değildir. Bu gazetenin yayınladığı tüm haberlerin Türk hükûmetini destekleyecek ve uygulanan her politikanın ülke için yararlı olduğunu savunması beklenmektedir. Çalışmamız sırasında incelenen haberler bu beklentiye destekler niteliktedir.

Sabah gazetesinin Suriyeli sığınmacılarla ilgili ürettiği kayda değer haberlerin başında 15 Şubat 2016'da sunulan “Kilis dünyaya insanlık dersi veriyor” başlıklı haberdur. Suriyeli sığınmacıların Kilis nüfusu kadar bir sayıya ulaşmasını çıkış noktası alan haber, Kilis Valisi ve Kilis Belediye Başkanı ile yapılan söyleşiyile hazırlanmıştır. Bu haberde kentin iki yöneticisinin AB'ye yönelttiği eleştirilere Sabah gazetesi de yorumlarıyla katılmış ve bu konudaki görüşünü Kilis'te yaptığı haber üzerinden ifade etmiştir. Bu haberde dikkat çeken bir diğer unsur da sığınmacıların ‘misafir’ kavramıyla tanımlanmasıdır.

Suriyeli sığınmacılarla ilgili kavramların kullanılmasında Sabah gazetesinin de hatalı kullanımları dikkat çekici düzeydedir. Gazete, Suriyeli sığınmacıları çoğunlukla ‘mülteci’ olarak tanımlamıştır. Bu hatalı tanımlamaların yanında olumlu sayılabilecek durum ise gazetenin haberlerinde en çok kullandığı ikinci kavramın

‘sığınmacı’ kavramı olması ve bu kavramı Hürriyet gazetesinin kullandığından iki kat daha fazla kullanmasıdır. Bu anlamda Sabah gazetesinin çalışanları ulusal ve uluslararası mevzuata daha hâkim ve yaptığı tanımlamalarda Hürriyet gazetesindeki meslektaşlarına göre çok daha bilinçlidir. Ancak aynı haberde sığınmacı, göçmen ve mülteci tanımlarının bir arada kullanılması da söz konusudur. Gazete çalışanlarının bu anlamda kendilerini geliştirmeleri ya da Sabah gazetesi yönetiminin göç konusunda uzman habercilerle haber yapması gerekmektedir.

Bu iki gazetenin ortak değerlendirmesi yapıldığında olumlu yönlerinin sığınmacılarla ilgili haberlere önem vermeleri ve bu haberleri sunarken Suriyeli sığınmacıları hedef göstermeyen bir üslubu tercih etmiş olmaları düşünülmektedir. İki gazetenin de en önemli eksiğinin, yayınladığı haberlerde Türk toplumunda Suriyeli sığınmacıların gelişiyile yaşanan değişimi sütunlarına yeterince taşımamaları, taşısalar da kendi muhabirleri tarafından üretilmeyen bu haberlere gazetenin iç sayfalarında sunmalarıdır.

İki gazetenin çalışanları da göç konusunda yeterince uzman değildir. Gazetelerde yer alan göç haberleri de bu nedenle kavram kargaşalarıyla dolu ve okuyucuları yanıltacak bilgilerle doludur.

İki gazetenin de okuyucularına sunduğu haberlerde göç konusunda yasalarla çizilmiş sınırların dışında bir bakış açısına rastlanmamıştır. Avrupa Birliği tarafından oluşturulan ve uygulanan göç politikası, Türkiye’ye göre daha farklı dinamikler üzerine kurulmuştur ve öncelikle ekonomik kaygılar gözetilerek uygulanmaktadır. Türkiye’nin göç politikası incelendiğinde kanunların ekonomik değil toplumsal ve siyasi temelli oluşturulduğu görülmektedir.

Çalışmamıza konu olan dönemdeki haberler hatırlandığında AB ülkeleri arasında mültecilerle ilgili zirveleri konu alan haberlerde, göçün ekonomik boyutunun nasıl paylaşılacağı konuları tartışılmakta, Türkiye’de ise sığınmacıların toplumsal hayata uyum sağlama çabaları ve yeni akınlara karşı nasıl önlemlerin alınacağı konuları ön plana çıkmaktadır. Dolayısıyla farklı gerekçelerle çıkarılan yasalar, siyasetçi ve bürokratları yasanın çıkarılış amacına göre hareket etmeye, gazetecileri de haberlerinde yasanın çıkarılışında güdülen kaygıyı topluma önemli

olarak sunmaya yönelmektedir.

Çalışmamızda haberlerin gazeteler içinde dağılımını ve haberlerin konularına göre dağılımının gösteren tablolardaki veriler hatırlandığında Türk basınında göç haberlerinin çoğunlukla siyasi temelli oluşturulduğu sonucuna ulaşılmaktadır.

Gazetelerin genel değerlendirmesinin sonucunda ortaya çıkmıştır ki, çalışmanın giriş bölümünde açıklanan varsayımların bir kısmı doğrulanmış, bir kısmı ise karşılıksız kalmıştır. Buna göre, her iki gazetenin Suriyeli sığınmacılara olumlu yaklaşımdan çok olumsuz yaklaşmayacağı, Suriyeli sığınmacıların savaştan kaçarak ve canlarını kurtarmak amacıyla Türkiye'ye geldiklerinin vurgulanacağı, sığınmacıların topluma olumsuz bir algıyla sunulmayacağı öngörülerinin çalışmanın sonunda her iki gazete için de karşılık bulduğu görülmektedir.

Türk toplumunda sığınmacılara yönelik olumsuz düşüncelerin haberlerde yer alacağı varsayımının doğruluğunun yalnızca Hürriyet gazetesinin haberlerinde doğrulanması nedeniyle bu varsayımın tam anlamıyla karşılık bulduğunu söylemek doğru olmayacaktır.

Bunun yanında Suriyeli sığınmacıların Türkiye'ye gelmesiyle ülkede yaşanan sosyal ve ekonomik değişikliklere de değinecekleri tahmini ise karşılık bulmamıştır. Gazetelere yapılan eleştirilerde belirtildiği üzere, her iki gazete de bu konudaki haberlere gazete sayfalarında çok az yer vermiş, verdikleri haberlerde de söylemlerini belli edecek yorumlardan kaçınmışlardır.

Oysa var olma amaçlarının topluma bilgi vermek ve yaşanabilecek olumsuzlukları önceden bildirerek toplumda kamuoyu oluşturmaya çalışmak olması gereken gazetelerin, bu çalışmada ele alınan ve Türkiye'de en çok satış yapan gazetelerden olan iki örneğine bakıldığında gazetelerin Türkiye'de yaşanabilecekler hakkında bir öngöründe bulunmadığı ve yaşanmış olayları satırlarına taşıyarak özel haberlere yönelmediği görülmektedir.

Çalışmamızın son bölümünde yapılan bir diğer uygulama Küçükçekmece evreninden alınan 150 kişilik örnekleme yapılan anket çalışması ve çıkan sonuçların gazetelerin söylemleriyle karşılaştırılmasıdır.

Çalışmamızın bu amacına ulaşabilmesi için, anket katılımcılarına Suriyeli sığınmacılarla ilgili yöneltilecek 26 sorunun, gazetelerin söylemini anlayabilmek için uygulanan çözümleme yöntemleriyle uyularak seçilmesi gerektiği düşünülmüştür. 7 alt başlıkta gruplanan sorularla ilgili sonuçlar, hem katılımcıların tamamının görüşleri hem de katılımcıların sahip olduğu çeşitli özelliklerin ekseninde yeniden yorumlanarak sunulmuş ve katılımcıların Suriyeli sığınmacılarla ilgili algısını etkileyen etkenler anlaşılmaya çalışılmıştır.

Yapılan anketin ardından ortaya çıkan sonuca göre, Küçükçekmece evreninden alınan örnekleme oluşturan anket katılımcılarının Suriyeli sığınmacılarla ilgili algısı, Hürriyet ve Sabah gazetelerinin okuyucularına sunduğu algı kadar olumlu değildir. Katılımcılar Suriyeli sığınmacıların yardıma muhtaç olduğu konusunda görece daha olumlu bir tutumu benimseseler de, sığınmacıları Türkiye'nin son yıllarda yaşadığı ve gelecekte yaşayacağı sorunların nedenlerinden biri olarak görmektedir.

Anket çözümlemesinin yorumlama aşamasında katılımcıların bir gazete okuyup okumamaları ya da takip ettikleri gazetenin Hürriyet ya da Sabah olmasının görüşlerine doğrudan bir etkisi olduğu gözlenememiştir. Buradan hareketle başlangıçta ifade edilen Hürriyet ve Sabah gazetesinin Suriyeli sığınmacılar konusunda kamuoyu oluşturmada başarısız olacağı varsayımı doğrulanmıştır.

Türk basınının Türk toplumunda kamuoyu oluşturmamasının temel nedeninin gazetelerin sahiplik yapıları ve Türkiye'deki basın-iktidar ilişkilerinde iktidar lehine bir üstünlüğün görülmesindendir. Türk siyasi tarihinde iktidarlar, genellikle basını kontrol altında tutmaya yönelik politikalar sergilemişler ve bu anlamda basın özgürlüğünü engelleyici bir kültüre ön ayak olmuşlardır. İktidarların güdümünde ya da kontrolünde olan basın-yayın organlarında muhalif düşünceler, yine iktidarların istediği düzeyde yer bulmuş ve böylece iktidar karşıtı görüşlerin filizlenmesi ve geniş kitlelerde karşılık bulması önlenmeye çalışılmıştır.

Türkiye'nin Suriyeli sığınmacıları kabul etmesiyle başlayan süreçte Türkiye'nin olumlu çabaları kadar, olumsuz sonuçlanan yönelimleri de olmuştur. İçinde siyaset, ekonomi, kültür ve sosyal düzen gibi pek çok değişkeni barındıran

göç sürecinde elbette tek bir doğrudan söz edilmesi olanaksızdır. Ancak kamuoyu oluşturmada en etkili araçlardan olan basının tek bir görüş çevresinde şekillenmesi yaşanabilecek bir takım olumsuzlukların daha geç fark edilmesine neden olacaktır.

Yapılan bu çalışmanın, başta Türk basınında en çok baskı yapan gazeteler olmak üzere tüm medya organlarının yayın politikalarını, kamuoyu oluşturma becerisini ve çalışanlarının alan bilgisini sorgulayarak toplumun doğru haber alma hakkına hizmet edecek girişimlerde bulunması, Suriyeli sığınmacıların gelişinin ardından oluşacak sosyal düzene ilişkin yazına öncülük edecek eserlerden biri olması, haber içeriklerini konu alan çalışmalarda haber çözümlemelerinin birden fazla yöntem kullanılarak daha doğru sonuçlara ulaşmada olumlu bir örnek olması, göç yazınında ve göç haberlerinde hazırlanacak yeni metinlerde yaşanacak kavram kargaşalarını önlemede önemli bir yer tutması ve böylece sosyal bilimlere yapacağı katkılarla pek çok yeni çalışmaya öncülük etmesi arzulanmıştır.

KAYNAKÇA

- ABDULLAH, Ö. F.: **Suriye Dosyası**, İstanbul, Akabe Yayınevi. 1985
- AKDEMİR, S.: 2000 **Suriye'deki Etnik ve Dini Yapının Siyasi Yapının Oluşmasındaki Rolü**, Ankara: Avrupa Stratejik Araştırmalar Merkezi Yayınları.
- AL JAZEERA, 2015 “Ateşin Yandığı An”, **Al Jazeera**, Aralık 17, 2015, (Çevrimiçi) <http://www.aljazeera.com.tr/haber/atesin-yandigi>, 19 Ekim 2016.
- ALSAN, Z.M.: 1950 “1949 Cenevre Sözleşmeleri”, **Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**. S: 3 C: 7 Ankara, Ankara Üniversitesi.
- AMNESTY INTERNATIONAL: 2009 **İki Arada Bir Derede**, Londra, Amnesty International Publications.
- ARSLAN, M. İ.: 2012 **The Paradoxes of European Union Immigration Policy and Its Repercussions on Turkish-EU Relations**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara, ODTÜ.
- AVRUPA KOMİSYONU: 2015 “Joint Foreign and Home Affairs Council: Ten point action plan on migration”, **Avrupa Komisyonu**, Nisan 20, 2015, (Çevrimiçi), http://europa.eu/rapid/press-release_IP-15-4813_en.htm, 8 Şubat 2015.
- AVRUPA KONSEYİ: 1989 **The European Council: Madrid, 26-27 June 1989**, Brüksel, Bulletin of the European Communities.
- AVRUPA KONSEYİ: 2015 “Justice and Home Affairs Council, 22/09/2015”, **Avrupa Konseyi**, Eylül 22, 2015, (Çevrimiçi), <http://www.consilium.europa.eu/en/meetings/jha/2015/09/22/>, 8 Şubat 2017.
- AVRUPA KONSEYİ: 2015 “European Council meeting (17 and 18 December 2015) – Conclusions”, **Avrupa Konseyi**, Aralık 18, 2015, (Çevrimiçi), <http://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-28-2015-INIT/en/pdf>, 8 Şubat 2017.

- AVRUPA
KONSEYİ: 2016 “EU-Turkey statement, 18 March 2016”, **Avrupa Konseyi**, Mart 18, 2016, (Çevrimiçi), http://www.consilium.europa.eu/press-releases-pdf/2016/3/40802210113_en.pdf, 16 Şubat 2017.
- AVŞAR, Z.,
TUNÇALP, Z.S.: 1995 **Sürgünde 50. Yıl Ahıska Türkleri**, Ankara, TBMM Kültür, Sanat ve Yayın Kurulu, No: 73.
- AYDIN, G: 2016 “Nobel'lik ensar muhacir kenti: Kilis”, **Hürriyet**, Şubat 15, 2016, (Çevrimiçi), <http://www.hurriyet.com.tr/nobellik-ensar-muhacir-kenti-kilis-40054528>, 11 Mayıs 2017.
- BBC: 2013 “Key Free Syria Army rebel 'killed by Islamist group'”, **British Broadcasting Corporation**, Haziran 12, 2013, (Çevrimiçi), <http://www.bbc.com/news/world-middle-east-23283079>, 8 Şubat 2017.
- BBC: 2015 “AB, Akdeniz'de ölüm yolculuklarını neden durduramıyor?”, **British Broadcasting Corporation**, Nisan 20, 2015, (Çevrimiçi), http://www.bbc.com/turkce/haberler/2015/04/150420_facia_ab_gocmen, 8 Şubat 2017.
- BBC: 2015 “Migrant crisis: Austria 'to end emergency migrant measures'” **British Broadcasting Corporation**, Eylül 7, 2015, (Çevrimiçi), <http://www.bbc.com/news/world-europe-34169726>, 8 Şubat 2017.
- BEDERMAN D. J.: 2001 **International Law in Antiquity**, Cambridge, Cambridge University Press.
- BIJAK J.: 2006 “Forecasting International Migration: Selected Theories, Models and Methods”. **Central European Forum for Migration Research Working Paper 4**. Varşova, Central European Forum for Migration and Population Research.
- BİRGÜN: 2017 “Nurcan Önder: Suriyeliler kayıt dışı çalışmayı kendileri tercih ediyor”, **Birgün**, Mayıs 18, 2017, (Çevrimiçi), <http://www.birgun.net/haber-detay/nurcan-onder-suriyeliler-kayit-disi-calismayi-kendileri-tercih-ediyor-160202.html>, 31 Mayıs 2017.
- BİRLEŞMİŞ
MİLLETLER: 1951 **Mültecilerin Hukuki Durumuna Dair Sözleşme**, New York: Birleşmiş Milletler.

- BİRLEŞMİŞ
MİLLETLER: 1954 **Vatansız Kişilerin Statüsüne İlişkin Sözleşme**, New York: Birleşmiş Milletler.
- BLACK, I.: 2016 “Report on Syria conflict finds 11.5% of population killed or injured” **The Guardian** (Çevrimiçi), <https://www.theguardian.com/world/2016/feb/11/report-on-syria-conflict-finds-115-of-population-killed-or-injured> - 2 Şubat 2017.
- BMMYK “Syria Regional Refugee Response”, **Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği**, Mayıs, 2017, (Çevrimiçi), <http://data.unhcr.org/syrianrefugees/asylum.php>, 5 Şubat 2017.
- BMMYK TÜRKİYE “Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği”, **Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği**, (t.y.), (Çevrimiçi), <http://www.unhcr.org/turkey/home.php?page=52>, 12 Ekim 2016.
- BMMYK TÜRKİYE “Mülteciler”, **Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği**, (t.y.), (Çevrimiçi), <http://www.unhcr.org/turkey/home.php?page=72>, 13 Ekim 2016.
- BMMYK TÜRKİYE “Sığınma Başvuru Sahipleri”, **Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği**, (t.y.), (Çevrimiçi), <http://www.unhcr.org/turkey/home.php?page=61>, 13 Ekim 2016.
- BMMYK TÜRKİYE “Yerlerinden Edilmiş ve Vatansız Kişilere Destek” **Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği**, (t.y.), (Çevrimiçi), <http://www.unhcr.org/turkey/home.php?page=8> - 16 Ekim 2016.
- BMMYK
TÜRKİYE: 2011 “Convention and Protocol Relating to the Status of Refugees (2011)”, **Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği**, (t.y.), (Çevrimiçi), <http://www.unhcr.org/3b66c2aa10>, 12 Ekim 2016.
- BMMYK
TÜRKİYE: 2015 “UNHCR: Suriyeli mültecilerin toplam sayısı ilk kez 4 milyonu geçti”, **Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği**, Temmuz 9, 2015, (Çevrimiçi), <http://www.unhcr.org/turkey/home.php?content=648>, 11 Ekim 2016.

- BOZKURT E.,
ÖZCAN M.,
KÖKTAŞ A.: 2005 **Avrupa Birliği Temel Mevzuatı**, Ankara, Asil Yayın Dağıtım.
- BOZKURT, G. S.: 2010 “Tito Sonrası Dönemde Eski Yugoslavya Bölgesindeki Türkler ve Müslümanlar”, **Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi** X/2 (Kıs 2010), İzmir, Ege Üniversitesi Yayınları.
- BUNYAN T.: 1997 “From Trevi to Maastricht” **Key texts on Justice and Home Affairs in the European Union Volume 1** (1976-1993), Londra: Statewatch, (Çevrimiçi), <http://www.statewatch.org/semidoc/assets/files/keytexts/ktintro.pdf>, 22 Ekim 2016.
- BÜYÜKKANTARCI
IOĞLU S.N.: 2012. “Söylem İncelemelerinde Eleştirel Dilbilimsel Boyut: Eleştirel Söylem Çözümlemesi ve Ötesi”, **İletişim Araştırmalarında Yöntemler** (yayımlayan B. Yıldırım), Konya, Literatürk s. 161-197.
- CARRERA, S.: 2009 “In Search of the Perfect Citizen?: The Intersection Between Integration, Immigration and Nationality in the EU”, **Immigration and Asylum Law and Policy in Europe**, 17, Leiden, Martinus Nijhoff.
- CASTLES S.,
MILLER M. J.: 2003 **The Age of Migration**. Basingstoke, Hampshire and London, MacMillan Press.
- CASTLES, S., VE
MILLER, M. J.: 1998 **The Age of Migration**. New York, The Guilford Press.
- CİHANGİR, F.: 2015 Türkiye’deki Suriyeliler’in Hukuki Statüsü Üzerine Bir Çalışma, **Akademik Perspektif**, Şubat 23, 2015, (Çevrimiçi), <http://akademikperspektif.com/2015/02/23/turkiyedeki-suriyelilerin-hukuki-statusu-uzerine-bir-calisma/>, 21 Ekim 2016.
- CLASSORA “Ranking of the Fastest Growing Economies (2010)” **Classora**, Eylül 8, 2015, (Çevrimiçi), <http://en.classora.com/reports/j30851/ranking-of-the-fastest-growing-economies?id=308&groupCount=50&startIndex=51&version=2010>, 7 Şubat 2017.

- CLASSORA “Ranking of the World's Richest Countries by GDP (2012)”, **Classora**, Nisan 12, 2016, (Çevrimiçi), <http://en.classora.com/reports/t24369/ranking-of-the-worlds-richest-countries-by-gdp?edition=2012&entry=q20052564>, 7 Şubat 2017.
- ÇİMEN A.,
YILDIRIM S.: 2012 “The Likely Economic Effects of Turkish Membership on the European Union (EU): A Short Term Analysis”, **Yönetim Bilimleri Dergisi** Cilt: 10, Sayı: 20 Çanakkale, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Biga İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi.
- DANIŞMAN J.:
2016 “Türkiye güvenli ülke mi?”, **Deutsche Welle Türkçe**, Nisan 22, 2016 (Çevrimiçi) <http://www.dw.com/tr/t%C3%BCrkiye-g%C3%BCvenli-%C3%BClke-mi/a-19206661>, 21 Şubat 2017.
- DEUTSCHE
WELLE TÜRKÇE:
2016 “Balkan ülkelerinin mülteci krizine bakışı”, **Deutsche Welle Türkçe**, Eylül 24, 2016, (Çevrimiçi), <http://www.dw.com/tr/balkan-%C3%BClkelerinin-m%C3%BClteci-krizine-bak%C4%B1%C5%9F%C4%B1/a-35880361>, 5 Haziran 2017.
- DOĞANAY, F.:
1997 “Türkiye’ye Göçmen Olarak Gelenlerin Yerleşimi”, Toplum ve Göç, **II. Sosyoloji Kongresi Bildirileri**, Ankara, DİE Matbaası.
- DUT, B.: 2016 “‘Neden Ülkelerinde Kalıp Savaşmıyorlar’ Sorusuna Suriyelilerden Yanıt”, **Bianet**, Ekim 29, 2016, (Çevrimiçi), <http://bianet.org/biamag/insan-haklari/180084-neden-ulkelerinde-kalip-savasmiyorlar-sorusuna-suriyelilerden-yanit>, 3 Şubat 2017.
- DÜVELL, F.: 2006 “Questioning Conventional Migration Concepts: The Case of Transit Migration”, **Gaps and Blindspots of Migration Research**, Budapeşte, Central European University.
- EKİNCİ, M.U.: 2016 “Türkiye - AB Geri Kabul Anlaşması ve Vize Diyalogu”, **Siyaset, Ekonomi ve Toplum Araştırmaları Vakfı**, 2016, (Çevrimiçi), http://file.setav.org/Files/Pdf/20160521180027_turkiye-ab-geri-kabul-anlasmasi-ve-vize-diyalogu-pdf.pdf, 6 Şubat 2017.

ETİMOLOJİ TÜRKÇE	Mülteci Kelime Kökeni, Etimoloji Türkçe , t.y., (Çevrimiçi), https://www.etimolojiturkce.com/kelime/m%C3%BClteci , 18 Ekim 2016.
EUR-LEX: 2002	“Council Framework Decision of 13 June 2002 on combating terrorism”, The Council of the European Union , Haziran 13, 2012, (Çevrimiçi), http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex:32002F0475 , 13 Şubat 2017.
EUR-LEX: 2016	“Third Report on progress by Turkey in fulfilling the requirements of its visa liberalisation roadmap” The Council of the European Union , Mayıs 4, 2016, (Çevrimiçi), http://eur-lex.europa.eu/legal-content/DE/TXT/?uri=CELEX%3A52016SC0161 , 13 Şubat 2017.
EUROPEAN COMMUNITIES: 1987	Treaties establishing the European Communities Treaties amending these Treaties Single European Act , Lüksemburg, Office for Official Publications of the European Communities.
EUROPEAN STABILITY INITIATIVE: 2016	“Türkiye’nin Vize Serbestleşmesi”, European Stability Initiative , Mayıs 4, 2016, (Çevrimiçi), goo.gl/em73D1 , 13 Şubat 2017.
EUROSTAT: 2017	“Asylum statistics”, Eurostat , Mart 13, 2017, (Çevrimiçi), http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Asylum_statistics , 21 Şubat 2017.
FAİST T.: 2000	The Volume and Dynamics of International Migration and Transnational Social Space , Oxford, Clarendon Press.
GARDNER R. W.: 1981	“Macrolevel Influences on the Migration Decision Process”, Migration Decision Making Multidisciplinary Approaches to Microlevel Studies in Developed and Developing Countries (yayımlayan G. F. De Jong vd.). New York, Pergamon Press.
GEDDES, A.: 2001	“Migration Policy in an Integrating Europe”. European Community Studies Association , Madison, Wisconsin.

- GENÇ, D.: 2009 “Europeanization of National Immigration Policies”, **Bahçeşehir Üniversitesi Dergisi**, 2009, (Çevrimiçi) http://www.ibrarian.net/navon/paper/europeanization_of_immigration_policy.pdf?paperid=17372081, 19 Ekim 2016.
- GENÇLER, A.: 2005 “Avrupa Birliği Göç Politikası”, **Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi**, 49, İstanbul, İstanbul Üniversitesi Yayınları.
- GERAY, C.: 1962 Türkiye’den ve Türkiye’ye Göçler, **Türk İktisadi Gelişmesi Araştırma Projesi**, Ankara, SBF Maliye Enstitüsü.
- GİRGİN, A.: 2009 **Türkiye’de Yerel Basın**, İstanbul, Der Yayınları.
- GÖÇ İDARESİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ: 2013 **Türkiye ve Göç Yönetimi**, Ankara, T.C. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü Yayınları.
- GÖÇ İDARESİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ: 2015 “Kitleli Akınlar”, **Göç İdaresi Genel Müdürlüğü**, Şubat 2, 2015, (Çevrimiçi) http://www.goc.gov.tr/files/_dokuman19.pdf, 15 Ekim 2016.
- GÖÇ İDARESİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ: 2015 **Türkiye ve Göç**, Ankara, T.C. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü Yayınları.
- GÖÇ İDARESİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ: 2016 “Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin Sözleşme, Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği”, **Göç İdaresi Genel Müdürlüğü**, (t.y.), (Çevrimiçi), <http://www.goc.gov.tr/files/files/multecilerin hukuk i status un e ilisk in so z les me .pdf>, 13 Ekim 2016.
- GÖÇ İDARESİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ: 2016 “Türkiye’de Geçici Koruma”, **Göç İdaresi Genel Müdürlüğü**, (t.y.), (Çevrimiçi), http://www.goc.gov.tr/icerik3/turkiye%E2%80%99de-gecici-koruma_409_558_1097, 26 Aralık 2016.
- GÖÇ İDARESİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ: 2016 **2015 Türkiye Göç Raporu**, Ankara, T.C. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü Yayınları.

- GÖKÇE, O.: 2001 **İçerik Çözümlemesi**, Konya, Selçuk Üniversitesi Yaşatma ve Geliştirme Başkan Yayınları.
- GÜÇTÜRK, Y.: 2014 **İnsanlığın Kaybı: Suriye’deki İç Savaşın İnsan Hakları Boyutu**, Ankara, SETAV.
- HABER 7 “Suriyelilerin hepsi vatandaşlığa alınacak mı? - Kaç Suriyeli vatandaşlık alacak?”, **Haber7**, Eylül 15, 2016, (Çevrimiçi), <http://www.haber7.com/guncel/haber/2034583-suriyelilerin-hepsi-vatandasliga-alinacak-mi-kac-suriyeli-vatandaslik-alacak>, 31 Mayıs 2017.
- HANSEN, R.: 2003 “Migration to Europe Since 1945: Its History and Its Lessons”. **The Political Quarterly**, s.25-38.
- HARRIS J., TODARO M.: 1970 “Migration, Unemployment & Development: A Two-Sector Analysis”, **American Economic Review**, 60(1). Washington D.C., American Economic Association.
- HOLSTI O.R.: 1968 “Content Analysis”, **In Handbook of Social Psychology Vol. II.** (yayımlayan E. Aronson vd.) Massachusetts, Addison-Wesley s.596-692.
- HOPWOOD D.: 1988 **Syria: 1945-1986: Politics and Society**, Boston, Routledge Publishing.
- HUMAN RIGHTS WATCH: 2011 “We’ve Never Seen Such Horror”, **Human Rights Watch**, Haziran 1, 2011, (Çevrimiçi) <https://www.hrw.org/report/2011/06/01/weve-never-seen-such-horror/crimes-against-humanity-syrian-security-forces>, 11 Ekim 2016.
- HÜRRİYET, 2008 “Türlere vize kolaylığına büyük engel”, **Hürriyet**, Ekim 28, 2008 (Çevrimiçi), <http://www.hurriyet.com.tr/turklere-vize-kolayligina-buyuk-engel-10229203>, 10 Şubat 2017.
- HÜRRİYET, 2009 “AB ile ilişkilerde iki büyük adım”, **Hürriyet**, Aralık 22, 2009 (Çevrimiçi), <http://www.hurriyet.com.tr/ab-ile-iliskilerde-iki-buyuk-adim-13272299>, 10 Şubat 2017.
- HÜRRİYET, 2013 “Gürsel Tekin: Suriyeli sığınmacılar seçmen yapıldı”, **Hürriyet**, Kasım 24, 2013, (Çevrimiçi), <http://www.hurriyet.com.tr/gursel-tekin-suriyeli-siginmacilar-secmen-yapildi-25196313>, 31 Mayıs 2017.

HÜRRİYET, 2015	“Sığınmacılar neden Körfez ülkelerine gitmiyor?”, Hürriyet , Eylül 4, 2015, (Çevrimiçi), http://www.hurriyet.com.tr/suriyeli-siginmacilar-neden-korfez-ulkelerine-gitmiyor-29987414 , 5 Şubat 2017.
HÜRRİYET, 2016	35. km (23 Şubat), s.19.
HÜRRİYET, 2016	60 aile kaldı (3 Şubat), s.21.
HÜRRİYET, 2016	Açılma işareti (8 Şubat), s.23.
HÜRRİYET, 2016	Alnımızda enayi yazmıyor (12 Şubat), s.20.
HÜRRİYET, 2016	Ankara-Washington buz gibi (11 Şubat), s.1.
HÜRRİYET, 2016	Dünyayı mı oyalıyorsunuz? (4 Şubat), s.22.
HÜRRİYET, 2016	Erdoğan’dan sert Cenevre tepkisi (4 Şubat), s.1.
HÜRRİYET, 2016	Göçmenler ‘iş’te daha şanslı (4 Şubat), s.11.
HÜRRİYET, 2016	Halep düşerse yeni dalga 1 milyon (6 Şubat), s.20.
HÜRRİYET, 2016	Halep göçü (5 Şubat), s.18.
HÜRRİYET, 2016	İngilizler yazdı H&M yalanladı (2 Şubat), s.8.
HÜRRİYET, 2016	Kafileler halinde giriş yapıyorlar (1 Şubat), s.25.
HÜRRİYET, 2016	Kapıları açar yollarız (12 Şubat), s.1.
HÜRRİYET, 2016	Müttefikliğe yakışmaz (11 Şubat), s.21.
HÜRRİYET, 2016	Suriye terör ihraç ediyor (24 Şubat), s.22.
HÜRRİYET, 2016	Yasal yolları açmalıyız (9 Şubat), s.16.
HÜRRİYET: 2016	“Var gücümle savaşacağım” (18 Şubat), s.27.
HÜRRİYET: 2016	“121 bin 712 Suriyeli doğdu” , (11 Şubat), s.15.
IOM	“Change in Mediterranean Sea Arrivals to Europe and Recorded Deaths January 1 - July 5, 2016 & 2017”, Uluslararası Göç Örgütü , (t.y.), (Çevrimiçi), https://missingmigrants.iom.int/mediterranean , 7 Şubat 2017.

- IOM: 2009 **Göç Terimleri Sözlüğü**, Cenevre, IOM.
- IOM: 2015 “IOM and UNICEF Data Brief: Migration of Children to Europe 30 November 2015”, **Uluslararası Göç Örgütü**, Kasım 30, 2015, (Çevrimiçi), http://www.iom.int/sites/default/files/press_release/file/IO-M-UNICEF-Data-Brief-Refugee-and-Migrant-Crisis-in-Europe-30.11.15.pdf, 8 Şubat 2017.
- JENISSEN R.: 2007 Causality Chains in the International Migration Systems Approach, **Population Research and Policy Review**, 26 (4) Berlin, Springer International Publishing.
- KARAKIŞ, G.: 2016 “Cumhurbaşkanı Erdoğan'dan Suriyeli sığınmacılara vatandaşlık mesajı”, **Hürriyet**, Temmuz 3, 2016, (Çevrimiçi), <http://www.hurriyet.com.tr/cumhurbaskani-erdogandan-suriyeli-gocmenlere-vatandaslik-mesaji-40127078>, 31 Mayıs 2017.
- KARLUK S. R.: 2007, **Avrupa Birliği ve Türkiye**, İstanbul, Beta Yayınları.
- KAYAM, H.C.: 1993 “Lozan Barış Andlaşmasına Göre Türk-Yunan Nüfus Mübadelesi ve Konunun TBMM’de Görüşülmesi” **Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Atatürk Araştırmaları Merkezi**, (1993) (Çevrimiçi) <http://www.atam.gov.tr/dergi/sayi-27/lozan-baris-andlasmasina-gore-turk-yunan-nufus-mubadelesi-ve-konunun-tbmmde-gorusulmesi>, 14 Ekim 2016.
- KİRİŞÇİ K.: 1994 “Huzur mu Huzursuzluk mu: Çekiç Güç ve Türk Dış Politikası: (1991-1993)”, **Türk Dış Politikasının Analizi** (yayımlayan F. Sönmezoğlu), İstanbul, Der Yayınları.
- KİRİŞÇİ K.: 1998 “Türkiye'ye Yönelik Göç Hareketlerinin Değerlendirilmesi, Bilanço 1923-1998”, **Türkiye Cumhuriyeti'nin 75 Yılına Toplu Bakış Uluslararası Kongresi**, İstanbul, Tarih Vakfı.
- KOCA, M.: 2002 “AB Ülkelerinde Göç, Mülteciler ve Yabancı Uyrukluların İstihdamı”, **Türk İdare Dergisi**, Eylül 2002, (Çevrimiçi) <http://www.tid.gov.tr/Sayfalar/makale.aspx?mID=324>, 24 Ekim 2016.
- KOCASAKAL Ü.: 2004 **Avrupa Birliği Ceza Hukuku Esasları**, İstanbul, Vedat Yayıncılık.

- KÖY HİZMETLERİ
GENEL
MÜDÜRLÜĞÜ:
1996
- Hizmet Uygulamaları Genel Envanteri Uygulama Raporları ve Notları**, Ankara, Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğü.
- KREYENBROEK,
P.G., SPERL S.:
1992,
- The Kurds: A Contemporary Overview**, Londra, Routledge.
- KRIPPENDORFF,
K.: 1967
- An examination of content analysis: A proposal for a general framework and an information calculus for message analytic situations**, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Urbana, Illinois Üniversitesi.
- LYNCH M.: 2011
- “Obama’s ‘Arab Spring’?”, **Foreign Policy**, (Çevrimiçi), <http://foreignpolicy.com/2011/01/06/obamas-arab-spring/>, Erişim Tarihi: 19 Ekim 2016.
- MALCOMSON,
S.L.: 1994
- Empire's Edge: Travels in South-Eastern Europe, Turkey and Central Asia**, Londra, Verso Publishing.
- MASSEY, D. S.,
ARANGO, J.,
HUGO, G.,
KOUAOUCCI, A.,
PELLEGRINO, A.
VE TAYLOR, J. E.:
1998
- “Understanding International Migration at the End of the Millennium”, **World’s in Motion**, Oxford, Clarendon Press.
- MASSEY, D.S.,
ARANGO, J.,
HUGO, G.,
KOUAOUCCI, A.,
PELLEGRINO, A.
VE TAYLOR, J. E.:
1993
- “Theories of International Migration: A Review and Appraisal” **Population and Development Review**, 19(3), New York, Population Council.
- MEDYATAVA
- “31 Ağustos 2009 - 06 Eylül 2009 haftası Tiraj Tablosu”, **Medyatava**, Eylül 7, 2009, (Çevrimiçi), <http://www.medyatava.com/tiraj/2009-08-31>, 16 Mayıs 2017.

- MEDYATAVA “29 Şubat 2016 - 06 Mart 2016 haftası Tiraj Tablosu”, **Medyatava**, Mart 7, 2016, (Çevrimiçi), <http://www.medyatava.com/tiraj/2016-02-29>, 16 Mayıs 2017.
- MİLLİYET: 2011 “300 Suriyeli Türkiye’ye sığınma talebinde bulundu”, **Milliyet**, Nisan 29, 2011, (Çevrimiçi), <http://www.milliyet.com.tr/300-suriyeli-turkiye-ye-siginma-talebinde-bulundu-gundem-1384164/>, 20 Ekim 2016.
- MİLLİYET: 2012 “Sınır ihlalinde gerekeni yaparız”, **Milliyet**, Nisan 11, 2012, (Çevrimiçi), <http://www.milliyet.com.tr/sinir-ihlalinde-herkes-ne-yaptiyorsa-onu-yapariz/dunya/dunyadetay/11.04.2012/1526671/default.htm>, 21 Ekim 2016.
- MİLLİYET: 2015 “Bu 4 ülke tek bir mülteci bile kabul etmiyor!” **Milliyet**, Eylül 4, 2015, (Çevrimiçi), <http://www.milliyet.com.tr/o-ulke-tek-bir-multeci-bile-kabul/dunya/detay/2112527/default.htm>, 7 Şubat 2017.
- MİLLİYET: 2016 "Türkiye’nin 5 kriteri tamamlamasını bekliyoruz", **Milliyet**, Mayıs 4, 2016, (Çevrimiçi), <http://www.milliyet.com.tr/-turkiye-nin-5-kriteri/dunya/detay/2239297/default.htm>, 21 Şubat 2017.
- MORAWSKA E.: 2007 “International Migration: Its Various Mechanisms and Different Theories that Try to Explain It”, **International Migration and Ethnic Relations** 1/07. Malmö, Malmö University Electronic Publishing.
- NEUENDORF K. A.: 2002 **The Content Analysis Guidebook**, Kaliforniya, Sage.
- ORSAM: 2012 “Küresel Göç ve Avrupa Birliği ile Türkiye’nin Göç Politikalarının Gelişimi”, **Ortadoğu Stratejik Araştırmalar Merkezi**, Rapor No: 22, 2012.
- OWEIS K.Y.: 2011 “Anti-Assad fighters defy odds in Syrian town,” **Reuters**, Eylül 28, 2011, (Çevrimiçi) http://www.understandingwar.org/sites/default/files/Struggle_For_Syria.pdf, 20 Ekim 2016.
- OXFORD UNIVERSITY: 2010 **Oxford Dictionary of English**, Oxford, Oxford University Press.

- ÖBERG S.: 1996 “Spatial and Economic Factors in Future South-North Migration”, **The Future Population of the World: What Can We Assume Today?** (yayımlayan W. Lutz), Londra, Earthscan.
- ÖZALP, G.: 2016 “Son dakika! Avrupa Parlamentosu ‘Türkiye ile müzakereler dondurulsun’ dedi”, **Hürriyet**, Kasım 24, 2016, (Çevrimiçi), <http://www.hurriyet.com.tr/avrupa-parlamentosu-turkiye-ile-muzakereleri-40287154>, 3 Haziran 2017.
- ÖZER, Ö.: 2015 “Teun Adrian van Dijk Örneğinde Eleştirel Söylem Çözümlemesi”, **İletişim Araştırmalarında Yöntemler** (yayımlayan B. Yıldırım), Konya, Literatürk, s.197-286.
- PIPES, D.: 1990 **Greater Syria, The History of an Ambition**, New York, Oxford University Press.
- POSTA: 2016 “İşte Türkiye'deki son kayıtlı Suriyeli sayısı (Ocak 2016)”, **Posta**, Ocak 13, 2016, (Çevrimiçi), <http://www.posta.com.tr/iste-turkiyedeki-son-kayitli-suriyeli-sayisi-ocak-2016-haberi-321871>, 16 Mayıs 2017.
- POYRAZLI, M.: 2016 “5 soruda Türkiye - AB Zirvesi”, **İktisadi Kalkınma Vakfı**, Mart 5, 2016, (Çevrimiçi), http://www.ikv.org.tr/ikv.asp?ust_id=99&id=1307, 16 Şubat 2017.
- SABAH: 2016 **Bu bir savaş göçü ve etnik temizlik** (4 Şubat), s.1.
- SABAH: 2016 **Çıpras, mülteci kotası için AB’yi tehdit etti** (26 Şubat), s.18.
- SABAH: 2016 **Gaziantep Nobel Barış Ödülü’ne Aday** (25 Şubat), s.18.
- SABAH: 2016 **Gerekirse kapıları açarız** (12 Şubat), s.11.
- SABAH: 2016 **Kilis, dünyaya insanlık dersi veriyor** (15 Şubat), s.17.
- SABAH: 2016 **Kilis’ten insanlık dersi** (15 Şubat), s.1.
- SABAH: 2016 **Sınır terör duvarı** (23 Şubat), s.16.
- SABAH: 2016 **Suriyelilere işini kurabilir** (15 Şubat), s.8.
- SABAH: 2016 **Suriyeliler’in iş başvurusu 54 bini aştı** (28 Şubat), s.16.

- SALUCCI I.: 2005 **Irak'ta Solun Tarihi**, İstanbul, Agora.
- SAMUR, H.: 2008 "Avrupa Birliği'nde Göçe Yönelik Global Yaklaşım", **Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi**, 2008;5(2).
- SERT D. Ş.: 2012 "Uluslararası Göç Yazınında Bütünleyici Bir Kurama Doğru", **Küreselleşme Çağında Göç**, İstanbul, İletişim.
- SOMUNCU B.: 2006 **Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne Tam Üyelik Sürecinde Uluslararası Göç Politikası**. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İzmir, Dokuz Eylül Üniversitesi.
- SÖNMEZ P.: 2015 **Avrupa Birliği'nde Yeni Dönem Postkolonyal İlişkiler ve Göç Politikaları Diyalogu**, Ankara, MT Butik Matbaa
- STARK O., BLOOM D.: 1985 "The New Economics of Labour Migration", **American Economic Review**, 75. Washington D.C., American Economic Association.
- STOUFFER S.A.: 1940 "Intervening Opportunities: A Theory Relating Mobility and Distance", **American Sociological Review Vol. 5**, No.6 Washington D.C., American Sociological Association.
- ŞİMŞEK A.: 2015 "Evren ve Örneklem", **Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri** (yayımlayan A. Şimşek) Eskişehir, Anadolu Üniversitesi s.108-133.
- T.C. AVRUPA BİRLİĞİ BAKANLIĞI: 2016 "18 Mart 2016 Tarihli Türkiye - AB Zirvesi Bildirisi", Türkiye Cumhuriyeti Avrupa Birliği Bakanlığı, Mart 18, 2016, (Çevrimiçi), http://www.ab.gov.tr/files/AB_Iliskileri/18_mart_2016_turkiye_ab_zirvesi_bildirisi_.pdf, 8 Şubat 2017.
- T.C. DIŞİŞLERİ BAKANLIĞI "Türkiye-AB Arasında 18 Mart'ta Varılan Mutabakata İlişkin Soru-Cevaplar", **Türkiye Cumhuriyet Dışişleri Bakanlığı**, (t.y.), (Çevrimiçi), http://www.mfa.gov.tr/turkiye-ab-arasinda-18-mart_ta-varilan-mutabakata-iliskin-soru-cevaplar.tr.mfa, 12 Şubat 2017.
- T.C. DIŞİŞLERİ BAKANLIĞI "Vatandaşlarımızın Schengen Alanına Vizesiz Seyahati, Geri Kabul Anlaşması ve Göç Eylem Planı", **Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı**, (t.y.), (Çevrimiçi), <http://www.mfa.gov.tr/soru-cevap.tr.mfa>, 12 Şubat 2017.

T.C. DIŐIŐLERİ BAKANLIĞI: 2013	Türkiye ile AB arasında Vize Serbestisi Diyaloğu Mutabakat Metni ve Geri Kabul Anlaşması imzalandı, Türkiye Cumhuriyeti Dıőıőleri Bakanlığı , Aralık 16, 2013, (Çevrimiçi), http://www.mfa.gov.tr/turkiye-ile-ab-arasinda-vize-serbestisi-diyalogu-mutabakat-metni-ve-geri-kabul-anlasmasi-imzalandi.tr.mfa , 10 Şubat 2017.
T.C. RESMİ GAZETE: 1926	Türkiye-Bulgaristan Arasında İmzâ Olunan Muhâdenet Mu'âhedenâmesi ve Umûmî Protokol ile İkâmet Mukâvelenâmesinin Tasdîki Hakkında Karar , (20 Haziran), s.4.
T.C. RESMİ GAZETE: 1934	İskân Kanunu , (21 Haziran), s.1.
T.C. RESMİ GAZETE: 1936	Türkiye Cumhuriyeti ile Yugoslavya Kırallığı Arasında 28 Birinciteőrin 1936 Tarihinde İmza Edilmiş Olan İkamet Mukavelenamesinin Tasdikına Dair Kanun , (22 Aralık), s.2.
T.C. RESMİ GAZETE: 1961	Cenevre'de 28 Temmuz 1951 Tarihinde İmzalanmış Olan Mültecilerin Hukuki Durumuna Dair Sözleşmenin Onaylanması Hakkında Kanun , 5 Eylül, s.5027.
T.C. RESMİ GAZETE: 1968	Mültecilerin Hukukî Durumuna Dair Protokolün Memleketimiz Bakımından 31 Temmuz 1968 Tarihinden Geçerli Olmak Üzere Yürürlüğe Konulmasına Dair Karar , (14 Ekim), s.2.
T.C. RESMİ GAZETE: 1968	Mültecilerin Hukukî Durumuna Dair Sözleşmeye Şartlı Olarak Katılmamız Hakkında Karar , (5 Ağustos), s.1.
T.C. RESMİ GAZETE: 1969	Türkiye Cumhuriyeti İle Bulgaristan Halk Cumhuriyeti Arasında Yakın Akrabaları 1952 Yılına Kadar Türkiye'ye Göç Etmiş Olan Türk Asıllı Bulgar Vatandaşlarının Bulgaristan Halk Cumhuriyetinden Türkiye Cumhuriyetine Göç Etmeleri Hakkında Antlaşmanın Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanun , (30 Mayıs), s.14.
T.C. RESMİ GAZETE: 1982	Afganistan'dan Pakistan'a Sığınan Türk Soylu Göçmenlerin Türkiye'ye Kabulü ve İskanına Dair Kanun , (19 Mart), s.4.
T.C. RESMİ GAZETE: 1988	Irak'tan Ülkemize Geçmek Zorunda Kalan Kişilere Hazırlanacak Esaslar Dahilinde Yardım Yapılması Hakkında Karar , (19 Mart), s.10.

- T.C. RESMÎ
GAZETE: 1994
- Türkiye İltica Eden veya Başka Bir Ülkeye İltica Etmek Üzere Türkiyeden İkamet İzni Talep Eden Münferit Yabancılar ile Topluca Sığınma Amacıyla Sınırlarımıza Gelen Yabancılar ve Olabilecek Nüfus Hareketlerine Uygulanacak Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik**, (30 Kasım), s.7.
- T.C. RESMÎ
GAZETE: 1995
- Çocuk Haklarına Dair Sözleşmenin Onaylanması Hakkında Karar**, (27 Ocak), s.11.
- T.C. RESMÎ
GAZETE: 2006
- İskân Kanunu**, 26 Eylül, s.1.
- T.C. RESMÎ
GAZETE: 2009
- Türk Vatandaşlığı Kanunu**, (12 Haziran), s.10441.
- T.C. RESMÎ
GAZETE: 2013
- Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu**, (11 Nisan), s.28-46.
- T.C. RESMÎ
GAZETE: 2014
- Türkiye Cumhuriyeti ile Avrupa Birliği Arasında İzinsiz İkamet Eden Kişilerin Geri Kabulüne İlişkin Anlaşmanın Onaylanması Hakkında Karar**, (2 Ağustos), s.1.
- T.C. RESMÎ
GAZETE: 2016
- Uluslararası İşgücü Kanunu**, (13 Ağustos), s.16.
- TBMM: 2012
- Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu Tasarısı**, Ankara, T.C. Başbakanlık Kanunlar ve Kararlar Genel Müdürlüğü.
- TBMM: 2012
- Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu Tasarısı ile İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu, Avrupa Birliği Uyum Komisyonu ve İçişleri Komisyonu Raporları**, Ankara, Türkiye Büyük Millet Meclisi.
- TEJEL, J.: 2008
- Syria's Kurds: History, Politics and Society**, Londra, Routledge.
- THE
WASHINGTON
POST: 2016
- “America has accepted 10,000 Syrian refugees. That’s still too few”, **The Washington Post**, September 2, 2016, (Çevrimiçi), https://www.washingtonpost.com/opinions/global-opinions/america-has-accepted-10000-syrian-refugees-thats-still-too-few/2016/09/02/470446e2-6fc0-11e6-8533-6b0b0ded0253_story.html?utm_term=.919cd9dce30e, 5 Şubat 2017.

- TSEGAI, D.: 2007 “Migration as a Household Decision: What are the. Roles of Income Differences? Insights from the Volta Basin of Ghana”, **The European Journal of Development Research** (19), 2. Londra, Palgrave Macmillan.
- TÜRK DİL KURUMU: 2011 **Büyük Türkçe Sözlük**, Ankara, Türk Dil Kurumu Yayınları.
- TÜRKİYE İSTATİSTİK KURUMU: 2016 “Gayri Safi Yurtiçi Hasıla, IV. Çeyrek: Ekim - Aralık, 2015”, **Türkiye İstatistik Kurumu**, Mart 31, 2016, (Çevrimiçi), <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=21510>, 16 Mayıs 2017.
- TÜRKİYE İSTATİSTİK KURUMU:2016 “İşgücü İstatistikleri, Ocak 2016” **Türkiye İstatistik Kurumu**, Nisan 15, 2016, (Çevrimiçi), <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=21570>, 16 Mayıs 2017.
- TÜRK TARİH KURUMU: 2016 “Düster (Üçüncü Tertip - 5. Cilt)”, **Türkiye Cumhuriyeti Başbakanlık**, Kasım 3, 2016, (Çevrimiçi), <http://www.ttk.gov.tr/wp-content/uploads/2016/11/3-Lozan13-357.pdf>, 20 Şubat 2017.
- UÇAK, O.: 2016 **Adil Yargılanma Hakkı ve Medya**, Yayımlanmamış Doktora Tezi, İstanbul, Marmara Üniversitesi.
- UNESCO “Glossary: Migrants and migration” **United Nations Educational Scientific and Cultural Organization**, (t.y.), (Çevrimiçi), <http://www.unesco.org/new/en/social-and-human-sciences/themes/international-migration/glossary/migrant/>, 10 Aralık 2016.
- UNESCO “International Migration Glossary” **United Nations Educational Scientific and Cultural Organization**, (t.y.), (Çevrimiçi) <http://www.unesco.org/new/en/social-and-human-sciences/themes/international-migration/glossary/migrant/>, 12 Ekim 2016.
- VAN DAM, N.: 2000 **Suriye’de İktidar Mücadelesi**, İstanbul, İletişim Yayınları.
- VAN DIJK, A. T.: 1985 “Introduction: Discourse Analysis in (Mass) Communication Research.” **Discourse and Communication**, (yayımlayan: T. A. van Dijk) s.69-93.

- VAN DIJK, A.T.: 1993 “Principles of Critical Discourse Analysis” **Discourse & Society** 4(2) s.249-283.
- WEBER, P. R.: 1990 **Basic Content Analysis** (2. Baskı), Kaliforniya, Sage.
- WIKIPEDIA “Schengen Area”, **Wikipedia – English version** (Çevrimiçi), https://en.wikipedia.org/wiki/Schengen_Area, 19 Şubat 2017.
- YAMANER, M.B., ÖKTEM, A.E., KURTDARCAN, B., UZUN, M.C. **12 Ağustos 1949 Tarihli Cenevre Sözleşmeleri ve Ek Protokolleri**, İstanbul, Galatasaray Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları.
- YILDIRIM B.: 2015 “İçerik Çözümlemesi Yönteminin Tarihsel Gelişimi Uygulama Alanları ve Aşamaları”, **İletişim Araştırmalarında Yöntemler** (yayımlayan B. Yıldırım), Konya, Literatürk, s.105-154.
- ZELINSKY W.: 1971 “The Hypotesis of the Mobility Transition”, **Geographical Review**, 61. New York, American Geographical Society.

EKLER

TÜRK BASININDA SIĞINMACI ALGISI ANKETİ – 26 NİSAN 2017				Kesinlikle katılmıyorum	Katılmıyorum	Ne katılmıyorum ne katılmıyorum	Katılıyorum	Kesinlikle katılıyorum
Bu anket çalışması İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'ne sunulacak "Türk Basınında Sığınmacı Algısı" başlıklı yüksek lisans tezinde kullanılacaktır. Anket süresi en çok iki dakikadır. Ankete vereceğiniz cevaplar yalnızca bu çalışmada kullanılacak, üçüncü kişi ve kurumlarla kesinlikle paylaşılmayacaktır. Ankete vereceğiniz yanıtlar, doğru ya da yanlış olarak değerlendirilmeyecektir. Yanıtlarınız, çalışmamızın ulaşmaya çalıştığı doğruları yansıtmaya açısından önem arz etmektedir. Değerli katkılarınız için çok teşekkür ederim.				Abdi Erkal				
1	Türk hükümetinin Suriye hükümetine yönelik politik tutumunu destekliyorum.							
2	Türkiye'nin sınırına gelen Suriyeliler'i kabul etmesi doğru bir adımdır.							
3	Türkiye, Suriyeliler'i sığınmacıları sınırından içeri aldıktan sonraki süreci iyi yönetmiştir.							
4	Türkiye, Suriyeliler'e yardım konusunda AB ülkeleri tarafından yalnız bırakılmıştır.							
5	Yaşadığım bölgede Suriyeli sığınmacılarla sürekli karşılaşırım.							
6	Yaşadığım bölgedeki Suriyeli sığınmacılara sürekli yardım ediyorum.							
7	Suriyeli sığınmacılar yardıma muhtaç insanlardır.							
8	Suriyeli sığınmacılara yardımcı olmak bir insanlık görevidir.							
9	Türk medyasında Suriyeli sığınmacılarla ilgili haberleri takip ediyorum.							
10	Türk medyasında Suriyeli sığınmacılarla ilgili haberler sığınmacılara bakışımı olumlu etkiledi.							
11	Suriyeli sığınmacılara vatandaşlık verilmesi Türkiye'nin yararına.							
12	Tüm Suriyeli sığınmacılara Türklerle eşit haklar verilmelidir.							
13	Suriyelilere vatandaşlık verme politikası yalnızca eğitim düzeyi yüksek Suriyelilere uygulanmalıdır.							
14	Suriyelilere vatandaşlık verme politikası yalnızca Türk vatandaşlığı isteyen Suriyelilere uygulanmalıdır.							
15	Suriyeli sığınmacılara olması gerekenden fazla hak verilmiştir.							
16	Suriyeli sığınmacılar Türkiye'de işsizliğin artmasında önemli bir etkidir.							
17	Suriyeli sığınmacıların varlığı Türk ekonomisini olumsuz yönde etkilemektedir.							
18	Suriyeli sığınmacıların gelişi Türkiye'nin iç güvenliğinde ciddi sorunlar yaratmıştır.							
19	Sığınmacılar Suriye'deki çatışmaların sona ermesiyle ülkelerine döneceklerdir.							
20	Suriyeli sığınmacılar Türkiye'de kalmak yerine ülkeleri için savaşmalıdır.							
21	Suriyeli sığınmacılar ülkelerine dönmeyeceği için Türkiye'ye ciddi bir zararı olmayacaktır.							
22	Suriyeli sığınmacıların eğitilerek Türk halkıyla kaynaşmaları sağlanmalıdır.							
23	Türkiye, Avrupa Birliği (AB) ile imzaladığı Geri Kabul Antlaşması'yla önemli kazanımlar elde etti.							
24	AB, sığınmacıların Türkiye'de kalmasına karşılık Türk vatandaşlarına vadedtiği vize serbestisini verecektir							
25	Avrupa'ya yönelen göçlerde Avrupa Birliği, Türkiye ile iş birliği yapmak zorundadır.							
26	2017'de AB üyesi ülkelerle yaşanan tartışmaların ardından Türkiye'nin AB üyeliğine olumsuz bakıyorum.							
27	Düzenli olarak gazete okuyor musunuz?			a. Evet	b. Hayır			
28	Cevabınız evetse, hangi gazeteyi okuyorsunuz?			a. Hürriyet	b. Sabah	c. Diğer ise lütfen yazınız:		
29	Cinsiyetiniz			a. Kadın	b. Erkek			
30	Yaşınız			a. 18-24	b. 25-31	c. 32-38	d. 39-45	e. 45 üstü
31	Gelir durumunuz			a. 1400 TL'den az	b. 1400-2000 TL	c. 2001-2500 TL	d. 2501-3000 TL	e. 3000 TL üstü
32	Mezun olduğunuz son okulun düzeyi nedir?			a. İlköğretim	b. Lise	c. Onlisans/Lisans	d. Yüksek lisans	e. Doktora
33	Bu ilçede kaç yıldır yaşıyorsunuz?			a. 1 yıldan az	b. 1-3 yıl	c. 4-6 yıl	d. 7-9 yıl	e. 9 yıl üzeri
34	Yaşadığınız ilçeye göç ederek mi yerleştiniz?			a. Evet	b. Hayır			
35	Cevabınız evetse, nereden göç ettiniz?			a. Köyden	b. Aynı ilçeden	c. Farklı ilçeden	d. Farklı ilden	e. Farklı ülke
36	Cevabınız evetse, sizi göçe iten en büyük etken neydi?			a. Ekonomik	b. Toplumsal baskı	c. Güvenlik	d. Aile kaynaklı	e. Özel sebepler

23 ve 24. sorular için not: Türkiye Cumhuriyeti ile Avrupa Birliği (AB) arasında imzalanan Geri Kabul Antlaşması, Avrupa Birliği sınırlarına Türkiye üzerinden ve yasa dışı yollardan girdiği belirlenen kişinin, Avrupa Birliği'ne üye ülkelerin emniyet birimlerince yakalanması durumunda doğrudan Türkiye tarafından kabul edilmesi temeline dayanmaktadır. Avrupa Birliği'nin üyelik koşullarından biri sayılan Geri Kabul Antlaşması, Türkiye tarafından 2014 yılında imzalanmış, 2016 Mart ayında da antlaşmanın tüm maddeleri yürürlüğe girmiştir. Bu antlaşmanın tüm maddelerinin yürürlüğe girme süresinin 2016 Mart'a çekilmesini isteyen AB, Türkiye'nin başta güvenlik ve adalet konularında mevzuatını AB standartlarıyla denkleştirebilmesi için 72 yasal düzenleme istemiş ve bu düzenlemelerin ardından Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarına AB sınırlarına vizesiz giriş hakkı vereceğini vademiştir. Türkiye bu yasal düzenlemelerin 66'sını yere getirmiş ve vize serbestisinin verilmesini talep etmiş, ancak Avrupa Parlamentosu bu talebi kabul etmeyerek Türkiye'nin kalan altı koşulu yerine getirmesi koşulunu yinelemiştir. Türkiye, vize serbestisi için yasalaştırması gereken 72 koşuldaki 66'sını yerine getirdikten sonra kalan altı koşulu yerine getirmemiştir. Bu koşullar: Geri Kabul Antlaşması'nda sağlam bir sicil oluşturulması, Terör tanımı AB tanımıyla uyumlu hale getirilmesi, Kişisel Verilerin Korunması Kanunu'nda değişiklik yapılması, Kişisel verilerin AB ile paylaşılması, Yüksek yargı kurumlarında atamaların AB standartlarına getirilmesi ve Türkiye'nin, GRECO'nun ortaya koyduğu yolsuzlukla mücadele koşullarına uygun yasal düzenlemeler ve uygulamalar yapmasıdır.